

Kîma Piwîma Gaaha Wanîha Rukîho Jîpatîpaisîhaare

Kîmandî Rukîhomî Utîpîmandapî Piwîha Nesîpîhaare

1 Kîmandî utîpîmandî Rukîho sawaho jîpatîpiyahande. Rukîho so dokîtaahore isîhiya timbîpaisahiyai usonati tîtîhemwasîho. Iyataati amî ko isîhiya Gîrikîhiyaamîhore. Tîtîhi komîhiyauni amî isîhiya usaunî atiwî nepî giwunyaitaatîwi kîma piwîma jîpatîpiyataise. Rukîho isîhiya Judaahiyaapî kîmandî utîpîhandî jîpatîpiyataamaise. Owetise. Ko Rukîho Jisaasihomî otîpîpatîhiyaisati konîhi maasi bindataati otîpîpatî kiyahore. Iyataati amî Autaahaatîhomî piwîha aposerîhiyaapîhi ahotisîhaisangi Rukîho kîmî ko jîpatîpiyahaare. Sandî utîpîhandî utaaho wo Tiyopiraasihopî gwînyaatî jîpatîpiyahande. Ambîpatî Tiyopiraasi tiwî ambîtohitîmandamî tanyaaha siyate, “Autaahaatîhoai maarîho numwisîho” tawaatopo. Sandapî nyahî wîndî biyaati mmonaatî wîndî gîmunyaaho ko Tiyopiraasihopî jîpatîpaindîho e amî isîhiya Autaahaatîhoai maarîho nunyohiyîhiyaapi jîpatîpaindîho.

2 Rukîho kîma piwîma jîpatîpaisîma Jisaasihopî so isîhiya nahatiyaamî saaho jiho isîhiya nahatiyaisi japîhî numwaitandîhosó tiwî

gwinyaitaatiw̄i nunjati jipatpiyataise.

- Rukihom̄ p̄iw̄iha napimasati ahondaise*
 Piw̄iha namasati jipatpaisiha (1:1-20)
 Jonihō Isihiyai baawusisihom̄ otipipati
 kaipatapīha (3:1-20)
 Jisaasiho waapoho neti aimi owetihī¹
 Bwaasirihiri nasati Jisaasihoai nun-
 jesitihandapīha (3:21–4:13)
 Jisaasiho kapihī Garirihanda daayati p̄iw̄iha
 ausaasitihandapīha (4:15–9:50)
 Jisaasiho kapihī Garirihanda namasi
 Jerusaremihandaahapi napindihandapīha
 (9:5–19:27)
 Jisaasiho naangihandi nesitihandapīha
 (19:28–23:56)
 Jisaasiho animwaahipatombi japihi nepasi
 yamihapataatihapi naihi komi otipipatihiya
 iwinjapepinjohitihandapīha (24:1-53)

*Kima Piwima Rukihō Utaaho Wo Komi
 Ambipati Tiyopiraasihopi Jipatpaisihaare*

¹ Awaisihonj̄ Tiyopiraasihone jihura isihiya taahiyihiya kiyaami ikwiraahī kahapaamapi pa Autaahaatihō kaihi nyamī otihapihi ndiheti noaipasiwaiwaapi jipatpiyawaayopo. ² Saiwi kiya jipatpiyohitmandi jihī wuwaniñihī saiwa namasati noaipasihi isihiya usa mmoniwī nepi isiwatawa kiya Autaahaatihom̄ p̄iw̄haamī otipipatihiyaimatiwī bindawaawi p̄iw̄iha baiwi nyangi katiwinyasauhi atisaati nehotiha ka titihī jipatpiyawaayopo. ³ Aihī ami nisangi saiwa wuwani namasati noaipasiwaiwaapi nunjeniti baindi atindi neti titihī

kamwaanji wuwanjhura noaipasimumwaanjı
jıpatispaindi kinyapı nusoasaataayo. ⁴ Isı
piwıha isıhiya aimı katıwıhisohıha sa titihı
akıtınıhi akaaha katıwısawaayopo. Isı kinyı
titihı akaahetipı gwınyaitaapi nıni kinyapı
jıpatispiyataayo.

*Autaahaatıhomı Enjerıho Otıpıpatıho
Yamıhapataatıhi Bimisıho Jekaraiyaahoai Jonıho
Noaipaitaise Undindıhandapıhaare*

⁵ Yapıpatı Judiyaahandi Erotıho noaipati
awaisıhoematati jaati bimihıhura utaaho
wo komı ambıpatı Jekaraiyaaho bindataise.
Jekaraiyaaho so isıhiyaapi nandapa maahoaipati
tıhatı Autaahaatıhoai dıpumanatı bindataahore.
Iyataati so Jekaraiyaaho isıhiyaapi nandapa
maahoaipati tıhiwi dıpumanıhohiyıhiya
Abaijaahomıhiyaamı namoyaatahore. Iyataati
komı apwaataatamı ambıpatı Erisapetihaate.
Saatı Erisapetihaatisangi amı naasıkıyatı
Aronıhomıhetapı noaipahaate. ⁶ Kasanyuri
Autaahaatıhomı wıñıhapıpa amı piwıha
nahataapa baimı akıtınıhi napaitımı
atımı amı japepihırımı Autaahaatıhomı
ndıhetı titihı saasanotati ainahısasanyuri
bindamaahasanyure. ⁷ Iyataati kasanyuri
maaha owehasanyure. Sandı apaapımaahe
amı Erisapetihaati maaha wındı namaamotı
nehi yatıtıpıhaati bisotihe. Saimı
maaha owehasanyuri bimaamı numwı
aimı aungwoyı aungwaasyaataamaise.
⁸ Jekaraiyahounı komıhiyaunı Autaahaatıhomı
Anı Awaindıhandaatıhi otıpıpatı kaitaatıwıha

asisîha kiyaapîha noaipasîhi kiyawaayopo. Aihî amî ko Jekaraiyaahoaísangi asisîha waara Autaahaatîhomî Anjî Awaindîhandaatîhi nandaatî Autaahaatîhomî ndîhetî otîpîpatî kiyataise.

9 Autaahaatîhomî Anjî Awaindîhandaatîhi isîhiyaamî maipîhaiwaapî nandapa maahoaiapatî kohasîpîho tîhîwî Autaahaatîhoai waamaindumapî dîpumanîhohîpatî otîpîpatî kaitandî isîhiya otîpîpatî satî saimbî kînyî kaime undîwî Jekaraiyaahoi ahîwisawaayopo. Amî ko katîhî Autaahaatîhomî ndîhetî tausotîpatî apîpaahî gaahandî waamainjotîhatî dîpumanati tîhîtandî nandaataise. **10** Aihî sura isîhiya tîtaahîtîhandî ipaahaapî Autaahaatîhomî ambîpatî mepî autaahepumapî gaapundohîpîpîhî taawî ahoyanîwî gaapundawaayopo. Aihî sura kura mîhaanî Anjî Awaindîhandaatîhi Jekaraiyaaho amî taati tausotîpatî Autaahaatîhoai dîpumanîtandî tîhîhîhuraare. **11** Aihî mîhatîhi anjîtîtîhi Awaisîho Autaahaatîhomî otîpîpatîho yamîhapataatîhapîhoai Jekaraiyaaho usonataise ko tausotîpatî nga waamainjotîhatî Autaahaatîhoai dîpumanîhohîtîhandî ganîho arîtaahandamî ikwîrî gaatîhîraihoaanî bitosîhi. **12** Siyatî Autaahaatîhomî otîpîpatîhoai Jekaraiyaaho usonatosati apîpaahî aungwohandî yayapwitati itiwati maarîho apîpaahî owesoendaise. **13** Siyatî yaihîhandî kandi Autaahaatîhomî otîpîpatîho yamîhapataatîhi bimisîho Jekaraiyaahoi saundataase. “Jekaraiyaahone, kînyî windî yamaime Autaahaatîho kinyî gaapundingîtîhandî aimî

atîhise. Isî kinyî kîwaamaati Erisapetihaati maaha woho wo namwîtaise. Namwonîhi kinyî ambîpatî Jonîhoe undîpi ambîhunditaape. ¹⁴ Ko noaipahonîhi kinyî maarîho biyatî wîhitonîhi kinyî kopî apîpaahi waati maaritîtaise. Iyonîhi ami isîhiya taahiyîhiya ko noaipahonîhi kandapi waati aungwohandi maaritîtaapo. ¹⁵ Saiwi kiya maaritîtaapo ko Autaahaatihomî ndîheti awaisîho watîpiho noaipahonîho. Iyatî ko waapoho wainîhandi ami waapoho wapa watîpihapa apîpaahi masîhonjisangi wîndi namaananane. Ko sangi noaipati sanaatami gwîsîhaatihi kîpwîndisuraapi Autaahaatihomî Itîpiho Gaaho komîheti tisaitîtaise. ¹⁶ Iyataati so utaaho (Jonîho) Isîraherîhiya taahiyîhiyaamî maarîho neti nusepemaihaahonîhi kiya nepemaitîwi kiyaamî Autaahaatiho Awaisîhoenda japihi napîtaapo. ¹⁷ Iyatî ami ko Awaisîhomî jîhi nutaise. Iyataati ko komî watîpihandi piwîha ausaahonîhi isîhiya nepemaitîtaatîwi handi Eraijahomatiyahandi naitaise. Nesi sapiyaamî maarîho neti nusepemaihaati napaisaatum wahonîhi nepemaitîwi kiyaamî manyinyaaisawi maasi maarîho naasohîtanîhi tîmaamaitîtaapo. Iyatî ami isîhiya taahiyîhiya piwîha nemapi maatîmaatisohiyîhiyaamî maarîho neti nusepemaihaahonîhi isîhiya titîhi gaahiya amîtiha gaaha gwînyaahohiyîhiyaamataiwi giwunyaitaatîwi handi titîhi gaahandi naitaapo. Iyataati ami Awaisîho napîtandîhandapi jîhi neti tîmanatî isîhiyai sahi tîmetîwi se Awaisîho napîtandî aimî detiso undonîhi ami kiya

Awaisîho napitandîhandapî tîmetîtaapo,” undati Autaahaatîhomî otîpîpatîho yamîhapataatîhi bimisîho Jekaraiyaahoai kaundataase. ¹⁸ Jekaraiyaaho Autaahaatîhomî otîpîpatîhoai satatî nunjenataise. “Kînyî pîwîma kîma kandingîmaapi nînî akitînihî akaahe ndî napitaindi gwînyaitande? Amî nînî aimî aungwîhonînîtihi amî nîsî apopaatisangi aimî aungwaamaatiso,” undati nunjenataise. ¹⁹ Aihî Autaahaatîhomî otîpîpatîho pîwîha wihoaanjîha sata koai kaundataase. “Nînî Gapîriyerîhonîne. Autaahaatîhomî ndîmaahomwaanjîmasipîpihi komî ndîhetî bitohohîhonîne. Ko Autaahaatîho nîngî natanoaasihi nasataayo gi pîwaahîtîti amî pîwîha gaaha kîma kahîtitando. ²⁰ Isî kînyî atime. Nîsî pîwîha nesipîti kahîtohîhaapi akaahe tipi gîmunyaahingîtîhandapî kînyî maahomwaanjî nisaputonîhi kînyî wîndî pîwaamaatîpi nehi pîwaamaatisohonjimatîpi nehi bimaami numbwi nîsî pîwîha kîma kahîtohîmaamî akîpîpa akitînihî ausaimanînatî noaipahonîhura pîwaatîtaape. Amî nîsî pîwîha kîma kahîtohîma titîhi asisîha Autaahaatîho namîhanatî ahaisîhetî akitînihî noaipaitaise,” undati Autaahaatîhomî otîpîpatîho Jekaraiyaahoai kaundataase. ²¹ Aihî ko siyatî utaarî mîhatîhi bimihî isîhiya Jekaraiyaahopî jaawi bindawaawi saiwi pîhitîwi gwînyaawaayopo. Napindi noaipasîhi Anjî Awaindîhandaatîhi utaarîhandî ko ketamase tiwi pîhitîwi waati gwînyaawaayopo. ²² Aihî ko ipaahaapi noaipati isîhiyai wîndî pîwaamundise. Owe. Ko nehi komî ikwîraahî

sîwipatî kiyaunjataise. Aihî isîhiya sandî mmonawaawî kiya saiwi gwînyaawaayopo. Kîmo utaamo Anî Awaindîhandaatihi wîndî wipetahandî noaipasîhi mmonataato tiwi waati yaiwi mapî usonîwi gwînyaawaayopo. Amî ko piwaatîtandîhandî aimî owetihîhandisi nehi komî ikwîraahi konîhi sîwipatî kiyaunjiho.

²³ Aihî Jekaraiyaaho komî otîpi patî kaitandîhura kiyati aimî owemapî komî aunahîpataahapî japihi notaise. ²⁴ Aihî sandî saimainjîhi ipotî komî apwaataatî Erisapetihaati maahaapi gwîsindaise. Gwîsitati noaatati anîpi pîhi bimihî waatiho ikwîri naasairîhi 5 kiyati sanausotaise. ²⁵ Aihî kaati Erisapetihaati sandaase. “Wani ipotînîhi aungwaataati Autaahaatîho nîngi apîpaahî gaahatî kîmatî kanisataise. Isîhiyaamî ndîhetî maaha owehaanîni yatîtipihaanîni kendaati amî nisapî isîhiya satîwi Autaahaatîhoai kaatapî apowihetaise tauhi amî nîngi manyindîhandî owetîtando,” ndaase. ²⁶ Erisapetihaati maahaapi gwîsitati bimihî waatiho ikwîri naasairîtihi wîramî isundîpiho naasohî 6 kiyati nusoapataise. Nusoapasihi waatiho soeti Autaahaatîho komî otîpi patîho Gapîriyerîhoai aunahîpatî awaipatî gwîharaahonji konjamî ambîpatî Nasaretîhandaahapî natausaasihi notaise. Iyataati Nasaretîhandî yapîpatî amî disitîrikîhandî Garirihanda ahendaise.

²⁷ Ko Autaahaatîhomî otîpi patîho apopaati waati apwaimamaati weñîhaati kaatami ambîpatî Mariyaahaataapîhi notaise. Saati apopaati utaaho wo komî ambîpatî Josepîhopî

ambīhitīwī pīwaatīwosauhīhaate. So Josepīho isīhiya Daawitīhomīhiyaamīhetapī noaipahore.

²⁸ Autaahaatīhomī otīpīpatīho Gapīriyerīho notī kaati apopaatī apwaimamaataapīhī noaipati kaati saundataase. “Apopaanye, gaahuraare. Kinyī omanjītīhī yatīhī napaisaatī gīpatisanane. Awaisīho gi gaahandī aimī kahisatī nahinyataise,” undataase. ²⁹ Aihī amī Mariyaahaati sa pīwa atisataati kaati naharimatataise. Naharimainjīhī kaati siyatī gwīnyapenataise sa pīwīha napitītīha atiso tatī gwīnyaataise. ³⁰ Kaati siyatī gwīnyaasīhandī kandī Autaahaatīhomī otīpīpatīho kaati saundataase. “Mariyaahaanje, kīnyī wīndī waati yamaime. Autaahaatīho gi maarīho wīhiwatī amī gaahandī kahisataise. ³¹ Isī kīnyī atime. Kīnyī maahaapi gwīsitīpī woho wo namwītaise. Naumbwī komī ambīpatī Jisaasihoe tīpī ambīhunde. ³² Koaisī Autaahaatīho netī Awaisīhoemwaitaise. Iyatī kopī Autaahaatīho nisī maasīhīhoe tītaise. Komī satīho awaisīho Daawitīhomī aunahīpa koaisī Autaahaatīho nemwītaise. Iyatī amī Awaisīho Autaahaatīho ahīwisonīhī ko komī satīho Daawitīho jīhura awaisīhoematatī Isīraherīhiyai winjatipamatatiyatī Isīraherīhiyai iwinjatītandī noaipati awaisīhoematītaise.

³³ Iyatī amī Jisaasiho Jekopīhomī isīhiyai konīhī apīpaaho awaisīhoematatī iwinjatītaise. Iyatī ko awaisīhoematatī komī isīhiyai winjatindīhandī wīndī owemetītaise,” undatī Autaahaatīhomī otīpīpatīho Mariyaahaati kaundataase.

³⁴ Aihī Mariyaahaati kaatamīha wihoaanjīha

Autaahaatîhomî otîpîpatîhoai sata nunjenataise. “Nînî sangî namaatîti apwaimaamaanînî weñjhaanînisî sandî kînyî kandingîtîmandî nînapitityatî noaipaitaihîhandapîndise?” undati nunjenataise. ³⁵ Aihî Autaahaatîhomî otîpîpatîho komîha wihoaanjîha kaati saundataase. “Itîpîho Gaaho kînyîhetî napîtaise. Amî Autaahaatîho Nahatewai Ipîhatisama Autaahî Nîwaataatî Bimisîhomî watîpîhandîgisî nangîmaasaitaise. Nangîmaasahonîhi sonjî metonjî Autaahaatîhomatetahoai kînyî ipotîhura namwitaise. Namwisamîhi kopî Autaahaatîho satati nisî Maasihîhoe tatî ambîhîtitaise. ³⁶ Isî kînyî atime. Kinyî naisaamaati Erisapetihaati aimî apîpaahi aungwaamaatîndaahandî kandi kaatamî gwîsîhaatîhi maaha woho wo kîpwîndataise. Jîhura isîhiya kaatapi maaha wîndî namaamoti yatîpîhaate tiwi katohaamaati kaati aimî gwîsîndaise. Gwîsîtatî kaati bimihî kaati waatîho ikwîrî naasairîtihi wîramî naasohîtaho 6 kiyati aimî sanausotaise. ³⁷ Autaahaatîho wapa kamaitandîhana owtise,” undati Autaahaatîhomî otîpîpatîho kaundataase. ³⁸ Aihî Mariyaahaati koai saundataase. “Nînî Awaisîhomî otîpîpatîhaanîne. Isî kînyî kandingîmumwaanjî kamwaanjî gaasi kiyati ningisi sandî nanoaipane,” ndaase. Sata katihî Autaahaatîhomî otîpîpatîho kaati numasi niyataise.

*Kîma Pîwîma Mariyaahaati Notî
Erisapetihaati Usosîtîhandapîhaare*

39 Aihî sura asisîha yahonya sanaihî ketî kuraanîhi Mariyaahaati dosisi tarîwiyatî aunahîpatî wîti tipati sisîho sîhoaarîhîretî ahetihîhataahapî notaise. Notî yapîpatî disîtîrikîhandî Judiyaahandamî aunahîpatî wîta noaipataise. **40** Notî noaipati Jekaraiyaahomî anjaanjî nandaati Erisapetihaati ipîhîrete gaahure undataase
41 Aihî Erisapetihaati Mariyaahaatamî ipîhîrete gaahure undindîhandî atihîhura metîhonjî Erisapetihaatamî gwîsîhaatîhi kîpwîndisonyonjî naapwananati ahoyataise. Aihî amî kaati Erisapetihaatamîhetî Autaahaatîhomî Itîpiho Gaaho nasatî waati tîwisaitataise. **42** Tîwisainjîhi Erisapetihaati pîwîha waapihîta sata kandaase. Autaahaatîho asîhiya nahatiyaisî gaahandi kawindîhandi nusatipîhaati apîpaahi awaindîhandî gaahandi gi kahisati nahinyahaanje. Iyataatî metîhonjî kinyî gwîsîhaatîhi kîpwîndisonyonjisangi Autaahaatîhomî gaahandisahonje. **43** Nînî itapaanîni isîhiya windî gaahandi kamaanitîhaanînîndaahandi kandi kinyî nisi Awaisîhomî sanaanjî nîngisaapîhi nasapaise.
44 Atime. Nînî kinyî ipîhîrete gaahure dingîtîhandî atisonîhura metîhonjî nisi gwîsîhaatîhi kîpwîndisonyonjî maaritatî naupwaatataise. **45** Kinyî satîpî Awaisîho nîngisi kanitandi katimbîpa kapa kanitaise tîpi kopî aimî gîwunyaapîhaanîsi waati maarite ipotîhura Awaisîho katimumwaanjî kamwaanjî kiyonîhi akîpîpa noaipaitaiso undati Erisapetihaati Mariyaahaati kaundataase.

Kîma Piwîma Mariyaahaati Autaa-haatîhomî Ambîpatî Nîwimaatî Aunîhîhîrî Katindîhandapîhaare

46 Aihî Mariyaahaati sata kandaase.
“Nisî Maarîho dîtîhîrî nahandisatî
Awaisîhoai mepî autaahemwataayo.

47 Aindî amî nînî nisî omañjîtitîhî nahandisatî
Autaahaatîho nîngi japîhi nanîmaatî
nîtatamanatî ninjatisîhopî waati
maaritataayo. **48** Amî sandî apaapîmaato
nînî komî otîpîpatîhaanînî awaisaa-
maanînîtihîhandamatiyatî ko nisapî
gînunyaasîhîto.

Isî wanunî ipotunî isîhiya nahatiya nisapî
‘ise saati Autaahaatîho gaahandi
maarititandîhandî kawisa nunyataise,’
tîwi nisapî katîtaapo.

49 Sandî apaapîmaato Autaahaatîho
watîpîhaiwa nahatewaisaho apîpaahî
awaindîhandî siyatî kanindîmandapîto.

Isî Autaahaatîho apîpaahî akîti akîtinîhî
ainahîho gaahore.

50 Iyataati isîhiya kopî yaiwi komî
asimwaatîtihi pînuwi amî koai autaahi
nepî isîwatohiyîhiyai nasisoarî kiyaapî
maarîho asîpiyatî gaahati kawîsahore.

Isî isîhiya ipotî ipotî namoyaatiwî noaipaho-
hiyîhiya kopî yaiwi komîhinî detî na-
sohiyîhiyai ko maarîho asîpîwisatî komî
gaahandi konîhi kawîsatî nunjamî no-
toaatîtaise.

51 Ko komî watîpîhandî awaindîhanda

is̫hiya kiyaam̫ omañjt̫t̫hi maar̫hoaatihap̫ genan̫wi naimaatohiy̫hiyai kupwira m̫hop̫ m̫hin̫mahore.

52 Iyat̫ awaisaw̫hiya is̫hiya wat̫p̫hiyaimat̫w̫ iwinjatohiy̫hiyai nemati yatihiwat̫ nehit̫hat̫memati am̫ nehit̫hat̫mai net̫ autaahemwahore.

53 Iyat̫ am̫ ko is̫hiya jaumwasaw̫hiyai kahapaamap̫pa waati tisaah̫wat̫ nunyahore.

Iyat̫ am̫ ko is̫hiya kahapaamap̫pa gaahaiwa asaketahiyai nehit̫ taanahiy̫hiyai net̫ natausaasataise.

54-55 Komi p̫iw̫ha j̫hura nyam̫ asoyai kaundis̫haap̫ gw̫nyapenataati komi ot̫p̫pat̫hiya Is̫raher̫hiyai iw̫tatamanat̫ andit̫wiwitand̫ nasataise.

Siyati ko j̫hura nyam̫ asoyai kaundipatamatiyato.

Nin̫ Ab̫raaham̫hoaisun̫ am̫ komihiya ipot̫ ipot̫ noaipahohiy̫hiyaisun̫ konin̫hi nasisoar̫ gaahati kawito tipatamatiyato,”

tati Mariyaahaati aunih̫hiri katati kandaase.

56 Siyat̫ Mariyaahaati Erisapetihaatisati maasi waatihonya mur̫mingwaasi bisotinjati japhi kaatam̫ aunah̫pataahap̫ notaise.

Kima P̫iw̫ma Erisapetihaati Jon̫hoai Namwindihandap̫haare

57 Erisapetihaati metihonji namwitatnd̫ha asis̫ha noaipasih̫ kaati maaha woho namotaise. **58** Aih̫ is̫hiya kap̫hi kap̫hi kaatam̫hin̫ det̫ bimohiy̫hiyauni am̫

kaatamī jītīpatetapī namoyaatohiyīhiyaunī Autaahaatīho apīpaahī gaahatī kaati kawīsataise tauhī atisawaayopo. Atisawaawī kaatisawī maasī waatī awaindīhandī maaritawaayopo.

59 Aihī asisīha ikwīwihihītītihi wihīnīhīramī mairīma (8 kiyatī) sanaihīhura metīhonjamī ambīpatī ahoaapi namandipaitātiwī ahoyanawaayopo. Ahoyanawaawī ambīpatī sapīhomīhatī nepawi Jekaraiyaahotane tīwī nusoasītaatiwīyawaayopo. **60** Saiwī sapīhomīhatī nusoasītotīwīhiyauhīhandī kandī metīhonjamī sanaati saundataase. “Owe. Metīhonjamī ambīpatī Jonīhotane,” undataase.

61 Aihī kiya kaati saundawaatopo. “Ambīpatī satī nusoasītīhatī kandī kinyīhiya usa ambīpatī satī ambīhonahiya owtēhīto,” undawaatopo.

62 Aihī kiya metīhonjamī sapīhoai ambīpatī maahīwītī nusoasītaapi gwīnyaapaise undīwī piwaamaatisohosī nehī ikwīra sīwipatī kaiwunjawī nunjenawaayopo. **63** Aihī ko kiyai jīpatīpaitandīhapa wapa nepīninyawīse undihī ami kiya koai wapa jīpatīpaitandīhapa nepunyauhī ami ko metīhonjamī ambīpatī Jonīhore tatī jīpatīpiyataise. Aihī kiya ese tīwī waatī yaiwīmawaayopo. **64** Aihī sura ketī kuraanīhī komī maahomwaanjī japīhī nīwusaatatī gaatihī piwaatatī Autaahaatīhopī maaritatī komī ambīpatī mepī autaahemwataise. **65** Aihī naishīhiya kapīhī detī bimohiyīhiyai waatī yawimatataise. Aiwi ami satī yapīpatī Judiyaahandamī sīhoaarīhīri tipatetī gaamapī saiwa Jekaraiyaahoai nusoapasiwīmaiwaapī pīwīha kanīmī

nowaayopo. ⁶⁶ Aihî isîhiya nahatiya pîwîha saiwa Jonîho noaipasîrîhîretapîha waatî pîhîtiwi gwînyapenawaawî kiya satîwî nasenawaayopo. Metîmonjî kîmonjî ipotîhura noaipatî napitetahotîtaindîho? Tawaatopo. Sandî apaapîmaatopo. Autaahaatîhomî watîpîhandî koaisatîtihe.

Kîma Pîwîma Autaahaatîhomî Itîpîho Gaahoraahî Jekaraiyaaho Aunîhîhîri Katati Aunîhîtindîhandapîhaare

⁶⁷ Jonîhomî sapîho Jekaraiyaahomîhetî Autaahaatîhomî Itîpîho Gaaho waatî tîwisaitataati koai netî gîwunyaasîhi Jekaraiyaaho sata kandaase. ⁶⁸ “Isîraherîhiyaamî Awaisîho Autaahaatîhomî ambîpatî maarita nuwimaawa mepî autaahemwaitîhaawo aimî nasataiso. Iyatî amî komî isîhiyai maipîhandaatîhapî japîhi aimî numwaataiso. ⁶⁹ Nyangi Japîhi Nanya maitandîho apîpaahî watîpîhoai Autaahaatîho namîhana ahîwihi Autaahaatîhomî otîpîpatîho Daawitîhomî isîhiyaamîhetapî ko noaipataise. ⁷⁰⁻⁷¹ Isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî nehi kaahîhi ausaahohiyîhiyaamîhetapî jîhi aimehura Autaahaatîho pîwîha watîpitati nyangi japîhi nanyamaitandî katisîhaare. Isîhiya nyamî tiworisaamuni amî nyangi mandîtinyaipî nyapî apowisawîhiyaamî ikwîraatîhapî nanyamaitandî pîwîha katisîhaare. ⁷² Autaahaatîho nyamî asoya asisai maarîho asîpîwitandî jîhura pîwîha kandaase. Iyatî amî ko pîwîha apîpaahî watîpitati sawahomî ambîpatî ambîhîtatî

w̄sasati ahais̄haapi gw̄nyapenataato. Ko Piw̄ha aim̄ j̄hi w̄sasis̄haapi gw̄nyapenataati namat̄ maar̄ho as̄pinyisataise. ⁷³ Iyat̄ am̄ Autaahaat̄ho j̄hura nyam̄ as̄iho Ab̄raaham̄hoai nyangi nyatatamanitandi ap̄paahi wat̄pitati piw̄ha w̄sasati sata kaundis̄haare. ⁷⁴ 'N̄ni kinyi gaasoya gaasisai kiyaami tiworisaami ikw̄iraat̄hap̄ japihi numwaito. Numwaasanih̄ kiya kiyaami tiworisaapi windi yamaiwi nis̄ ot̄p̄pat̄ kanitaapo,' tati katis̄ha wan̄ akaahemataise. ⁷⁵ Am̄ nyah̄ is̄hiyaanin̄ as̄iȳhiyaanin̄ bindihaaw̄ Autaahaat̄hom̄ ot̄p̄pat̄ kom̄ gw̄nyaati maaritipati titih̄ maar̄ho naasohitanihi kawisaati ami nd̄het̄ gaahiyaaanin̄ ainahiȳhiyaanin̄ kiyaanin̄nehi kom̄hiyaanimataati kom̄ ot̄p̄pat̄ kawitihaawe. ⁷⁶ Am̄ kinyi nis̄ metihonjae is̄hiya kinyapi ipot̄hura Autaahaat̄ho Nahatewai Ip̄hatisa Daahema Autaah̄ Bimis̄hom̄ piw̄ha atisa net̄ ausaasihoe tiwi amb̄hiitiaapo. Iyataati sandi apaapi maato kinyi Awais̄hom̄ j̄hi taapi nopaapi Awais̄hop̄ daih̄ra daawupi is̄hiyaami maar̄ho ami omanititihi tithepumapi tur̄manitaapihoj̄itihi. ⁷⁷ Amb̄i ami nep̄ tur̄manipi kom̄ is̄hiyai katipunj̄itaape. Katipunj̄isamih̄ kiya Autaahaat̄hop̄ ko nyam̄ maip̄haiwa nenyama japihi nanyamaitande tiwi giwunyaitaat̄wo. ⁷⁸ Am̄ nyam̄ Autaahaat̄ho nyangi kom̄ maar̄ho nanyinyati as̄pinyisahore. Is̄ ko asis̄ha bowati ip̄ho nausainj̄itihandamatiyat̄ nyam̄het̄

bonyawatt nanyusaatati nyangi japihi
nanyamaitandi yamihhapataatihraapi napitaise.
 79 Nasonihi is*hiya* as*hatindihandaatih*
napwitaatwihandaap yaiwi yutihiramataiwwi
namaasatiwwi bimohiy*ih*yai Autaahaatiho
iwitataamanitaise. Iwitatamanatt ami
nyangi nyamt maariho winyaitonihi biyaatt
gaahiyaaninn napisaatt bim*tihaahira* daihira
nanyisati nanyamaasi nutaise," tati Jekaraiyaaho
kandaase. 80 Aiht ami so meto (Joniho) ipotihura
komt maarihoaisatunt ami ambipatisatunt
ahoya gwinyanataise. Aiht ami komt
maarihoaisangi noaipatt watipindaise. Iyatt ko
is*hiya* owehapihi kendaise. Ketinjatt ipotihura
is*hiya* Is*traherih*iyamt ndhett auta noaipatt
pwiha ausaatt kiya Is*traherih*iyai kaundataase.

2

*Kima Piwima Mariyaahaati Jisaasihoai
Namwindihandapihaaare
(Matiyuho 1:18-25)*

1 Aiht sura (Joniho noaipatt taati gwinyainjihi
ami Erotiho Judiyaahandt jatiht) utaaho wo
awaisiho komt ambipati Sisa Okaasitaasiho
piwha wa is*hiya* nahatiyaapi nusoaasataise.
Sa piwha Romihandaahapt awaisiho
is*hiya*api nusaasisa is*hiya* nahatiya gamaniho
Romihandaahapiho jatimbipihapihiya
nahatiyaapi nusaasataise ami kiyamt
ambipati kusiwi awitiw nepi utipihoaatihi
jipatipaitatiw. Iyataatt Romihiyaamt
Gamanihomt awaisiho Sisa Okasitaasiho katiht
sandt jihandt is*hiya* nahatiyaamt ambipati

awit̄iw̄i j̄ipatiyawaayopo. ² Gamanīho jihura is̄hiyaami amb̄ipati windi namehandi k̄imandi nehi namasati j̄ihap̄ihandi is̄hiya nahatiyaami amb̄ipati netaise. Iyataati sura Kwiriniyaasiho (Sisa Okaasitaasihom̄i yatihi ot̄ihi) yapipati p̄iropinjihandi Siriyaahanda jaati bimihihuraare. ³ Aih̄i sandi j̄ihap̄ihandi Romihandaahapi gamanīho is̄hiya nahatiyaami amb̄ipati naitandi is̄hiya nahatiya nehi kiyai kiyai yiyandih̄i kiyama yapipata amb̄ipati ut̄ip̄ihooatih̄i ahaitaat̄iw̄i nowaayopo.

⁴ Aih̄i am̄i Josep̄iho so awaisiho Daawit̄ihom̄i is̄hiyaami jit̄ipatetapi namwiyaatohiyih̄iyyam̄hetapi noaipahore. Is̄i ko Josep̄iho yapipati Garirihandam̄ aunahipati Nasaretihanda namasi yapipati Judiyaahanda Daawit̄ihom̄i aunahipati Betirehemihandaahapi notaise. ⁵ Notaat̄i ko Josep̄iho kom̄i apwaataatimatitandih̄aat̄ Mariyaahaati numwaasi maasi gamanīho kasanyuram̄ amb̄ipati ut̄ip̄ihooatih̄i ah̄iwitandi nomaise. Iyataati sura Mariyaahaati maaha namw̄itandi aim̄i detitihihuraare. ⁶ Saim̄i numw̄i noaipapi sati aunahipita bimih̄i Mariyaahaati maha namw̄itandihura asis̄ha noaipataise. ⁷ Aih̄i kaati kaatam̄i mwaaho bwandip̄iho woho namotaise. Namot̄i apotih̄iri mas̄imas̄ihonyaapihi napapat̄i kopuhō kauho nandapa nainjihot̄i nausosatosataise am̄i anjihaiwa is̄hiya nawiho nunyaw̄i nanoaitaat̄iw̄ihaiwa is̄hiyaapi tisaitati owetiho.

*Jisaasiho Noaipasitihandapi Isihiya Sipisipihandi
Jatohiyihiyai Piwiha Kaundohitihandapihaare*

⁸ Iyataati sati aunahipita nehīhaati mangiraini isīhiya usa sipisipihandi yamanīwī jaawī apatinditihī bitotawaayopo. ⁹ Saiwī apatinditihī jaawī bitohauhi Awaisīhomī otipipatīho yamīhapataatihī bimisīho kiyaapīhi nasati noaipataise. Aihī Awaisīhomī nausainjitihandi yundaiñiha watipihandi waati kiyai nīwunjainjīhi kiya waati yayawaayopo.

¹⁰ Yayauhīhandi kandi Autaahaatīhomī otipipatīho yamīhapataatihī bimisīho kiyai saundataase, “Sahi windi yamaiwise. Sahi atiwise. Nīni sapi piwiha wanīha gaaha isisi nasataayo. Sa piwiha wanīha gaasa isīhiya nahatiyai maaritītaatīwīhandi nunyonīhi kiya asakaiwī waati aungwohandi maaritītaapo. ¹¹ Wanī asisīma kīmeti Daawitīhomī aunahipata apopaati waati metīhonjī wonjī namotaise. Sonjī metonjī sangi Japīhi Nasamaitandi Autaahaatīho Namīhainjīho Awaisīhore.* ¹² Sahi nuwīse. Nuwī mmonawa metonji apotīhīraapīhi napapahawī kauho nandapa nainjīho kopuhoti nausosawosisaihi sahi usonawaawaahi amī so kore,” undataase.

¹³ Aihī Autaahaatīhomī otipipatīho yamīhapataatihī bimisīho kiyai sata kaundati namīhaasīhi keti kuraanīhi yamīhapataatīhapi Autaahaatīhomī otipipatīhiya usa taahītīhandi yamīhapataatīhapi tīmahiyawī ko otipipatīho jīhi nasati bitosīhoaisawī maasi bitotawa

* **2:11:** Piwiha Ipiruhaara Mesaiyaahore tiwī amī piwiha Girikīhaara Kiraisihore tohīhore.

Autaahaatîhoai satîwî mepi autaahep-umwawaapo. ¹⁴ “Autaahî ko bimimbîpîhi yamîhapataatîhiyaani Autaahaatîhoai mepi autaahemwawa nîwimaitîhaawo. Isîhiya yapîpatambîhiya Autaahaatîho kiyaapi maaritisawîhiya kiyaami omanjîtîhi yatihiwitonîhi kiya nga bimîto,” tiwî Autaahaatîhomî yamîhapataatîhapi otîpîpatîhiya katawaatopo.

*Kima Piwîma Sipisipîhandî Yamanîwi
Jaawi Bitohohiyîhiya Nuwî Jisaasihoai
Usonîhohîtîhandapîhaare*

¹⁵ Satîwî katîwîmapi Autaahaatîhomî otîpîpatîhiya sipisipîhandî jaawi bitohohiyîhiyai namasi autaahî yamîhapataatîhapi japihi naiwîmawaayopo. Saiwî aimî niyauhîhura sipisipîhandî jaawi bitohohiyîhiya sawana sanawaatopo. “Betîrehemîhanda sandî noaipasîhi Awaisîho aimî ausaatî kanyatataasînyahî sandî mmondîhaawî ketî tarîwiyaati nutîho,” nnawaatopo.

¹⁶ Kiya sanîwî kanîwîmapi ketî kuraanîhdosisî nowaayopo. Nuwî Mariyaahaatisunî Josepîhoaisunî usonawaayopo. Aiwi amî metîhonjisangi kauho amî sipisipîho nandapa nainjîho kopuhotî nanototihî usonawaayopo.

¹⁷ Kiya nuwî aimî usoniwosawî sonjî metonjapi Autaahaatîhomî otîpîpatîho piwîha kaundisîha ka ausaapi isîhiya sapîhi Betîrehemîhanda bimohiyîhiyai kaundiwi gaamawaayopo.

¹⁸ Kaundauhi isîhiya nahatiya sipisipîho jaawi bitohohiyîhiyaamî saiwa piwaiwa atisawaawî piwîha sa napitîtahaare tiwî waati

pîhitîwi gwînyapenawaayopo. ¹⁹ Aihî ami Mariyaahaatîhi saiwa pîwaiwa nahatewa atisa netî amîteteti biyatî gwînyaati ami omanjîtitîhi anîtisa kîpotî gwînyaapi notaise. ²⁰ Aihî sipisipîho yamanîwi jaawî bitohohiyîhiya japihi nowaayopo. Japihi nowaawi Autaahaatîhomî otîpîpatîho kaundimumwaanjî kamwaanjî titîhi noaipasîhi kiyaamî ndîhaara mmonîwi atiwî nehohîtitîhandapî Autaahaatîhopî maaritîwi aunîhitîwi komî ambîpatî mepî autaahepumawaayopo.

Kîma Piwîma Jisaasihoai Ambîpatî Nusoaa-sotîhandapîhaare

²¹ Mariyaahaatî Jisaasihoai namotî bimihî asisîha ikwîrî naasairîtihi wîramî mairîma 8 kiyati aimî sanawîhi metîhonjamî ambîpatî namandipapî ahoaamawaayopo. Ambîpatî namandipapî ami ambîpatî Jisaasihoe tîwi ambîhundawaayopo. Satî ambitî jîhi Jisaasihopî sangî Mariyaahaatî gwîsîtihîhura Autaahaatîhomî otîpîpatîho Jisaasihotane tatî aimî ambîhitipate.

Kîma Piwîma Jisaasihoai Saniyi Sapiya Autaahaatîhomî Anjî Awaindîhandaatîhi Autaahaatîhoai Numwindîhandapîhaare

²² Maaha asîhiya namowaahura saiwi saiwi kaiwise tatî Mosesiho wînîhapîpa katati ahaihi ahotirîhiretî jaapepihîratî Mariyaahaatî kiyatî bimainjati aimî owetihî kaati Mariyaahaatuni Josepîhounî metîhonji numwaasi Jerusaremîhanda Autaahaatîhoai numwîtaatîmi nomaise. ²³ Iyataati satî

saiwî kaitaatîwî Awaisîho Autaahaatîhomî wînîhapîpaatîhi satatî ahondaise,

“Maaha wohonya bwandîpîhonya namohony-
onya nahatonya Awaisîhoai nunnyawîse,”

Japîhi Numwaasiho 13:2, 12

tati jîpatîpindipatamataimî kiyamaise.

²⁴ Iyataati amî Awaisîhomî wînîhapîpa wapaisangi satatî ahondaise maaha naumbwi bimambîpi Autaahaatîhoai gaare undîtaapi koho dîpîhuri yahurisangi amî koho dîpisîho gwitípîho sangîho yahurisangi nesaimbi Autaahaatîhoai gaahoje gaare undîpi nunye tatî ahondaise. Siyatî ahotahandisi Josepiyî Mariyaaya kîretî jaapepihîrimî kapa titîhi isisi kaitaatîmi kasanyuri Jerusaremîhanda numwî kiyamaise. Amî kasanyuri noaipapi Autaahaatîhomî ndîhetî popitîhasanyurititaatîmi sandî kiyamaise.

*Kîma Piwîma Simiyoniyî Anaaya Jisaasihoai
Usosítîhandapîhaare*

²⁵ Iyataati sura utaaho wo komî ambîpatî Simiyonîho sapîhi Jerusaremîhanda bindataise. So utaaso titîhi gaaho amî Autaahaatîhomî wînîhapîpa biyatî jaapepihîratî nehi Autaahaatîhopaahîhi gaapundatî bindataahore. Iyatî amî utaaho Isîraherîhiyai kiyaami tiworisaamî ikwîraatîhapî japîhi numwaati amî kiyaami maarîho omanjîtitîhi netî yathîwiwatî japîhi numwaitandîhoai Autaahaatîho netî natausaasítandîhuraapi koai usondandi konîhi jaati bisotinjahore. Iyatî ko Autaahaatîhomî Itîpîho Gaaho koaisati maasítahore. ²⁶ So

utaasoai Autaahaatīhomī Itīpīho Gaaho sata kaunda gīwunyaasīhore kīnyī ketī wīndī namaapwītaise. Namaapopī bindapaapī Isīhiyai Japīhī Numwaitandī Autaahaatīho Ahīwisīho Kīraisihoai usonīmapīhura napwītaise undatī gīwunyaasīhī gwīnyaati jatinjahore. ²⁷ Aihī koaisī Autaahaatīhomī Itīpīho Gaaho Anī Awaindīhandaatīhapī naime undatī gīwunyaasīhī ko dosisī Autaahaatīhomī Anī Awaindīhandaatīhapī niyataise. Aihī metīhonjī Jisaasihoai saniyī sapiya wīnhapīpa katati ahotirīhīrī kīretī japepihīrīmī metonjapī kapa kaitotīmī taamī metīhonji numwaasi nandaamaise. ²⁸ Numwaasi nandaasīhī Simiyonīho konjī metonji numwaatī komī ikwīraatīhī netī isīwatataatī konjapī Autaahaatīhoai gaahone undatī ambīpatī mepī autaahemwatī sata kandaase. ²⁹ “Awaisīhonje, wanī kīnyī nīnī kīnyī otīpīpatīhonīnī nehī nanīhaindī kaindī bīpi napaisaatī napwītaanī amī nehī nanīhaimbī ninjase. Amī kīnyī jīhura nīngi sandapaase, ‘Kīnyī namaapopī bimambīpī Isīhiyai Japīhī Numwaitandīho noaipahonīhī usonīmapī napwītaise,’ dingīha wanī tītīhī akaaha noaipasīhī nīnī nīsī ndīhaara koai usonataatī nīsī maarīho wīnitatiyatīhī nīpatsanataise. ³⁰⁻³¹ Noaipasīhī nīnī nīwahonīsī ndīhaara utaaho isīhiyai japīhī numwaitandī kīnyī namīhanīpī tīmanīhingīhoai wanī kīmura usonataaayo amī isīhiya nahandamī ndīhetī kiya mmondaatīwī koai nepī ausaimanīhō. ³² Iyataatī Kīmonjī metīmonjī sisīha jīpwītīhīramatiyahore

is̄hiya nahand̄i Judaahiyaam̄i dawaataat̄i bimohiȳhiyai n̄wusaat̄itando. N̄wusaatonih̄ kiya nepemait̄iw̄i kop̄i ḡwunyaasaih̄ k̄nyi kiyai japh̄i numwaitaapo. Numwaasamih̄ kiya k̄nyi kinyi is̄hiya Is̄raher̄hiyaisap̄ kiyam̄ihat̄ih̄ bindapaapi kiyai taapi numwaahinḡit̄imandaah̄ kinyapimatonih̄ Is̄raher̄hiyaapi maarit̄iw̄i kiyam̄i amb̄ipati awaindepumaitaat̄wo,” tat̄ Simiyonih̄ kandaase.

³³ Sonj̄ metonjapi Simiyonih̄ p̄iw̄ha sata katih̄ metonjam̄ saniȳ sapiya kaapi kanjanyuram̄ omañit̄it̄ih̄ b̄pi waati p̄hit̄im̄ gwinyaamaise. ³⁴ Iyat̄ ami Simiyonih̄ metonjam̄ saniȳ sapiyai Autaahaat̄hom̄ gaahandi nunyat̄ Autaahaat̄ho sausasaatangi gaahandi kasisati Jainjat̄itaise undati ami Mariyaahaat̄ metonjam̄ sanaati Simiyonih̄ saundataase. “K̄nyi Atime! K̄monj̄ metimonji Autaahaat̄ho ah̄wisataise. Am̄ kom̄ dahopaara Is̄raher̄hiya is̄hiya taah̄it̄handi Autaahaat̄hoai ahosumwap̄ tim̄haitaapo. Aisaih̄ ami Is̄raher̄hiya kanaah̄iti w̄iret̄handi is̄hiya taah̄it̄handi japh̄i nepemait̄iw̄i kiyam̄ Autaahaat̄hoenda japh̄i nap̄itaapo. Am̄ sandi siyat̄ s̄ireti noaipaitandi Autaahaat̄ho k̄monj̄ metimonji siwipamatatiyat̄ ah̄wisataise. Iyataati k̄monj̄ metimonji Autaahaat̄ho maaritat̄ gwinyaasip̄pa nunjati kiyonih̄ ami is̄hiya taahiȳhiya kop̄i p̄iw̄ha maip̄hapa kat̄wi ami kiya koai mandit̄witaapo. ³⁵ Sawisaih̄ sandaaah̄ is̄hiya kiyam̄i amit̄heti maip̄hapa m̄maipaiw̄i gwinyaapi ami

kiyaamî maarîho omañjîtîhi maipîhana
kîpwîndimbîpa auta noaipahonîhi isîhiya usa
wapa noaasandimbîpa mmondaatiwo. Iyonîhi
saiwa gi kinyî maarîhoaatihi netî namatanaati
timbiyatî tîmwipîhanaatî mwîtîhanaatamatiyatî
nangîmandipatî yaasihandî mihiwitaise,”
undatî Mariyaahaati Simiyonîho kaundataase.

³⁶ Sapîhi apopaati waati Autaahaatihomî
piwîha atisati netî ausaahaati kaatami ambîpatî
Anaahaati bindataise. Amî Anaahaati saatî
Panuerîhomî maataate. Amî Panuerîho
so Aserîhomîhetapi namoyaatohiyîhiyaami
noaipahore. Iyataati saatî Anaahaati
aimî apipaahi aungwaamaate. Jîhura
apwaimaamaatîhura namaatati warîhoaisati
bimihî kînaungwîha ikwîri naasairîtihi wirami
isundiþîho yahuri 7 kiyatî sanausohaate.
Sanawîhi kaatami warîho napotaise. ³⁷ Napwihi
nehi osinîhaati kendaise. Ketihî kaatami
kînaukwîha pihitati tenîhaiwa ikwîri
naasairîtihi wirami maurîmandîtihi kaati
maurîmaurî 84 kiyatî aimî sanawîhaate. Saatî
Anaasaatî Autaahaatihomî Arjî Awaindihandî
windî namaamase. Owe. Asisiha wiweti
nandapa waapoho namaana onaayatî nehi
bindataati Autaahaatihopî apatihi amî
otapihaati ahoyati gaapundahaate. ³⁸ Aihî sîkura
kaatisangi detî nasati Autaahaatihoai metonjapî
gaahonej gaare undataase. Iyatî amî kaati sonjî
metonjapî piwîha ausaatî isîhiya Autaahaatiho
Jerusaremîhandaahiyai japîhi numwaitandi
jatohiyîhiya nahatiyai kaundataase.

*Metîhonjisami Nasaretîhandaahapi Japîhi
Naindîhandapîhaare*

39 Saiwî wînîhapîpa Awaisîhomî katati ahotimumwaanjî ja pepihîriwî kaiwî owemamapî japîhi kusasi kusasamî aunahîpa Nasaretîhandî yapîpatî Garirihanda ahetipataahapi nowaayopo. 40 Aihî satî aunahîpita konjî metîhonjî gwînyanatî awaisîhotati ami utaaho watîpîhondaise. Iyatî ko amitîha gwînyaasîtîhandî gaahandî pîhitatî awaindî gwînyaataise. Aihî ami Autaahaatîho kopî maaritatî koai anditîwiwataise.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Metîho Au-
taahaatîhomî Añjî Awaindîhandaatîhi
Naindîhandapîhaare*

41 Judaahiya nahatiya kiyohîrihîretî kaimî Jisaasihomî saniyî sapiya kînaukwîha nahateweti Judaahiyaamî asisîha awaisîha kimbapîho Pasopaahandetî Jerusaremîhanda numwîhasanyure. Saimbi Asisîha Pasopaahandî mmondaatîmi numwîhasanyure.† 42 Iyataati sura Jisaasihomî kînaukwîha aimî awaisîhaata ikwîmaindîmwîtihi auhîramî yahurîtahaiwa 12 Kiyatî sanawihîhura kimbapîho Pasopaahandamî asisîha awaisîha noaipasîhi kînaungwîha nahateweti kiyohîpatamataiwî Jerusaremîhandaahapi nowaayopo. 43 Nuwî Jerusaremîhanda kimbapîho Pasopaahandî

† 2:41: Iyataati asisîha kimbapîho Pasopaahandî sandî jîhura Isipîhanda Autaahaatîho Isipîhiyai tiwataati ami Isîraherîhiyai nehî iwinjatî neusosihî nga bimohîtîhandapî gwînyaahohuraare.

mmoniwī asisīha nahatewa aimī sanotī owetihī japihī niyauhī metīho Jisaasihohī Jerusaremīhanda bindataise. Bimihī komī saniyī sapiyaahī Jisaasihopī Jerusaremīhanda binye tīmī wīndī gīmunyaase. Owe. ⁴⁴ Nehī kapuri saimi gwīnyaamaise Jisaasiho isīhiya usaisati maasi notaiso tīmī gwīnyaamaise. Saimī gwīnyaamaamī namapī naihī asisīha naasaahī sanausotaise. Aihī kapuri Jisaasiho metīhopo tīmī tītīhī kapuramīhiyaapīhunī amī naistīhiya usaapīhunī nunjenīmī pīhitīmī daamaise. ⁴⁵ Pīhitīmī dambīmī woai wīndī mausose. Owetise. Aihī kapuri kopī daitaatīmī japihī Jerusaremīhanda nomaise. ⁴⁶ Aihī kapuri asisīha mairīmanyeti dambīmīhura Autaahaatīhomī Anjī Awaindīhandaatīhī bimihī usonamaise. Ko Anjī Awaindīhandaatīhī isīhiya katīwunjohiyīhiyaamī otīhatīhī bindataati kiyaami pīwīha atīwisati netī amī pīwīha komīhaiwa kiyai taati nunjesīhī kapuri usonamaise. ⁴⁷ Aihī isīhiya komī pīwīha atīwisohiyīhiya komī amītīha nga gwīnyaasitīhandapunī amī komī pīwīha nga wihoaanjīha kataunjisīhaapunī waati yaiwīmapī waati gwīnyaawaayopo. ⁴⁸ Aihī kapuri saniyī sapiya koaisī iwinjamaamī waati yaimīmamaise. Yaimīmaposamī metīhoai sanaatī saundataase. “Maasīho yaimburajī kinyapī pīhitāha gwīnyaaha daahaayonī kīmbīhī sandī napaapī bindapaise? Nīnunī kinyī gapīhounī maarīho naaŋanyisa maarīho oweta yutīpītīhī kinyapī pīhitāha daahaayono,” undataase. ⁴⁹ Aihī metīho Jisaasiho komīha wihoaanjīha kapuri

sata kaundataase. “Saimburaahî nisapî napaapi daamaise? Nînî nisî Apîhomî anjipipîhî bimîtandîhandapî saimburaasangî wîndî gîmaasunyainjo?” undataase. ⁵⁰ Sata ko kaundihi kapuri komî sata kaundisîmaami tanyaahaapi wîndî omanjîtitîhî namausesipatati gîmaawunyainje.

⁵¹ Aihî ko japihî kapurisati maasi naihi nuwi aunahi pati Nasaretihanda noaipawaayopo. Noaipapi kapîhi bindawaawî komî saniyi sapiyaami piwîha nahate weti biya atîwisati kiyataise. Aihî komî sanaati saiwa piwaiwa neti kaatami amîteteti omanjîtitîhî ahiyatî kaatinihî gwînyaati bindataise. ⁵² Aihî Jisaasiho gwînyaanati awaisihondaise. Iyatî ami komî amîtîha gwînyaasitîhandi noaipati gaahandindaise. Aihî Autaahaatihouni ami isîhiyaunî koai maarîho nunyawî wîwipi kopî maaritawaayopo.

3

Kîma Piwîma Jonîho Isîhiyai Baawusisîho Piwîha Wanîha Gaaha Ausaasitîhandapîhaare

¹ Sisa Taiperiyaasiho (Caesar Augustus) noaipati awaisîho jîhoematati Romîhanda bindataati isîhiyai iwinjaati bimihî kînaungwîha ikwîmaindîmwîtihi auhîramî wihiñirîtahaiwa 15 kiyattî aimî sanausotaise. Aihî ami Pondiyaasi Pairotiho awaisîhoematati yapipati Judiyaahandi jaati bindataise. Aihî ami sura Erotîho (Herod) noaipati awaisîhoematati yapipati Garirihandi jaati bindataise. Aihî

amî Erotîhomî saingîho Piripîho noaipati awaisîhoematati yapîhaurî Ituriyaahanduni amî Tîraikonaitisîhanduni jaatî bindataise. Aihî amî Raiseniyâasiho noaipati awaisîhoematati yapîpatî Abirinihadî jaatî bindataise. ² Aihî amî sura Anaasiyî Kaiyapaasiya noaipapi otîpîpatî pîrisihiya isîhiyaapî nandapa tîhîwî Autaahaatîhoai dîpumanîhohîpatami mîtîhurî awaisururi jîhurimatamaise. Aihî sura Jekaraiyaahomî mwaaho Jonîho isîhiya owetati amî iwîwîrîho wîndî pîhîtatî namaawati owehapîhi bimihî Autaahaatîho komî pîwîha koai nunyatase. ³ Aihî Jonîho pîwîha ka nesi waapîhaati Jorîtanîhaatainî aunahîpîhaiwa nahatewaara gaamatî pîwîha ausaatî sata kaundataase. Sahî samî maipîhaiwa ainjotiwaiwa kiyohîwaiwa namasi nepemaitîwî waapoho nepise. Sahî saisaihî samî maipîhaiwa Autaahaatîho nesamaito undati sapîhi pîwîha ausaatî kaundataase. ⁴ Jonîho sandî siyatî kaindîmandaahî Autaahaatîhomî pîwîha atisati netî ausaasîho piropeti Aisaiyaaho satati komî utîpîhoaatihi ahaisîha akematî ausaimanati noaipataise. Ka pîwa Aisaiyaaho satati kandaase. “Isîhiya owehapîhapi utaaho womî gapîpa satahapa noaipataise. Awaisîhomî daihîra napîtandîhîra nepî tîmanîwîse. Tîtîhepumapi sanahîwaiwîse Awaisîho kîra napîtando. ⁵ Gwaahorîhîri timb-waapasîpîpa yapîpatî japihi nepî wipî naasaataatîmapî amî sisîho sîhoaarîhîri dotî tiwanyapetimbîpa otipapi yatîhipî ipîhaapi naasaataatîmapise. Aiwi daihîra

nangisana nesîwesîmanatî daundiwiwa nepî tîtîhîmapî nopîmapî daupwîse. Aiwi daihîra nawîha damipati ahotimbîpa natipi otîndîwî nemapi daihîra isuriwî etapîhandî ahiyamapîse sanahîwetîto.

6 Aisaihi isîhiya nahatiya Autaahaatîho isîhiyai japîhi numwaitandi ko otîpîpatî kaindîhandî mmondaatîwo,” *Aisaiyaaho 40:3-5*

tatî Aisaiyaaho katisîhaare.

7 Isîhiya taahitîhandî Jonîho nyangi waapo-hora baanyusîto tîwî koaapîhi nasawaayopo. Saiwî nasauhi Jonîho kiyai saundataase. “Sahi akwîranîho maipîhomî mwaayaate. Samî maipîhaiwa kiyohîwaiwaapî Autaa-haatîhoai apowindîhandaahî wihoaanjîhandî yaasîhandî waati nasamîtandîhandapî ndî kasatihî yanîhîmapî nasopo? **8** Sahî samî maipîhaiwa ainjotahaiwai aimî namasi japîhi nepemaitîhaayo undîwî nunjîtaatîwî tîtîhî gaahaiwaahîhi kaiwîse. Iyawaawî sahi nehi sawanaatti samanîwîse Abîraahamîho nyami apîhore maatîwîse. O ami apaapîmaatonî sandapî nîni kasatîtaano. Autaahaatîho kîmaiwa nawîmaiwaisî nga kaundonîhi kîmaiwa nawîmaiwa noaipati Abîraahamîhomî manyinyaimatîtaise. **9** Ipatamî tanyaahainî mwîsîha aimî ahondaise. Ipatî nahatepî yandîpîho wîndî biyatî namingosîpati tisatîwî sisîhaapîhi tîhoaitaapo,” tatî Jonîho kiyai kaundataase.

10 Sata Jonîho kaundihi isîhiya nahatiya komî pîwîha atîwisohiyîhiya Koai saundîwî nunje-

nawaayopo. “O siyonaahî ami nyahî nyamî maipîhaiwaapi napitaitîhaawe,” undîwî nunjenawaayopo. ¹¹ Saundîwî nunjenîhauhî ko kiyai sata wihoaanjîha kaundataase. “Utaahonjî woñjî apotîhîrî nipaatîtaapîhîrî yatîmwînaahî wîrî utaaho wo owehoai nunye. Iyataati ami woñjî nandapa asaketahonjîtapaapaahî naasîkatî kaimbi wo nandapa owehoai nunyapi nanîme,” undataase.

¹² Aihî ami isîhiya usa nawîho taakîsihandî nehohiyîhiya waapoho naitaatîwî nasohiyîhiya Jonîhoai satîwî nunjenawaapo. Amî nyahîho? Nyahî napitaitîhaawe?” undîwî koai nunjenawaapo.

¹³ Saundîwî nunjenîhauhî ko komîha wihoaanjîha kiyai saundataase. “Gamanîho nawîho taakîsihandî samwaanjî isîhiyaami nepîse tatî katimumwaanjî kamwaanjî titîhi nawîho isîhiyaami sahî nepîse. O ko nawîhomî tiwatîhaati sangisunyaapi wo nehîho apîpaahî wîndî namepîse,” undataase.

¹⁴ Aihî ami isîhiya usa pwîsîpî yaipa kiyohiyîhiya Jonîhoai satîwî nunjenawaapo. “O ami nyahîho? Nyahî napitaitîhaawe?” undîwî nunjenawaapo. Saundîwî nunjenîhauhî ko komîha wihoaanjîha kiyai saundataase. “Isîhiyai nopîsasîwî tîmapîse. Aiwi pîwîha nehîha jaiwîtîha pîwaamaatîwîse isîhiyaami nawîho jaiwaiwî nusaitaatîwo. Nawîho titîhi sahî otîpîpatî kiyohîpatapîho jaawi nepîse. Nepî satîwî nyangi nyatatamanîtandî nawîho kîmîko gaare tîwî gwînyaapi nepîse,” undataase.

15 Saundihí isíhiya kiyaamí maarího ambípatí waatí uwíndosíhi nahatiya waatí kiyaamí maaríhoaatíhapí saiwi gwínyaawaayopo. “Joního kímo Kíraisiho Autaahaatího komí isíhiyai japíhi numwaitandi namihainjíhotindího,” tiwi gwínyaawaayopo.

16 Saiwi gwínyaahauhí Joního kiyai wihoaanjíha saundataase. “Níní nehí waapohoraahí sangi baasusataayo. Utaaho wo apípaahí Awaisího níngi nanitipíhaaho ipotí napítaise. Iyataati níní komí otipípatíhoniníndaahandi kandi otipípatíhiyaamí kiyohiwaiwa kaindi nambitíti komí asuipatamí wirihirí nesipatí nausohaumwaamaito. Isi ami ko sangi Itipího Gaahoraahuní ami Sisíhaaraahuní baasusitíaise. **17** Ko komí ikwiraahí saaworihirí isiwahore kíraahí koního witihandamí yutihirí pasaaha tiwihaati nemaitando. Tiwihaati yutihirí pasaaha nemata koního witihandí akitihandí kandamí anjhandí gwinyaati anjimatindihandaatíhi ahiyataati yutihirí pasaaha neti sisíha namaayota kaanihí nasisoarí tihisihaaapihi tihoaitaise,” undataase.

18 Joního piwiha pihitahaiwa kiyai kiyaamí maarího omanitítihi yauriwihaiwa kiyai kaundataase. Siyatí kaundati piwiha gaaha waníha isihiyai ausaatí kaundataase.

Kima Piwima Erotoho Jonihooai Napusitihandapihaaare

19 Siyatí kiyaai kaundataati ami Joního Erotoho awaisího kiyai winjaati bimisihooai ko maipihandí windi kiyati komí saingihooai

maip̄ihand̄i kaw̄isati kom̄i apwaataati Erotiyaasihaati ikona numwaasihi kandap̄ itihundataase. Iyat̄i ami maip̄ihaiwa wiwaimaaawi kaihi kaiwaapimaawi ahoyati itihundataase. ²⁰ Aih̄i Erot̄ho kaiwa maip̄ihaiwa taah̄iwaiwa kaiwaiwaami tiwat̄haati bih̄iwainjati maip̄ihand̄i w̄indi kiyati Jon̄hoai nep̄ w̄irap̄ napuw̄itaatiw̄i kom̄i tingaat̄haisahiyai kaundih̄i kiya Jon̄hoai nep̄ w̄irap̄ numwaasi nuwi is̄hiya naputoh̄ip̄ip̄hi napuwawaayopo.

*Kima Piwima Jon̄ho Jisaasihoai
Baawusindihandap̄haare*

21 Aih̄i Jon̄ho is̄hiyai waapohora baawusih̄i waapoho nep̄ bimauhi ami Jisaasihoaisangi kap̄ih̄i naihi Jon̄ho waapohora baawusataise. Jon̄ho aimi baawusati owetih̄i ko Jisaasiho neh̄haati notati bitondaati Autaahaat̄ih̄oai taati p̄waundati gaapundataase. Ko taati gaapundihi yam̄ihapat̄i t̄witawamataise. ²² Aih̄i Autaahaat̄hom̄i It̄ip̄ho Gaaho yam̄ihapataat̄ih̄iraapi noaat̄ipataise. Siyat̄ Autaahaat̄hom̄i It̄ip̄ho Gaaho yam̄ihapataat̄ih̄iraapi tit̄hi koho kom̄i amb̄ipati d̄ip̄ihomatiyaho noaat̄ipati Jisaasihom̄ihasin̄i kom̄i mit̄ihoaat̄ih̄i nasataise. Aih̄i ami yam̄ihapataat̄hapi piw̄iha gap̄ipa satahapa noaipataise. “K̄nyi Nisi Maas̄ih̄hon̄i akohon̄itinh̄i Niñi gi nisi maar̄ho ap̄paahi aungwohand̄i nahinyati ami nisi maar̄ho gi w̄ihit̄ihon̄je,” tat̄i piw̄iha yam̄ihapataat̄hapi noaipataise.

Kima Piwima Jisaasihom̄i Saisatoyaap̄haare

23 Jisaasihomi kinaungwiha ik-wauhimaindimwitihii ami kaatii ikwimaindimwitihii 30 kiyati sanawihihura ko komi otipipati namasati kiyataise. Aihi isihiya Jisaasihopi Josepihomi mwaahoe tiwi usoniwi gwinyaawaayopo.

Josepiho so Eraihomi mwaahore.

24 Eraiho so Mataatihomi mwaahore.

Aihi Mataatiho so Ripaihomi mwaahore.

Aihi Ripaiho so Merikaihomi mwaahore.

Aihi Merikaiho so Janaihomi mwaahore.

Aihi Janaiho so Josepihomi mwaahore.

25 Aihi Josepiho so Matataiyaasihomi mwaahore.

Aihi Matataiyaasiho so Amosihomi mwaahore.

Aihi Amosihoh so Nahumihomi mwaahore.

Aihi Nahumiho so Esiraihomi mwaahore.

Aihi Esiraiho so Nakaihomi mwaahore.

26 Aihi Nakaiho so Maahaatihomi mwaahore.

Aihi Maahaatiho so Matataiyaasihomi mwaahore.

Aihi Matataiyaasiho so Semenihomi mwaahore.

Aihi Semeniho so Josekihomi mwaahore.

Aihi Josekiho so Jotaahomi mwaahore.

27 Aihi Jotaaho so Joananihomi mwaahore. Aihi Joananiho so Resaahomi mwaahore.

Aihi Resaaho so Serupaperihomi mwaahore.

Aihi Serupaperiho so Siyaaritiyerihomi mwaahore.

Aihi Siyaaritiyeriho so Neraihomi mwaahore.

28 Aihi Neraiho so Merikaihomi mwaahore.

Aihi Merikaiho so Adaihomi mwaahore.

Aihi Adaiho so Kosamihomi mwaahore.

Aihi Kosamiho so Erimatamihomi mwaahore.

Aihi Erimatamiho so Erhomi mwaahore.

- 29** Aihī Erīho so Josuwaahomī mwaahore.
 Aihī Josuwaaho so Eriyeserīhomī mwaahore.
 Aihī Eriyeserīho so Jorimīhomī mwaahore.
 Aihī Jorimīho so Mataatīhomī mwaahore.
 Aihī Mataatīho so Ripaihomī mwaahore.
- 30** Aihī Ripaiho so Simiyonīhomī mwaahore.
 Aihī Simiyonīho so Judaahomī mwaahore.
 Aihī Judaaho so Josepīhomī mwaahore.
 Aihī Josepīho so Jonamīhomī mwaahore.
 Aihī Jonamīho so Eraiyakimīhomī mwaahore.
- 31** Aihī Eraiyakimīho so Meriyaahomī mwaahore.
 Aihī Meriyaaho so Menaahomī mwaahore.
 Aihī Menaaho so Matataahomī mwaahore.
 Aihī Matataaho so Natanīhomī mwaahore.
 Aihī Natanīho so Daawitīhomī mwaahore.
- 32** Aihī Daawitīho so Jesihomī mwaahore.
 Aihī Jesiho so Obetīhomī mwaahore.
 Aihī Obetīho so Sarīmonīhomī mwaahore.
 Aihī Sarīmonīho so Naasonīhomī mwaahore.
- 33** Aihī Naasonīho so Aminataapīhomī mwaahore.
 Aihī Aminataapīho so Atīminīhomī mwaahore.
 Aihī Atīminīho so Arīnaihomī mwaahore.
 Aihī Arīnaiho so Esīronīhomī mwaahore.
 Esīronīho so Peresihomī mwaahore.
 Aihī Peresiho so Judaahomī mwaahore.
- 34** Aihī Judaaho so Jekopīhomī mwaahore.
 Aihī Jekopīho so Aisaakīhomī mwaahore.
 Aihī Aisaakīho so Abīraahamīhomī mwaahore.
 Aihī Abīraahamīho so Teraahomī mwaahore.
 Aihī Teraaho so Nahorīhomī mwaahore.
- 35** Aihī Nahorīho so Serukīhomī mwaahore.
 Aihī Serukīho so Reyuhomī mwaahore.
 Aihī Reyuho so Perekīhomī mwaahore.
 Aihī Perekīho so Eberīhomī mwaahore.

Aihî Eberîho so Seraahomî mwaahore.
³⁶ Aihî Seraaho so Kenanîhomî mwaahore.
 Aihî Kenanîho so Arîpakîsaatîhomî mwaahore.
 Aihî Arîpakîsaatîho so Siyemîhomî mwaahore.
 Aihî Siyemîho so Nuwaahomî mwaahore.
 Aihî Nuwaaho so Ramekîhomî mwaahore.
³⁷ Ramekîho so Metuseraahomî mwaahore.
 Aihî Metuseraaho so Enokîhomî mwaahore.
 Aihî Enokîho so Jaretîhomî mwaahore.
 Aihî Jaretîho so Mahararerîhomî mwaahore.
 Aihî Mahararerîho so Kenanîhomî mwaahore.
³⁸ Aihî Kenanîho so Enosihomî mwaahore.
 Aihî Enosihô so Setîhomî mwaahore.
 Aihî Setîho so Adaamîhomî mwaahore.
 Aihî Adaamîho so Autaahaatîhomî mwaahore.

4

*Kîma Piwîma Bwaasîrîhîri Jisaasihoai
 Autaahaatîhomî Piwîha Nemaito Tatî
 Nunjesitîhandapîhaare*

(Matiyuho 4:1-11; Maakîho 1:12-13)

¹ Jisaasihomîhetî Itîpîho Gaaho pîhitati
 tiwisaitataise. Aihî Jisaasiho waapîhaati
 Jorîtanîhaati namasi japîhi naihî Itîpîho Gaaho
 wapa gaahapa iwîwîrîho namaawa isîhiya
 owehapîhi numwaasi notaise. ² Siyatî notî
 Jisaasiho isîhiya owehapîhi bimihî waatîho
 naasohîtihi amî asisîha ikwîmaindîmwî
 10 kiyatî nusoaipataise. Siyatî Jisaasiho
 asisîha utaarîhandetî bimihî Bwaasîrîhîri
 Autaahaatîhomî pîwîha nemwaitando tatî
 nunjenataise. Aihî sura asisa saiweti Jisaasiho
 nandapa wîndî namainjîhi jaumanataise.

³ Aihî Bwaasîrîhîri Jisaasihoai saundati
 nunjenataise. “Kînyî Autaahaatîhomî

mwaahonjītapaapaahī kīma nawīma noaipati nandapa bīretīhandimatītandi kaunde,” undati nunjenataise. ⁴ Aihī Jisaasiho komīha wihoaanjīha saundataase. “Autaahaatīhomī pīwīha sandaase.

‘Nandapa bīretīhandaahīhi utaahoai ko asohoematati bimītandīhandī wīndī namumwītaise,’ *Winīhapipa 8:3*
tise,” undataase.

⁵ Aihī Bwaasīrīhīri koai numwaasi niyatī ketī kuraanīhi isīhiya jaawī bimohīwaiwa yapīhaiwa nahatewa maapi yapīpatambīhaiwa nunjataise. ⁶ Nunjati koai saundataase. “Saiwa isīhiyaamī yapīhaiwa nahatewa ami kiyamī kahapaamapīpa yundaiya gaahaiwa nahatewa kīnyī awaisīhoŋimatīpi jatītaapi gi nahīmito. Nahataapa gisī nahīmisanīhi kapa kīnyī jatapaapi kapetapi ambīpatī awaipati autaahī naitaise. Iyataatī saiwa yapīmaiwauni ami kahapaamapīpa gaahaiwa nahataapa noaipati aimī nisīhapaare. Isī nīnī utaaho woai kapa numwītandi gwīnyaati maaritataahoai numwīto. ⁷ Isī kīnyī nisapī atotīpiwesapī nisapī gaapīnundisamaahī saiwa nahatewa noaipati kīnyīhaiwaatītaise,” undataase. ⁸ Saundihīhandī kandi Jisaasiho komīha wihoaanjīha koai saundataase. “Amī Autaahaatīhomī pīwīha sataha jīpatīpindise.

Kīnyī kīnyī Autaahaatīho Awaisīhomī otītīhi yatihi pīnumbwī nehi koaisaahīhi atīwime. Atīwimbī nehi ko naasomī otīpīpatī nehi komīhatīhīhi kawime,’ *Winīhapipa 6:13*

tatî pîwîha jîpatîpindise,” undataase.
 9 Aihî Bwaasîrîhîri Jisaasihoai numwaasi Jerusaremîhanda niyatî Autaahaatîhomî Anjî Awaindîhandaasînî autaahî nîwaataati mîhasînî ahîwisataise. Ahîwisatosatî koai saundataase. “Amî akîtînîhî kînyî Autaahaatîhomî mwaahonjîtapaapaahî kîmasînapî mîhaapi naapwaate. ¹⁰ Amî Autaahaatîhomî pîwîha wa sata jîpatîpindiso.

‘Korî komî enjerîhiya otîpîpatîhiya yamîhapataatîhî bimohiyîhiyai kaundonîhî kiya baiwî gisî ginjatîtaapo. ¹¹ Aiwi kiya kiyaamî ikwîraahi gisî giwasaihî nawîhaara kînyî kînyî ikwauhîri asundusoaaapi mîmaahîwîtaise,’

Aunîhîhîri 91:11-12

tatî jîpatîpindiso,” undataase. ¹² Aihî amî Jisaasiho komîha wihoaanjîha pîwîha Bwaasîrîhîri satatî kaundataase. “Amî pîwîha wa Autaahaatîhomî utîpîhoaatîhî sataha jîpatîpindataise.

‘Kînyî kînyî Awaisîho Autaahaatîhoai napîtaise tîpi namunjenîme’ tatî jîpatîpindataise” *Winîhapîpa 6:16*

¹³ Siyatî Bwaasîrîhîri kîhîra kîhîraapi Jisaasihoai nunjenatî owemati namîhaataise. Iyatî sîhi waaraahapo tatî Jisaasihoai numwîhaataise.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Otîpîpatî Namasatî Garirihanda Kaindîhandapîhaare
 (Matiyuho 4:12-17; Maakîho 1:14-15)*

14 Aihî Jisaasiho Autaahaatîhomî Itîpîhomî watîpîhandisaho Garirihandaahapî japîhi notaise. Japîhi naihî isîhiya kapîhi bimohiyîhiya Jisaasiho aimî yamo japîhi napîse nnîwî pîwîha nesi kihoaanjî gaamapî kanîwî atisawaayopo. **15** Jisaasiho kiyaami anjî gwîharaahaiwaatîhi notî nandaatî pîwîha kataunjataise. Aihî isîhiya nahatiya koai mepi autaahepumapî kopî waati maaritawaapo.

*Kîma Piwîma Isîhiya Nasaretîhandaapîhiya
Jisaasihoai Ahosumwahohîtîhandapîhaare
(Matiyuho 13:53-58; Maakîho 6:1-6)*

16 Aihî Jisaasiho Nasaretîhanda notaise. Satî aunahîpitî Jisaasiho sangîho jîhura bindataati kataahapî gwînyainjîpate. Isî kata asisîha Saraarehura Sapaatîhandî Judaahiya ikînawaasohîhetî Jisaasiho komî kaipati kiyati Judaahiyaamî anjaanjî Autaahaatîhopî gwînyaapi gaapundîtaatiwî ahoyanawaasohîpîpîhi nandaataise. Nandaati Autaahaatîhomî pîwîha awîtitandî isîhiyai mandusosatî dotî bitondaise. **17** Dotî bitosîhi pîropeti Aisaiyaaho Autaahaatîhomî pîwîha atisati netî ausaasîhomî utîpîho koai nepunyawaayopo. Nepunyauhi ko netî utîpîhandî kandi napapopîwîhandisî nesîpatî nupwiyaati pîwîha sataha jîpatîpindisîha mmonati awîndaise.

18 “Awaisîho Autaahaatîhomî Itîpîho Gaahoai natausaasihi nasati nisîhetîndaise. Aihî ami sandapî Autaahaatîho nîngi nanîmahanataise. Isîhiya wapa owehiya taanahiyîhiyai Pîwîha Gaaha Wanîha

ausaat‡ kaunditando. Ko Awaisîho nîngi natanoaasih‡ nasataayo isîhiyai saunditand‡ sangi isîhiya usa nep‡ wîsirapi‡ nasapuhohiyîhiyaat‡ sam‡ naputohitihandaat‡hap‡ noaipapise. Sahi ndîha niyotati asahatisawîhiyaat‡ jahîra sam‡ ndîha norîhaapi jasawise. Ko nîngi natanoaasih‡ nasataayo ami isîhiya usai isîhiya usa tip‡ nep‡ gwaapwîw‡ mîmaipîwisauh‡ pîwîha owehiya bimohiyîhiyai sam‡ maarîho ambîpat‡ yaasati naanjasindihandi nesamataayo unditande. ¹⁹ Aindi Awaisîho kom‡ isîhiyai japîhi numwaati gaahandi kawitandihuraapi aim‡ asisîha kîma noaipataise unditandi nîngi ko natanoaasataise,” *Aisaiyaaho 61:1-2*

tat‡ jîpatîpindisîha mmonati awîndaise. ²⁰ Siyat‡ Jisaasiho pîwîha awîtati owetih‡ japîhi mmat‡ napapotîmanat‡ utîpîhandi jatisîhoai nunyatosati isîhiyai kataunjîtandi bindataise. Bimih‡ isîhiya nahatiya aŋîhandi gwîharaahand‡ Autaahaatîhop‡ gwînyaapi gaapundohîtihandaatîhi ahoyanohîtîhi bimohiyîhiya kiyaami ndîha neh‡ Jisaasihomîhet‡ mwîtipisaw‡ iwinjataawaapo.

²¹ Saiw‡ kiyaam‡ ndîha nahata komîhet‡ ahotih‡ iwinjatauh‡ ko namasati kiyai pîwîha sata kaundataase. “Autaahaatîhom‡ pîwîha satati jîpatîpindisîha nîn‡ awîtonîhi ami sahi atisauh‡ wan‡ kîmura ka noaipati titîhi akitînîhi akaahaimatataise,” undataase. ²² Aih‡ kiya kop‡ satîw‡ “Ese ko utaaho gaahore.

Ko pîwîha gaaha kandaase,” tîwi kopî kiya maaritawaayopo. Aiwi pîwîha gaaha ko katihî ami kiya atisohîhaapî kiya waatî pîhitîwî gwînyaawaayopo. Gwînyapenîwi kiya kopî satawaatopo. “Utaaho kîmo nînapitiyahoe nyahî Josepihomî mwaahoe taatiyono koai woro?” tawaatopo.

²³ Satîwî katauhî Jisaasiho komîha kiyai saundataase. “Amî apîpaahi akitînîhi sahî nîngi isîhiya usa pîwîha satîwî katohîha nepî kandîtaapo. ‘Dokîtaahoje, kinyî timbiipa kinyî kîwahoñj nepî titîhemate.’ Aimbi aunahîpa Kapaniyaamîhanda kînyî watîpîhaiwa wiwa kainîhi kaiwaapi nyahî aimî atisonî kapîhi kaingîpîpa naasîkapa kîmbîhi kinyî kinyî aunahîpîmataahisangi kaime ndîtaapo,” undataase. ²⁴ Saundatosatî pîwîha wa jîhaati bihiwatî saundataase. “Nîni sangi akitînîhi pîwîha kîma kasatataato. Utaaho wo Autaahaatîhomî pîwîha atisa netî ausaasîho titîhi komî aunahîpata pîwîha komîhiyai kaunda kiyonîhi komî pîwîha atîhomaawitaapo. Atîhomaawiwi kiya koai maarîho namunyawî wîndî maaritîwî namumwaapi koai pohipîwitaapo. ²⁵ Nîni apîpaahi pîwîha akaaha kîma sangi kasatataato. Sahî atiwîse. Jîhi Eraijaaho bimisura Isîraherîhanda asîhiya osînîhiya taahiyîhiya bindawaayopo. Aihî sura wipatî wîndî wimaawatî yatîhîri ahotîmî naihî kînaungwîha mairîmaatîhi waatîho ikwîrî naasairîtihi wirami naasohîtaiwa kînaungwîha 3 kiyatî ami waatîho 6 kiyatî sanotaise. Aihî jarîho aungwohandî

nahataapipihî noaipataise. **26** Siyatî jarîho noaipasîhandî kandî Autaahaatîho Eraijaahoai Isîraherîhanda osinîhiyaamî waataapî kaati wapa nauisetîtanîhapaapi iwîtatamanîtandi natausaasataamaise. Owetise. Nehî yapipatî witi Saitonîhanda aunahîpa witi Sarepatîhanda apopaatî waati osinîhaati bimihîhaatenda kaati iwîtatamanîtandi natausaasataise. **27** Iyataati amî Autaahaatîhomî piwîha atisati netî ausaasîho Erisaaho bimisuraisangi isîhiya pîhitahiya kiyaamî ambipateti timbiipa asaahaisahiya Isîraherîhanda bindawaayopo. Iyataati kiya timbiipa asaahaisahiyaamî otîhatîhapî utaaho wo nehi naasoaisangi Erisaaho windî titîhemwaamase. Owetise. Nehî utaaho koai wo yapipatî Siriyaahandaahapîho Namaanîhomî timbiipa asaaha titîhemwase,” tatî Jisaasiho kiyai kaundataase.

28 Aihî isîhiya nahatiya Judaahiyaamî anjaanjî gwîharaahaanjî Autaahaatîhopî gwînyaapi gaapundîtaatiwî ahoyanohîpîpîhi bimohiyîhiya sa piwîha atisawaawi apipahî apousataise. **29** Apowihî kiya dopawî Jisaasihoai nepi aisi tiwîtaatiwî kiyaamî aunahîpatami nehihaati mangirainapi noaipasi nowaayopo. Iyataati kiyaamî aunahîpitî satî sisîho woaasîni ahendaise. Isî Jisaasihoai aisi nepatîhopî nesuwî nepandîtaatiwî nowaayopo. **30** Saiwi aisi niyauhîhandî kandî isîhiya wirîsandîhandamî otîhatîhi daimî koai isîhiya windî maawiwasauhî kiyai numwasi konîhi nomataise.

*Kîma Piwîma Utaaho Womîhetî
 Itipîho Maipîho Bimîhi Jisaasiho
 Nemwasitîhandapîhaare
 (Maakîho 1:21-28)*

31 Saiwi kiya kawîsauhî Jisaasiho aunahîpa taunîhandî Kapaniyaamîhandaahapî noaatîpataise. Satî aunahîpitî taunîhandî Garirihandamî aunahîpatî taunîhande. Isî kata asisîha Judaahiya ikînohîha Saraarehura Sapaatîhandetî Jisaasiho isîhiyai pîwîha kataunjataise. **32** Aihî komî pîwîha kiya atisawaawî kaapî “ese” tîwi waati yaiwîmawaapo. Kiya siyohîtîmandî ami pîwîha apîpaahî watîpîha watîpîhandisîha kiyai kataunjîhî atisawaawe.

33 Iyataati sandî anî gwîharandi Judaahiya Autaahaatîhopî gwînyaapi gaapunditaatiwî ahoyanohîtîhandaatîhi utaaho wo itîpîho maipîhoaisaho bindataise. Bindataati ko waati kaahaata sandaase. **34** “Ese Nasaretîhandaahapî Jisaasihoje, kînyî nyangi nepî napitînyitaapi napise? Kînyî nyangi nepî nanyopîsasîtaapi napîno? Kînyî akîtînîhi tîtîhi Autaahaatîhomîhonjîtihi nînî gisonîti gwînyaataaayo,” undataase.

35 Saundihî Jisaasiho ko itîpi maipoai itîhundati saundataase. “Kînyî ñunjaatîpi pîwaamaatîpi bîpi kîmo utaamoai namasisî noaipape,” undataase. Saundihî so itîpi maipo utaasoai netî yapîpateti isîhiyaami ndîhetî yotamapi koai namasi notaati koai wîndî nusopîsasati tîmaawise. **36** Aihî isîhiya nahatiya sandî mmonawaawî yaiwî itiwawaayopo.

Itipि kiya sawana sanawaatopo. “Piwîha sa napitiyaha kandaatindîho? Komi piwîha katisîha apipaahî watipîhandî wîndisahe ami ko watipîhandî wîndisahosi piwîha katihî itipîho maipîhapa komi piwîha atîwisati noaipasi notaise,” tawaatopo.³⁷ Satiwi Jisaasiho sandî siyatî kaindîmandapî kapîhi kihoaanjî nahataapîpihi piwîha nesi gaamapi kanîmi nowaayopo.

Kîma Piwîma Jisaasiho Pitaahomî Sanohaamaatisuni Isîhiya Taahiyîhiyaisuni Titîhemwasitîhandapîhaare

(Matiyuho 8:14-17; Maakîho 1:29-34)

³⁸ Jisaasiho Judaahiyaami anjî gwîharaahonjî namasi Saimonî Pitaahomî anjîpihpîhapî notaise. Naihi Saimonîhomî sanohaamaati yaawati sisîha tîhwîtîhîri aungwohandî nusoapasihi nanotondaise. Nanototihî koai kaatapi kaatami timbîpa nemwaito tîwi nunjenîwi kaundawaatopo. ³⁹ Kaundauhî Jisaasiho niyatî kaatami nanototimbîpîhi detî bitonda timbîpa sisîha tîhwîtîhîri itîhundataase. Itîhundihî kaatami timbîpa ketî kuraanîhi nurîmîhaati owetihî nepati gaahaati bindata kiyaapi nandapa netî tîhatî turîmanataise.

⁴⁰ Judaahiyaami asisîha ikînohîha Saraarehura Sapaatîhandî ipîho taati aimî nipatisura owendaise. Aihî isîhiya usa kiyaami naisîhiya timbîpa kahatamatîpetahapaisahiyai kiya numwaasi Jisaasihoaapîhi nasawaayopo. Aihî Jisaasiho komi ikwîri kiya timbîpaahiyai nînaasiyaamihasîni ahîwisati kiyaami timbîpa

nemwasîhi gaawimatataise. ⁴¹ Iyatî ko kiya isîhiyaamîhetî itîpiho maipîhana bimimbîpa nahataapai nemwasîhi kapa kiyai namasi notaise. Iyataati sapa itîpiho maipîhana yayatî sata kandaase. “Kînyî Autaahaatîhomî Mwaahone,” tati yayati kandaase. Aihî Jisaasiho itîpiho maipîhapai siyatî kiya katîto tatî nehi maawinjati itîhundataase. Iyataati itîpiho maipîhapaahî Jisaasihopî komî Isîhiyai Japîhi Numwaitandi Autaahaatîho Ahîwisîho Kîraisihoe tatî gwînyaahapaaso.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Judiyaahandamî Autaahaatîpatî Taunîhandî Wiwaara Piwîha Ausaatî Daindîhandapîhaare
(Maakîho 1:35-39)*

⁴² Aihî asisîhaatîhi koho koaisati satî aunahîpita namasi isîhiya owehapîhi aupwiþîhapî notaise. Aihî isîhiya kopî daapi nuwî koai winjawaayopo. Iwinjaposawî ko nyangi nanyamasi wîndî namuto tiwî niwisapuwitotîwiyawaapo. ⁴³ Saiwî niwisapuhauhîhandî kandî ko Jisaasiho kiyai saundataase. “Autaahaatîho isîhiyai iwinjaatî bimindîhandapîha piwîha gaaha wanîha aunahîpatî wiwaarahimaawi daindî ausaatî kaitaano amî sîkatî otîpihatî kaitandi ningi Autaahaatîho natanoaasihi napîtîhonîniso,” undataase. ⁴⁴ Aihî yapîpatî Judiyaahandamî anî gwîharaahaiwa Judaahiya Autaahaatîhopî gwînyaapi gaapundiataitîwi ahoyanohîwaiwaatîhi nahatewaapîhi nandaati

pīwīha kīhapīhi kīhapīhi Jisaasiho ausaatī isīhiyai kaundataase.

5

*Kima Piwima Jisaasiho Otipi patihiya
Jihapihiyai Gaatati Numwaasitihandapīhaare
(Matiyuho 4:18-22; Maakīho 1:16-20)*

¹ Asisīha waara Jisaasiho durīhīrī Genesaaretihandamī aripataatīhi bitosīhi isīhiya wīrisandīhandī Autaahaatīhomī pīwīha atitaatiwī koai nepī uwīhipī detī detī niyawaayopo. ² Aihī kopuhuri yahuri gwīharaahuri sīri duriramī mangīrainī aripataatīhi ahotihī Jisaas jati mmonataise. Surī kopusuramī satoya araiho nohoyīhiyīhiya kapīhi ahiyawosawī ikīhaiwa bausawī taawī tīwīhaapi nemahauhi. ³ Surī kopusuramī wotī Jisaasiho nasaamanatī bindataise. So kopuso Jisaasiho nasaamanatī bimiso Saimonīhomīhore. Aihī Saimonīho koai Jisaasiho kaundihī Saimonīho kopuho netī durīhīraatīhi masīhonjī onīhiwatosataise. Aihī Jisaasiho durīhīraatīhi kopuhotī bindata isīhiya wīrisandīhandī pīwīha kataunjataise.

⁴ Jisaasiho kiyai pīwīha kataunja aimī owetihī Saimonīhoai saundataase. “Kinyī kopuhō kīmo nesi numbwī durīhīrī tongītimbīpīhi ndīhoaapīhi ahiyaposapi ikīhaiwa araiho kīpwīndandīhaiwa tīmape araiho ikīhaiwopī kīpwīnīhonīhi noaitaapo,” undataase. ⁵ Sata kaundihī amī Saimonīhomīha wihoaanjīha sata Jisaasihoai kaundataase. “Awaisīhonje,

wanî apatîhi nyahî araiho wo noaitotaati ikîhaiwa nehîhandî tîmawa kaimî niyonîhi nehîhandî bonyawataise. Isî kînyî katapanî gaasî nînî ikihi durîhîraatîhi tîmaitaano,” undataase ⁶ Saiwî kiya ikîhaiwa durîhîraatîhi tîmîhauhî araiho pîhitatî taahîho ikihopî sanotî kîpwînatî tisaitataatî ikihi norîpaitaahiyataise. ⁷ Sahî namapî kiya sasaahoya kopuhu wotî bimohiyîhiyai andîtinyaipî nyamapa nyaiwîta napîwîse undîwî tiwîmawaayopo. Aihî kiya napîwî araiho niyaapî kopuhu maiwotî ahiyawaayopo. Ahiyauhî kopuhuri maisahuri araihopî naanjata daahî nesi nawatitaahiyataise. ⁸ Aihî Saimoni Pitaaho sandî mmonataati Jisaasihomî utatototî auhîraapîhi tîmahiya bindata Jisaasihoai saundataase. “Awaisîhone, nînî apîpaahî maipîhaiwaisahonînisî nanîmîhamapî numwe,” undataase. ⁹ Kîmandî Sata Pitaaho kaundindîmandî apaapîmaahe, amî Jisaasihomî pîwîhetî araiho saiwa pîhitîwî kiya nowaaawi kandapi komî maarîho owesoetihîse. Kaihî amî kapîhi bitohohiyîhiya komîhiyaisangi naasîkatî kiyatî maarîho owesoendaise. ¹⁰ Kaihî amî Sepetihomî mwaahuri Jemîsiyî Joniya Saimonîhomî naisururisi amî kurisangi sandî mmonama kuramî maarîho owesoendaise. Aihî Jisaasiho Saimonîhoai saundataase. “Sandapi kînyî yaimbi kinyî maarîho owemaasetane. Owe. Wanî kîmuraapi kînyî namasapi isîhiya nîngisenda napîtaatiwi taawi nasohiyîhiyai saimbî numwaitaapîhone,” undataase. ¹¹ Kaihî kiya kiyaami kopuhaurî nesi naiwi durîhîramî mangîrainî aripataatîhi ahiyawaayopo. Aiwi

kiyaamihapa kahapaamapipa nahataapa
namihamapi koai nîwipinjawaayopo.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Utaaho Womî Asaaha
Pisapipa Nemwasitihandapîhaare
(Matiyuho 8:1-4; Maakîho 1:40-45)*

12 Asisîha waara Jisaasiho aunahîpatî taunîhandî wîtaahi bindataise. Bimîhi utaaho wo komî ambîpatî nahatepi asaaha pisapîpaahîtaho satî aunahîpatî taunînda bindataise. Isî ko asaaha pisapîpaisaho Jisaasihoai usonatosattî Jisaasihomî utatototî komî ndîmaahomwaagi yapîpatetîmatî tîmahiya atotîpiwesati bindataati Jisaasihoai sata nunjenataise. “Awaisîhoje, kînyî nisî asaaha pisapîmba tîwîhaapi nepînîmaitaapi ganaahî nepînîmape, noaipatî gaahonînîtaano?” undati nunjenataise. 13 Aihî Jisaasiho komî ikwîrî mbati ambîpatetî numwîhatati koai saundataase. “Ye nîni nge. Isî kînyî gaahonjimate,” undataase. Sata kaundihi ketî kuraanîhi komî asaaha pisapîpa owendaise. 14 Aihî koaisî Jisaasiho sata kaundataase. “Kînyî isîhiya usaisî kîmandî nîni gisi kahisotîmandapî apîpaahî wîndî kamundîmape. Owe. Kînyî nehî tîtîhi numbwi isîhiyaami maipîhaiwaapi nandapa tîhatî Autaahaatîhoai dîpumasîho pîrisihoaapi ko gi gisonda noaipapi nunje. Aimbi Mosesiho piwîha wînîhapipa katati ahairîhîreti japepihîripi kînyî asaaha pisapîpa owetindîhandapî nandapa wapa nepî Autaahaatîhoai nandapa tîhatî dîpumasîhoai nunye ko kinyapî nandapa

tîhonîhi Autaahaatîhoai dîpumanitando. Saimbi kaisamîhi isîhiya gisonawa komi asaaha pisapîpa aimî owesoendaise tîwîgi gisonîwî gwînyaitaatîwo," undataase.

¹⁵ Sata Jisaasiho kaundihîhandî kandî pîwîha komi kaiwaiwaapiha isîhiya nahatiya kanîwî gaamatawaayopo. Aiwi isîhiya atisawaawî isîhiya taahîhandî Jisaasihomî pîwîha atitaatîwunî ami kiyaami timbîpa asaaha nemwaitanduni koaapîhi pîhitîwî nasawaayopo. ¹⁶ Saiwî isîhiya koaapîhi pîhitîwî nasauhîhandî kandî Jisaasiho pîhitahaiweti notî isîhiya oweta watîminahapîhi Autaahaatîhopî gaapundatoaandaise.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Utaaho Wo
Ikwauhîri Biwateti Namîhatihîhoai
Titîhemwasitîhandapîhaare
(Matiyuho 9:1-8; Maakîho 2:1-12)*

¹⁷ Asisîha waara Jisaasiho isîhiyai kataunjataise. Aihî sura isîhiya usa Parisihyaatihî amî Isîhiya usa Judaahiyaaamî wînîhapîpa Katîwunjohiyîhiyaatihî sapîhi bindawaayopo. Isiya siya yapîpatî Garirihandamî aunahîpatî taunihaiwa nahatewaaraahapuni ami Judiyaa-handaahapuni ami Jerusaremîhandaahapuni napîwîhiyaare. Iyataati Awaisîho Autaahaatîho Jisaasihoai isîhiyaaamî timbîpa nemwaitandi watîpîhandî nunyataise. ¹⁸ Aihî isîhiya usa utaaho wo ikwauhîri bîwateti namîhatahoai gwîtîhotî ahiyawî isîsi mîhatîhi anjîtitîhi nandaapi Jisaasihomî ndîheti ahaitotîwî nasawaayopo. ¹⁹ Saiwî nesi mîhatîhi nandaito

tîwî mmonawa isîhiya anjîtitîhi ditîwîmawaawî daihîra nandaitîhîra apîpaahî owetihî namapî kiya utaahoai isîsi anjaanjamî anjîtaupataasînî nasaamanawaayopo. Nasaamanîwî anjîtaupati nawîtaposawî utaahoai wîrîhîretî wîrapî isîhiya ahoyanîhohiyîhiyaamî otîhaati Jisaasiho mandosatî bitospîpîhî mîhatîhi anjîtitîhi nusoasasawaayopo. ²⁰ Isîhiya utaahoai isîsi nasohiyîhiya utaaho kîmoai Jisaasiho nga tîtîhemwaitaise tîwî gwînyaahohîtîhandî Jisaasiho usonataise. Usonataati ko ikwauhîri bîwateti namîhatisîhoai saundataase. “Naisohone, kinyî maipîhaiwa aimî nînî nehimataayo,” undataase. ²¹ Saundatî Jisaasiho koai kaundihî isîhiya Parisihîyaunî Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaunî atisawaawî kiyaamî omanjîtitîhi maarîhoaatihapî saiwi gwînyaawaapo. “Utaamo kîmo Autaahaatihomî aunahîpatî netî Autaahaatihoemataati ami Autaahaatihopî ko sisîpîhîndaasî ami ko napitetati diyaamahondaatîse? Amî utaaho wo isîhiyaamî maipîhaiwa nga nemwaitandîho owe nehî Autaahaatiho sawaho naasohîhi isîhiyaamî maipîhaiwa nga nem wahore,” tîwî gwînyaawaayopo. ²² Kiyaamî omanjîtitîhi maarîhoaatihapî saiwi gwînyaahohîwaiwa Jisaasiho usonataati kiyai sata nunjenataise. “Sami omanjîtitîhi maarîhoaatihapî saiwa napaapi saiwi gwînyaahopo?” ²³ Kîmairî Piwaamairamî maahaanîhi usaayahaare? Nînî satitandîhaaro? Kinyî maipîhaiwa nehimataayo totîmaaro e kinyî nepasi numwe undîtandîhaaro? O amî nînî utaamo kîmoai

kinyi dosi numwe unditandi naanjataati ami nini koai saunditi nini kinyi maipihaiwa nehimataayo unditandi usaayataise. ²⁴ Iyataati ami sahi nisapi satiw Isihiyaam Awaisiho Saaho Jihohi isihiya yapipatambihiyaami maipihaiwa nemwaitandi watipi handisahoe tiw sahi mmoniw gwinyaitaatiw ninjatiwse,” undataase. Saundatosati utaaho ikwauhiri biwateti namihatishoai saundataase. “Nini gi kahitataatoni kinyi nepapi kinyi yutihiri gwaumbwi nanopotingirihiri nawoppi issi kinyi anjipipihappi numwe,” undataase. ²⁵ Sata kaundih keti kuraanih ko isihiya nahatiyaami ndihetii titih dot komihapa gwaapot nanototimbipa neti issi Autaahaatihop maaritati Koai mepi autaahemwati nuwimaapi komi anjipipihappi notaise. ²⁶ Aihi isihiya nahatiya sandi mmonawaawkiyaami maaroho owesoetih Autaahaatihom ambipati mepi autaahepumawaayopo. Siyatkiyaami maaroho owesoetih kiya satawaatopo. Kmandi wanihand winti siyahand jih namoaipasihi mmonaahiyaaninis nehi wan kmandi wanihand noaipasihi mmonahaayo tawaatopo.

Kima Piwima Ripaihoai Jisaasiho Ningi Nanipinje Undindihandapihhaare

(Matiyuho 9:9-13; Maakaho 2:13-17)

²⁷ Sandi aimi owetih Jisaasiho noti mmonata utaaho wo Romihanda Gamanihomi otipipati kaitandih nawiho taakisihand nesih anjihandi nawiho nehotihandaatih bimih usonataise, komi ambipati Ripaiho. Usonataati koai Jisaasiho saundataase. “Kinyi ningi

nanipinje,” undataase. ²⁸ Aihī ko Ripaiho komīhana nahataapa ahotihī namīhaamapi dosi Jisaasihoai nuwipinjataise.

²⁹ Kaihī Ripaiho komī anīpīpīhī Jisaasihopī nandapa aungwohandī tahataise. Siyatī ko nandapa tīhihi isīhiya taahiyīhiya Ripaihomataiwī nawīho taakisihandī nehohiyīhiyaatihī ami isīhiya usaimaawī kurisawī bindawa nandapa maasi nanawaayopo. ³⁰ Saiwī nanahauhīhandī kandī Parisihiyaunī ami isīhiya usa Judaahiyaamī wīnīhapīpa katīwunjohiyīhiya Jisaasihomī otīpīpatīhiyai saundawaatopo. “Sahī isīhiya maipīhiyaisawī nandapa waapoho maasi napaapi nanīhopo?” undawaatopo. ³¹ Saundauhī Jisaasiho kiyamī katohīhaapi wihoaanjīha kiyai saundataase. “Isīhiya timbīpa owehiya ainahiyīhiya dokītaahoaapīhī nowaamaayopo. Owtise. Nehī isīhiya timbīpaisahiyaahīhī dokītaahoaapīhī nowaayopo. ³² Isīhiya maipīhaiwa owehiya ainahiyīhiya japihī nepemaitītaatiwī nīnī gandī numwaitandī napītīhonīnīmahe. Owe. Isīhiya apīpaahī maipīhaiwa kaiwī maipīhaiwaisahiyai kiyamī maipīhaiwa namasi japihī nepemaitītaatiwī nīnī gandī numwaitandī napītīhonīne,” undatī kiyai kaundataase.

*Kīma Piwīma Autaahaatīhoaисави
Utaarihandī Piwaatīndaatīwī Nandāpa Namaanīhohitīhandapī Jisaasiho
Katindīhandapīhaare*

(Matiyuho 9:14-17; Maakīho 2:18-22)

33 Aihî kiya Jisaasihoai satîwî kaundawaayopo. “Isîhiya Jonîhomî otîpîpatîhiya taahîwaiweti nandapa waapoho namaanîwî onaiwî bindawa Autaahaatîhopî gaapundawaayopo. Aihî ami Parisihiyaamî otîpîpatîhiyaisangi naasîkatî kaiwî nandapa onaiwî Autaahaatîhopî gaapundawaayopo. Kiya saiwî kiyauhîhandî kandî kinyî otîpîpatîmiya katî kamaiwî nandapa waapoho kiyaanîhi nanîmî nowaayopo,” undawaatopo.

34 Saundauhi Jisaasiho komîha wihoaanjîha kiyai sata kaundataase. “Namaatîtandi tîmetisîho wometîtandi jîhi komî naisîhiyaisati maasi bimonîhi sahi komî naisîhiyai nga saundiwi, ‘sahi nandapa waapoho namaanîwî onaiwîse,’ unditaawo? O ami sandîhi owestîtaise. **35** Iyataatî so namaatîtandi tîmetisîhoai komîhiyaamîhatîhapî nepi yandîhemaitaapo. Saiwi nepi yandîhemasaihi sura asisiweti komî naisîhiya nandapa waapoho namaanîwî onaitaapo,” undataase.

36 Iyatî Jisaasiho ami pîwîha wa kîma sîwipati namîhanaha sata kiyai kaundataase. “Utaaho wo yutîhîri asîrîhîramî wonjî maipîhonjî namandipati netî nesoti yutîhîri jahîrîhîri napwîrinjonyosaapîhi ahiyatî namahîwatî wîndî ngîmundaise. O ami utaaho wo siyatî kiyataataahî yutîhîri asîrîhîri netî nopîsasîtaise. Iyataatî ami asîrîhîramî masîhonjî namandipati nesonyonjî sonjî yutîhîri jahîrîhîrisati gwînataataahî wîndî nasîkameta wipetîtaise. **37** Iyataatî ami waapoho wainîhandî asitîhandî utaaho wo netî wipati jahîpatî aimî pusati namasaatahatopî nuhaatî wîmiwîtaise. O ami

utaaho wo siyatî kiyataataahî wipati pusatî namisaatahatisî namasaatimbiþiþapî kîpwîratî yapîpateti nuhoaandîwa sanutaise. Iyonîhî ami wipatisangi nosasînatî namasaatati owestîtaise. ³⁸ Waapoho wainîhandî asitîhandî wipati asîpatî gaahata nuhoaapi wiwawaayopo. ³⁹ Utaaho wo waapoho wainîhandî jahîtîhandî nanataataahî wainîhandî asitîhandî windî namandaise. Iyatî ko satîtaise. Waapoho wainîhandî jahîtîhandî gaahande titaise,” undati Jisaasiho kaundataase.

6

Kîma Piwîma Jisaasihounî Parisihîyaunî Judaahiyaamî Asisîha Sapaatîhandapî Itîhînnohîtîhandapîhaare

(Matiyuho 12:1-8; Maakîho 2:23-28)

¹ Judaahiyaamî asisîha ikînohîha Sapaatîhandî windeti Jisaasiho konîho witîhandamî osaataatîhîra daimî notaise. Naihî komî otîpîpatîhiya ko kaiwaiwa mmonîwi nepî kaiwi nîwipinjohiyîhiya konîho witîhandî ikwîra nasîpapî yutîhîri pasaaha ikwîra ikîsipî tîwîhaapi akonyonya nanawaayopo. ² Aiwi kiya nanahauhi isîhiya Parisihîya usa kiyai iwinjawaawi saundawaatopo. “Sahî asisîha Sapaatîhandetî kamaayohîpîpa kaiwi napaapi saiwi kiyopo?” undawaatopo. ³ Saundauhi Jisaasiho wihoaanjîha kiyai sata kaundataase. “Jîhura Daawitîhounî ami komîhiyaunî jaumasîhî kiyohîtîhandapî sahi ka pîwîha windî awîmitîwîhiyaato? ⁴ Daawitîho Autaahaatîhomî Anjîhandaatîhi nandaati nandapa bîretîhandî

Autaahaatîhomî ndîhetî ahotisîha netaise. Sapa nandapa bîretîhandî pîrisihîya isîhiyaamî maipîhaiwaapî nandapa kohasîpîho tîhîwî Autaahaatîhoai dîpumanîhohiyîhiyaahîhî nandaatîwîhape tatî wînîhapîpa ahotihîhandî kandî Daawitîho netî nanati amî komîhiyai wapa numwihi nanawaayopo,” undataase.

5 Iyatî amî Jisaasiho pîwîha wa saundataase. “Nînî Isîhiyaamî Awaisîhonînî Saahonînî Jîhonînî Sapaatîhandamî awaisîhonînisî kandisi nînî jatataati kandeti wapa gaahapa isîhiya kaitaatîwîhapa nînî gwînyaati katisanîhi kapa kaitaapo,” undataase.

Kîma Piwîma Utaaho Wo Komi Ikwîri Biwateti Namîhatahoai Sapaatîhandetî Jisaasiho Titîhemwasitîhandapîhaare

(Matiyuho 12:9-14; Maakîho 3:1-6)

6 Aihî amî Sapaatîhandî wîndetî Jisaasiho niyatî anjî gwîharaahandî Judaahiya Autaahaatîhopî gwînyaapî gaapunditaatiwî ahoyanohîpîpîhi nandaati isîhiyai pîwîha kataunjataise. Aihî sura sapîhi utaaho wo komî ikwîri bîwateti namîhataho bindataise. **7** Aihî isîhiya Parisihiyaunî amî isîhiya usa Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaunî Jisaasihoai kînyî maipîhandî kiyapaise undîwî komîhetî pîwîha nutandîhandapî koai iwinjataawaayopo. Iwinjatawa so utaaso ikwîri bîwateti namîhatisoai Sapaatîhandetî netî titîhemwaso tiwî komîhetî ndîha ahiyawî iwinjataawaayopo.

8 Kiya saiwi gwînyaapî iwinjasauhîhandî kandî Jisaasihohî kiyaamî saiwi gwînyaapî

iwinjatohitihandî usonatî netaise. Usonatosatî ikwîrî bîwateti namîhatisîhoai Jisaasiho saundataase. “Kînyî dopî isîhiyaami ndîhetî sapîhi bitose,” undataase. Saundihi ko titihî dotî kapîhi bitondaise. ⁹ Bitosîhi ami kiyai Jisaasiho saundataase. “Nîni sangi sandî nasîsendaano. Sapaatihandetapi wînîhapîpa ahotimbîpa napondaase? Nyahî Sapaatihandetî gaahaiwa isîhiyai iwitatamanaati kaitîhaawo e isîhiyai newa nusopîsasaati mîmaipîwitîhaawi nyamî wînîhapîpa kandaaso? Isîhiya baiwî bimîtaatiwîhandapi nyahî iwitatamanitîhaawo e newa kiyai nusopîsasitihaawo?” undataase. ¹⁰ Saundatosatî isîhiya nahatiyai naingaatî iwinjatataati ko ikwîrî bîwatesîhoai saundataase. “Kinyî ikwîrî mbape,” undataase. Undihî ko komî ikwîrî mbasîhi ketî kuraanîhi noaipati gaahîrî sawanyînjapîhîrîndaise. ¹¹ Siyatî Jisaasiho kaindîmandapi kiyai apîpaahi apousamasîhi kiya nyahî Jisaasihoai napitîwitîhaawe tîwi Jisaasihoai kiya wapa kawitaatiwîhapaapi sawana kanawaatopo.

Kîma *Pîwîma* *Otipîpatîhiya*
Ikwîmaindîmwîtihi *Auhîramî* *Yahurîtahiyai*
Jisaasiho Namîhainjîtîhandapîhaare
(Matiyuho 10:1-4; Maakîho 3:13-19)

¹² Aihî sura asisîha waara apatîhi sîhoaarîhîretî Jisaasiho kapîhi gaapundîtandi nasaamanataise. Nasaamanati kapîhi Autaahaatîhoai pîwaundati konîhi gaapundîmi naihi notîbourîwataise. ¹³ Bourîwihi komî

otipatihya nahatiyai gaatatî numwaati koaisawî maasi nasisoarî daiwi bimtaatiwîhiya awitahiya ikwîmaindîmwîtihi auhîramî yahurîtahiyai namîhanati numwaataise. Iyatî kiyai ambîpatî wîti sata nusoaasataise. Nîni sangi nisî watîpîhandisati nandîsisoaasisanîhi sahi nisî pîwîha anusoaitatîwîhiyaate undati ambîpatî aposerîhiyaate undati nusoaasati ambîhundataase. ¹⁴ Jisaasiho namîhanati numwaati aposerîhiyaate undisawîhiya kîmiyaare: Wo Saimonîhore. Komi ambîpatî wîti Jisaasiho nusoaasipati Pitaahore. Aihî ami Saimonîhomî saingîho Andîruhotihî Jemîsihotihî Jonîhotihî Piripîhotihî Batoromiyuhotihî ¹⁵ Matiyuhotihî Tomaasihotihî Jemîsiho Arîpiyaasihomî mwaahotihî Saimonîho komî ambîpatî wîti Serotîhoe tiwî ambîhundiwîhosî kotihî ami ¹⁶ Judaasiho Jemîsihomî mwaahotihî ami Judaasiho aunahîpatî Keriyotîhandaahapîho Jisaasihoai tiwîaatîwîhiya tiworisaami ikwîraatîhîmasîhotihî siyaare.

*Kîma Piwîma Isîhiya Taahiyîhiyaami Timbiipa
Jisaasiho Nemwati Tîtîhemwasitîhandapîhaare
(Matiyuho 4:24-25; Maakîho 3:7-12)*

¹⁷ Aihî Jisaasiho tipati sihoaarîhîretî namasi kiya Aposerîhiyaaisati maasi noaatîpatî yatihi gaahapîhi sahananaata komî otipatihya titaahtîhandisati maasi bitondaise. Aihî ami sapîhi taahîtîhandî bitotawaayopo. Iyataati siya isiya aunahîpa nahataapihâpi napîwîhiyaare. Iyataati kiya yapîpatî Judiyaahandamî nahataapihâpihîyaunî ami taunîhandî

awaindihandī Jerusaremihandaahapīhiyaunī
 amī aunahīpa taunihaurī detī durīhīrainī ahettī
 waurī Taiyaahandunī Saitonihandaapīhiyaunī
 napīwī sapīhī bindawaayopo. ¹⁸ Siya
 kaanīhāpī nasohiyīya Jisaasihomī pīwīha
 atīwitaatiwunī amī kiyaamī timbīpa
 nemwaitandī napīwīhiyaare. Kiyaamī
 usaamīhetī itīpīho maipīhapa bindata
 netī ambīpatī nusopīsasimbīpa nemwatī
 tītīhemwataise. ¹⁹ Aihī amī isīhiya nahatiya
 Jisaasihoai uwipī numwīhatītaatīwiyawaayopo.
 Sandī apaapīmaahe isīhiya usa koai uwipī
 numwīhatohiyīhiyaamī timbīpa komī
 watīpīhandī awaindihandī komīhetapī noaipasi
 sanotī nemwasīhī biyatī gaawimatihe.

*Kīma Pīwīma Jisaasiho Isīhiya Maaritīwunī
 Amī Gwītaatiwīhandapunī Katindihandapīhaare
 (Matiyuho 5:1-12)*

²⁰ Jisaasiho komī otīpīpatīhiyai naingaatī
 iwinjatataatī pīwīha sata kandaase. “Sahī
 isīhiyaatī kahapaamapīpa owehiyaatī satīwī
 nyahī kahapaamapīpa gaatahiyaane tīwī
 pīhītīwi maaritīwīse. Amī sangi Autaahaatīho
 komī isīhiyaisatī ahoyatī aimī sangi jainjatataiso.

²¹ “Sahī wanī jasamasīhī jarisohiyīhiyaatī
 waatī maaritīwīse amī ipotīhura Autaahaatīho
 sangi nandapa pīhītāti tisaahīwatī nasanyonīhī
 tisaipī nga nepī nanīwī gwīsīmwītaawo.

“Aiwi amī sahī wanī taawi ngohiyīhiyaatī
 waatī maaritīwīse amī ipotīhura sangi Autaahaatīho
 maaritītaatiwīhandī nasanyonīhī samī
 maarīhoaatīhapī maaritīwī sisītaawo.

22 “Nînî Isîhiyaamî Awaisîhonînî Saahonînî Jîhonîhi sahî nanipinjawî nisî otîpîpatî kaniwî nisîhiyaatimatisaihî nisapîsatîwî isîhiya ipotîhura sangi jasonawaawî mandîtisaipî mîmaipîsiwî amî pohipîsiwî maahoaiupwîsamapi amî pîwîha maipîhaiwa kasatiwî samî ambîpatî nausohaapi ahoaapi asîretî ambîhisatisaihî amî gaasî sahî maaritîwîse. **23** Isîhiya saiwa saiwi sangi kasisaihîhandî kandî sahî gaasî waatî maaritîwî naupwananîwîse kandapî wihoaanjîhandî apîpaahî awaindîhandî sangi yamahapataatîhî Autaahaatîho ipotîhura nasamîtandî taatetî tisamanataiso. Amî jîhuraisangi kiyaamî satoya sapiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaapî katohiyîhiyai naasîkatî kawiwîhiyaaso.

24 “Amî sahî nawîho kahapaamapîpa asake-tahiyaati jaawo samî maarîho biyatî wisaitahapa aimî nepî isîwataawaayowo. Iyataatî amî nehî sapa kapaanîhî sahî wanî newaayowo.

25 “Sahî isîhiyaati wanî nandapa waatî nanîwî gwîsîmohiyîhiyaate, sahî jaawo ipotîhura pîhîtatî jasamanîtaiso.

“Sahî isîhiyaati wanî sisîwî maarito-hiyîhiyaate sahî jaawo amî ipotîhura sahî gwîwî kwîtipatî tisamîhaitaiso. **26** Sahî isîhiya usa sapî maarîsaitîwî mepî autaahepisamahohiyîhiyaate sahî jaawo. Jîhuraisangi isîhiya pîwîha jaiwîtaha ausaahohiyîhiya siyaamî satoya sapiya kiyaapi maaritîwî kiyai nepî mepî autaahepumapîhiyaaso,” daase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Kinyî Tiworisai
Maarîho Nunye Tatî Katindîhandapîhaare
(Matiyuho 5:38-48, 7:12a)*

²⁷ Saiwa satatî Jisaasiho katatî owetihî kiyai saundataase. “Amî sahî nîsî pîwîha atînisohiyîhiyaatangi sandî kasatataato. Sahî samî tiworisai maarîho nunyawîse. Aiwi isîhiya sangi manditîsisohiyîhiyai gaahatî kawiwîse. ²⁸ Aiwi isîhiya sangi samî maarîho nasosasînahaiwa pîwîha kasatîwî amî sapî satîwî kiyai wapa maipîhapa nusoapati netî nusopîsasane tohiyîhiyai wihoaanjî gaahatî kawiwîse. Aiwi amî isîhiya sangi mîmaipîsisohiyîhiyaapi kiyai Autaahaatîho maarîho asîpîwisatî gaahandî kawita sahî kiyaapi gaapîwundiwîse. ²⁹ Amî utaaho wo kinyî pahaapîpatî wîti tîngîwihonaahî amî wihoaanjîhatimaawi tîngîwihîwîta nepemaitîpi koai nunye. Iyatî amî utaaho wo kinyî apotîhîri tiwatîhaatîhîri mbîpaapi nipaatingîrîhîri nehonaahî gaasî amî apotîhîri nyepepi nipaatingîrîhîri maawi owe mundîpi nehî nanîhaimbi nunye. ³⁰ Isîhiya nahatiya sangi wapaapi nanyinyawîse satîwî nasîsenohiyîhiyai kapa nasîsenohîpi sahî nunyawîse. Aiwi amî isîhiya usa samapa wapa nasesaihaahî kiyai kapa japihî nanyinyawîse undîwî mwîtetîwî wîndî kamundîwîse. ³¹ Sahî satîwî isîhiya usa nyangi gaahatî kanyitotîwî gwînyaawaawaahî satî sahî gwînyaahohîpatamataiwî isîhiya usai gaahatî sahî kawiwîse.

³² “Iyataatî amî sahî isîhiya sangi maarîho nasanyohiyîhiyaisaahîhî japecinjawî maarîho

kiyai wihoaanjı nunyawaawaahı ami kandapı wihoaanjıhandı napındı naitaatıwe, ami isıhiya maipıhaiwaisahiyaisangi naasıkatı kaiwi maarıho nunyohiyıhiyaisaahıhi maarıho wihoaanjı nunyawıhiyaaso. ³³ Amı sahı isıhiya sangı gaahatı kasisohiyıhiyaisaahıhi wihoaanjı gaahatı kawisawaawaahı kandapı wihoaanjıhandı napındı sahı naitaatıwe ami isıhiya maipıhandisawıhiyaisangi naasıkatı kaiwi wihıwihoaanjı gaahatı kainıwıhiyaaso ³⁴ Amı sahı isıhiyai samapa kahapaamapıpa wapa nunyawaawı kiyaamapa wihoaanjı titihı kamwaanıjı nunyohıumumwaanı nanyamıto tıwı nunyawaawaahı kandapı wihoaanjıhandı gaahandı napındı sahı naitaatıwe, ami isıhiya maipıhaiwaisawıhiya kahapaamapıpa wapa kiyaamı naisıhiya maipıhaiwaisawıhiyai nunyawaawı kiyaamapa wihoaanjı kamwaanıjı nanyamıtaawo tıwı gwınyaapı nunyawıhiyaaso. Sahı saiwi sandı kamaiwıse. Owe. ³⁵ Amı sahıhi samı tiworisai maarıho nunyawı ami gaahatı kiyai sahı kawiwıse. Aiwi ami sahı wapa samapa isıhiya usai nunyawaahaapaapı kiyaamapa wihoaanjıhapa nanyamıtaawo tıwı gımunyaapıse nehı kapaanıhi nunyawı namapıse. Sapa saiwi sahı kiyohıpıpaapı wihoaanjıhandı awaindıhandı nepı kahapaamapıpa nahataapai netı daahematı Autaahı Nuwaataatı Bimisihomı mwaayatimatıaatıwo. Iyataati kohı isıhiya koai windı kinyı gaahoje gaare mundıwıhiyaisuni ami isıhiya maatımaatiwıhiyaisuni gaahatı kawisahoso. ³⁶ Sahı isıhiyaapı samı maarıho

tisatane, sami Japīho isīhiyaapi komi maarīho tundipatamatiyato,” undataase.

*Kīma Piwīma Isīhiya Maipīhaiwa
Kiyohīwaiwa Atimbī Tipītapaapi Mausome Tatī
Jisaasiho Isīhiyai Kataunjindīhandapīhaare
(Matiyuho 7:1-5)*

³⁷ Jisaasiho piwīha wa isīhiyai sata kataunjataise. “Sahī isīhiya usaami kiyohīwaiwa keti nepi tipītapaapi usonīwi kiyai ‘sahī maipīhiyaate,’ mundīwīse ami Autaahaatīho wīndī sangi neti tipītapa jasonati, ‘sahī maipīhiyaate,’ maasatītando. Aiwi ami sahī isīhiya usaisi saundiwi, ‘sahī maipīhiyaatisi sami maipīhaiwaapi piwīha nepise,’ undīwi kiyaamīheti piwīha nepi yamaawutaapise. Ami sangisi Autaahaatīho wīndī sasatati, ‘sahī maipīhiyaatisi sami maipīhandapī piwīha nepise,’ satati piwīha samīheti neti wīndī yamaasutaito. ³⁸ Sahī isīhiyai wapa kahapaamapīpa nunyawīse ami Autaahaatīho sangi nasamītaiso. Ami sahī iparimatīwi isīhiyai wapa pīhitīwi taahīpi pa nunyawaawaahī ami Autaahaatīho apīpaahī gaaho iparīhosī wapa kahapaamapīpa sangi pīhitati taahīpi pa waati asakiyatī ami tisaahīwa tiwatī nyepiyatī tirandīwatī ami kapa ahaitīhapīhi owetati nawangitatī nehīhaati tīmahiyyahaiwa sangi nasamītaise. Iyatī Sahī isīhiya usaisi wapa ikīpi pa nunyohīmumwaanjī kamwaanjī Autaahaatīho sangi japīhi kapa pīhitati nasamītaise.

39 Sata kaundatosatî ami pîwîha wa sîwipati namîhanaha sata Jisaasiho kiyai kaundataase. “Utaaho wo komî ndîha niyotaho ami utaaho wo ndîha niyotahoai daihîra mîre undati namunjîtaise. Owetîtaise. Amî maisahuri ndîha niyotahurîsi maisahuri tîmaamainji anîmwaahîpatopî witîtaise. **40** Metîho wo taati sîkurîhandaatîhi kahapaamapîpa kaiwunjauhi mmonati nesîho koai kataunjisîhoai nusatipîhaati noaipati isîhiyaami ndîheti awaisîhondaamaise. Owetise. Koai kiyaunjisîho kiyaunjihi ko metîho bîpi bindata atisati mmonati neti kaimî nunjatîhura ko noaipati komî kiyaunjisîhomatetaho noaipataise.

41 “Kînyî utaaho wo kinyî naisohomi ndîhotî ikwaatîpîho apîpaahi turîkaarehonji ahusotisonyonjapi kînyî napaapi baimbi taapi waati gwînyaapi usonîhise kînyî kîwahonyî ndîhotî ikwaatîpîho aungwohandi ipatamatiyahandi ahîsotindîhandapi baimbi gwînyaapi monîpiwatapaapo? **42** Kinyî ndîhotî ikwaatîpîho apîpaahi aungwohandi ipatamatiyahandi ahîngisotindîhandi monîpiwatapa wo kinyî naisohomi ndîhotî ikwaatîpîho turîkaarehonji ahotisonyonjapi koai saundiipi, ‘naisohonye, kinyî ndîhotî ikwaatîpîhonji yaihonji ahîngisotisi nehîmaitaano,’ undîpi napitaimbi kaundîtaise? Sandî kînyî satîpi nîni nisi ndîhotî ikwaatîpîho ahîmotahoniso tipi jaipîtiye. Ikwaatîpîho apîpaahi aungwohandi ipatamatiyahandi kinyî ndîhotî ahîsotindîhandi kînyî kîwahonyî jatînîpi jîhi nemaposapi auhaatapi kinyî ndîha baimbi japaapi sura kinyî

naisohomî ndîhotî ikwaatîpîho turîkaarehonjî ahusotisonyonjî mmonîpî nepumaitaapo,” ndaase.

*Kîma Piwîma Ipatamî Yandîpîho
Gaahopuni Amî Maipîhopuni Jisaasiho Isîhiyai
Kataunjindîhandapîhaare*
(Matiyuho 7:16-20, 12:33-35)

43 Satatosatî Jisaasiho wa jîhaatî sandaase. “Ipatî gaahatî yandîpîho maipîho wîndî namingoaitaise. Iyonîhî amî ipatî maipîhatî yandîpîho gaaho wîndî namingoaitaise. Wîndî siyatîmaahe, owetise. **44** Ipatî nahatepî yandîpîho ningosîhura isîhiya japi mmonawaawî ‘ipatî satî gaahate amî ipatî satî maipîhate,’ tîwî japi mmonawaayopo. Iyataatî ipatî pîhoaipîhomî yandîpîho anîpîho kaarîhetapî nandawaamaayopo. Owetise. Aiwi amî wainîhandisangi kaarîha mwîtoaipatetî ningotî ahotihî nandawaamaayopo. Owetise. **45** Utaaho gaahomî omañitîtîhî maarîhoaatîhî amîtîhetî nehi gaahaiwaahîhî gwînyaati tîwîsaitataise. Tîwîsaitihî nehi tîtîhî gaahaiwaahîhî gwînyaati kiyataise. O amî utaaho maipîhomî omañitîtîhî maarîhoaatîhî amîtîhetî nehi maipîhaiwaahîhî gwînyaati tîwîsaitataise. Tîwîsaitihî nehi maipîhaiwaahîhî gwînyaati kiyataise. Nîni sandî apaapîmaato amî amîtîhetî omañitîtîhî maarîhoaatîhî saiwa wapa isîhiya gwînyaapi kîpwîndimbîpa kiyaami maahomwaanjî nausaapi katauhî ausaimanînatî auta noaipataise,” ndaase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Siwipati
 Namîhanati Isîhiya Añaañj añimatotîhandapî
 Katindîhandapîhaare
 (Matiyaho 7:24-27)*

46 Satatosatî ami bapiyatî Jisaasiho sandaase: “Sahi nisî piwîha sangi kasatohîha ja pepihîrîwî kamaayawaahandî ningi sahi napaapi Awaisîhoje, Awaisîhoje ndîwî ambihîndopo? **47** Utaaho wo ningisaapihi nasatî nisî piwîha atisatî nisî kaundohîrîhîretî kaisîhopî nînî siwipati wîtî namîhandî nasisatî sandî kasatîtaano sangi biyatî nasesipata gisunyaatîtando. **48** So utaaho kîmomatiyahore: Ko añaanj añimatîtandîhura yapîpatî watîpîhatî nawîhaisîhatetî anîmwaahîpatî baahi mîhaapi yamwaataise. Yamwaatosatî yasîha wiwatatosatî simenîhandî sanyoaayati wiwati yasîha tipîhaatî mîhondaise. Mîhotatosatî añaanj akaanyaanj kasînapî watîpîhaanj ahominahaanj anîtisatî añimatataise. Aihî wipati itî nambîtîhîri noaipati wipîwatî itî nambîtîrisatî usepatî usepuwataatî añaanj netî ikîpindatî kwitîwihihandî kandi windî namaayase. Sandî ketî namaayasitîmandî ami utaaho itatamanatî biyatî gwînyaati anîtisatî watîpîhaanj añimatihe. **49** Iyataati utaaho wo nisî piwîha atisataaho ko nisî katohirîhîretî ja pepihîratî kamaisîho so utaaho añaanj mîmaipiyatî añimatîsîhomatiyahore. Utaaho añaanjamî yasîha mmonainjatî yapîpatî watîpîhatetî baahi anîmwaahîpatî yamwaatî mîhotatî añimaamatatî yapîpatî napaipatetî yaataati mîhotatî añimatîhî

wipati iti nambitirisati wipiwataati usepati usepuwataati anjaani neti kwitiwatati ikipindih keti kuraanithi niyatesi t̄mahiyati kaanjinith nosas̄namas̄patamatiyahore,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

7

*Kima Piwima Tunniwi Yahwinohiyihiyaami
Mit̄hom̄ Ot̄pi pat̄ho Timbaih̄ Jisaasiho Timbīpa
Nemwasit̄handap̄haare
(Matiyuho 8:5-13)*

¹ Jisaasiho piw̄ha saiwa aimi kaundih̄ kiya aimi atiw̄i owetih̄ ko niyat̄i aunah̄pit̄ taun̄handi Kapar̄niyaam̄handa nandaataise. ² Sat̄i aunah̄pit̄i taun̄handa utaaho wo Rom̄hiyaam̄ho is̄hiya tunniwi yahwinohiyihiya 100 kaiw̄hiyai j̄himatati iwinjatis̄ho bindataise. Iyataati ko ot̄pi pat̄hoi woaisahore. Aih̄ so komi ot̄pi pat̄hoi uta awaisiho maar̄ho ap̄paah̄i aungwohandi nunyamahore. Nunyamahosi ami ko timbīpa neti timbiyat̄i detī aimi napw̄itandihandi ketih̄ bindataise. ³ Siyat̄i bimih̄i ko tunniwi yahwinohiyihiyaami awaiso is̄hiya satiwi Jisaasiho yamo Kapaniyaam̄handa napise tauhī atisataise. Atisataati namati Judaahiyaami gwinyaahiyi m̄tihiyai ko neti natausaasataise kiya nuwi kaundisaihi Jisaasiho nasati komi ot̄pi pat̄hom̄ timbīpa nemwaitando. ⁴ Aih̄ kiya nuwi Jisaasihoai pihit̄wi waati satiwi nunjenawaayopo. “Kimo utaaho gaahosi kinyi komi piw̄ha atiwimb̄ andit̄wipe. Iyat̄i ko nyah̄i

Judaahiyaanangi maarîho nanyînyahore. ⁵ Iyatî amî ko anjî gwîharaahonya Autaahaatîhopî gwînyaawaati gaapundiîtîhaawî ahoyanohonya nyapi anînyamatahore,” undawaatopo.

⁶ Saundiwit kaundauhi Jisaasiho namati kiyaisati maasi notaise. Notî ko uta awaisomi anjîpîpîhi Jisaasiho noaipaitaahetihî ko tunniwit yahwînohiyîhiyaamî awaisîho mitîho Jisaasihopî komî naishiyai sata kaunda natausaasataise. “Awaisîhoje, pohîrimbi nisî anjîpîpîhi nambî namîndaape. Nînî utaahonîni gaahonînîmaahe amî kînyî nisî anjîtîtîhi nambî nandaitaapo. ⁷ Iyataati amî nînî gwînyaataati nînî awaisîhonîni gaahonînîmaahe kînyî nîngisaapîhi detî napîtaapo. Isî kînyî sapîhapi nehi pîwîha katisamîhi nisî otîpîpatîhomî timbi pa owestando. ⁸ Iyataati amî nîngisangi isîhiya usa nîngi ninjatohiyîhiya watîpîhandî naninyawî ahînisauhi amî nînî tunniwit yahwînohiyîhiyai winjaatî bindataayo. Aindi amî utaaho woai kînyî numwe undonaahî amî ko atînisati notaise. Aindi amî utaaho woai kînyî namme undonaahî amî ko atînisati nasataise. Aindi amî nisî otîpîpatîhoai otîpîpatî satî kînyî kaime undonaahî amî ko nisîha atînisati kiyataise,’ ” undataase.

⁹ Sata Kaundihi Jisaasiho atisataati koai ise ta usonataise. Ise ta usonatosati nepemaitati koai isîhiya nuwipinjai wîrisandiwit taahiyîhiya niyohiyîhiyai saundataase. “Utaaho wo siyatî awaindîhandî gîwunyaasitîhandisaho Isîraherîhiyaamî woai mausoho ndî nînî sangi kasatataato,” undataase. ¹⁰ Aihî isîhiya ko

natausaasisawīhiya japīhi nuwī anjīpīpīhi noaipapī mmonawa komī otīpīpatīhomī timbīpa aimī owestihī tītīhī nepatī gaaho ainahīho bimihī usonawaayopo.

Kima Piwīma Apopaati Osinīhaatamī Mwaahoi Jisaasiho Japīhi Ahowimasitīhandapīhaare

11 Sandī kiyati owestihī ami wīndī otīhīmetihī ketī aunahīpatī wīti katamī ambi patī Nainīhandaahapi Jisaasiho niyataise. Naihī ami komī otīpīpatīhiyaunī ami isīhiya usa wīrisandīhandī maasi koai nuwipinjai satī aunahīpitaahapi niyawaayopo. **12** Jisaasiho niyatī aimī aunahīpatamī matambīpaamī onepataapīhi noaipasīhi utaaho waimwaaho wo napwihihoai aimī isīsi yamwaitaatīwī noaipawaayopo. So meto itapaati osinīhaatamī mwaaho nehī naasohisī ami kīmīko napohore. Aihī ami satī aunahīpitaahapīhiya isīhiya taahītīhandī kaatisawī maasi nasawaayopo.

13 Aihī kaati Awaisīho usonataati kaatapī maarīho tundihī namati kaati Jisaasiho saundataase. “Kīnyī wīndī gomaatīme,” undataase. **14** Saundatosati Jisaasiho niyatī gwītīho waimwaaho soho ahotisīho isīwatī numwīhatihī isīhiya sohoai isīsi niyohiyīhiya namuwī kapīhi namapī bitotawaayopo. Bitohauhī Jisaasiho koai saundataase. “Uta waimwaamoje, nīnī gi japīhi nepape hītataatonī kīnyī nepape,” undataase. **15** Saundihi utaaho aimī napomasīho japīhi nepatī tītīhī bindata piwandaase. Aihī Jisaasiho koai numwaati sanaati nusoasataise. **16** Aihī

is̄hiya nahand̄i sand̄i mmonawaaw̄i ap̄paah̄i awaind̄ihand̄i yaiw̄i ese t̄iw̄i gw̄nyaap̄i Autaahaat̄ihuai mep̄i autaahepumawaayopo. Aiwi am̄i kiya satawaatopo. “Autaahaat̄ihom̄i p̄w̄ha atisat̄i net̄i ausaat̄i kanyat̄itand̄ih awaisiho k̄mo nyam̄i ot̄ihap̄ih̄i noaipataise,” tawaatopo. Aiwi am̄i kiya satawaatopo. “Autaahaat̄ihom̄i kom̄i is̄hiyai and̄it̄iw̄itand̄i aim̄i nasataise,” tawaatopo. ¹⁷ Sand̄i siyat̄i Jisaasiho kaindiemandapi is̄hiya p̄w̄ha nesi yap̄ipati Judiyaahanda nahataap̄ip̄huni am̄i wap̄huni nesi kan̄iw̄i gaamawaayopo. Aiwi am̄i yap̄ipati kap̄ih̄i det̄i ahettiwaiwaaraahimaawi kan̄iw̄i gaamawaayopo.

*Kima Piw̄ima Joniho Is̄hiyai Baawusisih̄o
Kom̄i Ot̄ip̄ipat̄ihuri Piw̄ha Nuyat̄i Jisaasihoenda
Natausaasind̄ihandap̄haare
(Matiyuho 11:2-19)*

¹⁸ Jonihom̄i ot̄ip̄ipat̄ihya Jisaasiho is̄hiyaami timbi pa nemwati am̄i napwauh̄ihiyai ahowimasiw̄maiwaap̄i atiw̄imap̄i nuwi kaiwaapi Jonihoai kaundauhi ko atisataise. Atisatosati kom̄i ot̄ip̄ipat̄ihuri yahuri gaatat̄i numwaataise. ¹⁹ Gaata Numwaati Awaisihoai p̄w̄ha satim̄iha nunjenim̄i kaunditaat̄im̄i kuri sata kaundati natausaasataise. “Utaaho wo nap̄itaise tiw̄i katoih̄hojo e nyahi wop̄i jat̄it̄haawo?” und̄im̄i nunjenim̄ise undataase. ²⁰ Satati kuri natausaasihi kuri numwi Jisaasihoaapihi noaipamaise. Noaipapi Jisaasihoai kuri saundamaase. “Joniho is̄hiyai baawusisih̄o yahuraanyangi natanyoaasihi gisenda nasahaayo p̄w̄ha Joniho satati

nanyamis̄ha gi nanḡsend̄haawo. Utaaho wo nap̄taise toh̄hon̄j̄ namb̄hoño e utaaho wop̄ nyah̄ jat̄t̄haawo? H̄it̄ha gi nanḡsend̄haaw̄ natanyoaasataise,” undamaase. Saund̄im̄ Jon̄ho kuri kaundati Jisaasihop̄ nusoaasis̄ha ka kuri Jisaasihoai kaundamaase.

21 Kur̄i numw̄i Jisaasihoap̄ih̄ noaipasura kura ami Jisaasiho taat̄ is̄hiya timb̄pa kahatamat̄petahapaisahiyai tit̄h̄iwataise. Iyat̄i is̄hiya kiyaam̄het̄ it̄p̄iho maip̄hapa bimimb̄pai nemwat̄ ami is̄hiya nd̄ha niyotahiya net̄i jap̄ih̄ nd̄ha nusor̄haas̄ih̄ kiya jawaayopo. **22** Iyauh̄i kuri Jon̄hom̄ p̄iw̄iha nesi naishururi Jisaasiho wihoaanj̄ha kuri sata kaunda natausaasataise. “Sahuraah̄i jap̄ih̄ Jon̄hoenda numw̄i sahuraah̄i sahuraasam̄i nd̄haara mmon̄im̄ atim̄ nes̄ip̄ipaapi Jon̄hoai sat̄im̄i kaund̄im̄ise. Nd̄ha niyotahiya jap̄ih̄ nga jawaayopo. Auh̄iri b̄watet̄i nam̄hatahiya nga it̄p̄api daayawaayopo. Is̄hiya kiyaam̄i asaaha pisap̄ipa owethi amb̄ipat̄i gaahat̄i nusoapataise. Is̄hiya kiyaam̄i atih̄iri niwisaputih̄ p̄iw̄iha at̄homisohiȳhiya p̄iw̄iha baiw̄i atisawaayopo. Aih̄i ami is̄hiya napohiȳhiya jap̄ih̄ nepawaayopo. Is̄hiya nopsisn̄iw̄i m̄maipetahat̄ima bimoh̄it̄imat̄ima Autaahaat̄hom̄ p̄iw̄iha wan̄ha gaaha atisawaayopo. **23** Iyataat̄i is̄hiya nisap̄i ko K̄raisihotind̄ho tiw̄i namitan̄iw̄i ami kiya nisap̄i ḡinunyaahohit̄ihand̄i w̄ind̄i namosas̄in̄hon̄ih̄ and̄tit̄iw̄i ḡinunyaahohiȳhiya maarit̄taapo nyatataase,” und̄im̄i kaund̄im̄ise undati kuri kaunda

natausaasataise.

²⁴ Jonīhomī pīwīha isīsi naisururī aimī japihī naihī Jisaasiho Jonīhopī pīwīha isīhiya taahiyīhiyai sata kaundataase. “Jīhura isīhiya owehapīhī sahī niyohītīndī napindi mmondaatīwī niyopo. Mbīpaara awaatīpatī nesi kihīkihoaanemasīhī mmonta niyowo? Owetise. ²⁵ Owetise amī sahī akītīndī napindi mmonta niyopo? Utaaho wo utī apotīhīri gaahapa niyotī yundanyainatī bitosīhī koai usonda niyowo? Owetise. Isīhiya saiwi gaahapa niyopī yundanyainīwīhiya siyaahī isīhiya awaisawīhiyaimatīwī yapīpatī amī isīhiyai osamapi jatohiyīhiyaamī anīpīpīhī bindawaayopo. ²⁶ Isī amī sahī napindi mmonta niyopo? Autaahaatīhomī pīwīha atisatī netī ausaasīhoai usonda niyowo? Ye akīte. Autaahaatīhomī pīwīha atisatī netī ausaasīhoai usonda niyopo. So Jonīho isīhiya Autaahaatīhomī pīwīha atiwī nepī ausaahohiyīhiyai nusatipīhaaho awaisīhore. ²⁷ So utaamopī Autaahaatīhomī pīwīhaatīhī satatī ahotisīhore. ‘Utaaho woaisī nisī pīwīha nunyatī nandusaasīto. Nandusoaaasisanīhī ko kinyī jīhī notī daihīra kinyapī netī tītīhehīmaitaise,’ tatī kopī ahotisīhore. ²⁸ Maapī yapīpataapīhī isīhiya namīwiyaahohīhiyaamī namoyaatohiyīhiyaamī wo Jonīhoai nusatipīhaaho awaisīho wo namoaipase. Owetise. Sandī Sendaahandī kandī amī utaaho Autaahaatīho isīhiyai iwinjatindīhandaatīhī nehī yatīhī ambīpatī oweho usaisī wīndī namusatipīhaati amī

apipaahî wîndî awaisîhometisîho Jonîhoai awaindîhandî nusatipîhaati awaisîhore,” undataase.

²⁹ Isîhiya nahatiya nehîhiya amî isîhiya gamanîhomî otîpîpatî kaitaatîwo nawîho taakisihandî nehohiyîhiyai maawi Jisaasihomî sa pîwîha atisawaawî kiya satawaatopo. “Autaahaatîhomî kaindîhandî apipaahî akitî titîhe,” tawaatopo kiya Jonîho waapohora baawusahiyaaso. ³⁰ Iyataahandî kandî isîhiya Parisihiyaunî amî isîhiya usa Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyauñ siya Jonîho waapohora wîndî bahomaawusahiyaasî kiya Autaahaatîhomî daihîra gaahîra nunjirîhîra nepî dawaatemapî ahosumwawaayopo.

³¹ Aihî Jisaasiho sata kandaase. “Isîhiya wanî kimura bimohiyîmiyaapî napindapî sîwipati namîhandî katîtande? Kiya napitetahiyaatindîho? ³² Manyinya aunahîpata masapîpîhi bindawa metîhonya sasaahohonyai gaatiwî satîwî kaundohîpatamataiwîhiye. ‘Sahî waipoaapî nawesîndaatiwî nyahî apwîtîhîri ipohonîhi sahî wîndî waipoaapî namaawesînhopo. Sahî gwîtaatiwî nyahî awiritonîhandî sahî wîndî gomaatopo,’ undohîpatamataiwîhiye. ³³ Jonîho isîhiyai baawusîho nasati nandapa bîretîhandî amî waapoho wainîhandunî wîndî namainjîhi sahî kopî satawaatopo. ‘Itîpîho maipîho komîheti bimihe,’ tîwîhiyaate. ³⁴ Aihî amî wanî Isîhiyaamî Awaisîhonîni Saahonîni Jîhonîni napîti waapoho nandapa nanîhonîhi amî sahî nisapî satawaatopo. ‘Kîmoai

iwinjasawîse kîmo nandapa pîhitatî nanataise. Iyatî ami waapoho wainîhandî pîhitatî nanataise. Ko gwîsi tauhoe. Iyatî ko isîhiya nawîho taakisihandî gamanîhomî otîpîpatî kaitandîho nehohiyîhiyaamuni ami isîhiya maipîhaiwaisahiyaamuni naisohoe,” tîwîhiyaate. ³⁵ Iyataati ami isîhiya Autaahaatîhomî gwînyaasitîhandî mmonîwî nehohiyîhiya Autaahaatîhomî gwînyaasitîhandapî akîte tîwi nanyisawaayopo,” undatî Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kîma Piwîha Jisaasiho Parisiho Woaisati
Taatî Nandapa Nainjîhi Apopaatî Atîpatî
Iwinjaasitîhandapîhaare*

³⁶ Utaaho wo isîhiya Parisihiyaamîho Parisiho Jisaasihoai nandapa nisî anjîpîpîhi maasi nandahaawi namme unda gaatihi Jisaasiho niyatî Parisihomî ajaanjî nandaati nandapa nandandi nausanati ganîhomîhinî bindataise.

³⁷ Satî aunahîpita itapaatî waati maipîhaiwa nasisoaaari kiyahaati bindataise. Isî kaati Jisaasihopî atisataati Jisaasiho Parisihomî anjîpîpîhi nandapa koaisa taati nanataise tauhi atisataise. Atisataati kaati atîpatî wipati wîti apîpaahî gaahati waamainjotahati netî isisi niyataise. ³⁸ Niyatî Jisaasihomî dawaapîpîhi detî komî auhîraini bitonda gotaise. Gwihi kaatami kwîtipati nandîndîwati Jisaasihomî auhîretî atasîhaatihi nurîhatataise. Nurîhatihî kaatami misisîhaara kwîtipati auhîrepî nurîhatipati nurîhisati nuwipiayaipataise. Iyatî komî auhîrisi

gerundataise. Gerundatî atîpatî wipatî isîsi naipatî nuhaatî auhîretî iwinjaataise.

39 Kaati siyatî kaihi utaaho Parisiho Jisaasihoai nandapaaptî gaata numwaasiho sandî mmonataati ko siyatî gwinyaataise. Kîmo Autahaatîhomî pîwîha atisati netî ausaasîhondaataahî itapîmaatî kîmaatî koai iwiwatî numwîhatisaamîmaatamî maipîhaiwa kaiwaiwa usonati itapa kîmaatî maipîhaiwaisahaatî setahaate tatî usonati gîmunyaase tatî ko komî maarîhoaatihi gwinyaataise.

40 Aihî ko siyatî gwinyaasitîhandapî Jisaasiho wihoaanjîha saundataase. “Saimonîhone, nînî nîngi pîwîha wa kîma kahîtitandiyonî atime,” undataase. Saundatî nunjesîhi ami Saimonîho Jisaasihoai komîha saundataase. “Ye Katîpunjingîhone, nînî atitaani gaasi katîme,” undataase. **41** Aihî ami Jisaasiho koai saundataase. “Utaahurî wurî utaaho womî nawîho nehi (dinauhandî kaimî) nemaise ipotî japîhi nahîmitaano undîmo. Aimî wo 500 kina kiyati nesîhi ami wo yatîhi 50 kina kiyati netaise. **42** Saimî kurî nawîho komî nusesîho japîhi ketî wîndî namumwitaihi ko namati nawîhomî satîho kandi (dinauhandî) nawîho nesitîhandî nemwatî nanîpimatataise. Isi suramî maahiwo koai maarîho nunnyamataise?” undatî nunjenataise.

43 Saundatî nunjesîhi ami Saimonîho komîha wihoaanjîha Jisaasihoai sata kaundataase. “Nawîho (dinauhandî) aungwohandî nesitîhandî nawîhomî satîho nemwatî

nanipimatonihî nawîho nesîho nawîhomî satîhoai maarîho waati numwîtaise ndî gwînyaataayo,” undataase. Saundihî Jisaasiho koai saundataase. “Kînyî titîhi gwînyapenîpi katapaase,” undataase.

44 Saundatosatî Jisaasiho kaati apopaatamîhihoaanjî nepemaitatî madosatî bindataati Saimonîhoai saundataase. “Kînyî kîmaatî apomaatamî kaindîmandî mmonapaino? Nîni kinyî anjîtimatîhi napitî nandaahonihî kinyî waapoho wo namaanîmise nisî auhîri atasîha bausamaitando. Kînyî saimbî kamaaninîhandî kandî kîmaati apomaati kaatamî kwîtipataahi nisî auhîri atasîha bausanîmatî amî kaatamî misisîhaaraahî auhîri nanipyiaipataise. **45** Amî kînyîhi nîngi wîndî gerîmandise. O amî kîmaatî apomaatîhi wuwani napitî kînyî anjîmaanî nandaahohuraapi namasati nisî auhîri wîndî namaamîhaatî kaatinîhi gerîndîmi notaise. **46** Kînyî nîngi wîndî atîpatî oripîhatî noaapi nisî mîthoaatîhi maaninjaahise. O amî kîmaatîhi atîpatî gaahatî apîpaahî awaindîhandî waamainjotahatî noaatî nisî auhîrepî ninjaataise. **47** Isî nîni sandî gi kahîtataato. Kîmaatî apomaati nîngi maarîho apîpaahî awaindîhandî aungwohandî nanîmindîmandî amî kaati maipîhaiwa taahîwaiwa kaiwaiwa nahatewa Autaahaatîho aimî nemwasîhe. Isîhiya usa maipîhaiwa nehi yahonyaahîhi kiyauhi konya Autaahaatîho nemwasawîhiya siya amî nehi apîpaahî maipehonji gotî nîngi kiyaamî maarîho naninyawaayopo,” undataase.

48 Jisaasiho koai sata kaundatosat̄ ami apopaati saundataase. “Kinyī maip̄haiwa nahatewa aimī n̄in̄i neh̄imataayo,” undataase. **49** Sata Jisaasiho kaati kaundihī kap̄ih̄i is̄hiya nandapa taawī gan̄hoaasinī nan̄hohiȳhiya sawana sanawaatopo. “Utaamo k̄imo napitetahondaatī maip̄haiwa nemwataatise?” tīw̄i kanawaatopo.

50 Aih̄i Jisaasiho kaati apopaati saundataase. “Kinyī nisapī gīnunyaahinḡtīhandaahī Autaahaat̄ho gi kinyī maip̄haiwaat̄hap̄i aimī japīhī nanḡmaataise. Is̄t kinyī maar̄ho yat̄h̄ingitat̄i napaisaat̄itatī wingitonih̄i numwe,” undataase.

8

*Kima Piwima As̄hiya Usa Jisaasiohaaisunī
Komī Otip̄ipat̄hiyaisunī Kiyaamī Otip̄ipatap̄i
Andit̄iwip̄i Maasī Daayohiȳhiyaap̄ihaare*

1 Saiwa aimī kiyatī owetih̄i kap̄ih̄i wura Jisaasiho aunah̄ip̄haiwa taun̄handī awaiwaiwaaraahunī amī aunah̄ip̄haiwa gw̄iharaahaiwaaraahunī daayataise. Daayatī Autaahaat̄ho is̄hiyai iwinjat̄imī naiwaiwaap̄iha pīwīha gaaha wan̄ha ausaatī is̄hiyai kaundataase. Aih̄i amī komī ot̄ip̄ipat̄hiya ko kaiwaiwa mmonīwī nep̄i kaiwī n̄iwipinjohiȳhiya ikw̄i maind̄mw̄tih̄i auh̄iram̄i yahur̄tahiyaašī (12 kaiwīhiya) kiyaah̄i maasī daayawaayopo.

2 Aih̄i amī as̄hiya usa j̄ihura Jisaasiho it̄ip̄iho maip̄haiwa nemwatī amī timbīpa nemwatī tit̄hemwasaw̄hiyai maaw̄i koaisaw̄i daayawaayopo. Siya asiyaam̄i waatī aunah̄ipat̄i

Makitaraahandaahapihaaati Mariyaahaate. Saati Mariyaasaati jihura Jisaasiho kaatamiheti itipihapa taahipipa ikwiri naasairithi wirami yahuritahaiwa bimih nemwasaamaate.

3 Aih amit waati Joaanaahaate. Saati Joaanaasaati utaaho wo komi ambipati Kusaahomi apwaataate. So Kusaaso awaisiho Erotihom kahapaamapi pa anjaanj awaisihoemataati iwinjatisihore. Aih amit waati Susanaahaate. Aih amit asihiya usai maawi nowaayopo. Asimiya kimiya Jisaasihoaisuni komi otipipatihiyaisuni kahapaamapi pa kiyaamihapa anditiwipi (nawaho amit nandapa amit anjaanj) kiyai nunyawihiyaare.

*Kima Piwima Nandapaami Kwitaaho
Osaataati Utaaho Twihaasitihandapi Namihana
Jisaasiho Kandindihandapihaare
(Matiyuho 13:1-9; Maakaho 4:1-9)*

4 Asisihwa waara isihiya pihitahandi aunahipati taunihandi kihandi kat kataahapihiya Jisaasihoaapihi nasawaayopo. Napiwit isihiya wirisandihandi ahoyaniwimihauhi nandapaami isapi pa kwitaahop Jisaasiho namihanati piwiha sata kiyai kaundataase.

5 “Utaaho wo komi nandapaami kwitaaho nesi noti komi osaataati kupwirati mihopi mihini twihaataise. Twihaasithi kwitaaho wapa titih daihira timahaihi isihiya ikisipi itipapi daayawaayopo. Aih amit koho neti kapa nanataise. **6** Aih amit nandapaami kwitaaho wo yapipati apipaahi nawihaisahataapihi timahiyataise. Iyat kapihapi keti nutati

nawatatîho ko ami japîhi awaipindaise gaahapîhi waasitahapîhîmendato. ⁷ Aihî ami nandapaami kwîtaaho wo kaarîha mwîtoapati amî otîhapîhi tîmahiyataise. Tîmahiyati kaarîha mwîtoapati netî namaasati ipîhatihî gîpîpwitati ahendaise. ⁸ Aihî ami nandapaami kwîtaaho wo yapîpati gaahatî waasitahata tîmahiyataise. Tîmahiyati biyatî nawati saniya nandapa akîpîpa kwîtaaya pîhitati kîsitîpepati kwîtaaho nînaasohî yamahohîho 100 100 kiyatî ahondaise,” undati kiyai Jisaasiho kaundataase. Sata kaundati owemataati ko kiyai saundataase. “Sahî atitaatiwî atihîrisahiyaatisi baiwi nisî pîwîha sa kasatohîma atiwî nepise,” undataase.

Kîma Piwîma Nandapaami Kwîtaahopî Jisaasiho Namîhanati Katisîhaami Tanyaahaapîhaare

(Matiyuho 13:10-17; Maakîho 4:10-12)

⁹ Jisaasihomî otîpîpatîhiya Jisaasihoai pîwîha namîhanîpi katingîhaami tanyaaha napitiyaha katise undîwi nunjenawaayopo.

¹⁰ Nunjenîhauhi Jisaasiho kiyai sata kaundataase. Autaahaatîho isîhiyai iwin-jatindîhandapi isîhiyai gîwunyaatîtandîhandi noaasandindîhandapîha pîwîha aimî sangi ausaimanati nasîsise. Iyataahandi kandi isîhiya usa nahatiyaisaahi nehi pîwîha namîhandîhaahi kaundonîhi atisawaayopo. Iyataati sandapi pîwîha wa sata jîpatîpindise. “Isîhiya pîhitîwi jawaataawaahandi kandi akitîhandi wîndi kiya monîhopo. Kiya

pîhitîwi kiyaamî atihîri mwîtipisawî
 atisawaatawaahandî kandî pîwîhaamî
 tanyaahaapî kiyai wîndî namusesipatati
 gîmaawunyaatitaise,” tatî jîpatipindise
 undataase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Piwîha Siwipati
 Namîhanati Katisîhaapi Nesipati Otîpiptihiyai
 Kaundindihandapîhaare*

(Matiyuho 13:18-23; Maakîho 4:13-20)

¹¹ Saundatosati Jisaasiho komî otîpiptihiyai kiya nunjenohîhaapî saundataase. “Piwîha sangi namîhandî kasatohîhaamî tanyaaha siyate. Nandapa kwîtaaho so Autaa-haatîhomî pîwîhaare. ¹² Iyatî nandapaamî kwîtaaho daihra tîmahaiso so isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atisohiyîhiyaare. Atisohiyîhiyaatawaahandî kandî kiya Autaahaatîhopî wîndî gîmaawunyaasaihî ami Autaahaatîho kiyai wîndî japîhî namumwaitandi Bwaasîrîhîrî pîwîha kiya atisohîha kiyaamî maarîhoaatîhapi nasati nemasawîhiyaare. ¹³ Nandapaamî kwîtaaho yapîpatî nawîhaisahataapîhi tîmahaindîmandî isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha wuwanhura ketî maaritîwi nepî nehî masîhonjî gwînyaahohiyîhiyaare. Saiwiî Maaritîwi nehohiyîhiyandaahandî kandî ami ka pîwîha mîhatîhi kiyamî maarîhoaatîhi anîtisati kîmaurîmwîndihî nehî gohî masîhonjî gîwunyaawaayopo. Iyauhî ami kahapaamapîpa kiyai nunjendandîhaiwa kiyapîhi noaipati nunjesîhi kiya kaiwaapî tîmahiyotîhandape. ¹⁴ Aihî ami nandapaamî kwîtaaho wo

kaarîha mwîtoaipatamî otîhapîhi tambîpîhi tîmahaimbîpa sapa isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atisawaahandî kandî kahapaamapîpa nawîho utî apotîhîri kapaisaaahîhi maarîho nunyawîmapî amî kiyaamî omañjtîtîhi nehî kapaapaahîhi gwînyaahohîwaiwa tisaitata Autaahaatîhomî pîwîha sawanamîhetî ahotisîhai nepî namaasapî ipatisauhî pîwîha atisohîhaami nandapa akîpîpa wîndî usîtiyatî namoaipasîtîhandape. ¹⁵ Nandapaamî kwîtaaho yapîpatî gaahata tîmahaimbîpa sapa isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha baiwî atiwî nepî anitiwi kiyaamî maarîho omañjtîtîhi ahiyawî watîpitîwi tîtîhi maarîho gaaho gwînyaahauhî pîwîha kiya atisotîhaami nandapa akîpîpa kiyaamîhetapî ausaimanati noaipasîtîhandape,” undati Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai kaundataase.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Norîhîri
Raamîhandî Tîpopî Sisîha Nausaatîta Autaahi
Ahaitaatîwîhandapî Katindîhandapîhaare
(Maakiho 4:21-25)*

¹⁶ Jisaasiho pîwîha wa kiyai saundataase. “Utaaho wo norîhîri raamîhandî sisîha tîpotî yutîhîraatîhunî amî ganîhomî otîtîhunî noaasati wîndî ahîmaitaise. Nehî tîpotî autaahiwitî ahaitaise. Iyonîhî isîhiya anîtîtîhi napîwî nandaahohiyîhiya sisîha ka nausaa-tonîhî japi nga mmomî nandaitaatîwo. ¹⁷ Sandî katotîmandî apaapîmaato. Amî kahapaamapîpa noaasandimbîpa nahataapa auta ipotîhura noaipaitaise ndaato. Kahapaamapîpa isîhiya

mmapi noaasawî ahiyohipipa ipotihura auta noaipahonîhi isîhiya mmondaapo.

18 “Sahî pîwîha atiwî naitaatîwîhîretapi baiwî gwînyaapi jatînîwise. Amî utaaho wo wapaisahoai Autaahaatîho jahaati waati numwîtaise. Iyatî ami utaaho wo wapa nehi yahonyaisahonîniso tatî gwînyaataataahî sîkonya ko gwînyaasonyonya Autaahaatîho komîhetapi kapaanîhi nemaitaise,” undatî kiyai kaundataase.

Kîma Pîwîma Jisaasihomî Sanaatunî Saingoyaapîhaare

(Matiyuho 12:46-50; Maakîho 3:31-35)

19 Aihî Jisaasihomî sanaatunî ami komî saingoya sanaapwîsauni koai iwinjaitaatiwi nasawaayopo. Napîwi detî Jisaasihomîhinî naitotîwi mmonawa isîhiya taahîtihandî tisaitata daihîra naitîhîra owendaise. **20** Aihî kusasapi isîhiya usa Jisaasihoai saundawaatopo. “Kinyî kînaatunî ami kinyî kunyîhoya kînaapwîsauni gi ginjaitaatiwi kîmusasi napîwîhusasi ipaahaapi bitotawaayopo,” undawaatopo. **21** Saundauhi Jisaasiho komîha pîwîha wihoaanjîha kiyai sata kaundataase. “Isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepi jaapepihîrohiyîhiya siya nisî niya nisî nîhoaarisâ naapwîrise,” undatî kiyai kaundataase.

Kîma Pîwîma Itî Nambîtîhîri Jisaasiho Yatîhite Undatî Kaundindîhandapîhaare

(Matiyuho 8:23-27; Maakîho 4:35-41)

22 Asisîha waara Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai saundataase. “Durîhîramî mîhihînapî

nut̄haawo,” undih̄ kiya kopuhot̄ yamwaapi nowaayopo. ²³ Taaw̄i nowaawi Jisaasiho naawihi nanotondaise. Aih̄ it̄ nambit̄h̄iri dur̄h̄iraat̄hi nasataise. Nasataati dur̄h̄iri waati dot̄ gw̄inyana tiwayaataise. Waati dur̄h̄iri dot̄ tiwayaataati naus̄ha kopuhot̄ witati tisaitati aim̄ kiyai net̄ nawatison̄hi am̄ kiya waapoho naniw̄i nawatiwī owet̄taatiw̄ihandi kendaise. ²⁴ Aih̄ kiya nuw̄i Jisaasihoai ahowimap̄ saundawaatopo. “Awais̄hon̄j̄ Nyainjatinḡhonye, nyahi waapoho nanaati aim̄ nyangi dur̄h̄iri net̄ nanyawatison̄hi aim̄ owet̄t̄haawiyo,” undawaatopo. Saundauhi ko nepati it̄ nambit̄h̄irisun̄ dur̄h̄iri awaindihandi dot̄ gw̄inyanat̄ tiwaayaasit̄handisun̄ it̄hundihi am̄ it̄ nambit̄h̄iri d̄hiwat̄ ami dur̄h̄iri ndo gw̄inyana tiwayaasit̄handi yat̄hitati dur̄h̄iri windi ahomaayat̄ b̄ipi nimandataise. ²⁵ Sahī ko kiyai saundataase. “Sahī nisapi ginunyaahot̄handi maahapih̄ naihitopo?” undataase. Aih̄ kiya yaiwī kiyaami maar̄ho owesoetih̄ sawana sanawaatopo. “Utaamo k̄mo diyaamahoe, it̄ nambit̄h̄irisun̄ ami dur̄h̄irisun̄ it̄hundihi koai at̄wisati b̄ipi yat̄hitataiso?” nnawaatopo.

*Kima Piw̄iha Jisaasiho Utaaho Wom̄hetapi
Itip̄ho Maip̄ihapai Nemwasit̄handap̄haare
(Matiyuho 8:28-34; Maakiho 5:1-20)*

²⁶ Aih̄ kiya kopuhot̄ kiyaan̄hi nuw̄i aunahipati Geraasaahand̄ ahetimbip̄ih̄ noaipawaayopo. Sat̄i aunahipati taun̄handi dur̄h̄iri Garirihandam̄ wih̄in̄ ahendaise.

27 Jisaasiho kopuhotî namasi taati noaatîpasîhi utaaho wo itîpîho maipîhana anîtisati mmatî isîwatihiho satî aunahîpitaahapîho nasati Jisaasihoaisamî nutanamaise. So

utaaso utaarîhandetî utî apotîhîrî namaayotî somaahîho anjîpîpihi windî biyatî bimimotî nehîhaati nahateketî itapîpa ahiyohîpîpihi jomaahîtitîhi nasisoaaři nanotî bisotinjahore.

28 Isî ko Jisaasihoaisamî nutanîmî usonatosatî waati kaahaatamapi Jisaasihomî detî utatotî tîmahiyati ahondaatî waapîhîtatî kaahaata Jisaasihoai sata kaundataase. “Autaahaatîho Nahatewai Daahema Autaahî Nîwaataati Bimisîhomî Mwaahone kînyî nîngi napitînitaape? Nîngi yaasahandî namaanîmitaapi andîtindî owe hîtitî kahîtataato,” undataase.

29 Sandî Jisaasiho aimî itîpîho maipîhapai kîmo utaamoai namasi noaipasi numwe undati kaundihi kandapi kandaase. Itîpîho maipîhana nasisoaaři soai anîtisati isîwatatî bimohosi isîhiya nahateketî isîwatiwuni amî ipipati watîpîhataahunî anîtiwi ikwiri wisasauhîhandî kandi kapa tinjaatî nasîpatî ahiyamî nohore. Iyataati itîpîho maipîhana sapa netî koai isîsi isîhiya owehapîhi watîminahapîhi notoandaise.

30 Aihî koai Jisaasiho “kinyî ambîpatî napimahone,” undati nunjenataise. Nunjesîhi ko saundataase. “Nisî ambîpatî taahîhonîne,” undataase. Sandî itîpîho maipîho taahîho so utaa-sometî nandaatî bimohosi titîhi kaundataase.

31 Itîpîho maipîhana Jisaasihoai pîwîha apîpaahî andîtitîwi watîpîtitîwiha satîwi kaundawaatopo.

32 Kapîhi detî sisîhomîhinî maasapîho taahîho woyîha taati nanati kapîhi bitosîhi itîpiho maipîhana maasapîho soetepînyamape undîwî Jisaasihoai pîwîha watîpitîwî andîtitîwîha kaundawaatopo. Iyauhi Jisaasiho gaasi so maasapîmoeti nuwi nandaapise unda natausaasataise. **33** Aihî itîpiho maipîhana so utaasomîhetapi noaipasi nuwi maasapîho nahatoeti nandaawaayopo. Nandaahauhi maasapîho nahato naupwasi durîhîraatîhi naisîho konîhi witati nahato waapoho nanati napotaise.

34 Aihî maasapîho yamanîwî jaawi bitohohiyîhiya sandî siyatî noaipasîhi mmonîmapî yanîhîmawaayopo. Yanîhîmapî nuwi aunahîpatî taunîhandaatuni amî kahapîhi kahapîhunî kaundawaatopo.

35 Kaundauhi isîhiya atiwîmapî mmondaatîwî niyawaayopo. Naiwi Jisaasihoaapîhi noaipapi mmonawa itîpiho maipîhana noaipasi naisîho utaaho utî apotîhîri niyoti komî naharîho owetihî nanîhiyatî komî amîtîha biyatî nga giwunyainjîhi Jisaasihomî auhîraapîhi bimihî kiya usonawaayopo. Usonawaawî ko siyatî bimihî waati kiya yaiwîmawaayopo

36 Jisaasiho naharîhomîhetapi itîpiho maipîhana nemwasîhi isîhiya usonîwî nehohiyîhiya kiyai siyatî kaihi komî naharîho owesoendaise undîwî kaundawaatopo. **37** Aihî isîhiya nahatiya aunahîpatî taunîhandî Gerasaahandaahapîhiya sandî mmonawaawî apîpaahi yausamasîhi namapi Jisaasihoai kîmbîhi nyangi nanyamasi ketîhonjî numwe undauhi Jisaasiho kapîhi

namasi nutandî kopuhotî yamwaataise. ³⁸ Aihî utaaho itîpiho maipîhana noaipasi naisîho Jisaasihoai pîwîha andîtitaha sata kaundataase. “Nînî gisati maasi nutaano,” undataase. Aihî Jisaasiho koai sata kaunda natausaasataise. ³⁹ “Kînyî kinyî aunahîpataahapî japihi numwe. Numbwî Autaahaatîho gaahati kahindîhandapî isîhiyai pîwîha ausaapi kaunde,” undatî natausaasataise. Aihî ko utaaho notî isîhiya nahatiyai aunahîpatî sataahî gaamatî Jisaasiho koai kawindîhandapî ausaatî kaundataase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Metîhaati
 Napwihi Ahowimatunî Amî Itapaati
 Waatî Koai Numwîhatihîhaatamî Timbiipa
 Owetindîhandapîhaare*

(Matiyuho 9:18-26; Maakîho 5:21-43)

40 Isîhiya wîrisandîhandî Jisaasihopî jatîmbîwîhiyaasi Jisaasiho japihi napihi kiya maaritîwi numwaawaayopo. ⁴¹ Aihî utaaho wo komî ambîpatî Jairaasiho Judaahiyaamî anjî gwîharaahandî Autaahaatîhopî gwînyaapi gaapundîtaatiwi ahoyanohîtîhandî awaisîho mîtihoemataati jatisîho nasati Jisaasihoaapihi noaipataise. Nasati Jisaasihomî utatototî auhîraapîhi tîmahiyatî ahondaati nisi anjîpîpîhapî namme undatî watîpitati andîtitamataise. ⁴² So utaaso sata kaundindiemandî apaapîmaahe amî komî metîhonjî nehi naasonyîhitahondaatise. Sonjî metonjî aponyonjî konjamî kînaungwîha ikwî maindîmwîtihi auhîramî yatairî 12 kiyatî aimî

sanausohonje. Isi konjî metonjî aimî napwîtandî detîtihe.

Aihî Jisaasiho taati naihi isîhiya wîrisandiwi komîhinî nowaawi nepî iwîhiwawaayopo.

⁴³ Aihî ami itapaati waati kînaukwîha ikwi maindîmwîtihi auhîramî yatairîtahaiweti (12 kiyati) nasisoarî jîtipati jîtîmainjîhaati bindataise. Iyataati saati itapaatisi utaaho wo kaatami jîtîmasîtîhandî nemwaitandîho wo owetise. ⁴⁴ Aihî saati apopaati Jisaasihomî dawaataati ipîpihi nasati Jisaasihomî apotîhîri nipaati rhîramî otasaahaasinî isîwataise. Siyatî kaati isîwihi kaatami nasisoarî jîtîmatoaatindîhandî ketî kuraanîhi dîhîwatî owesoendaise. ⁴⁵ Aihî Jisaasiho sandaase. “Nîngi ikwîraahi ndî nanîmahatise?” tati nasenataise. Aihî isîhiya nahatiya nyahîhi owesi nde undauhi Pitaaho Jisaasihoai saundataase. “Nyainjatingîhonye, isîhiya gîhipi kînyîhinî detî detî nasawaayopo. Isi ami kînyî napindapi nasehise?” undataase. ⁴⁶ Saundihîhandî kandî Jisaasiho sandaase. “Isîhiya usa nîngi nanîmîhatauhî nisî watîpihandî nisîhetî ahotindîhandî wîndî aimî naihîto,” ndaase.

⁴⁷ Aihî kaati apopaati nisapiso tatî gwînyaataati kopî noaatîtandîhandî owetihî namati itîhîraapîhi notî Jisaasihomî auhîraapîhi tîmahiyyataise. Iyatî kaati isîhiya nahatiyaamî ndîhetî tanyaaha saapi saindi Jisaasihoai iwitî numwîhatataayo unda sata kaundataase. “Nîni Jisaasihoai iwitî numwîhatonîhi nisî timbi pa ketî kuraanîhi owenendaise,” undataase.

⁴⁸ Aihî kaati Jisaasiho sata kaundataase. “Nisî

maasîhaamo kînyî nisapî koai numwîhatisanîhi nisî timbîpa nenîmaitaise tîpi gînunyaapi nihingîtîhandaahî kinyî timbîpa owesendaise. Isî kinyî maarîho wîhitati yatîhîngitatî napaisaatitonîhi numwe,” undataase.

⁴⁹ Jisaasiho taati sata piwaatihî isîhiya usa awaisîho mitîho anjî gwîharaahonya isîhiya Autaahaatîhopî gwînyaapi gaapundiataitîwi ahoyanohîpîpîhi jatisîho Jairaasihomî anjîpîpîhapîhiya napîwi saundawaatopo. “Kinyî kimaamaati aimî napwisî katanyasisîho nehîhandî napîtaisi kaunde,” undawaatopo.

⁵⁰ Saundauhi Jisaasiho atisatosati ko awaisîho mitîhoai saundataase. “Kînyî wîndî yamaime. Nisapî ko titîhîwiwîtaise tîpi gînunyaape kinyî kimaamaati japihi nepaitaiso,” undataase.

⁵¹ Saundamapi Jisaasiho notî Jairaasihomî anjîpîpîhi noaipati nahatiyai anjaanjî namandaapîse undati nehi Pitaahotihî Jonîhotihî Jemîsihotihî metîhonjamî saniya sapiyaatihî siyaisaahîhi Jisaasiho numwaasi maasi anjîtitîhi nandaataise.

⁵² Isîhiya nahatiya sonjî metonjapi yiyi tîwi gowaayopo. Gwauhi Jisaasiho kiyai saundataase, “kîmonjî metîmonjî aimî napomataamaisi sahi wîndî yiyi tîwi gomaatiwîse nehi nanotondaise,” undataase.

⁵³ Sata Kaundihî kiya sunjawaayopo aimî napomasîhonjapînyatiso tîwi. ⁵⁴ Saiwi sisauhîhandî kandî Jisaasiho sonjî aponyonjamî ikwîrî iwiwatata sandaase. “Nisi metîhonjanje japihi nepape,” ndaase. ⁵⁵ Satihî ketî kuraanîhi konjamî maarîho japihi nasati witihî titîhi nepataise. Aihî kiyai saundataase. “Kîmonjî

metimoni nandapa wapa nepi nunyawise nando,” undataase. ⁵⁶ Aihî sonji metonjamî saniyî sapiya sandî mmonamaamî yaihî kapuri Jisaasiho saundataase. “Kîmandî wanî ninî kiyonîhi noaipasîhi mmositîmandapî isîhiya usai apipaahî kamundîmise,” undataase.

9

*Kîma Piwîma Jisaasiho Komî Otîpîpatîhiya
Ikwi Maindîmwîtihi Auhîramî Yahurîtahiyai
Otîpîpatî Nunuati Natausaasindihandapîhaare
(Matiyuho 10:5-15; Maakîho 6:7-13)*

- 1 Jisaasiho komî otîpîpatîhiya ikwi maindîmwîtihi auhîramî yahurîtahiyai gaatatî numwaati ahoya kiyai piwîha kaundatî isîhiyaamîhetapî itîpiho maipihapsa nemwamapi ami timbipaisahiyai titîhiwiwitaatiwî watîpihandî kiyai nunyataise.
- 2 Iyatî kiyai natausaasataise kiya nuwi Autaahaatîho isîhiyai winjaati bimaami naindîhandapîha piwîha ausaapi kaundiwi ami isîhiyaamî timbiipa nepumaitaatîwo.
- 3 Iyatî Jisaasiho kiyai sata kaundataase. “Sahî nowaawi kahapaamapîpa windî mipise. Gîrihîri ikihi nandapa bîretîhandî nawîho apotîhîri niyoaitîhîri isîrîhîri sapa windî mipise. Owetane. ⁴ Aiwi sahî anjîhandî windaapîhi nuwi nandaawaawaahi kapîhi nuwi nandaahohîpihî bimaami nuwi kapîhi aunahîpatî namasi nowaawi kaanjî anjaanjî bimohaanjaanjî namasi nuwîse.
- 5 Sahî naisaihi isîhiya windî maaritîwi

namaasamaasaihaahī satī aunahīpitī sangi
isīhiya namaasamaahohīpitaahī namasi
nuwīse. Namasi nowaawī samī atasīhaatīhī
ikwaatīpīho namaasandisīho tīwīhamapī
nuwīse kiya sangi namaasamaahohītīhandapī
gīwunyaatītando,” undatī kiyai natausaasataise.
⁶ Saunda ko natausaasihī kiya aunahīpatī kahati
kahataahīmapī nahataapīpīhi nuwī pīwīha
gaaha wanīha ausaapī kaundiwi isīhiyaamī
timbīpa nepumapī titīhiwiwawaapo.

*Kīma Piwīma Erotīho Jisaasihopī
Diyaamahotindīho TatīGwīnyaasitīhandapīhaare
(Matiyuho 14:1-2; Maakīho 6:14-16)*

⁷ Awaisīho Erotīho yapīpatī Garirihandī jaatī
bimisīho Jisaasiho kaiwaiwaapī atisataise. Iyatī
amī ko pīwīha wa satīwī katauhī atisataise,
“Jonīho aimī napwisīho japihī nepataise,” tīwī
katauhī atisataatī waati pīhītatī gwīnyaataise.
Ko siyatī pīhītatī gwīnyaataahandī kandi titīhī
wīndī gīmunyaase. ⁸ Aihī amī usa satawaatopo,
“Eraijsaaho aimī noaipataise,” tawaatopo.
Aihī amī usa satawaatopo. “Autaahaatīhomī
pīwīha atiwī nepī ausaahohiyīhiya jīhī
aimehuraahiyāamī wo wanījapihī noaipataise,”
tawaatopo. ⁹ Aihī Erotīho sata kandaase,
“Jonīhoai aimī naahutarīhīrī nisatītī titī
yamwaahonīhī aimī owetisī so diyaamahopī
katauhī nīnī atiso?” ndaase. Iyatī ko Erotīho
Jisaasihoai usondandī gwīnyaataise.

*Kīma Piwīma Isīhiya Taahītīhandī
5,000 Kaiwīhiyai Jisaasiho Nandapa*

Numwindihandapihaare

(*Matiyuho 14:13-21; Maakīho 6:30-44; Jonīho 6:1-13*)

10 Aihī kiya Jisaasiho otipipati nunya natausaasisawīhiya japīhi napīwī noaipapi kiya otipipati kaiwī daayotihandapi pīwīha siya siya otipipati kiyahaayo undiwī kaundawaatopo. Kaundauhī isīhiya usa owetihī nehī titīhi ikwī maindīmwītihi auhīramī yahurītahiyaaisaahīhi Jisaasiho numwaasi nehī sawanaahīhi aunahīpati wītī katamī ambipati Betisaitaahandaahapi nowaayopo.

11 Niyauhī isīhiya wīrisandihandī Jisaasihopī sapīhi sihoaanjī naise tauhī atisawaawi ipotī nowaayopo. Niyauhī Jisaasiho kiyaapi maaritatī numwaati Autaahaatīho isīhiyai iwinjaatī bimaami naindihandapiha pīwīha ausaatī kaundatī amī isīhiya timbipaisahiyaamī timbiapa nemwataise.

12 Aihī asahataahura ipīho aimī naihī otipipatīhiya ikwī maindīwītihi auhīramī yahurītahiya napīwī koai saundawaatopo. “Nandapa kaanīhi ahotati amī kīmbīhi isīhiya owehapīhisī kīnyī kīmiya isīmiya taahītīmandi natipusoaaase kiya nuwi aunahīpata detī nandapa nepī nanīwī nanoaitaatīwo,” undawaatopo.

13 Saundauhī amī ko kiyai wihoaanjīha sata kaundataase. “Kīmiya nandaatīwīhapa sahi sawanaati nunyawīse,” undataase.

Aihī kiya koai wihoaanjīha saundawaatopo. “Nyahi bīretihandī nehī ikwī naasairītihi amī araiho yahurītihi ahondaise. Isī nyahī nowaatī isīmiya kīmiya nahatiyaapi nandapa nawīho nunya naitīhaawīnyatino?”

undawaatopo. ¹⁴ Sapîhi isîhiya bimohiyîhiya pîhitîwi 5,000 kaiwîhiyaare.

Aihî Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai saundataase. “Isîhiya tipîtapaatiwi kîhonjî kîhonjaapîhi 50, 50 kaiwi bimai nutaatîwi kaundiwiise,” undataase. ¹⁵ Saundihî kiya otîpîpatîhiya saiwi saiwi kîhonjî kîhonjaapîhi bimaawîse undauhi kiya kaiwi bimai nowaayopo. ¹⁶ Iyauhi Jisaasiho bîretîhonya ikwi naasairîtahonyaunî ami araihuri yahuruni netî isîwatata autaahî yamîhapataatihi jatata Autaahaatîhoai gaahonje gaare undatosati naumbotî komî otîpîpatîhiyai nunyataise kiya nesi isîhiyai nunyawî gaamaitaatiwo. ¹⁷ Nunyawî gaamahauhi kiya nga pîhitîwi nanîwi gaatihi ahotimbîpa naumbwinjîpîpa Jisaasihomî otîpîpatîhiya asîwi nepî ikîhaiwa ikwi maindîmwîtihi auhîramî yahurîtahaiwaara kîpîwî tisaipi ahîyawaayopo.

*Kîma Piwîma Pitaaho Jisaasihomî Ambîpatî Ausaatî Ambîhitindîhandapîhaare
(Matiyaho 16:13-19; Maakîho 8:27-29)*

¹⁸ Waara Jisaasiho nehi sawahohi taati gaa-pundihi amî komî otîpîpatîhiya kapîhi maasi bindawaayopo. Bimauhi kiyai sata nunjenataise. “Nisapi isîhiya diyaamahoe tawaatopo?” undati kiyai nunjenataise. ¹⁹ Nunjesîhi kiya koai wi-hooanjîha saundawaatopo. “Isîhiya usa kinyapi Jonîho Isîhiyai Baawusisîhoe tawaatopo. Iyauhi amî usa kinyapi Eraijahoe tawaatopo. Iyauhi amî usa kinyapi Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiya jîhi aimehuraahiyaamî

wo japihi nepahore tawaatopo,” undawaatopo. ²⁰ Saundauhi ami ko kiyai saundataase. “O ami sahi k̄imiyati nisapi diyaamahoe tawaatopo?” undati nunjenataise. Nunjesihî Pitaaho wi-hooanjha sata kaundataase. “Kinyi Isihiyai Japihi Numwaitaapi Autaahaatîho Ahingisihonj K̄raisihone,” undataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Yaawihandi Neti
Napwîtandîhandapî Katindîhandapîhaare
(Matiyuho 16:20-28; Maakîho 8:30-9:1)*

²¹ Pitaaho Jisaasihoai Kinyi K̄raisihone undindîmandapî isihiyai ausaapi wîndi apipaahi kamundîmapise undati Jisaasiho komi otîpi patîhiyai kaundataase. ²² Kaundati ami kiyai ko saundataase. “Isihiyaamî Awaisihoninî Saahoninî Jîhoninî ambipati yaasahandi pihindi naito. Isihiya mitîhiya gwinyaahiyauni ami isihiya isihiyaapi nandapa tîhiwi Autaahaatîhoai waamaitumapi dîpumanîhohiyîhiyaami awaisawîhiya jîhiya mitîhiyauni ami isihiya Judaahiyaami wînîhapipa katîwunjohiyîhiyauni nîngi ahosinîmaitaapo. Ahosinîmapi nîngi nîwisaihî napwîto. Nîwisaihî napomatati asisiha mairîma saniyonîhi japihi nîni asohonimandi nepaito,” undataase.

²³ Saundatosati ami komi otîpi patîhiya nahatiyaisuni ami isihiya usaisuni sata kaundataase. “Isihiya usa nisî otîpi patî kaniwi ami nîngi nanipinjîtaatîwaahî sawanaapi nanipimatîwi ipi tîtihi atawîhati nîni kateti napwîtandîhati tîpwîtohîpatamataiwî kiya

yaawîhaiwa nepi napwîtaatiwîhati asisîha na-hateweti nepi tipwîtiwi nanipinjawise. ²⁴ Nîni sandi apaapîmaato ami isîhiya usa kiyaami kîmaapi bimîtaatiwîhandapimatonihî kandapi gwînyaawaawî kandî anîtiwî isîwatawaawaahî ami sandi kandapi kiya ipotihura asiyaimatiwi Autaahaatîhoaisawi jinjapîhi bimîtaatiwîhandi wîndi namepi nihîritaaopo. O ami isîhiya usa nisapimatonihî kiyaamîhana namapi nanipimatiwi nisi otîpîpatîhi kaniwi nîngi nanipinjawaawaahî ami kiya ipotihura asiyaimatiwi Autaahaatîhoaisawi jinjapîhi bimîtaatiwîhandi naitaapo. ²⁵ Ami utaaho wo maapi yapîpatambîhana pîhitati neti ahoyati isîwatataataahî sawaho neti nopîsasînatî owematataise. Isi ami kahapaamapîpa ko isîwatimbîpa napitiyatî koai anditîwiwitaise? Ami kaiwaahî koai wîndi anditîmaawiwitaise. ²⁶ O ami utaaho wo nisapuni nisi piwîhaapuni mawataataahî Nîni Isîhiyaami Saahonîni Jîhonîni Awaisîhonînimandî nisi awaindi nausaatatî saasanotindîhandi yundanyîha otawa kambwaati watîpîhandisatuni ami nisi Apîho Autaahaatîhomî nausaatatî saasanotindîhandi watîpîhandi yundanyîhaisatuni ami Apîho Autaahaatîhomî otîpîpatîhiya yamîhapataatihi bimohiyîhiyaami nausaatatî saasanotindîhandi watîpîhandi yundanyîha otawa kambwaahaiwaisatuni nasataahura utaaso sopi nîngi manyîtaise. Manyonîhi ami nîni kopî satîto, ‘soai nîni wîndi mausotîhoe. Ami ko nisi otîpîpatîhomaahé,’ tîto. ²⁷ Nîni akitînîhi sangi sandi kasatataato. Sahî isîhiyaati wanî

kimbihī bitohohiyīmiyaatī usaati sangī napopi bindawaawī Autaahaatīho isīhiyai iwinjaati bimindīhandī asisīha ipotīhetī noaipahonīhī mmondaapo,” undatī kiyai kaundataase.

Kīma Piwīma Jisaasihomī Ambīpatī Noaipatī Wipetindīhandapīhaare

(Matiyuho 17:1-13; Maakīho 9:2-13)

²⁸ Jisaasiho kiyai piwīha satati kaundatosati bimihi asisīha ikwī naasairītihī winīnīhīramī mairīma aimī sanaihī Pitaahoaisunī Jonīhoaisunī Jemīsihoaisunī kingwaasi numwaasi gaapunditandī sisīhoaasinapī niyataise. ²⁹ Niyatī kasīnī sisīhoaasinī gaapundati bimihi komī ndīmaahomwaanjī noaipatī awaindi nausaatamataise. Iyataati ami komī apotīhīrī noaipatī apīpaahi kīhoepītati kīnapīpaamatiyatī nausaatamataise. ³⁰ Aihī nehi ketī kuraanīhī utaahurī wurī noaipapī koaisami maasi taamī piwaatamaise. Surī utaasurī Mosesiyī Eraijaayaare. ³¹ Kuri yamīhapataatīhapi yundanyīha otawa kambwaati nausaatīhapaisami namī bitotama Jisaasihoaisamī piwanamaase ko Autaahaatīho maaritatī gwinyaasīpiipa netī akīpīpemati Jerusaremīhanda napotī kiyamapi yamīhapataatīhapi yapīpataapīhī namasi naitandīhandapī piwanīwī kaundamaase. ³² Pitaahoaisunī komī sasaahohurisunī apīpaahi naawamasīhī kingwaasi nanopotawaayopo. Nanopotīmbīwī nepapi jawa Yundanyīha Jisaasi-homīhetapuni ami utaahuri Jisaasihoaisamī bitosururamīhetapuni apīpaahi nausaatamasīhī jawaayopo. ³³ Kuri taamī Jisaasihoai numwasi

naihî Pitaaho Jisaasihoai saundataase. “Katipinyasingihonye, nyahî kîmbîhî gaanihî bindîhaanyoni gaasi añaanji gohihaanjî kinyapi waanitanîhî Mosesihopî waanitanîhî Eraijaahopî waanitanîhî anisamatitaano,” undataase. Pitaaho sandî mmonataati ko piwîha katitandîha owetihî sa piwîha kandaase.

³⁴ Piwîha sa Pitaaho taati satati katihî tiwipati nasateti kingwaasi bopihataise. Bopihîhihî kingwaasi tiwipati numwaasasîhi yaiwimawaayopo. ³⁵ Yaiwimihauhi katihî tiwipataatihapî piwîha wa sataha noaipataise. “Kîmo Nisi Maasîhiho Nîni Namîhandî Ahîwisohîhosî ko piwîha katonîha sahi atîwiwîse,” taha noaipataise. ³⁶ Piwîha sataha noaipati owetihî jawa Jisaasiho nehi sawahohî bitosihî iwinjawaapoyo. Sandî siyatî noaipasîhi mmonîhotîhandapî otipipatîhingwaasi sura siyahandî noaipasîhi mmonîhaayo tiwî ausaapi windî usai kamundopo. Owetise.

*Kîma Piwîma Metîhomîhetapi Itîpiho
Maipîhoai Jisaasiho Nemasîtîhandapîhaare
(Matiyuho 17:14-21; Maakîho 9:14-29)*

³⁷ Saiwi bimambîwi bowihî sisîhoaasinî namasi noaatîpapî nasauhi isîhiya wîrisandîhandisawî mîhaapî sisîhomî auhîraapîhi nutanawaayopo. ³⁸ Nutanîwi utaaho wo isîhiya wîrisandîhandamî otîhatîhapî waati kaahaata sandaase. “Katipinyasingihonye, nîni metîho nehi naasohîtahonînisî koai kînyî usondaapi nîni watipîndî nangisenataayo. ³⁹ Asisîha taahîwaiweti itîpiho maipîho nisî metîhomîhetî nandaati isîwatata

neti nusopisasihi ko yayati itiwati waati kaahandaase. Iyatî itipîho ko metîhoai neti kisihisîwisati pimbapowisati neti yothî maahomwaanjapî sisipa maahoairîhîri kiyataise. So itipîho maipîho nisî metîhoai wîndî namumwaase. Owe. Nehî konihî bindata nisî metîhoai nanusopisasataise. ⁴⁰ Saihi nîni kinyî otipîpatîhiyai itipîho maipîho soai nemaitaatîwi watipindî kaundonihî kiya wîndî nepumaamahopo, owetise,” undataase.

⁴¹ Saundati kaundihî Jisaasiho kiyai saundataase. “Sahi wanî kîmuraamiyaati nisapî wîndî andititîwi watipitîwi ko nyangi nga nyatatamanitaiso tiwi gîmaanunyaapi ami samî maarîho amitîha gwinyaahohîtîhandî apîpaahî maipe. Nîni napitaindîhaiwaara sangisati maasi bindata samî naanjeiwaiwa nesamaitande? Kinyî kimwaahoai numwaasi kîmbîhi namme,” undataase. ⁴² Numwaasi namme undihî ko metîhoai sapîho numwaasi taati Jisaasihoaapîhi naihî itipîho maipîho metîhoai neti kisihisîsatî waati wonamaatihi yapîpateti neti yotamataise. Saihi Jisaasiho itipîho maipîhoai itîhundati nemati so metoai neti titihîwiwatî sapîhoai japihi neti nusoasataise. ⁴³ Saihi isîhiya sandî Autaahaatîhomî watipîhandî siyatî noaipasîhi mmonawa yaiwi aatîmawaayopo.

<i>Kîma</i>	<i>Pîwîma</i>	<i>Jisaasiho</i>	<i>Komi</i>
<i>Napwîtandîhandapî</i>			<i>Kasînîhandî</i>
<i>Katindîhandapîhaare</i>			

(Matiyuho 17:22-23; Maakîho 9:30-32)

Aihî kiya isîhiya nahatiya Jisaasiho kaindîhandapî taawi pîhitîwi aatîwîmapî

gwînyaahauhi Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai saundataase. ⁴⁴ “Kîma pîwîma nînî sangi kasatîtandiyohîma sahi baiwî atiwî nepî gwînyaapîse. Nînî Isîhiyaamî Awaisîhonîni Saahonîni Jîhonîhi isîhiya nepî awaisawîhiyaamî ikwîraatinîmaitaapo,” undataase. ⁴⁵ Satati kaundihîhandî kandi kiya komî pîwîha sata kaundisîhaapî wîndî biyatî gîmaawunyaata namusesipainjîhi wîndî gîmunyaahopo. Owetise. Iyataati ami sa pîwaamî tanyaaha wîndî amusaimanati noaasandihîhaasi kiyai wîndî gîmaawunyainje. Amî Kiya yayawaawî pîwîha kaapi wîndî baiwî namunjenîhopo. Owetise.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Isîhiya
Awaisawîhiyaimatîtaatiwîhîretapî
Katindihandapîhaare
(Matiyuho 18:1-5; Maakîho 9:33-37)*

46 Jisaasihomî otîpîpatîhiya sawana nyamî awaisîho jîhimatisîho diyaamahoe tîwi kanawaatopo. ⁴⁷ Satîwi kanîhauni namatî kandapî Jisaasiho kiyai usonatosati metîhonjî wonji numwaati komîhinî detî ahîwihi bitondaise. ⁴⁸ Bitosîhi kiyai ko sîwipati namîhanati saundataase. “Metîhonjî kîmonji wowaati numwaati nisapimatonîhi konjî Jisaasihomîhonjiso tatî andîtîwiwatî iwîtatamanataataahi sandî nîngi ko kaati nanîmaati nitatamanataise. Iyatî ami nîngisaahîhi nanîmaati nitatamanataamaise. Owetise. Amî Apîho Autaahaatîho nîngi natanoaasihi nasohîhoaimaawî numwaati

iwitata manataise. Isi sami otihatapi wo noaipati isihyaami ndiheti ambipati awaipati owe ho nehitotisaho so noaipati sami otihatih awaisaho jihematitaise,” undataase. ⁴⁹ Aih Joniho Jisaasihoai saundataase. “Nyainjatinghonye utaaho wo kinyi ambipataahit itipih maipihapa isihyaamihet bimimbipai nemwasih usonhaawi ko nyangisahometih owe saimbi kinyi kamaime undaat nwisapuwthaayo,” undataase. ⁵⁰ Saundih Jisaasiho koai saundataase. “Sah napaapi koai nwisapuwawaawe. Utaaho wo sangi ahosisamat namaasisapuso so sami naisohore,” undataase.

*Kima Piwima Jisaasihoai Isihya
Samariyaahiya Kiyaami Aunahipata Windi
Namumwaahohitihandapihare*

⁵¹ Jisaasihoai Autaahaatih yamihapataatihapi numwaasi naitandihura aimi detindaise. Detitihi ami ko komi maarih naasohitih watipitat Jerusaremihandaahapi nutandi maarih nusoasati gwinyaataise. ⁵² Siyatih watipitat gwinyaati ko isihya usai piwha kaundati natausaasihi kiya jih nowaayopo. Nuwi isihya usa Samariyaahiyaami aunahipati wita noaipawaayopo. Noaipapi Jisaasiho nanoaitandihapi kahapaamapi pa titihemaitotiwiyawaayopo. ⁵³ Saiwi kaitotiwiyauhihandi kandi sati aunahipitaahapihiya isihya Jisaasihoai kiyaami anipipihi aunahipata maaritiwi numwaitaatiwihandapi poundataise. Sandi kiya Jisaasihoppi Jerusaremihandaahapi

notaahoso t̄iw̄i gw̄inyaawaawe. ⁵⁴ Siyauhi namapi Jisaasihom̄ ot̄ip̄ipat̄ihuri Joniȳ Jem̄isiya sandi mmonamaam̄ Jisaasihoai kuri saundim̄ nunjenamaise. “Awais̄honje, k̄imiya saiwi nyangi kanȳisot̄imandapi nyah̄i yam̄ihapataatihap̄ sis̄ha nasane tisaihi nasati is̄imiya k̄imiayai t̄ihat̄i owemaitandi gaaro?” undim̄ nunjenamaise. ⁵⁵ Saim̄ kuri nunjes̄handi kandi Jisaasiho kuri nepemaitati sat̄im̄ sahuraahi napaapi katise undati it̄ihundataase. ⁵⁶ It̄ihundih̄ kap̄ih̄ namasi aunah̄ipata w̄itaahap̄ nowaayopo.

*Kima Piwima Isihiya Jisaasihoai
Nuwipinj̄itaat̄iw̄ihiya Nitanoh̄it̄ihandap̄haare
(Matiyuho 8:19-22)*

57 Saiwi kiya taawi daih̄ira nowaawi utaaho wo koai saundataase. “Kinȳ nainḡip̄ip̄ih̄ nahataapih̄ am̄ n̄in̄ nangipinjai nap̄itaano,” undataase. ⁵⁸ Saundih̄ koai Jisaasiho wihoaanj̄ha saundataase. “Suh̄ir̄ ainj̄ih̄r̄ih̄runi kohouni akos̄ha anjaanj̄ it̄ih̄ ahetahapaare. Iyataahand̄ kandi N̄in̄ Isihiyaami Awais̄honin̄ Saahonin̄ Jihonin̄ nis̄ mit̄iho ahiyat̄ nanoaitandihaanj̄ anjaanj̄ ap̄ipaahaanj̄ owehonine,” undataase. ⁵⁹ Saundati ko Jisaasiho woai saundataase. “Kinȳ n̄ngi nanipinje,” undataase. Saundih̄hand̄ kandi ko saundataase. “N̄in̄ nundi nis̄ ap̄ih̄oi j̄ih̄ yamwaamap̄hura nap̄itaani kinȳ gaare ditaino?” undati nunjenataise. ⁶⁰ Aih̄ Jisaasiho kom̄ha wihoaanj̄ha koai saundataase. “Napohiȳhiya

sawana kiyaamí ambípatí nepí yamwaatiwíse. O amí kínyíhi numbwi Autaahaatího isíhiyai iwinjaatí bimindíhandapíha píwíha ausaapi isíhiyai kaunde,” undataase.

⁶¹ Saundihí amí wo Jisaasihoai saundataase. “Awaisíhoje, níni gi nangipinjai napítandiyo. Saindí gwínyaataahandí kandi níni jíhi nundi nisíhiyai ikwíri ahowindi kaindímapí napítaani gaare ditaino?” undataase. ⁶² Saundihí Jisaasiho komíha wihoaanjíha koai saundataase. “Utaaho mandosihihoaanjí jaati títihí notaahandí kandi japihi nepemaitati dawaataati jati kiyataati Autaahaatího isíhiyai iwinjaatí bimindíhandami otípípatí wíndí biyatí kamaitaise,” undataase.

10

*Kíma Piwíma Isíhiya Taahiyíhiya 72
Kaiwíhiyai Jisaasiho Otípípatí Nunnyati
Natausaasindíhandapíhaare*

¹ Saiwa siyatí aimí owetihí Awaisího isíhiya usa taahiyíhiya 72 kaiwíhiyai aunahípa nahatewaara natiwí daimí nutaatiwí namíhanataise. Namíhanatí komí jíhi yahwí yahwí aunahípatí kahati kahataahapí sawaho ipotí nutandi tímetiwaiwaaraahapí netí natausaasataise. ² Natausaasataati Jisaasiho kiyai satati kaundataase. “Osaataati nandapa akuraayatí asakendaise. Siyatí nandapa asakendaahandí kandi nandapa kapa kupíwí ahoaiwí naasaimbípímaitaatiwíhiya isíhiya wíndí taahiyíyaamaahe, owe, nehí naasiyaháhihe. Isí sahí osaataatamí

satîhopi gaapundiwi se ko osaataatami satîho
 isîhiya taahiyîhiya kapa nandapa kîpiwi
 nepi naasaimbi pîhîmapi ahoaitaatîwîhiyai
 sawaho natausaasitando. ³ Sahî nuwîse
 Sipisipîhandi mwaahomataiwihiyaatangi
 suhîrît ainqîhîrihîrami otîhapîhi nîni
 nandîsisoaaasataayono. ⁴ Sahî nawîhomî
 ikihi nawîhoaaisahîhuni ami nandapaapi
 ikihuni ami asuipatunî windi mipi nehi
 taanahiyaati nuwîse. Aiwi nowaawi isîhiya
 daihîra nutanawaahiyai ipîhîrete undîwi
 piwaamundiwi se. ⁵ Aiwi sahi nuwi anjîhandi
 wîndaatîhi nandaawaawaahî sandi anjîndi
 nandaahotîndaatîhi isîhiya bimohiyîhiyai
 sangi piwaundiwiwatawa jîhi saundîwi se.
 ‘Sahi kîmandi anjîmandaatîhi bimohiyîhiyaate,
 sangi Autaahaatîho gaahandi kasisati ami sami
 maarîho ambîpati neti japatisa yatihiwitati
 napaisaatisamane,’ undîwi se. ⁶ Saundisaihi ami
 sandi anjîndaapîhi utaaho wo komi maarîho
 ambîpati biyatî yatihiwitati napaisaatisataho
 bindataataahî sami piwîha kiyai kaundohîha
 komîheti niyonîhi komi maarîho ambîpati
 biyatî yatihiwitati napaisaatumatîtaise. O ami
 utaaho siyaho wo sapihi bîmindataataahî ami
 sami piwîha satîwi sami maarîho ambîpati
 biyatî yatihiwitati napaisaatisataho undîwi
 kaundohîha nepemaitati japîhi nasati sahi
 sawanaatamîhetitîtaise. ⁷ Saundîwi mapi
 nandaapi sahi anjîhandi bimotîhandi kandi
 naasaindaapîhi bimaawi se. Bindawaawi
 nandapa waapoho kapîhi anjîndaatîhi sahi
 bimohîpihî bimohiyîhiya nasamisaihi

nanîwîse. Amî sapâ nandapa samî otîpîpatî kaiwi daayotîhandapî nasanyawaayowo. Amî utaaho otîpîpatî wîti kaisîho nawîho nesitîhandiso. Aiwi aŋjîhandî kîhandî kîhandaapîhîmapî namuwîse.

8 “Amî sahi nuwi aunahîpatî taunîhandî wînda noaipasaihi isîhiya sandî taunîndaahapîhiya sapi maaritîwi nasamaapî nasamaasi kiyaamî aŋjîpîpîhi nuwi nandapa nasanyohîpîpa nepî nanîwîse. **9** Aiwi amî sahi satî aunahîpatî taunîndaahapîhiya isîhiya timbîpaisahiyai kiyaamî timbîpa nepumapi tîtîhiwipîse. Aiwi kiyai saundîwîse. Autaahaatîho isîhiyai iwinjaati bimaamî naindîhandî wanî aimî detî samîhinî nasatî ahondaise undîwîse. **10** O amî sahi aunahîpatî taunîhandî wînda nuwi noaipasaihi isîhiya sandî taunîndaahapîhiya sapi wîndî maarîmitîwi nasamaasi kiyaamî aŋjîpîpîhapî namaisaihaahi sahi nuwi sandî taunîndamî daihîra bitotawa satîwi katîwîse. Kîmandî taunîmandaahapî yapîpatî ikwaatîpîho nyamî auhîramî atasîhaatîhi nanyamîhatisîho nyahi namawa ko ikwaatîpîho tîwîhaawa japihi sawanaatamîhetîmahaayo. **11** Iyahaahandî kandî sahi baiwi atiwîse. Autaahaatîho isîhiyai winjaati bimaamî naindîhandî aimî nasatî detî ahondaise undîwîse. **12** Amî nînî sangi akitînîhi sandî kasatataato. Isîhiyai Autaahaatîho netî tipîtapaati usondandî ko asisîha namîhainjîhetî sandî taunîndaahapîhiyai yaawîhandî apîpaahi awaindîhandî numwîtaise jîhura isîhiya Sotomîhandaahiyai numwindîhandî

nusatip̄haat̄ ap̄paah̄ awaindihand̄ nunyonih̄ kiya naitaapo,” undataase.

*Kīma Piwīma Isīhiya Aunahip̄haiwa
Wiwaaraahiya Nepemaitiw̄ Jisaasihom̄
Piwīhaapi Gimunyahohiyih̄iyaapihaare
(Matiyaho 11:20-24)*

¹³ Iyat̄ Jisaasiho sandaase. “Ese ap̄paah̄ sahi isīhiyaat̄ Korasin̄handaahuni Bet̄saitaahandaahuni bimohiyih̄iyaate, nīn̄ kīmbih̄ sam̄ aunahip̄mat̄ taun̄manda wat̄pihaiwa kiyohiw̄maiwaamatiyati utaaho wo Taiyaahandaahuni Saiton̄handaahuni wat̄pihaiwa kiyonaah̄ isīhiya sauri taunauraahaap̄hiya ket̄ kuraan̄hi apot̄h̄ir̄ maar̄ho asipaiw̄ gw̄itaatiw̄ih̄ir̄ niyopi det̄ sisihain̄ bindawa waat̄pat̄ no piyan̄w̄ gw̄iw̄ nepemait̄tauhe. ¹⁴ Autaahaat̄ho isīhiyai net̄ tip̄tapaataahura isīhiya Taiyaahandaahiyau Saiton̄handaahiyau yaawihand̄ got̄ nesaihi ami sahihi kiyai nusatip̄haapi ap̄paah̄ waat̄ awaindihand̄ naitaapo. ¹⁵ Iyataati ami sahi Kapaniyaam̄handaahiyate, sangisaah̄ isīhiya nep̄i taun̄hand̄ ap̄paah̄ kandi awaindihande tiw̄i autaah̄ yamihapataat̄hepisamaamaitaapo. Owet̄taise. Sangi Autaahaat̄ho net̄ daahi m̄maip̄sisati nasop̄isasamaitaise,” ndaase.

¹⁶ Satatosati Jisaasiho kom̄ ot̄ipi pat̄hiya natausaasit̄and̄hiyai saundataase. “Utaaho wo sam̄ p̄w̄iha at̄isisiho so nis̄ p̄w̄haisangi at̄nisataise. O ami utaaho wo sam̄ p̄w̄iha w̄ind̄ at̄homaasisati sap̄i ponje tat̄ ahos̄samasih̄ so m̄kandi ami nisapimaaw̄ poundih̄

ahosinimaitaise. Utaaho nisapi poundihī ahosinimaso so amī mīkandī nīngi natanoaasihī nasohīhopī poundihī koai ahosumwataise,” undatī kiyai natausaasataise.

Kima Piwīma Otipi patīhiya 72 Kaiwīhiya Japīhi Jisaasihoenda Nasohītīhandapīhaare

17 Isīhiya usa taahiyīhiya 72 kaiwīhiyai Jisaasiho otipi patī nunyati natausaasihī niyohiyīhiya apīpaahī awaindīhandī maaritīmī japihī nasawaayopo. Kiya napīwī satawaatopo. “Awaisīhonye, nyahi kinyī ambīpatī ambīhītonīhī itīpīho maipīhapaisangi nyamī pīwīha bīpi atīnyisataise,” undawaatopo.

18 Saundauhī Jisaasiho kiyai wihoaanjīha sata kaundataase. “Nīnī Bwaasīrīhīrisī iwinjahonīhī amī kīrī yamīhapataatīhāpi kīnapīpaamatiyatī kīnapaahinīmī tīmīhaise. **19** Sahī atiwīse. Nīnī sangi aimī apīpaahī watīpīhandī nasanyataayo akwīranīhī amī akosīhī sapai itīpī kapaamī autaahī daisaihī kapa sangi wīndī ikomaasawītando. Aiwi amī sahī samī tiworīhī yapi patambīhomī watīpīhaiwa nahatewai ipīhatiwīmaitaatīwī watīpīhandī aimī nasanyataayo. Sahī saisaihī sangi wapa netī ipīhatisamaamaitaise. **20** Amī sandī itīpīho maipīhapa samī pīwīha atīsindīndapī itīpīho maipīhapa nyamī pīwīha atīnyisataiso tīwī sahī maarīmitīwīse. Nehī sahī satīwī nyamī ambīpatī yamīhapataatīhī Autaahaatīhī aimī jīpatīpīnyisatī ahīnyihīhiyaaniso tīwī maaritīwīse,” undataase.

Kīma Piwīma Jisaasiho Maaritatī Autaa-haatīhoai Gaahoje Gaare Undindīhandapīhaare (Matiyuho 11:24-27, 13:16-17)

21 Aihī ketī suraanīhi Autaahaatīhomī Itīpiho Gaaho Jisaasihoai maaritītandīhandī numwihi ko Jisaasiho sata kandaase. “Apore, yapīpatamuni yamīhapatamuni Awaisīhone. Gi nīnī kīnyī gaahoje gaare hītīti mepī autaahehīmataayo. Amī kīnyī isīhiya amītīha awaindīhandisawīhiyaapuni amī isīhiya isīhiya usai katīwunjauhi mmonīwī nehohiyīhiyaapuni anītimbī nepī saiwa noaasapaapi amī kaiwa wanī Kīnyī isīhiya kiyaami amītīha maarīho manyinyaamataiwīhiya masīhonya gwīnyaahohiyīhiyai nepī nunjinīho. Ye akīte Apore. Kīnyī gwīnyaapi maaritingīrīhīretī sīkīrete. Isī kīnyī kīretī kiyapaise,” ndaase.

22 Satatosati amī sandaase. “Kahapaamapi pa nahataapa Apīho nīngi naninyataise. Iyataatī nīnī komī mwaahonisapi utaaho wo mmonati netī gīmaawunyainje. Amī nehī nisī Apīhohīhi nīnī komī mwaahonisapi mmonati gīwunyaataahore. Iyataatī amī nisī Apīhopi isīhiya wīndī mmonīwī gīmaawunyainje. Nehī nīnī komī mwaahonīnīhi Apīhopi mmonītī gīnunyaataahonīne. Isī amī isīhiya usai nīnī komī mwaahonīnī nisī gwīnyaati maaritotīhandaahī nisī Apīho siyatī setahore undīti kometirīhīretapi netī kiyai nunjisānīhiyaisaahīhi nisī Apīhopi kiyai gīwunyaatatī nusesīpatonīhi mmondaapo,” ndaase.

23 Sandī satatosati amī sapīhi komī

otipipatihiyaimaawi bimauhisit kiya nehi sawanaahi yatihi bindawa Jisaasiho nepemaitati kiyai saundataase. “Sahit kîmaiwa mmonihohiwimaiwaapi amî nyahit gaanihi kîmaiwa mmonihaaayo tiwi maaritiwîse. ²⁴ Amî ninî sangi sandi kasatataato. Sahit wanî kîmaiwa noaipasihit taawi mmonihohiwimaiwa mmondotiwî awaisawîhiya yapipatî isihiyai winjaawi bimohiyihyauni amî isihiya Autaahaatîhomî piwiha atiwî nepi ausaahohiyihyauni jihura maaritawaahandi kandî kiya wîndi mohopo. Aiwi amî kiya piwiha kîma sahit wanî taawi atisohîma kiya atitaatiwi maaritawaahandi kandî kiya wîndi atîhomisopo,” undataase.

Kîma Piwiama Utaaho Samariyaahandaahapîho Judaaho Woai Iwitatamasihopî Jisaasiho Katindihandapîhaare

²⁵ Wura utaaho wo Judaahiyamî wînîhapîpa kataunjisîho Jisaasihoenda ko piwiha napitiyaha kandise tatî jaiwiya piwiha wa nunjendandi nasataise. Ko nasatî Jisaasihoai sata nunjenataise. “Katipinyasingihonye, ninî nînapitiyataatînihî asohonimatîtandîhandî netî nasisoari bimitande?” undatî nunjenataise. ²⁶ Nunjesîhi Jisaasiho koai saundataase. “Piwiha wînîhapîpaatîhi napitîtaha jipatîpindihî kinyî awitîpi mmonapaise? Aimbi amî ka piwiha napitîtaha ahotihî awitîpi mmonapaise?” undataase. ²⁷ Saundihi ko wînîhapîpa kataunjisîho wihoaanjîha sata kaundataase. “Kinyî Autaahaatîhoai kinyî omañtitîhi

kandînîhî ami kinyî maarîho nahato konîhî ami kinyî andîtati andîtitingîtîhandî watîpîhandî kandîhî ami kinyî gwînyaahingîtîhandî kandînîhî saiwa nahatewa komîheti niyonîhî kinyî Awaisîho Autaahaatîhoai maarîho nunye. Aimbi ami kinyî isîhiya kinyîhiya aunahîpati yapîpati naasaipiti kataahapîhiyai maarîho nunye ami kînyî kîwahonjî kinyî maarîho kinyî ambîpati nûnyapi itatamanîhingîpatamataimbo tatî jîpatîpindise,” undataase. ²⁸ Saundihî Jisaasiho koai saundataase. “Kînyî tîtîhî akaaha nga katapaase. Isî kînyî wanî katingîpatamataimbî tîtîhî kiyapaapaahî asohonjimatîpi nasisoari bimîtaise,” undataase.

²⁹ Sata kaundihîhandî kandî ko wînîhapîpa kataunjisîho sawaho Jisaasihoai nunjesîtîhandapî siyatî gwînyaataise. Wiwa nisapi Jisaasiho satati ko nîngi nanisesîtîhandamî wihoaanjîhandî gwînyaahondaahandî kandî ami ko nîngi napindapi nanisese tîtaiso taunyaati Jisaasihoai saundati nunjenataise. “Amî kînyî sandîpi kînyî kîwahonyî isîhiya naishîhiyai maarîho nunye dingîyîhiya diyaapise?” undati nunjenataise. ³⁰ Saundati nunjesîhî Jisaasiho komîha wihoaanjîha koai sata kaundataase. “Utaaho wo Jerusaremîhanda namasi Jerikohandaahapi daihîra taati notaise. Naihî isîhiya maatîmaatiwi ikohiya nutanîwî koai isîpî komî utî apotîhîrî nausohaapi nusepi somaahomwapi koai pîhitîwî tipi daihîra ahiyamapi niyauhi ko asisîviratîhî kwaapanîmaasati ahondaise. ³¹ Aihî ami utaaho wo pîrisiho Autaahaatîhoai nandapa tîhatî

dipumasîho daihîra kîra notaise. Notî mmonata utaaho daihîra ahotihî usonamapî wîndî koai namumatitandî kisetî daihîramî wihiñihîraapî nusatipatî notaise. ³² Aihî ami utaaho wo isîhiya Autaahaatîhomî Anjî Awaindîhandamî otîpîpatî ipaahambîhapa kiyohiyîhiya Ripaihiyaamîho daihîra kîra nasaho mmonata utaaho daihîra ahotihî mmonamapî naasîkatî kiyatî kisetî daihîraamî wihiñihîraapî nusatipatî notaise.

³³ “Saimî utaahuri surî usonamaahandî kandî nehî iwinjapi mmonîmapî naihî ami utaaho nehî koai wo isîhiya Samariyaahiyaaamîho daihîra kîra nasataaho nasati ko ahotimbîpîhi noaipataise. Nasati noaipatî mmonata utaaho mîmaipiyyatî ahotihî kopî maarîho waati asîpîwisataise. ³⁴ Asîpîwisattî komîhînî detî notî komî asaahaatîhi atîpatî werîhandî ami wainîhandî nuhaati iwinjaati nurîmaasati asaaha urîmataise. Iyatî ko koai naimaatî komî dongihoaasînî ahiyati isisi notî anjîhandî wîndî nawîho nunyawî nanohotîhandaapîhi ahîwisatosati winjaati bindataise. ³⁵ Aihî asisîha kasinîhetî nawîho taanauhîho siriwaahonyuri nawîhomî ikihomî niyaati anjîhandî sandî jaati bimisîhoai nunyatî saundataase. ‘Kîmo utaamopî nawîho wapa kinyîhapa owemapi tîmapaapaahî nînî kîmîhoaanjî japihî napîtîhura nawîho kopî owemapi tîmahingîhopî wihoaanjî nahîmîtaanî kîmoai kînyî iwinjaapî bime,’ undataase.

³⁶ Isî ami isîmiya kîmingwaasami maahîwo utaaho maatîmaatiwi ikohiya tipî nusopîsasohîhopî awaindîhandî maarîho

nunyatî asîpiyatî iwîtatamanataise?” undati nunjenataise. ³⁷ Saundati nunjesîhi ko Judaahiyaamî wînîhapîpa kataunjisîho wihoaanjîha sata kaundataase. “Utaaho kopî maarîho asîpîwisati iwîtatamasîhore,” undataase. Saundihi Jisaasiho koai saundataase. “O amî kînyî numbwi sîkatî kaimbi isîhiya usaisî iwîtatamanîpî bime,” undataase.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Mataayî
Mariyaayaamî Añjîpîpîhî Notî Na-
howindîhandapîhaare*

³⁸ Saimî Jisaasiho komî otîpîpatîhiyaimaawi daimî Jerusaremîhandaahapî taawî nowaayopo. Taawî nowaawî Jisaasiho aunahîpatî wîta notî nandaatî noaipataise. Noaipasîhi satî aunahîpita apopaati waati kaatami ambîpatî Mataahaati bindataise. Bindataati kaatî Jisaasihoai kaatami anjîpîpîhî numwaasi notî anjaanî nunyatî nandapa tîhatî yainjaraawisataise. ³⁹ Mataahaati saati kaatami sanaapwîhaatisahaate. Kaatami ambîpatî Mariyaahaate. Aihî kaatî Mariyaahaati Jisaasihomîhini detî nasati bindataati Jisaasihomî pîwîha atîwisataise. ⁴⁰ Saihi amî Mataahaatihi nandapaapaahi nonasaya nandapa tîhatî tîmanataise. Siyatî kainjati notî Jisaasihoai saundataase. “Awaisîhone, nîni nîwîhaanîni nundi napîtainedi nandapa tîhîti tîmanataayo. Isî kînyî nîngi nisonapaino? Naapwîraati natîpusoaase kaati andîtînihonîhi maimburaanjî nandapa maasi tîhaha tîmanitaano,” undataase. ⁴¹ Saundihi amî Awaisîho komîha wihoaanjîha kaati sata

kaundataase. “Mataahaanje, kînyî wapa pîhitati taahîpiipaapi gwînyapenapaise.
⁴² Siyapaahandi kandi kînyî nehi windi naasaindapaahi nenoaahîtapaise. Iyataati sandi kînyî nenoaahîtingitîndi Mariyaahaati kandi gaahandi naitandaise. Sandi kaati nesitîndi isîhiya usa kaatamîhetapi windi nemaamaitaapo. Owetîtaise,” undati Mataahaati Jisaasiho kaundataase.

11

*Kîma Piwîma Jisaasiho Komî
 Otîpipatîhiyai Gaapundîtaatiwîhandapi
 Kataunjindîhandapîhaare
 (Matiyuho 6:9-15, 7:7-11)*

¹ Asisîha waara Jisaasiho wapîhi taati gaapundataise. Gaapundati namîhaasîhi komî otîpipatîhiyaami wo koai saundataase. Awaisîhone nyahî gaapundîtîhaahandapi satîwî gaapundiwi se tipi katipînyase Jonîho komî otîpipatîhiyai kataunjipatamataimbo undataase. ² Aihî Jisaasiho kiyai saundataase. “Sahi gaapundawaawi satîwî gaapundiwi se. ‘Apore kinyî ambîpati nehi naasaipatîhi nyahî newa awaindewaamaitaano. Kînyî nyangi nyainjaapi bimaami numwe. ³ Asisîha nahateweti asisi nînaasetapîhana nandapa nanyinyami numwe ⁴ Isîhiya nyangi maipîhaiwa kanyisauhi nyahî kiyaami maipîhaiwa nyangi kanyisohîwaiwa newaumahohîpatamataimbî nyamî maipîhaiwa nepînyamape. Aimbi nyangi wapa nanyisendandîhandaatîhi nanyamaasi

namumwe' tîwi gaapundiwi'se" undataase.

⁵ Iyatî ami ko kiyai saundataase. "Samî wonjî kinyî naisoho bimonîhi apipaahî apwîteteti numbwî kinyî naisohoai saunditaise. 'Naisohonje nandapa bîretihandî mairîma naninye. Amî japihi bosonîhi nisihandi nahîmitaano.

⁶ Nisi naisoho wo daihîra napinjaho wanî konîhi nisi anjipipîhi noaipasîhi nandapa koai numwîtandîhapa owtihîtono' unditaise.

⁷ Saundisamîhi kinyî naisoho mîhatîhi anjîtitîhi nanototisîho gi sahititaise. 'Kînyî nîngi naapînuraapi namame. Maasomwaanjî aimî anjîtindî napwîtitî nisi metîhonyaisatî maasi nanotondaayono. Isî nîni nepati nandapa wapa namaahîmito,' hititaise. ⁸ Nîni sangi sandî kasatataato. Utaaho anjîtitîhi nanomasîho nisi naisohoso tatî gwînyaataatî nepati nandapa neunyataamaise. Owe. Nandapa katohipipa naninye undati jinjîhaatema konîhi kaundonîhi poundonîhi kandapi bîpi nepati katimbîpa pîhitatî nemwîtaise. ⁹ Isî nîni sangi sandî kasatataato. Sahî wapa nauisetitonîhapaapi Autaahaatîhoai nunjeniwi'se ami ko kapa nasamîtaiso. Sahî Autaahaatîho wapa nasamîtandîhapaapi koaapîhi daapîse daahohîpîpa ko nasanyonîhi sahi naitaawo. Sahî Autaahaatîhomî maasomwaanjî tipi kwîtapîse ami Autaahaatîho atîsisati maasomwaanjî sapî nasuwîtaiso. ¹⁰ Amî isîhiya nahatiya wapaapi nunjenohiyîhiyai kapa koai nunjenîhohîpîpa Autaahaatîho kiyai nunyahore. Iyatî ami utaaho wo wapaapi Autaahaatîhoaapîhi daasîhoai ami ko daasîpîpa kapa koai Autaahaatîho netî

nunjahore. Iyatî ami utaaho Autaahaatîhomî maasomwaanjî tiwatî kwîtiwataataahî ami kopî Autaahaatîho maasomwaanjî ko nandaitandi nîwu wahore.

¹¹ “Samî wonyî kimwaaho sapîhongi apore araihopînyisî nandaanî naninye hitonîhi sapîhonjî araiho namunyapî akwiranîho maipîhapa numwîtaino? ¹² Iyataati ami metîhonjî kohomî mwaaho kwaatanipatapî sapîhongi naninye hitonîhi kînyî sapîhonjî namapî naapîho maipîhapa akosîho nepumwîtaino? Owe. Kînyî sapîhonjî windî saimbi kamaitaise. ¹³ Amî sahî isîhiyaati maipîhiyaatisî samî metîhonyai nandapa maahoapati titîhi gaahapaahîhi samî metîhonyai nunyawîhiyaate. Isî ami sîkiyatisî sahî baiwî gwînyaapise. O ami samî Japîho yamîhapataatîhi bimisîhohî isîhiya usa Itîpîho Gaaho nyangi nanyînye undîwî nunjenîhohiyîhiyai Itîpîho Gaaho ko kiyai nunyahore,” undati Jisaasiho otîpîpatîhiyai kaundataase.

*Kîma Piwîma Isîhiya Jisaasihopî
Biyerîsepurihomî Watîpîhanda Itîpîho
Maipîhapai Nemataise Tohitîhandapîhaare
(Matiyuho 12:22-30; Maakîho 3:20-27)*

¹⁴ Itîpîho maipîho maahomwaanjî dîhiwatî piwaamaatahoai Jisaasiho nemataise. Siyatî Jisaasiho utaahomîhetapi itîpîho maipîho nemwasîhi aimî utaahomîhetapi noaipasi naihi ko utaaho piwaamaatisoho namasati piwandaase. Aihî kandapî isîhiya wirîsandîhandî mmonawa yaiwîmapî

aatimawaayopo. ¹⁵ Saihîhandî kandî usa satawaatopo. “Itîpîho maipîhanaamî awaisîho Biyerîsepurîhomî watîpîhandaahî itîpîho maipîhana nemataise,” tawaatopo. ¹⁶ Satauhî amî isîhiya usa Jisaasihoai saundawaatopo. “Kînyî nyangi nepî nanyisapî yamîhapataatîhapî watîpîhandî wîndî kaime. Kaisamîhi nyahî mmonîhaawî Autaahaatîho koaisatîndaise taati nyahî gwînyaitaano,” undawaatopo. ¹⁷ Saiwî kaundauhîhandî kandî kohî kiyaamî jaiwaiwî gwînyaapî kaundohîtîhandî usonataati kiyai saundataase. “Isîhiya yapîpatî naasîkataahapîhiya tipîtapaatîwî tunawaawaahî kiya nosasîndaapo. Iyataati amî nususasi tipîtapaatîwî tunawaawaahî kususamî bimohîtîhandî notî nosasîndaise. ¹⁸ Iyataati amî Bwaasîrîhîrî tipîtapaataati tunataataahî napitiyatî andîtitati kahapaamapîpa jaati bimîtaise, sahi nisapî ko Berîsepurîhomî watîpîhandaahî itîpîho maipîhana nemataise tohitîmando. ¹⁹ Nînî wanî Biyerîsepurîhomî watîpîhanda itîpîho maipîhana nemwasanaahî amî samîhiya diyaami watîpîhanda itîpîho maipîhana nemwahopo? Sahî satîwî katohitîmandapi sahi sawanaatamî isîhiya sahi jaipîtiwî naharîtîwîtopo satîwî kasatîtaapo. ²⁰ Amî nînî Autaahaatîhomî watîpîhandaahî itîpîho maipîhana nemataayo, amî sandîhi Autaahaatîho aimî nasatî namasatî sangi jinjaatî bindataise tatî netî nasisataise.

²¹ “Utaaho wo komîhana pwîsîpi yaipati isîwatî nainaamanînatî biyati komî anjîpîpîhi komîhapaatîhi jatataataahî komîhana

kahapaamapipa namosasinati biyatî ahusotitaise. ²² Iyataatî ami utaaho wo apipaahî watipîho nasatî koaisamî tunamaamî koai tiwamatî pwîsîpi yaipatî anditîwiwitandî isîwatimbipa naitaise. Netî tipitapaatî nahataapa isîhiya usai nemwîtaise.

²³ “Utaaho nisî naisohoemaamatati ami nîngisatî maasi tîmaamaamaitisîho so nisî tiworîhore. Amî utaaho wo nîngisatî maasi nisî isîhiyai sipisipîhonyaamatiyati netî ahomaisîho so amî nisî isîhiyai netî kihîkihoaanjemati torîwatî tahamanausoasataise,” ndaase.

*Kîma Piwîma Itîpîho Maipîho Japîhi Nasatî Nandaasitîhandapîhaare
(Matiyuho 12:43-45)*

²⁴ Amî sa satatosatî wa sandaase. “Itîpîho maipîho utaahomîhetapi noaipasi nehîhaati awasîhapîhi notî daayati wapîhi ko ikîndandîhapîhapî daataise. Nehîhaati awasîhapîhi isîhiya owehapîhi ko ikînatî biyatî bimitandîhapîhapî mmonati dainjati owetihî wapîhi monataati sandaase. “Nîni anjîpîpîhi jîhi bimambîti noaipasi nasohîpîpîhapî japîhi naitaano,” titaise.

²⁵ Naitaano tamapi nasatî anjîhandî jîhi bimainjati naindîhandî mmonata isîhiya sanahîwaiwi naihoaapi itatamanîmîhauhi mmonataise. ²⁶ Mmonamapi naisîhohî notî itîpîho maipîhapa ikwi naasairîtihi wirami yahurîtahapa 7 kiyatî apipaahî maipîhapai ko notî numwaasîhoai nusatipîhaahapai numwaasi napihi napîwi nandaapi utaahomîhetî

bindawaayopo. Bimauhī ko jīhī gotī mīmaipiyatī bimainjahosī wanī ipotīhandī daahī apīpaahī mīmaipiyausoaasanatī bindataise,” undatī kiyai kaundataase.

²⁷ Jisaasiho taatī sata kaundihī isīhiyaamī otīhatīhapī apopaati waatī waapihītatī pīwīha sata kandaase. “Itapaatī kīnaatī gi nangīmotī amwitīhīnyatī gitatamasaamaatī saatī amī akītīnīhī Autaahaatīho gaahandī kawīsataise. Isī amī kaatī waatī maaritane,” tatī kandaase. ²⁸ Sata Kaatī katihī Jisaasiho kaati wihoaanjīha sata kaundataase. “Owetise. Isīhiya Autaahaatīhomī pīwīha baiwī atiwī nepī amī baiwī ja pepihīrohiyīhiya siyaahīhī asakaiwī maaritīwīse, amī akītīnīhī Autaahaatīho kiyai gaahandī kawīsataiso,” tatī kaundataase.

*Kīma Piwīha Jisaasihoai Isīhiya Usa
Watīpihandī Windī Mmondaano Undīwī
Kaundohitīhandapīhaare*

(Matiyuho 12:38-42; Maakīho 8:12)

²⁹ Isīhiya taahītīhandī taapīwī koaapīhī ahoyanīhauhī Jisaasiho kiyai saundataase. “Wanī kīmura namoyaatiwī bimohiyīhiya apīpaahī maatīmaatiwī maipīhiyaare. Kiya sīwipatī watīpihandisīhatī mmondaatiwī nasenawaayopo. Sīwipatī watīpihatī mmondaatiwī nasenīhauhīhandī kandī nīnī kiyai sīwipatī watīpihatī windī kaindī namunjīto owe nehī jīhura Jonaaho kaindīhandapaahīhī kaundītaano kiya gwīnyaitaatiwo. ³⁰ Sandī apaapīmaato amī jīhura Jonaaho kaindīhandī isīhiya Niniwehandaahiyai nunjataise. Aihī amī

wanî kîmura namoyaatiwî bimohiyîhiyaatangi nasisataise. ³¹ Ipîhomî bopihihoaanjî mîhombîhaati waati apopaatî yapîpatî isîhiya kahapaamapîpa jaati bimisaamaati wanî kîmura namoyaatiwî bimohiyîhiyaisati asisîha Autaahaatiho netî isîhiyai tipitapaati usondandîheti doaitaise. Asisîha ketî isîhiyai kaati kiyaami maipîhaiwa netî ausaimanati nunjîtaise. Sandî napaape, jîhura kaati mîhopî yapîpatami otasaahaapîhapîhaati Soromonîhomî gwînyaasîtîhandî mmona komî pîwîha atitandi nasataise. Aihî ami wanî kîmura Soromonîhoai apîpaahi nusatipîhaati awaindîhandî gwînyaaho kîmbîhi noaipati kîmo bindataise. ³² Asisîha Autaahaatiho isîhiyai netî tipitapaitandîheti isîhiya Niniwehandaahapîhiyaunî ami wanî kîmura taawi namoyaatohiyîhiyaatunî japîhi nepapi Niniwehandaahiya sangi saiwi saiwi maipîhaiwa kaiwîhiyaate satîtaapo o ami kiyaahi Jonaaho pîwîha ausaasihi atiwî nepî aimî kiyaami maipîhaiwa namasi nepemaitîwîhiyaaso. Amî wanîhi Jonaahoai nusatipîhaahandî apîpaahi awaindîhandî gwînyaaho wanî kîmbîhi kîmo bindataise.

*Kîma Piwîma Ndîha Isîhiyaami Ambîpati
Nîwusoaitandî Sisîhaare Tahaare
(Matiyuho 5:15, 6:22-23)*

³³ “Isîhiya sisîha tipopî aŋaaŋamî otîtîhuni ami yutîhîraatîhuni noaasawî ahîyawaamaayopo. Owetise. Sisîha tipopî autaahi nimaatarîhîreti nimaaposawaayopo

is̄hiya anj̄tit̄ih̄i nap̄wi nandaahohiȳhiya sis̄ha ka nausaaton̄ih̄i japi nandaitaatiwo. ³⁴ Kinȳi nd̄ha amb̄ipatam̄ sis̄haare. Kinȳi nd̄ha maiw̄i namaayotati maip̄imendaataah̄i am̄ kinȳi amb̄ipati nahatepisangi sis̄ha gaamat̄ nausaatitaise. Iyataahandi kandi kinȳi nd̄ha maiw̄i niyotamataataah̄i am̄ kinȳi amb̄ipati nahatepi kat̄in̄ih̄i gaamat̄ asahatamaitaise. ³⁵ Sis̄ha sam̄het̄ nausaatati ahotis̄ha niyotati as̄hatind̄handi nasamaasaitais̄ sahi baiw̄i jatiw̄ise. ³⁶ Kinȳi amb̄ipati wihoaanj̄hat̄ as̄h̄imetati nahatepi gaamat̄ nausaatamataataah̄i sis̄ha kinȳhet̄ nangusaatipatamatiyat̄ kinȳi amb̄ipati nahatepi gaamat̄ nausaatamaitaise,” undati kiysi Jisaasiho kaundataase.

*Kima Piw̄ima Jisaasiho Parisihiyaamuni
Win̄ihap̄ipa Kat̄iwunjohiȳhiyaamuni
Kiyoh̄waiwaapi Tit̄ih̄mahe Undati
Kaundind̄handap̄haare*
(Matiyaho 23:1-36; Maakīho 12:38-40; Rukīho 20:45-47)

³⁷ Jisaasiho piw̄ha satati kaundati aim̄ owetih̄i utaaho is̄hiya Parisihiyaam̄ wo Jisaasihoai nis̄ anj̄ipihi nandapa maasi nand̄haaw̄i namme undataase. Namme undih̄i Jisaasiho noti nandaati nandapa nandandi gan̄hoaasin̄i nausanan̄i bindataise. ³⁸ Bindataati Jisaasiho ikw̄iri windi bahomusat̄ nehi nandapa neti nainj̄ih̄i ko Parisiho Jisaasihoai nandapaapi gaata numwaasiho sandi ko ikw̄iri jih̄i bausatosati namainjo tati waati aatama iwinjatataise. ³⁹ Aih̄i Awais̄ho koai saundataase.

“Sahī Parisihyaati wipati kaapīhomuni nyaihandī pīretīhomuni tiwatīhetī tīwīhaapi itatamanīwī bausawīhiyaate. Bausawaahandī kandī utatopopīhī sahī maipīhaiwa kaitaatīwī pīhītīwī mīmaipaiwī gwīnyaahohīwaiwa maipīhaiwa pīhītatī tīsisaitahiyaate. ⁴⁰ Sahī apīpaahī nahariwīhiyaatī maipīhiyaate. Utaaho kapa kiyatī Ahaisīho tiwatīhetī kiyataatī utatopopimaawi kiyatī ahīmaiho? ⁴¹ Iyataatī kahapaamapiipa wipati kapīho ami nyaihandī pīretīhoaatihī mīhatīhī ahotimbīpa isīhiya nenoaahītohiyīhiyai iwītatamanītandī nunye. Saiwī kiyawaawaahī sahī noaipapi Autaahaatīhomī ndīhetī tītīhī popītīhiyaatī gaahiyaatimatītaapo. Aisaihī ami nahataapa gaatatī ami tītīhitītaise.

⁴² “Sahī Parisihyaati jaawo! Sahī Autaahaatīhomī katimumwaanjī kamaiwī asīretī asīpatunī ainjotisīhounī akonanaatunī ami wapa nandapa biyatī waamainjotītandīhapa kīpīwī tenī tenī kaiwī tipītapaapi nehī nīnaasaimbaahīhī nunyawīhiyaatiso. Saiwī kiyawaawi tītīhī gaahaiwa kaitaatīwīhaiwauni Autaahaatīhoai maarīho numwītaatiwīhandunī isīhiyaapi maarīho asīpaitaatīwīhandunī namapi sehīmwaapīhiyaatiso. Sahī wapaisangi nanīpimatīwī namihīrīwī saiwa nahatewa kiyawaawaahī sandīhī ami gaatītaihe.

⁴³ Sahī Parisihyaati jaawo. Sandī nīnī apaapīmaasato ami anīhaiwa gwīharaahaiwa Autaahaatīhopī gwīnyaapi gaapundītaatiwī ami ahoyanohīwaiwaatīhī mīhotī mītoaahoaahī isīhiya jainjapi bimītaatiwī apīpaahī

maarit̄map̄hiyaatiso. Aiwi am̄ is̄hiya taahiȳhiya ahoyan̄hoh̄p̄p̄h̄ nowaahura is̄hiya nyangi ket̄ ip̄h̄rete nyat̄to t̄w̄ ap̄paah̄ maarit̄w̄hiyaatiso.

44 Iyataati Sah̄ Parisihiyaate jaawo! Sah̄ an̄mwaah̄pat̄ ah̄metise t̄w̄ kataas̄ni it̄pap̄ nuwi nap̄w̄yawaaw̄ is̄hiya noaipap̄ Autaahaat̄hom̄ nd̄het̄ maip̄hiyaatohiȳhiyaamataiw̄hiyaatis̄ jaawo,” undati kiya Parisihiyai kaundataase.

45 Sata kaundih̄ Judaahiyaami w̄in̄hap̄ipa kat̄wunjohiȳhiyaami wo Jisaasihoai saundataase. “Kat̄p̄nyasinḡhonye, k̄nyi p̄waamaiwa k̄maiwa sat̄pi katapaapi k̄nyi nyapi p̄w̄ha maip̄ha katapaase,” undataase. **46** Aih̄ Jisaasiho koai wihoaanj̄ha sata kaundataase. “Sah̄ w̄in̄hap̄ipa kat̄wunjohiȳhiyaate jaawo! Autaahaat̄ho sangi yaas̄handi nasam̄taise am̄ is̄hiya w̄in̄hap̄ipa japepih̄r̄taat̄w̄ usaiman̄w̄ daih̄ra dahomaawuhowo. Dahomaawupw̄ daah̄ sahi naan̄haiwa is̄hiyai nunyawaayowo. Nunyauh̄ kiyai naan̄owisataise.

47 Sam̄ jaasoya Autaahaat̄hom̄ p̄w̄ha atiw̄ nep̄ ausaahohiȳhiya p̄ropet̄hiyai tiwauh̄ napohiȳhiyaami an̄mwaah̄pat̄ neh̄ gw̄nyaitaat̄w̄hati sahi taaw̄ yaur̄mwaawaayowi ami jaawo! **48** Sam̄ jaasoyaami kiyoh̄tihandapi sahi gaare t̄w̄ gw̄nyaapi is̄hiyai nunjawaayopo. Aiwi sam̄ jaasoya Autaahaat̄hom̄ p̄w̄ha atiw̄ nep̄ ausaahohiȳhiyai tiwauh̄ napohiȳhiyaami

animwaahipati sahi yaurimwaahohiyihiyaate. Saiwi sahi isihiyai nepi nunjawaayopo.

49 Sahi saiwi kaitauhi Autaahaatih
titih gaahandi gwinyaasitihandaahi ko
satise. “Nini kiyaapahi nis pitiha
atiwi nepi ausaitaatiwihiyaisuni ami
otipipatihya aposerihiyaisuni nandusaasito.
Nandusoaaasisanih kiyaami usai siyihiyai
timapi ami usai kiyaami ambipati yaawihaiwa
numwitaapo,” tat aimi katise. **50** Isihiya
wan kimura namoyaatiw bimohiyihya
wuwanihura Autaahaatih yapipatun
yamihapatun ahaisuraapi namasawi titih
Autaahaatihomihya isihiyai timapi napiw
wan kimuraatindihandap wihoaanjhandi
yaawihandi wan kimura namoyaatiw
bimohiyihyaatangi Autaahaatih nasanyonih
sahi naitaapo. **51** Jihura Aberihoa namasawi tipi
napiw ami Jekaraiyahaoai Autaahaatihomi
anihandamuni nawiha tiwati nyepaiwi
ahiyohitihandi aritaahandamuni mataapipih
tiwauhi napwisihoaapihindaise. Isi
kandapi wihoaanjhandi yaawihandi isihiyai
Autaahaatih numwitanidihandi wan kimura
sahi namoyaatohiyihyaatamihetimaawi
ahoyati ahisondaise.

52 “Wintihapipa katiwunjohiyihyaate
sahi jaawo! Isihiya gwinyaaitaatiwihandi
naitaatiwihiraami kihiri nupwi nandaahohirihiri
sahi aimi nemapihiyaatiso. Nemaposawi ami sahi sawanaatisang
windi nuposami namandaahopo. Aiwi
ami isihiyaisangi nandaitotiwiyauhi sahi

nîwisapupwîhiyaatiso,” undataase.

⁵³ Jisaasiho sata kaundamapi kapîhi anjipipihî aimî namasi naihi Parisihiyauni ami Ju-daaahiyaami wînîhapipa katîwunjohiyîhiyauni pîwîha Jisaasihopî kanawaayopo ko pîwîha wa Mosesihomî wînîhapipai netî nopîsasatunî ami Autaahaatihoai netî nopîsasati kopî sisipitîha kanyaso tiwi jaiwaiwi iwinjataawaawi kopî itîhiitiwi wapa pihîtiwîhaiwa katîwi koai nunjenawaayopo. ⁵⁴ Saiwi kiya baiwi Jisaasihoai komî maahomwaanjî jataawaayopo. Ko wa kaundonaahî sa pîwîha titîhimetaha katapaase undîwi komîhetî pîwîma nuto tiwi ahoyanawaayopo.

12

*Kîma Piwîma Jisaasiho Komî Otîpîpatîhiyai
Parisihiyaamî Kiyohîwaiwaapî Jaawo
Undindîhandapîhaare
(Matiyuho 10:26-27)*

¹ Isîhiya taahitîhandî ambi patî owehandî wîrisandîhandî Jisaasihoaapîhi itîpunîwi ipwîsaatiwi ahoyanawaayopo. Saiwi taawi ahoyanîhauhi sura Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai jîhi sata kaundataase. “Isîhiya Parisihiyaamîhetapî waati nipîsatî noaipasitîhandapî sahi jaawo. Sandî nîni kasatohîti mandî Parisihiya nyahi awaisawîhiyaanîni gaahiyaaniso tiwi nawîhaiwi isîhiyaamî ndîhetî genaniwi jaipaiwîhaiwa kiyohîwaiwaapîto. ² Isîhiya wapa noaasawî kaiwi ami pîwîha noaasawî

bipi pwanîhohîha Autaahaatîho isîhiyai auta neti nunjati kaundonîhi nahatiya mmonîwî atitaapo. Sandî asisîha ipotîheti Autaahaatîho kiyonîhi siyatî noaipaitaise. ³ Isî siyatîsî kînyî wapa apatîhi katingîpîpauni ami wapa nehi nîwipîhiroti bîpi usaami atihîropi katîpî wîwihiingîpîpauni auta isîhiya ahoyanopîpîhi katisaihi nahatiya atitaapo.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Isîhiyaapi Yamaiwî
Autaahaatîho Nehî Naasopaahîhi Yaiwîse
Tindîhandapîhaare*
(Matiyuho 10:28-31)

⁴ “Nisi naisîhiyaate, nînî sangi kîmandî kasatataato. Isîhiya nehi samî ambîpatisaahîhi timawaawî ami ipotî wapa samî maarîhoaisi windî kamaawitaatiwîhiyaapi sahi windî apîpaahi yamaiwîse. Owe. ⁵ Sahî nehi naasopaahîhi yaitaatîwî nînî kîmandî kasatataato. Utaaho watîpîhaiwaisaho samî ambîpati tiwatosati ami ipotî samî maarîhoai neti apîpaahi maipîhapîmaitandîhopaahîhi akitînîhi sahi kopî yaiwîse.

⁶ “Sahî aimî mmonîwî gwînyaapîhiyaate. Isîhiya kohonya ikwî naasairîtahonya nawîho asîhisîho 2 toyaaho nunyawî nehauho. O ami Autaahaatîhohî koho mataapîhapa siyahapaapisi windî nanîpîmimatahoe. Owetise. Kapaapi gwînyaati jata isîwatahore. ⁷ Ko kinyî mitîhoaatihi misisîha nahata aimî awîta mmonahore. Sahîhi isîhiyaatisi koho so mataapîhapai nusatipîhaapîhiyaatisi wapa

nanyoaipaitaiso t̄w̄i w̄nd̄i yamaiw̄ise,”
undataase.

*Kima Piwima Isihiya Satiw̄i
 N̄ni Kiraishomihonine Ami N̄ni
 Kiraishomihonin̄mahe Tohitihandap̄haare
 (Matiyaho 10:32-33, 12:32, 10:19-20)*

8 “N̄ni sangi k̄mand̄i kasatataato. Utaaho wo nisapi satati n̄ni Isihiyaami Awaisiho Saaho J̄homihonine tiso sop̄i Autaahaatihō isihiyai tip̄tapaati usonihonihura Autaahaatihomi ot̄p̄patihiya yamihapataatihap̄hiyaami nd̄het̄i ko nisihore nd̄i Autaahaatihuai kaundit̄o. ⁹ Iyataati ami utaaho wo isihiyaami nd̄het̄i nisapi satati n̄ni Isihiyaami Awaisiho Saaho J̄homihonin̄mahe tat̄i ningi ahosin̄mataataah̄i ami nisangi koai Autaahaatihomi ot̄p̄patihiya yamihapataatihap̄hiyaami nd̄het̄i aho-sumwaito.

10 “Utaaho wo Isihiyaami Awaisihonin̄ Saahoniñi J̄honisapi wapa maip̄hapa katiwaiwa Autaahaatihō nga nemwaitaise. O ami utaaho wo Itip̄iho Gaahop̄i wapa maip̄hapa katiwaiwa saiwaah̄i Autaahaatihō wanuni ami ipot̄ isihiyai tip̄tapaati usonataahura w̄nd̄i nemwaamahonih̄i kaiwaanih̄i ahot̄taise.

11 “Sangi tip̄tapaap̄ jasondaat̄wi isihiya anj̄haiwa ahoyaniw̄i Autaahaatihop̄i gwinyaapi gaapundoh̄waiwa gwiharaahaiwaapihuni ami isihiya awaisawih̄i gamanih̄iyaapihuni nasamaasi naisaih̄i sahi samaat̄w̄ise, nyah̄i piw̄ha wihoaanj̄ha kiyai maahiwa kaundit̄haawe t̄w̄i gi munyaapi se. ¹² Ami

sandi apaapîmaato, ami sangi saiwi kasisaihi keti suraanîhi Itîpîho Gaaho piwîha isîhiyai sahi wihoaanjîha kaundîtaatîwîha neti gisunyaitaihîsato,” undataase.

Kîma Piwîha Utaaho Kahapaamapîpa Asake-taho Naharisahopîhaare

¹³ Isîhiya kapîhi ahoyanîwi bimohiyîhiyaami otîhatîhapi wo sata Jisaasihoai kaundataase. “Katîpînyasingîhonye, nisî taasîhoai kaunde ko apîhomî kahapaamapîpa ikipîpa tipîtapaati nîngi wihoaanjîhana naninyati ko wihoaanjîhana naitando,” undataase. ¹⁴ Aihî Jisaasiho koai wihoaanjîha saundataase. “Utaahone, nîngi sandapi kînyî saimbî kaitaape ndati ndî ahînihe sihoaasangi kahapaamapîpa japîhomîhana wihîwihoaanjî tipîtapaati nasamitando?” undataase. ¹⁵ Undatosati isîhiya nahatiyai saundataase. “Sahi jaawo! Kahapaamapîpa pîhîndî ahoaindî noaipati kahapaamapîpaisahonînimatîtando tipî waati gîmunyaape. Utaaho komî asohoematati nasisoaari konîhi ko bimîtandîhandî kahapaamapîpa neti ahoyatoatimbîpetapî wîndî namaitaise,” undataase.

¹⁶ Undati kaundatosati ami piwîha wa sîwipati nepemaahîwatî sata kaundataase. “Utaaho wo kahapaamapîpa asaketaho komî yapîpati osaataati nandapa pîhitati nimaatatî akuraitaise. Akuraayonîhi ko kahapaamapîpa asaketisîho siyatî sawaho gwînyaitaise. ¹⁷ Nisi osaataati nandapa akuraayataisi nînî napîtaito nisi nandapa kîpwîti ahaitandîhaanjî anjaanjî oweso tatî gwînyataise. ¹⁸ Siyatî

gwinyaatosati sandaase. ‘Nisî nandapauni amî ikîpi pauni ahiyohîwaiwa anjîhaiwa gwîharaahaiwaasi namati nupwîsasiti waiti aungwohaiwa awaiwaiwa anjîmatîtaano. Anjîmatîtosati nandapa kîpwitî kapauni amî nisîhapa ikîpi pauni kaiwaatihi ahînotitando.

19 Ahînotanîhi nîni saindi gwinyaaitande. Ikîpi pa nandapa kînaungwîha taahîwaiweti ngâ ahînotanîhi asakaindi maariti tahaapaindi ikîndi nandî usaimanîndi bimîtando,’ tatî gwinyaataise.

20 Kohî siyatî gwinyaasihandî kandi Autaahaatîho koai saundataase. ‘Kînyî apîpaahi naharîhone. Wanî kîmura apîmatîhi napomasamîhi kinyîhapa nepî irîhapîwipî ahaingîpîpa ndî naitaise?’ undataase.

21 Isî sîkiyate, isîhiya kahapaamapîpa nepî irîhapîwipî ahiyawaawi Autaahaatîhomîhaiwaapi apîpaahi nenoahîtîmawaayopo,’ undati kiyai kaundataase.

*Kîma Piwîma Kahapaamapîpaapi
Pihîtiwi Gimunyaapîse Tatî Jisaasiho
Katindîhandapîhaare
(Matiyuho 6:25-34)*

22 Aihî Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai sata kaundataase. “Amî sandapi nîni sangi kasatataato. Sahî itatamanînîwi usaimanîwi bimîtaatiwîhandapi waati pihîtiwi satîwi gimunyaapîse. Nyahî nandapa nandîhaahapa owesi napa nandîhaawe? Nyahî nyami ambîpatisi namaasaitîhaahapa owesi napa niyowaati namaasatîhaawe? Tîwi waati

gîmunyaapîse. ²³ Isîhiya baiwî usaimanînîwî bimîtaatiwîhandî nandapaísí apîpaahî nusatipîhaahande. Aihî ami ambîpatisangi yutîhîrî apotîhîrî apîpaahî nusatipîhaataise. ²⁴ Sahî kohopî gwînyapenîwîse. Koho so otîpîpatî kiyatî ami nandapa niyaamatî kîpohomahe. Iyatî koho so nandapa kîpotî ahoaítandîhaanjî anjaanjî owehore. Siyatî koho nandapa owehotihî Autaahaatîho sawaho nunyataise. O ami sahî isîhiyaatîhî koho soaisí apîpaahî nusatipîhaapîhiyaate. ²⁵ Saiwaapî samî wo pîhîtatî gwînyaataatî komî bimîtandîhandî masîhonjî netî utaarîmaitaiso? ²⁶ Sahî saiwi masîwonjî samî bimîtaatiwîhandî nepî onehîmiwawaawaahî kahapaamapîpa wapa awaimbîpaametîhapaapî napaapî sahî taawî pîhîtiwî gwînyaahopo?

²⁷ “Tandîpîho nawatî saniyatî ahetindîhandapî gwînyaapîse. Tandîpîho otîpîpatî kiyatî utî apotîhîrî nasatî niyotaamaise. Nîni sangi sandî kasatataato. Jîhura Soromonîho utî apotîhîrî sanahîpîpa otawa kambwaahapa gaahapa utî apotinatî yundanyainjîpîpa so tandîpîhomî kwitaahomatiyahapa sanahîpîpa gaahapa otawa kambwaahapa niyotî nipaata yundanyainataamaise. ²⁸ Kîtarîhîrî woyîha wanî nga ahetinjati bosonaahî isîhiya tisatiwî sisîhaapîhî tîhoaitaatîwîhapaisísí Autaahaatîho utî apotîwisataise. Sahî Autaahaatîhopî apîpaahî maipîhonjî gîwunyaapîhiyaate, Autaahaatîho utî apotîsitaise. ²⁹ Isî ami sahî gwînyapenawaawî nandapa maahapa nandîhaawe, waapoho maaho nandîhaawe,

tîwî pîhitîwî kapaapi wîndî gîmunyaapîse.
 30 Sandî katotîmandî isîhiya maipîhiya Autaahaatîhopî wîndî gîmaawunyaatahiya kîmaapi yapîmbatambîhiya saiwa nahatewa pîhitîwî nehî kaiwaapaahîhî gwînyaapîhiyaare. Amî sahîhi samî japiho Autaahaatîho sahî nenoaahîtohîpîpaapi jasonatî aimî gwînyaahosî kapa titîhi nasamîtaise. 31 Isî Autaahaatîho sangi Jainjaatî bimindîhandapî jîhi pîhitîwî baiwî daapîse. Daasaihî sahî nenoaahîtihî saiwa maahapîhapî naito tîwî gwînyaahohîwaiwaahî aimî ko mmonati gwînyapese. Isî Autaahaatîho sangi nahatewa nasamîtaise.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Yamîhapataatîhi
 Kahapaamapîpa Nepî Ahoyawîse Tatî
 Katindîhandapîhaare
 (Matiyuho 6:19-21)*

32 “Sipîsipîhandî yahonyaamataiwî isî yahonyaate, sahî wîndî yamaiwîse. Kahapaamapîpai Autaahaatîho osamatî jaati bindataati komî Jaati Bimiwaiwaami wiwa sahî awaisawîhiyaatimatîwî kahapaamapîpa koaisawî maasi jaawi bimitaatîwî samî Japiho aimî gwînyaasti nasamîtaise. 33 Sahî kahapaamapîpa isîwasohîpîpa isîhiya usai nunyawî nawîho nepîse. Nawîho kahapaamapîpa nunyawî nehotîho isîhiya kahapaamapîpaapi nenoaahîtohiyîhiyai anditîwipi nunyawîse. Nawîhomî ikihi wîndî napwîrînatî namosasîndandîhihihî baiwî daapî nepîse. Sahî baiwî mmonîwinjawî wapa nehî titîhi gaahapaahîhi yamîhapataatîhi

nepi ahoaiwīse. Aiwi kinyi wonji Yamihapataatihī kahapaamapi pa gaahapaahihī nepi ahoaingipipa windi nihirinatī nosasīnatī owemetitaise. Iyataati ami ikohiyaisangi kapihī kinyi gaahapa ahīngisotimbipihi deti windi namaitaapo. Iyonihī ami naapipo kapaisangi windi neti ipwiratī namopisasitaise. ³⁴ Sami kahapaamapi pa gaahapa ahisisotimbipihi ami sapihī kapihī sami maarīhoaisangi ahīsisotitaise,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kima Piwīma Jisaasiho Komī Otipipatihiyai
Timetiwīse Undati Kaundindihandapīhaare
(Matiyuho 24:42-44)*

³⁵ Sahi apotihiri nuhīrīhiri niyopi yamepati apotihiri ipihatiwi mmatiwi wīsasīnīwīse. Aiwi sami sisīha norihiri ramihandi tipopi tīmetiwīse. ³⁶ Otipipatihiya kiyaami awaisīho namaatonihī nandapa tīhohipipaatihi bimainja namasi japihī napitandihandapi jaawi bimohipatamataiwo. Komī otipipatihiya awaisīho napitaiso tiwi jaawi kiyaanīhi bimaambīwi kiyaami awaisīho nasati maasomwaanjī nanupwīse tati maasomwaanjī tiwati kwītīwonihī kiya atisawaawi keti kuraanīhi nihitīwi nīwuwiitaapo. ³⁷ Komī otipipatihiya nanihaiwi windi namopotīwi kiyaanīhi baiwi jaawi binyaihi kiyaami awaisīho nasati usosawīhiya siya awaindihandi maarititaapo. Nīni akītīnīhi sangi sandi kasatataato. Ko sawaho apotihiri nuhīmati niyoti yamepati wīsasanatosati komī

otipipatihiyai ganhomihini ahewisatosati sawaho nandapa numwitaise. ³⁸ Iyataati ami kiyaami awaisiho apatih apwitetetisangi ami otipwisiptaati gaatisuraisangi nasati usonata komi otipipatihya windi namopi timetisaihi usosawiya siya waati maariti taapo.

³⁹ “Isi ami nin sangi piwîha kima sandi kasatataaton sahi baiwi atiwise. Ajaanjami satiho utaaho ikopaisaho sura napitaise tat mmonati gwinyaataataah anitnatitimaninat jaati bimonih ikopaisaho windi nasati komi ajaanj nuriwatati komihapa iwirimaawitaise. ⁴⁰ Isi sikiyatisti namaapitaise tiwi nanhaiwi binyaihjhura Isihiyaami Awaisihonin Saahonin Jihonin napito. Isi ami sahi baiwi tmaninwi jaawi bimaawise,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kima Piwîma Otipipatihho Gaahopuni Ami
Otipipatihho Maipihopihhaare
(Matiyuho 24:45-51)*

⁴¹ Sata kaundih Pitaaho Jisaasihoai saundataase. “Awasisihoje, piwîma kima sîwipati namihanipi katingima titih nyapi katapaino e isihiya nahatiyaapi osamapi katapaino?” undati nunjenataise. ⁴² Sata ko nunjesihi Awaisiho Pitaahoai wihoaanjha sata kaundataase. “Utaaho komi amitihga gaahaisaho diyaamahonih otipipati biyat kaitaise komi awaisiho saundati nis otipipatihya siyai iwinjaapi bindapa nawiho nandapapiho titih kura nunye undati ahewisoneho? ⁴³ Otipipatihho otipipati biyat napaitati kiyati bimonih

komi awaisîho japîhi nasati mmonata nisî otîpîpatîho otîpîpatî nga kanisataise tatî usosîho so apîpaahî waatî awaindîhandî maaritîtaise. **44** Nîni akîtînîhi sangi kasatataato. Utaaho siyahoai komi awaisîho nisîhana nahataapa kahapaamapîpa awaisîhonjimatîpi ninjaapi bime undatî ahîwitaise. **45** O amî so otîpîpato komi awaisîho ahîwisîho komi maarîhoaatihapî siyatî gwînyaatti nisî awaisîho wîndî ketî namaasati konîhi utaarîhandî ketamaitaise tatî gwînyaataise. Siyatî namatî otîpîpatîhiya ko winjaatî bimisawîhiya usîhiyaisuni ami asîhiyaisuni ahoyatî tiwatî mîmaipîwisati ami nandapa nipinjati gwîsîha taupîmatî nanatî ami waapoho pîhitati nanatî naharisati nanîhiyatî bimîtaise. **46** Siyatî awaisîho namaapîtaiso tatî nanîhiyatî bimonîhi komi awaisîho asisîha wetî wura akohî napîtaise. Nasati ko koai tiwatî otipati iwinjîwattî isîhiya kiyaami awaisîhiyaami pîwîha atîhomiwî nemahohiyîhiyai yaawîhandî nunyohîtîhandî nunyonîhi kandî ko netî kiyaisati bimîtaise.

47 “Awaisîhomî otîpîpatîho komi awaisîho gwînyaatti maaritirîhîretî aimî mmonati gwînyaaho ami ko sawaho netî wîndî tîmaamanînatî ami komi awaisîho gwînyaatti maaritimbîpa wîndî kamaisoai apîpaahî waatî komi ambîpatî maipiyatî yaawîhandî komi awaisîho taahîwaiwaara yupwoaitaise. **48** O ami otîpîpatîho komi awaisîho gwînyaatti maaritirîhîretî wîndî mmonati gîmunyaaho ami wapa komi awaisîho wîndî gîmunyaatti ami maarîmitimbîpa nanîhiyatî kaisîho

soai awaisîho waati taahîwaiweti wîndi yamupwoaitaise. Utaaho woai wapa Autaahaatîho taahîpîpa numwisîho so ami Autaahaatîhoai japîhi taahîpîpa numwitandi Autaahaatîho gwînyaataise. Iyatî ami utaaho woai Autaahaatîho pîhitati apîpaahi taahîpîpa numwisîho so ami Autaahaatîhoai japîhi apîpaahi pîhitati waati taahîpîpa numwitandi Autaahaatîho maaritati gwînyaataise,” undati Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai kaundataase.

Kîma Piwîma Isîhiyai Netî Natapaitandi Napitîhonine Tati Jisaasiho Katindihandapîhaare (Matiyuho 10:34-36)

49 Jisaasiho sata kaundatosati ami pîwîha wakiyai saundataase. “Kîmaapi yapiptataapîhi sisîha tîhoaati tipotî yapiptati tîhitandi ahaitandi napitîhonine. Sisîha tîhoaati tipohotîha ketî tahati tîhwitisati ketî netî yapiptati tîhomaatato ndî nisî mandîha yaasataise. 50 Iyataahandî kandi isîhiya waapoho newaawi mîhatîhi nawatiwi nandaahohîpatamataindi nîni nandaatî nisî maarîho ambîpatî yaasîhandî naitandîhaiwa yîhaiwa taati nasataise. Taati napihi nîni kaiwa ketî tarîwaindi netî owemaitando ndî nisî ambîpatî maarîho netî nanopîsasînatî naninjîhandataise. Amî kaiwa nîni sangî netaato. 51 Sahî wiwa nisapi satîwi ko isîhiyaanîni itîhînnaatî tunaati tipîtapaata bimohîtîhandî netî owemati yatîhi napaisaatenyamaitandi nasahoe tîwi gwînyaitaawi owetise. Nîni sangi netî yatîhesamatî japatindi napaisaatisamaitandi napitîhonînîmaahe.

Owetise. Sahi isihiyaatangi neti tipitapaati yiyanndihesamaitandi napitihonine. ⁵² Wanapi namasati siyahaiwa noaipaitaise. Isihiya ikwi naasairitahiya nususasi aŋaaŋi naasaindaapih bindawaahiya itihinniw nepi yiyanndihematiw tipitapaatitaapo. Tipitapaatiwi wuri wihoaanjitanih amit murimo wihoaanjitanih itihinniw tundaapo. ⁵³ Saiwi tipitapaatiwi sapaho mwaahoi itihunda tiwonih amit mwaaho sapahoai itihunda tiwitaise. Iyonih amit sanaati maataati itihunda tiwonih amit maataati sanaati itihunda tiwonih amit mwaahomi apwaataati saihati itihunda tiwonih amit mwaahomi apwaataati saihati itihunda tiwitaise,” undati kiyai Jisaasiho kaundataase.

Kima Piwima Jisaasiho Isihiyai Saundati Wapa Ipoti Noaipaitandi Jih Noaipasipipaapi Mmoniw Gwinyaapise Undindihandapishaare
(Matiyaho 16:2-3)

⁵⁴ Isihiya wirisandihiyai Jisaasiho piwihwa wa satahaimaawi kaundataase. “Tiwipati ipaho nipayihioaang ahiyati tiwipati asihatih sahi jawaawi keti sahi wipati wipiwitande tiwihyaate. Satowi mmoniw gwinyaahauhi amit wipati titih wipiwataise. ⁵⁵ Iyataati amit mbipa waati mbwaasihi japi mmonawaawiw ipaho ipitatyi yatitande tiwi gwinyaawaayopo. Aih amit ipaho ipitatyi yatisataise. ⁵⁶ Saiwa siyatyi yapipataapuni yamihapataatun noaipasihi sahi mmoniw gwinyaawaahandi kandi sahi wanii kimura taati noaipasiwimaiwaapi windl mmoniw

gimunyaahowî sahî jaipîpaisawîhiyaate,” undati kaundataase.

*Kîma Piwîma Isîhiyai Jisaasiho Isîhiya Usaisawî Sahî Itîhînnîwî Tunîhohîpîpa Titîhemapîse Undindîhandapîhaare
(Matiyuho 5:25-26)*

⁵⁷ Sahî sawanaati mmonîwî gwînyaapi sandî titîhi gaahandi kaitîhaawo maatiwî napaape? ⁵⁸ Utaaho wo piwîha netî kînyîheti yangutaati piwîha atisati tipitapa mmondandîhoaapîhi nangîpuwîtandi nangîmaasi niyonîhi taami daihîra nomaami piwîha kaundiipi titîhemapi owemapise. Saimbi kiyapaapaahi ko gi windî nangîmaasi noti piwîha ususaami atisati netî tipitapaati mmosîhoaapîhîmaahîmaitaise. Iyonîhi ami ko nangîmaati tingaatahaisahiyamî ikwîraatîhîmahonîhi ami kiya nangîmaapawi napwîtiwi bimohîpîpîhîmaahîmaitaapo. ⁵⁹ Nîni sangi sandî kasatataato. Sahî napwîtohîpîpîhî windî namasi namuwî bimaami nuwî nawîho ipotîho owemapîho nunnyamapaahi noaipasi nehîhaati nutaatîwe,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

13

Kîma Piwîma Jisaasiho Satatatî Samî Maipîhaiwa Kiyohîwaiwa Namasi Namepemaitawaawaahi Napwîtaatiwe Tatî Katindîhandapîhaare

¹ Aihî sura isîhiya usa Jisaasihoai piwîha wa isîhiya Garirihandaahapîhiyaapi

kaundawaatopo. “Isîhiya siya maasapîho sipîsipîho taawi tipi jitipati namopi Autaahaatîhomî ndîhetî ahiyauhi amî awaisîho Pairotiho komi tunniwî yahwînohiyîhiyai kaundihi isîhiya usai tipi kiyamî jitipati maasapîho sipîsipîhomî jitipataatîhi tipi naupwi ahiyawaayopo,” undawaatopo.

² Saundauhi Jisaasihomîha wihoaanjîha kiyai sata kaundataase. “Garirihandaahapîhiya siya napohiyîmiyaapi sahi gwînyaawaawî kiya maipîhandî apîpaahi awaindîhandî isîhiya nahatiya Garirihandaahapîhiya nusatipîhaapîhandî kiyauhi kandapî kiyai tiwawaayopo tiwî gwînyaawaayowo? Apîpaahi owetise. ³ Nînî sangi titîhi akîtînîhi kasatataato amî sahi samî maipîhaiwa kiyohîwaiwa namasi japihi wîndî akîti namepemaitawaawaahî sahi nahatiyaati kiyamataiwî napwîtaapo.

⁴ Aiwi isîhiya 18 kaiwîhiyai Siroaamîhanda anjaanjî utaarîhandî niyatesi itaatisati tiwihi napohiyîhiyaapi kiya maipîhandî apîpaahi awaindîhandî isîhiya Jerusaremîhanda bimohiyîhiya nahatiyai nusatipîhaapi kaiwîhiyaatawa kandapî napowaayopo tiwî sahi gwînyaawaayowo? ⁵ Apîpaahi owetise. Amî nînî titîhi akîtînîhi sangi kasatataato. Amî sahi samî maipîhaiwa namapi japihi wîndî namepemaitawaawaahî amî sahi nahatiyaati kiyamataiwî napwîtaapo,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Ipatî Yandîpiho
Namingositîhandapi Siwipati Namîhanati*

Katindîhandapîhaare

6 Siyatî kaundatosati amî Jisaasiho pîwîha wa sîwipati namîhana sata kiyai kaundataase. “Utaaho wo ipati pikîhandî (katamî yandîho nyamî pîhoaipîhomatiyahatî) wainîhandamî osaataati yamataise. Yamatosatati yandîpîho ningoaitsiso tatî mmondandi notaise. Notî mmonata yandîpîho wîndî namingotaise.

7 Namingosîhi namati osaataati jaatosîhoai saundataase. ‘Kînaungwîha maurîmaireti yandîpîho ningotî ahotîtiso ndî nînî napiti mmonîhonîhi amî yandîpîho wîndî namingose. Isî amî kînyî kati tisatîmape katî yapîpatami atîpatî nehîhandî netî owemati ahetîtiso,’ undataase.

8 Saundihi amî osaataati jaatosîho koai saundataase. ‘Awaisîhoje, kînaungwîha kîma naasaapi kiyati ahetîta namîhaape. Kiyati ahetanîhi nînî katamî tambîpîhi yapîpatî netî ikîsîmwîti ahiyati amî maasapîho kauhomî ahopaisati ahoyati katamî tambîpîhi ahaitaano.

9 Saindi kaisanîhi kînaungwîha bousonîheti yandîpîho akoho biyatî ningotî ahotiso ndo. O amî yandîpîho namingohonaahî gaasi kînyî tisatîpî nemaitaapo,’ undataase,” undati kiyai kaundataase.

Kîma Pîwîma Jisaasiho Judaahiyaamî Asisîha Ikînohîheti Apopaati Waati Titîhemwasitîhandapîhaare

10 Asisîha wa Judaahiya ikînohîha Saararehura Sapaatîhandetî Jisaasiho Judaahiyaamî aŋîhaiwa gwîharaahaiwa ahoyanîwî Autaahaatîhopî gwînyaapi

gaapundohiwaiwaamî wîndaatîhi pîwîha ausaatî isîhiyai kaundataase. ¹¹ Aihî kapîhi apopaati waati bindataise. Saati apopaati itîpiho maipîho kaatamî dawaaho netî daahî kîsimwotî ikosisati mmatî bimihî kînaungwîha 18 kiyahaiwetî timbiyatî mîmaipyati ketinjahaate. Aihî kaati wîndî tîtîhi dotî bîmitohaate. ¹² Aihî Jisaasiho kaati iwinjatosatî gaatati numwaati kaati koenda napihi saundataase. “Apopaanje, kinyî timbiipa aimî nînî nehimataayo,” undataase. ¹³ Nehimataayo undati Jisaasiho komî ikwîhatîmuri kaatamîhetî ahîwihi ketî kuraanîhî kaatamî dawaaho tîtîhiwitati gaatihî kaati tîtîhi mbatati Autaahaatîhopî maaritatî Autaahaatîhoai mepi autaahemwataise. ¹⁴ Aihî utaaho anjîhandî gwîharaahandî isîhiya ahoyanîwî Autaahaatîhopî gwînyaapi gaa-pundîtaatiwîhandî jatisîho sandî mmonataati apîpaahi apousamataise. Sandî apowindîmandî asisîha Judaahiya ikîndaatiwîhetî kaati tîtîhemwaso tatî gwînyaataate. Apowihî ko kiysi saundataase. “Asisîha otîpîpatî kaitaatîwîha ikwîrî naasairîtihi wîramî naasohîtahaare. Isî asisîha saiweti napîwîse samî timbiipa ko nesamaitando. O amî asisîha kîma ikîndîhaaha Sapaatîhandetî sahi samî timbiipa nesamaitandi namaapiwîse, owetane,” undataase. ¹⁵ Saihi Awaisîho komîha wihoaanjîha ko anjîhandî jatisîho mitîhoai saundataase. “Sahi satîwî asisîha Autaahaatîhomîhetî nyahî siyaati kamaayaahiyaane tîwî jaiwîtîwîhiyaate. Sangisangi asisîha Autaahaatîhomîha Sapaatîhandetî maasapîho kauho okîsîhandî

amî dongiho wîraposohîpîpîhi nuwî nesîpapesi waapoho nandandîhapîhapî numwaasi nuwî nunyawîhiyaate. ¹⁶ Amî kîmaati Abîraahamîhomî maatîmaati Bwaasîrîhîri netî anîtisati mmatî kînaungwîha 18 kiyahaiweti isîwatataise. Isî amî asisîha Autaahaatîhomîhetî Bwaasîrîhîri kaati netî mmatî anîtisati isîwatirîhîri nemahonîhî kaati noaipati gaatindîmandî tîtîhîmetahandi nînî kiyataayono? Nînî kîmandî asisîha Sapaatîhandetî kamaitando e kaitando?” undataaase. ¹⁷ Ko pîwîha wihoaanjîha kaundisîha atisawaawî kopî itîhîtohiyîhiyai mawihî kiya mapîpaapiyawaayopo. Iyauhî amî isîhiya nahatiyaahî ko saiwa nahatewa apîpaahî gaahaiwa kaiwaiwaapi maaritawaayopo.

*Kîma Pîwîma Ipatî Nyain-yarîhîramatiyahatapuni Nipitandîhandî Yisîhandapuni Siwipati Namîhanahaare
(Matiyuho 13:31-33; Maakîho 4:30-32)*

¹⁸ Iyatî amî Jisaasiho kiyai pîwîha sata nunjenataise. “Autaahaatîho isîhiyai iwinjaatî bimaami naindîhandapî setahande ndî napaapi namîhandî katîtande? Napaapi sîwipati namîhandî katîtande? ¹⁹ Sandî ipati nyain-yarîhîramatiyahatamî kwîtaahomatiyahande. Utaaho kwîtaaho ko netî komî osaataati nesotî yamataise. Yamasîhi katî ipati nyainyarîhîramatiyahatî nawati awaipati saniyatî ahetihî koho nasatî katamî isîtîti saatîtîhoeti itîha itaayati bindataise,” undataaase.

²⁰ Saundatosati amî japihî wa saundataaase. “Autaahaatîho isîhiyai winjaatî bimaami

naindīhandapī nīnī napindapī namīhandī katītande? ²¹ Sandī siyahande. Apopaati waati waatīpatī parawaaho netī nipayandīhandī yisīhandisatī ahoyatī naumbwaihīratī sanyoaihī waati awaindī nipindīhandamatiyahande,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

Kīma Piwīma Maasomwaanjī
Maipīhinjaatīhapi Namīhanahaare
(Matiyaho 7:13-14, 21-23)

²² Siyatī kaundamapī Jisaasiho Jerusaremīhandaahapī taati notaaho kapīhi otīhapīhi aunahīpīhaiwa awaiwaiwaaraahunī amī gwīharaahaiwaaraahunī notī pīwīha ausaatī kataunjataise. ²³ Aihī utaaho wo sata Jisaasihoai nunjenataise. “Awaisīhone, Autaahaatīho isīhiya nehī yahonyaisaahīhi numwaitaindīho?” undataase. Saundihī Jisaasiho koai wihoaanjīha sata kaundataase. ²⁴ “Maasomīhinjī maipīhinjaatīhī sahī andītitīwī andīta napamapī nandaapīse. Nīnī sandī kasa-tataato. Isīhiya taahiyīhiya maasomīhinjaatīhī nandaitaatīwī andīta napamawaahandī kandī wīndī namandaitaaapo. ²⁵ Aŋaŋjamī satīho dotī aŋaŋjamī maasomwaanjī netī napuwītaiuse. Napuhonīhī sahī napīwī ipaahaapī bitotawa maasomwaanjī kwītapi ‘Awaisīhone, maasomwaanjī nyapī nanyupwe,’ tītaapo. Sahī satisaihī ko sangi sasatītaiuse. ‘Nīnī sangi wīndī maasisotīhiyaatīsī sahī maahapīhāpī napīwīhiyaate?’ satītaiuse. ²⁶ Sasatonīhī sahī koai saundiitaapo. ‘Nyahi gisaatī maasi nandapa waapoho nanīhohiyīhiyaane. Iyaatī

amî kînyî nyamî daihîra bitotapa pîwîha ausaapi katîpînyîsapî kanyatingîhiyîhiyaane,’ undîtaapo. ²⁷ Sahî saundisaihîhandî kandî amî ko sangi jîhaatî sata kasatîtaise. ‘Nînî sangi wîndî maasisotîhiyaatisî sahî maahapîhapîhiyaate? Sahî maipîhaiwa pîhitîwi nasisoaaři kaimbiwîhiyaatisî sahî nahatiyaatî nawîsawitîwi ahawîse,’ satîtaise. ²⁸ Sasatonîhi sangi nehîhaapi ipaahaapepîsamasaři kaapi bitotawa Abîraahamîho, Aisaakîho amî Jekopîho siyaisuni amî isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiya pîropetîhiyaisuni Autaahaatîho winjaatî bimonîhi sahî kiyai iwinjaitaapo. Iwinjapî sahî nehîhaati ipaahaapi bitotawa maipaiwî gwîwi samî mangîrî ikwînîwî gitîwîtaapo. ²⁹ Isîhiya ipîho noaipasihihoaanjapîhiyaunî amî ipîho namaatipasihihoaanjapîhiyaunî amî ipîhomî bopimbîpîhi wihiwihoaanjapîhiyaunî Autaahaatîho iwinjatindîhandaatîhi nandapa nandaatîwî napîtaapo. ³⁰ Saisaihî amî isîhiya usa wanî noaipapî jîhimatohiyîhiya ipotimainjaihî amî isîhiya wanî noaipapî ipotimatohiyîhiya jîhimatîtaapo,” undatî kiyai kaundataase.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Jerusaremîhandapî
Maarîho Asîpainedîhandapîhaare
(Matiyuho 23:37-39)*

³¹ Aihî tîtîhi suraanîhi Parisihiya usa napîwî Jisaasihoai saundawaatopo. “Kînyî kîmbîhi namasi wapîhapî numwe amî Erotîho gi tîhîwîtandiso,” undawaatopo.

32 Saundauhi ko wihoaanjîha kiyai sata kaundataase. “Sahî nuwî sîrî sîhwî ainjîhîrîhîrî maipiri saundîwîse. ‘Atime! Nînî wanunî ami bousonîhuni isîhiyaamîhetî itîpiho maipîhapa ahotimbîpa nemwatî ami timbîpa timbiyohiyîhiyai titîhîwiwîto. Aindi ami asisîha notî mairîmaatisîhetî nisî otîpîpatî kaindi owemaito. **33** Aindi wanunî ami bousonîhuni ami bousonîhamî bousonîhuni daihîra daimî nutaano, ami Autaahaatîhomî pîwîha atisati netî ausaasîhoai nehîhaatî wapîhi wapîhi tiwîtaatiwî sandî titîhîmaahe. Koai nehî Jerusaremîhandaahîhi tiwisaihi kapîhi ko napwîtande,’ undîwîse.

34 “Jerusaremîhanda bimohiyîhiyaate, sahî isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiyai tipî yamwaapîhiyaate. Aiwi ami sahî isîhiya Autaahaatîho pîwîha nunyatî sapî natausaasihihiyai nawîhaara nepî yahwî tipîhiyaate. Nînî pîhîndîhaiwetî sangi netî nasamaati nisî ikwîraatîhi otîpwîsîpaati mwaahoai netî ditatotemasîpatamataindî netî ahositondiyonîhandî kandî sahî nisenda namaapiwî nisapî pohipaiwîhiyaate.

35 Atiwîse! Sahî sangi kaiwi bimîtaatiwî Autaahaatîho aimî nasamase. Nînî sangi titîhi kasatataato. Sahî nîngi wîndî maanisonîwî bimaamî nuwî sahî sawanaati satîwi, ‘Kîmo Awaisîhomî ambîpataahi komî aunahîpa netî napisîhoai Autaahaatîho gaahatî kawisane,’ tisaihîhuraatîtaise,” undatî kiyai kaundataase.

*Kîma Piwîma Komi Ambîpatî Nipisa
Nahihîhoai Jisaasiho Tîtîhemwasitîhandapîhaare*

¹ Asisîha wa Sapaatîhandî Saararehura Jisaasiho Parisihiyaami mîtihomî anjîpîpîhi notî nandapa nanataise. Nainjîhi utaaho wo komî ambîpatî nahati nipisaho bindataise. Aihî isîhiya kapîhi bimohiyîhiya koai Jisaasiho tîtîhemwaso tîwî Jisaasihomîhetî ndîha ahiyawî iwinjataawaayopo. ² Aihî ko utaaso ikwauhîri nahati nipiso kapîhi Jisaasihomîhinî detî bindataise. ³ Aihî Jisaasiho koai usonataati kiya wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaisuni amî Parisihiyaisuni sata nunjenataise “Autaahaatîhomî asisîha nyahî ikîndîhaaha Sapaatîhandetî isîhiyai tîtîwiwitîhaawî tîtîhi gaaro e owetiso?” undati nunjenataise. ⁴ Aihî kiya wihoaanjîha wîndî kamundîwî apîhîmundawaayopo. Kiya saiwi apîhîmundauhî Jisaasiho koai numwaati komî timbîpa nemwatî natausaasihi notaise.

⁵ Natausaasihi ko naihi kiyai sata nunjenataise. “Amî samî woñî komî mwaahoaisangi amî maasapîho kauhoaisangi Autaahaatîhomî asisîha ikîndîhaaha Sapaatîhandetî anîmwaahîpata witamahonîhi amî gaasi kiyati witatotane tatî ko wîndî notî anîmwaahîpatombî japîhi namumwaitaiso?” undataase. ⁶ Sata ko kiyai nunjenatî kaundihî kiya kaamî wihoaanjîha wîndî kamundopo.

*Kîma Piwîma Utaaho Ipatisan-
dandîhandapîhaare*

⁷ Is̄hiya nandapa nandaat̄w̄i nandaahohiȳhiya usa m̄itaahoaaah̄ mmon̄winjaw̄ gaahas̄ini bimaam̄ niyauh̄ kiyai Jisaasiho usonataati kandap̄ piw̄ha kīma nam̄hanaha sata kaundataase. ⁸ “Namaat̄in̄hauh̄ nandapa t̄hohip̄paapī is̄hiya gaatisaih̄ numbwī is̄hiyaamī nd̄ihetī m̄itaahoaaah̄ mb̄imime. Wiwa utaaho wo awais̄ho gi nanḡtip̄haaho k̄nyap̄ gaatauh̄ nap̄inḡpatamataiw̄ kop̄ gaasaih̄ nap̄itaiso. ⁹ Nasonih̄ utaaho nandapa nasam̄itandi mais̄hoaasap̄ gaatis̄ho nasatī gi sah̄it̄taise. ‘K̄hoe k̄imbih̄ k̄nyī biminḡp̄imbih̄ k̄mo bimita k̄nyī n̄iwp̄waape,’ hitonih̄ k̄nyī ap̄paah̄ aungwohandī masaamaitaise. Masamahonih̄ namap̄ numbwī m̄hop̄ usopop̄ bimitaise. ¹⁰ Is̄ is̄hiya k̄nyap̄ namme t̄w̄ gaatisaih̄ nopaapaah̄ usopop̄ numbwī bime. Binyamih̄ nandapa nah̄mitandi gaatis̄ho gisonatosatī sahit̄taise. ‘K̄hoe k̄imbih̄ m̄itaahoaaah̄ bimita namme,’ hit̄taise. Sahitonih̄ naimb̄ binyamih̄ is̄hiya kisaahoya nandapa maasi nandaat̄w̄i niyohiȳhyai k̄nyap̄ ko gaahoe t̄w̄ gisosaih̄ bimitaape. ¹¹ Sandī katohit̄mandi apaap̄maato. Utaaho wo mamaawonih̄ awais̄honiso tat̄ sawaho naimaat̄nataataah̄ Autaahaat̄ho netī koai yat̄ihihonih̄ yat̄hit̄taise. O utaaho mawonih̄ ip̄ihatisanataataah̄ koai Autaahaat̄ho netī awais̄hoemwaitaise,” undatī Jisaasiho kaundataase.

*K̄ma Piw̄ma Nandapaapī Is̄hiya
 Maip̄hat̄mai Gaat̄w̄i Numwait-
 aat̄w̄ihandap̄haare*

12 Utaaho nandapa nanda napiwise tatî Parisiho gaatisîhoai Jisaasiho sata kaundataase. “Kînyî isîhiya nandapa nandaatîwî gaatapaahura isîhiya tîtîhi kinyîhiya aunahîpa naasikata bimohiyîhiya kahapaamapîpa asaketahiyai gaatîpi namumwaape. Sandî kahîtohitîmandî apaapîmaahîto siya isiya kinyîhapa nandapa numwingîpîpaapî ami kiyaamîhapa kiyahapa wihoaanjî nahîmitaatîwî gaatîwî nahîmitaapo.

13 Kînyî nandapa tîhapaahura isîhiya maipîhatîma kahapaamapîpa owehatîma ambîpatî maipîhatîma auhîrtî maipîtahatîma ndîha niyotahatîmai gaatîpi numwaape.

14 Satîma kînyî nandapa numwingîpîpaapî wihoaanjîhapa wîndî namaahîmitaapo. Saiwî namaahînyaihî kînyî waati maaritîtaape. Isîhiya Autaahaatîhopî giwunyaahohiyîhiya ainahiyîhiya anîmwaaahîpatombî japîhi nepasaihîhura Autaahaatîho gi kandapi wihoaanjîhapa nahîmitaise,” undataase.

Nandapa Awaimbiipa Nandaatîwîhandapi Namîhanahaare

15 Kapîhi isîhiya bindawa nandapa maasi nanîhohiyîhiyaamî wo koaisamî bindamaaho sa piwa atîwisataati Jisaasihoai ko sata kaundataase. “Autaahaatîho isîhiyai iwinjaati bimaamî naindîhandaatîhi nandaati nandapa nainjîho so waati maaritane,” undataase.

16 Aihî Jisaasiho komîha wihoaanjîha sata kaundataase. “Utaaho wo nandapa awaimbiipa taati tîmanataati isîhiya taahiyîhiya komî

nandapa aimi tîmetanîhi napitaatiwî pîwîha nusoasitaise. ¹⁷ Nahataapa nandapa tîmetanîhi asisîha nandapa nandaatiwîhuraatanîhi isîhiya aimi gaatisawîhiyaapi komi otîpîpatîhoai natausaasitaise, ko noti kiyai nandapa nahataapa aimi tîmetisi nandaatiwî napîwîse unditando. ¹⁸ Iyonîhi kiya nahatiya komi gaatisawîhiya naasîka katîwî wîndî namaapîto undawaatopo. Aiwi ami jîho sata kaundataase. ‘Osaataati waati wanî nawîho nunya nehonî wanî mmondandi nutandiyo amwihonje, wîndî namaapîto,’ undataise.

¹⁹ Iyonîhi ami kapîho sata kaunditaise. ‘Nîni wanî maasapîho kauho ikwîmaindîmwîtaho otîpîpatapîho wanî nawîho nunya numwaahoni wanî nundi namîhandi mmondandiyonî amwihonje wîndî namaapîto,’ unditaise.

²⁰ “Iyonîhi ami kapîho sata kaunditaise. ‘Nîni wanî apopaati neti wîrahonî wîndî namaapîto,’ unditaise.

²¹ “Satîwî nahatiya kaundauhi otîpîpatîho namasi noti komi awaisîhoai satîwî satîwî owe namaapîto tauhi namasi japîhi nasataayo undataase. Saundihi anjaanjomî satîho sa atisatosati apowihî komi otîpîpatîhoai saundataase. ‘Wani keti kînyî nihîti numbîwî aunahîpatamî daihîra awairîhîraatîhuni gwîharaahasînyaatîhuni daapi isîhiya maipîhatîma kahapaamapîpa owehatîmaisuni ambîpatî maipîtahatîmaisuni auhîri maipîtahatîmaisuni ami ndîha niyotahatîmaisuni numwaasi napisamîhi nisî anjîtitîhi nandaita numwe,’ undataase.

22 Sata kaundihî ko otîpîpatîho awaisîhomî kaundisîha kiyati owestihî awaisîhoai saundataase. ‘Awaisîhoje kînyî kandingîmumwaanjî kamwaanjî jaapepihîritî aimî kiyonîhandî kandî aŋaaŋjî isîhiya wîndî tîmisainje. Owetise,’ undataase.

23 Saundihî awaisîho komî otîpîpatîhoai jîhaati saundataase. ‘Kînyî japihî numbwi daihîra awairîhîraunî ami osaataatapîhîraamî naaporîhîrainunî isîhiyaapî daapi usonapaahiyai tarîwundiþi numwaasi napîta numwe ami nisî aŋaaŋjî apîpaahî nga tisaitîto. **24** Nînî sangi kîmandî kasatataato. Isîhiya nandapa nandaatîwî gaatohiyîhiya siya nisî nandapa apîpaahî akîtînîhi masehonyaisangi wîndî nepî namandaapo. ‘Owetîtaise,’ undataase,” tatî Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kîma Piwima Utaaho Jîhi Biyatî
Gwînyaati Kainjati Ipotî Jisaasihoai
Nuwipinjîtandîhandapîhaare*
(Matiyuho 10:37-38)

25 Wura isîhiya taahîtîhandî wîrisandiwi Jisaasihoai nuvipinjai niyauhî Jisaasiho nepemaitati kiyai sata kaundataase. **26** “Utaaho wo nîngi nanipinja nisî otîpîpatîhoematîtandî nisenda nasataahandî kandî komî saniyî sapiyaisunî ami saingo saahoyaisunî sanasîhiyaisunî ami komî apwaataatisunî ami metîhonyaisunî ami sawaho biyatî itatamanînatî bimîtandîhandisunî komî maarîho wîndî namunyamatî kiyaisunî ami sawahoaisunî pohipiyamatî nehî nîngisaahîhi komî maarîho apîpaahî awaindîhandî wîndî

namaaninyataataahî ami ko noaipati nisî
otîpatîhoemaamatîtaise. ²⁷ Iyatî ko komî ipî
tîtîhi atawîhatî netî wîndî tîmîpwitâtî ami nîngi
namaanipinjataataahî ami ko nisî otîpîpatî
wîndî mmonatî netî kiyatî nîngi ko wîndî
namaanimbinjîtaise.

²⁸ Iyataatî sahî usaati anjaanjî waanjî
utaarîhaanjî mîhaati nuwatîhandî
anjimatîtaatiwî gwînyaawaawi jîhi bindawa
nawîho napitiyahora nga anjimata owemaito
tiwî jîhi gwînyaapi mmonîwî tîtîhemaitaapo.
²⁹ O sahî saiwi jîhi wîndî kamaiwi nehî
topîtaata yapîpateti sîmenîhandî namasawî
kaisaihi nawîho owetanhî namîhaitaapo.
Namîhaasaihi isîhiya nahatiya usa mmonawa
sisîpîhîsatîwî sasatîtaapo. ³⁰ ‘Ise isîmiya kîmiya
anjaanjî anjimatîtaatiwî anjimatohiyaasi ketî
owemaamapo,’ satîtaapo.

³¹ “Iyataatî ami awaisîho wo yapîpatisuni
isîhiyaisuni jaati bimisîho ami awaisîho
wo yapîpatisuni isîhiyaisuni ja bimisîhoaisa
tundandaahî ami bindata jîhi biyatî gwînyaati
kaitaise. Ko komî pwîsîpi yaipa kaiwi tunniwî
yahwînohiyîhiya 10 tausenî kaiwîhiyaatîtaise.
Iyonîhi ami womîhiya pwîsîpi yaipa
kaiwi tunniwî yahwînohiyîhiya 20 tausenî
kaiwîhiyaisati napîtaise. Iyonîhi awaisîho 10
tausenî kaiwîhiyaisaho nîni awaisîho tunniwî
yahwînohiyîhiya 20 tausenî kiyahiyaisoai nîni
nga nînîhematîti titi yahwîti ipatitondîho tatî
jîhi bindata mmonatî gwînyaaitaise. ³² Siyatî
mmonatî gwînyaataati komîhiyaisati ko nga
wîndî awaisîho 20 tausenî kiyahiyaishahoai

tiwati maapatitaahetanaahî komî tiworîho kaanîhi bitohonîhura yîhoaanjî wîndî tîmunîha namîhaitîhaawo undatî isîhiya usai natausaasonîhi kiya nuwi wîndî tîmundaatiwî kaundîtaapo. ³³ Isî ami sîkîretî samî wo komîhapa nahataapai namaamataataahî ko noaipatî wîndî nisî otîpîpatîhoemaamatîtaise,” undataase.

Kîma Piwîma Jisaasiho Siwipatî Namîhanatî Sapîpaami Jîpaindîhandî Owetindîhandapî Katindîhandapîhaare

³⁴ Jisaasiho piwîha wa sata kaundataase. Sapîpaahî ami gaahape. Iyataahandî kandi kapaami jîpaindîhandî owetonaahî nyahî napitaisaihî sapîpaami jîpaindîhandî japihî jîpaitaise? ³⁵ Sapîpa siyatî jîpaindîhandî owehepa nyahî nandapaami osaataati yapîpatisa ahoyaati wîndî ahîmaito. Iyaati ami maasapîho kauhomî ahopaisaatî newa nambwaihîraatî osaataati wîndî ahîmaito. Nyahî kapa nehi yotaahiyaanîne. Sahî piwîha baiwi mwîtipisawî atitaatiwî atihîrisahiyaatîsî baiwi atiwîse,” undatî Jisaasiho kiyai kaundataase.

15

*Kîma Piwîma Jisaasiho Piwîha Namîhanaha Maasapîho Sipîsipîho Nihîrinjîtîhandapî Katindîhandapîhaare
(Matiyuho 18:12-14)*

¹ Wura isîhiya isîhiyaamî nawîho gamanîho otîpîpatî kaitandîho nehohiyîhiyaatihi ami

isîhiya maipîhaiwa kaiwîhiyaatihî komî pîwîha atitaatîwî Jisaasihoaapîhî detî nasawaayopo. ² Saiwî nasauhî Parisihîyaunî amî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaunî Jisaasihopî itîhitîwî satawaatopo. “Kîmo utaamo isîhiya apîpaahî maipîhaiwaisahiyai naisomwatî nandapa kiyaisatî maasî nanataise,” tawaatopo.

³ Satîwî katauhî kandapî Jisaasiho pîwîha kîma namîhanaha sata kiyai kaundataase. ⁴ “Samî wo maasapîho sipîsipîho 100 kiyaho yamanati urîpitohotîtaise. Yamanati urîpitohonîhî nehî naasohîhî nihîrinndaise. Nihîrinndhonîhî sipîsipîho 99 kiyaho woyîha nanati wapîhî bitohonîhî naasohî nihîrinjîhopî notî pîhitatî daitaise. Daapî daapî notî mmonatî numwaitaise. ⁵ Siyatî daati mmonatî numwaati netî komî ikotîhaasînî tîpwinji maaritîmî aunahîpataahapî japîhî numwaasi napîtaise. ⁶ Numwaasi nasati komî anjîpîpîhî noaipatî komîhiyaapunî amî isîhiya usa aunahîpatî naasaipitaahapîhiyaapunî gaatonîhî kiya napîwî ahoyandaapo. Napîwî ahoyainjaihî ko kiyai saundîtaise. ‘Nisi maasapîho sipîsipîho wo naasohî nihîrinatî aimî owetihîho nînî pîhîndî dambitî aimî japîhî numwaataayoni kandapî sahî nîngisawî maasî maaritîwîse,’ undîtaise,” undatî kiyai kaundataase. ⁷ Iyatî Jisaasiho kiyai saundataase. “Nînî sangi tîtîhî kasatataato, sîkîretî utaaho wo maipîho maipîhaiwa kiyaho komî maipîhaiwa namasi japîhî nepemaitihîhopî yamîhapataatîhî maaritawaayopo. Iyataati amî akîte isîhiya 99 kaiwîhiya aimî tîtîhî gaahiyaatawa wîndî

japih̄i namepemait̄taat̄wih̄iyaapaah̄i ami maaritawaayopo. Siyawaahand̄ kandi utaaho itapa wo waati maipih̄aiwaisahiya kiyam̄ maipih̄aiwai namasi japih̄i nepemaitohiyih̄iya siyaapi yamihapataat̄hapih̄iya apipaah̄i waati aungwohand̄ maaritawaayopo,” undataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Nawihō Nihirinjihop̄
Namihanaati Katindihandapih̄aare*

8 Ami Jisaasiho piwih̄a wa namihanaha satati kandaase. “Ami apopaati waati nawihō soaarindisih̄o ikwimaind̄mwitaho 10 kina kiyati isiwatonih̄i otihatih̄api nehi naasoh̄ nihirinjhonih̄i kaati napitaitaise? Ami kaati norih̄iri neti tipot̄i anititih̄i gwaasiha nawoti tiwih̄aati naihoaati biyat̄i mwit̄pisati pih̄itat̄ daitaise. Daapi nunjati nawihō soaarindisih̄o japih̄i netosati sandih̄i mindaaati namihaitaise. **9** Siyat̄i kaati mmonati japih̄i aimi netosati kaatami naisihiyaisuni ami isih̄iya kaatamihin̄ deti aunahipat̄i naasaipit̄ kata bimohiyihiyaisuni gaatat̄ numwaati napiw̄ ahoyainjaihi kiyai kaati saunditaise. ‘Naisihiyaaate, sahi ningisawi maasi maaritiw̄ise. Ami nis̄i nawihō soaarindisih̄o nehi naasohih̄i nihirinjih̄o ko ami nin̄i wan̄ daati aimi japih̄i netaayono,’ unditaise,” undati kaundataase. **10** Iyatosati Jisaasiho sandaase. “Nin̄i sangi titih̄i kasatataato. Sikaiwi Autaahaatihom̄ otipipatih̄iya yamihapataat̄hapih̄iya utaaho wo maipih̄o maipih̄aiwa kiyaho komi maipih̄aiwaatih̄api japih̄i nepemaitih̄hop̄ asakaiwi waati aungwohand̄ maaritawaayopo,” undati kiyai Jisaasiho kaundataase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Namîhanaha
Waimwaaho Wo Nihîrinati Owetamatatîho
Japîhi Napihi Sapîho Maaritataise Tatî
Katindîhandapîhaare*

¹¹ Amî Jisaasiho pîwîha wa jîhaati namîhanaha konîhi kiyai kaundataase. “Utaaho wo mwaahuri yahurisaho bindataise.

¹² Aihî kuri komî mwaahuramî ipotîho sapîhoai saundataase. ‘Apore, kahapaamapîpa nahataapa taasîhoaisîha yîhoaanyangi tipîtapaapi nanyamîtaapi isîwatingîpîpaapi nîni gwînyaataayo. Saindi gwînyaataayonî wihoaanjîhana tipîtapaapi nisapîhana wanî kîmura nîngi naninye,’ undataase. Aihî amî kuramî sapîho komîhana nahataapa wihiwihoaagi mwaahurapi tipîtapaati kuri nunyataise.

¹³ Siyatî sapîho kopîhana tipîtapa numwihi wîndî otîhîmetihî ketî komîhana nahataapa netî ahoyati isîhiyai nawîhopi nunyatî nawîho netaise. Iyatî ko ipotîho nawîho netî isîsi komî aunahîpati bimipata namasi yapîpati wîta kaanîhi notî bindataise. Notî kapîhi bindata nosasînatî mîmaipiyati nawîho nopîsasati iwîrisati tîmataise.

¹⁴ Siyatî komî isîwatimbîpa nosasati iwîrisati tîmati owetihîhura satî yapita jarîho aungwohandî noaipasîhi ko nandandîhana owendaise.

¹⁵ Aihî ko utaaho wo satî yapitaahapîhomî otîpîpati kawitandi notaise. Notî iwinjasîhi ko komî maasapîho yaurîmana iwinjaati bimîtandi netî natausaasihi notî maasapîho yaurîmanataise.

¹⁶ Notî yaurîmanatî bindataati koai jaumasîhi maasapîho dipamasîpîpa

atipipati taupwirihiramî pasaaha neti nandandi gwinyaataise. Siyatî jaumasihîhandi kandi isîhiya usa koaisi nandapa wapa namunyopo.

17 “Ko siyatî mîmaipiyati bimainjati ipotinîhi biyatî gwinyaapenataati sawaho sanataase. ‘Isîhiya apîhomî otipipati kawitaatiwî apîho numwaasawîhiyaahî nandapa nyahounjîhi nanîwi bimauhîhandi nîni kîmbîhi aungwohandi jarindi napwitandijo.

18 Isi nîni kîmbîhi namasisi dosi nisî apîhoenda naitaano. Naindi apîhoai saunditando. ‘Apose, Autaahaatîhoaisuni

amî gisuni pohîtahandi maipîhandi nîni kiyataayo. **19** Kinyî nîngisi nisî maasîho ndîpi ambîhîmandîme. Kinyî otipipipati kahitaatiwî

numwaahingîyîhiyaamataindîhonînimatisanîhi kînyî nisapî nisî otipipatîhoe tîpi nisondaape undîtaano,’ tatî sawaaho kanataase. **20** Siyatî gwinyaati kanamapi dosisaahi sapîhoenda niyataise.

“Siyatî anjipipîhi sangî noaipati daihîra kaanîhi taati napihi sapîho koai iwinjataati sapîho kopî maarîho tundamataise. Tundihî sapîho naupwasi mwaahomîhinî deti noti mwaahoai namaahatata gerundataase. **21** Siyatî gerundihî mwaaho sapîhoai saundataase.

‘Apose, nîni maipîhaiwa Autaahaatîhoai poundati amî gisî pohîtahaiwa kiyataayo. Isi kînyî nîngisi maasîho ndîpi ambîhîmandîtaape,’ undataase. **22** Sata mwaaho kaundihîhandi kandi sapîhohî komî otipipatîhiyai saundataase.

Nisî otipipatîhiyaate, keti apotîhîri utaarîhîri apîpaahi gaahîri tiwatîhaati niyohotîhîri

nuwî nesipîwi nîwipaapîse. Aiwi ami utîhîri gaahîri nesipîwi komî isundiþîhoeti nîwiwîse. Aiwi ami atasîhaapîhi asuipati nesipîwi nîwipaapîse. ²³ Aiwi ami maasapîho kauho ambiþatisaho gaaho nuwî nepîse. Nepî tîhîwise ko nanaati maaritîhaawo. ²⁴ Sandî katotîmandî apaapîmaato. Kîmo nisî maasîhîmo aimî napomataatiho wanî japîhi asohoemainjîhîto. Iyatî ami ko aimî nihîrînatî owetataatiho ko wanî japîhi usonataatîto,’ undîtaise. Saundonîhi nandapa maasapîho tipî tîhîwi nanîwî komî mwaahopî maaritîtaapo. ²⁵ “Komî mwaaho jîho sura osaataati otîpîpatî kiyataise. Kiyamapi japîhi anîpîpîhapî nasataise. Nasati anjaanjamî detîtihi atisataati anîpîpîhapî apwîtîhîri ipopi aunîhîhîri katîwi waipati ahiyawî maaritotîhandî ɻunjaaħha atisataise. ²⁶ Atisataati otîpîpatîho woai gaata numwaati sata nunjenataise. Kîmandî apwîtîmîri ɻunjaaħmandî napaape?” undati nunjendaise. ²⁷ Nunjenîhonîhi otîpîpatîho wihoaanîha koai saundîtaise. ‘Kinyî kunyîhîho aimî japîhi nasati noaipasîhi gapîho maasapîho kauho mwaaho gaaho ambiþatisaho tiwatî tîhataise. Iyatî ko wîndî namopîsasînatî gaaho napihe,’ undîtaise. ²⁸ Saundonîhi komî mwaaho jîho sa pîwa atisataati apîpaahî apousamahonîhi ko wîndî anîtîtîhi niyatî namîndaitaise. Owe. Iyonîhi komî sapîho noaipasi nasati komî mwaaho jîhoai bîpi pîwîha napaisaatunda anjaanî nandaape undîtaise. ²⁹ Undonîhi ko wihoaanîha sapîhoai saundîtaise. “Kinyî mmopî gwînyaape, nînî kîmbîhi kînaungwîha

taahîwaiweti kinyî otîpîpatîhiyaamataindi otîpîpatî kahisataayo. Saindi nînî kiyataati kinyî pîwîha kandingîwaiwa nemaahîmatî baindi atîhisataayo. Saindi nînî kiyohtîhandapi nîngisî napindi naninyapaise? Nisî naisîhiyaisati nandi maaritîtandi maasapiho memetîrisangi wîndî nepîmaanîmise. ³⁰ Saimbi nîngi kamaanimbî kinyî kimwaaho kîmo kinyî kahapaamapîpa ikîpîpa numwingîpîpa nesotî isîhiya taahiyîhiyaami apwaatiyaapi nosasati tîmatî kainjatî japihî napihî kopî kinyî maasapiho kauho mwaaho ambîpatisaho tipi tîhapaise,’ undîtaise.

³¹ “Undonîhi ami sapîho koai wihoaanjîha sata kaundîtaise. ‘Nisî maasîho, kînyî asisî nahateweti kîmbîhi nîngisapi nasisoaaři bindapaise. Iyataati ami kahapaamapîpa nînî isîwasohîpîpa nahataapa kinyîhapaare. ³² Iyataahandî kandi wanî nyahî maaritîtîhaawo. Sandî apaapîmaato, kinyî kunyîhîho aimî napomatatiho japihî asohoemainjîhîto. Iyatî ami ko aimî nihîrînatî owetatatîho wanî japihî usonîhaawîhîto,’ undîtaise,” undatî Jisaasiho pîwîha namîhanaha kaundataase.

16

Kîma Piwîma Utaaho Otîpîpatî Jatisîho Mîmaipiya Kiyahopî Namîhanahaare

¹ Jisaasiho pîwîha kîma namîhanaha komî otîpîpatîhiyai sata kaundataase. “Utaaho wo kahapaamapîpa asaketaho woai ahîwihi komîhapa nahataapa awaisoemataati iwinja

bimoho bindataise. Aihî so kahapaamapîpa asaketisoai usa pîwîha saundawaatopo. ‘Kinyî otîpîpatî kahapaamapîpa ginjaati bimîtandi awaisîho ahîwingîho kinyî otîpîpatîho kinyî nawîho kahapaamapîpa nahopisasataise,’ tîwîha pîwîha kaundawaatopo. ² Saundauhî namatî ko komî otîpîpatî iwinjatisîhoai gaata numwaati sata nunjenataise. ‘Kîma pîwîha kinyapi satîwîha kandauhî atisataayoni kinyî sandî tîtîhi akitînîhi kainîhandapîndowo? Kinyî nisî otîpîpatîhojimatîpi nisî otîpîpatî ninjaapi wîndî bîmîmitainî nehitmasanîhi namapi kinyî numbwi bindapa kahapaamapîpa kinyî ikwîraatîhi ahiyohîpîpaapi otîpîpatî saindî saindî kaindî saindî ginjatataayo tîpi nahataapaapi baimbi jîpatîpaime,’ undataase.

³ “Aihî komî otîpîpatîho sawaho sata gwînyapenataise. ‘Nisî awaisîho komî otîpîpatî kawisohîpataatîhapî nenîmaitandise. Isî nîni napitaitande? Nîni wîndî andîtindi nandapa yapasati namayaamaito. Isîhiyai nandapaapi itundîti netî nandandi sandî manyîtaise. ⁴ Nisî awaisîho komî otîpîpatî iwinjaati bimohîpataatîhapî nenîmahonîhura isîhiya nanîmaapi nandapa nanîmîtaatîwîhandapîhîra daihîraapi saindî saitaano ndî gwînyaitaano,’ tatî gwînyaataise.

⁵ “Ko siyatî gwînyaataati namatî isîhiya komî awaisîhomîhana nandapa nehi nepi nîwînîhohiyîhiyaapi gaatihî kiyaami nehi nînaasohîhi niyatî iwinjataise. Jîhi niyatî iwinjasîhoai sata nunjenataise. ‘Kinyî nisî awaisîhomîhana napitaimbîhana nehi nepi

nanīhise?" undati nunjenataise. ⁶ Aihī ko wihoaanjīha sata kaundataase. 'Atīpatī onīha awaisīha 100 kiyahaiwa nehī netī nanataayo,' undataase. Aihī awaisīhomī otīpīpatīho koai saundataase. 'Kīnyī nandapa nehī nepī nanīhingīpīpaamī utīpīho kīmosī koaatīhī 50 kiyate tīpī bindapa ketī jīpatīpaime,' undataase. ⁷ Aihī amī kasīnī wo niyatī iwinjasīhī awaisīhomī otīpīpatīho koai saundataase. 'Kīnyī nisī awaisīhomī nandapa napitiyahapa nehī nepī nanapaise?' undataase. Aihī amī komīha wihoaanjīha sata kaundataase. 'Nandapa konīho witīhandī ikihī 100 kiyahapa nanataayo,' undataase. Aihī amī ko koai saundataase. 'Kīnyī nandapa nehī nepī nanīhingīpīpaapī utīpīho kīmosī koaatīhī 80 kiyate tīpī bindapa ketī jīpatīpaime,' undataase. ⁸ Aihī awaisīho otīpīpatīho mīmaipiyati kaisopī maarita koai nīwimaataise, ko biyatī gwīnyaasitīhanda siyatī kaihī mmonatī gwīnyaataato. Isī isīhiya kīmaapī yapīpatambīhiya otīpīpatī amī wapa nawīhaiwī kiyohitīhanda Autaahaatīhomī isīhiyai daahepumapī nusatipīhaahopo.

⁹ "Nīnī sandī kasatataato. Kīmaapī yapīmbatambi nawīho maipīhora sahī isīhiyai naisomwapīse. Saisaihī sahī nawīho isīwatohīho notī owetanīhura kiya sangi maaritīwī nasamaasi naiwī aunahīpatī sahī jinjapīhī jinjapīhī apīpaahiyatī bimītaatīwīhataahesaiwīsamaito. ¹⁰ Amī utaaho wo wapa maipīhonya biyatī itatamanatī nga jatataataahī amī so awaimbīpaisangi biyatī itatamanatī nga jatītaise. O amī utaaho wo

wapa maipihonya biyatit atamanat napaitati minjatatit neti nopsisatit iwirisataataahit amisikiretit wapa awaimbipaisangit neti nopsisatit iwiritaise. ¹¹ Isit sahit kimaapit yapipatambihapa nawitho baiwit itatamanitwiti minjatisaihaahit akipiipa sahit jatitaatitwiti ndit nasamitaise? ¹² Aiwit amit sahit usaamihapa kahapaamapiipa windit baiwit itatamanitwiti minjatisaihaahit sawanaatapihapa sangi ndit nasamitaise?

¹³ “Utaahuri awaisururamit otipipatit utaaho wo nehit naasohit otipipatit maisahuramihatit windit kamaawitaise. Wopit pohipiyatit wopit maarititaise. Woaisit nitipinjata woaisit ahosumwaitaise. Sahit Autaa-haatithomuni amit nawithomuni osamapi otipipatithiyaatimaamatitaapo,” undatit Jisaasiho kiyai kaundataase.

Winihapipaapuni Autaahaatitho Isihiyai Iwin-jaati Bimindihandapihaaare

¹⁴ Jisaasiho saiwa siyatit kaundihiit isihiya Parisihiya saiwa atisawaawi nawithoai maaritho waatit nunyawithiyaasit yaiho napaapit sata katise tiwit Jisaasihopit sisawaayopo. ¹⁵ Kiya kopit saiwit sisauhit handit kandi ko kiyai sata kaundaase. “Sahit isit kimiyaatit isihiya sapit gaahiye titotitwiti kiyamit ndithetit jaiwaiwit gaahaiwa kaiwitihyaate. Saiwit sahit kiyauhit Autaahaatitho aimit samit omanjittithi maarithoaatithi jasose. Kahapaamapiipa wapai isihiya maaritho nunyawit mepit autaahemwahohipipa sapa Autaahaatithomit ndithetit awaimbiipaamaahe, nehithapaimatataise.

16 “Autaahaatîhomî wînîhapîpa Mosesiho ahaimbîpauni Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiyaamî pîwîhaunî ahotîmî nasati Jonîho Isîhiyai Baawusisîhoaapîhîndaise. Aihî ami suraapi Autaahaatîho isîhiyai iwinjaati bimaami naindîhandapiha pîwîha namasati noaipataise. Aihî isîhiya Autaahaatîho iwinjaati bimîtandîhatîhi andîtitîwî nandaawaayopo.

17 Yamîhapatunî yapîpatunî owendaahandi kandi wînîhapîpa apîpaahi maipîhonjisangi wîndî owemetîtaise. Owe, kapaanîhi ahotîmî nutaise,” unda Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Namaatînohitîhandî Nepî Nopîsasohitîhandapîhaare
(Matiyuho 5:31-32, 19:9; Maakîho 10:11-12)*

18 Jisaasiho ami kiyai pîwîha wa sata kaundataase. “Isîhiya usa apwaatiyai jîhi nepî wîrapawi ami kiyai namaposawi asîyîhiyai jîhaati nepî wîrahotîhandî sandî kiyaami namaatînohitîhandî nepî nosasawaayopo. Iyataati ami itapaati waatî jîhura warîho namahonîhaati nehî bimonîhi utaaho wo netî kaati wîrataataahî so utaaso namaatînohitîhandamî wînîhapîpa netî nosasataise,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

Utaaho Nawîho Kahapaamapîpa Asaketahopunî Rasarusihopîhaare

19 Jisaasiho ami pîwîha wa namîhanaha kiyai sata kaundataase. “Utaaho wo nawîho kahapaamapîpa asaketaho utî apotîhirî watîpîhana apîpaahi sanahîwetati gaahapaahîhi niyoti nipaattati ami nandapa apîpaahi gaahapa jîpiyahapaahîhi asisi

nahateweti nanati bisondaise. ²⁰ Aihî ami utaaho wo nawîho kahapaamapîpa apîpaahi oweho asaaha komî ambi pateti gaamatî asaataho Rasarusiho nawîho kahapaamapîpa asaketahomî detî maasometeti bindataise. ²¹ Bindataati kahapaamapîpa nawîho asaketaho nandapa nanataati pwîsatisîha dipamasîpîpauni ami naumbwinjîpîpa ganîhoaasinapi tîmahiyati yatîhi ahotimbîpa netî nandandi gwînyaataise ami suhîri komî asaahaiwaatihi nuvitihîhando.

²² Siyatî ko kahapaamapîpa oweho bimainjati napomasîhi Autaahaatîhomî enjerîhiya otîpîpatîhiya yamîhapataatîhi bimohiyîhiya napîwî koai numwaasi naiwî yamîhapataatîhi Abîraahamîhomîhini detî ahîwisauhi bindataise.

Aihî ami utaaho nawîho kahapaamapîpa asaketahoaisangi napomasîhi yamwaawaayopo. ²³ Aihî ko notî aunahîpa maipîhata naanjîhandî nepî bimohîpîpîhi ambi patî apîpaahi awaindîhandî yaawîhandî netî bindataise. Bindata naingaati jata Abîraahamîho kaanîhi Rasarusihoai komîhini detî ahîwisatosati bimihî iwinjataise. ²⁴ Iwinjatosati ko sata kandaase. ‘Apore, Abîraahamîhone kînyî nisapi maarîho asîpaimbe. Asîpaimbi Rasarusihoai nepî natîpusoaase ko notî komî ikwîri oseteti boyatesi nasati nisî omasîhaisî wonji binîmahîwîto nîni kîmbîhi sisîhaapîhi ambi pa yaasîhandî netî nehosisono,’ undataase.

²⁵ “Sata ko kaundihîhandî kandî ami Abîraahamîhomîha wihoaanjîha koai saundataase. ‘Nisî maasîho kînyî sangî napopî

bindapaapi nawîho kahapaamapîpa gaahapa pîhitîpi isîpi bimingitîhandapi gwînyapeme. Kîmo Rasarusimo jîhura mîmaipiyatî ketinjahore. Aihî ami wanî kînyî yaasahandi nepi nehosinîhi ami ko komî maarîho biya wîwinjîhi maaritatî wanî bindataise.

26 Iyataati ami nyamuni kinyuni mataapîpihi kîmandî gwaahorîhi apîpaahi baahi timbwaapwandîhandî ahendaise. Isî isîhiya kîmbîhi kîmîhoaanjapîhiya kîmîri gwaahorîmîri wîndî nehîmwaapi sangisenda wîndî namaapîtaapo. Iyonîhi ami sihoaanjapîhiya isîhiya kîmîri gwaahorîmîri nehîmwaapi kîmîhoaanjapî wîndî namaapîtaapo, apîpaahi owetîtaise,’ undataase.

27 “Aihî ami ko nawîho kahapaamapîpa asake-taho saundataase. “Apore, Abîraahamîhoje, siyonaaraahî namapi kîmo Rasarusimoai nepi japîhi natîpusoaase, ko japîhi nisî apîhomî aunahîpataahapi nuto. **28** Sandî apaapîmaato nisî nîhoaarisâ ikwî wihitîritahiya anjîpîpihi bimowî Rasarusihai natîpusoaasisamîhi ko notî kiyai ausaatî kaundonîhi kiya atiwî gwînyaapi bimambîwî kîmbîhi ambîpa yaasimbîmbîhapî wîndî nisataiwî namaapîtaatiwo,’ undataase.

29 Aihî Abîraahamîhomîha wihoaanjîha koai saundataase. ‘Autaahaatîhomî pîwîha Mosesihounî ami isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepi ausaahohiyîhiyauni pîwîha atiwî jîpatîpaiwi ahiyohîwaiwa yaihaiwa ahondaise, mmonîwi atiwî naitaapo,’ undataase.

30 Undihî ko nawîho kahapaamapîpa asaketisîho saundataase. ‘Owe, apore Abîraahamîhoje,

utaaho wo napomatatîho japîhi nepasi notî kaundonaahî kiya atiwî kiyaamî maipîhaiwa kiyohîwaiwa namasi japîhi nepemaitîtaapo,’ undataase.

³¹ “Sata ko kaundihîhandî Abîraahamîho komîha wihoaanjîha koai saundataase. Pîwîha Mosesiho ahaisîhaunî ami isîhiya Autaa-haatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiya pîwîha katîwi jîpatîpawai ahiyohîhaunî wîndî baiwî atîhomisawaawaahî ami naasîkatî kaiwî isîhiya napopî nepasi nuwî kaundisaihîha wîndî baiwî atîhomaawitaapo,’ undati Abîraahamîho koai kaundataase,” tatî Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai pîwîha namîhanaha kaundataase.

17

*Kîma Pîwîma Maipîhaiwaapuni
Giwunyaahohitîhandapuni Otîpîpatapuni
Jisaasiho Katindîhandapîhaare
(Matiyuho 18:6-7, 18:21-22; Maakîho 9:42)*

¹ Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai sata kaundataase. “Kahapaamapîpa kaiwetapi isîhiya maipîhaiwa kaitaatîwîhaiwaahî ami noaipaitaise. Iyataahandî kandi ami utaaho isîhiyai maipîhaiwa kaitaatîwîhaiwa nunjiso soai apîpaahî yaawîhandî awaindîhandî nusoapahonîhi naito. ² Isîhiya kîmiya nisapî ginunyaahohiyîhiyaamî wo komî kaindîhandî mmonataati maipîhandî kiyonaahî utaaho maipîhaiwa kaitaatîwî nunjatî kaisîhomî naahindîhoaapîhi nawîha awaisîha naanjîha wîrîhîra wîrapî durîhîraatîhi nesuwî wipise.

3 Isi amî sangisangi siyahaiwa wiwa kaitaawi amî baiwi jaawo.

Amî kinyî utaaho kinyî naistîho wo gi maipîhandî kahisonaahî kînyî koai saundiþî sandî maipîhandî kamaime undiþî itihunde. Saimbi itihundisamîhi ko japihi nepemaitonaahî komî maipîhandî kînyî nepumape. **4** Iyataati amî ko gi asisîha naasetîhi ikwi wihitîritanîhi wihinîramî yahuri 7 kiyahaiweti maipîhandî kahisatosati amî 7 kiyahaiweti japihi nasati sahitati nîni maarîho asipaindi nepemaitataayo hitonaahî kînyî komî maipîhandî nepumape.

5 Aihî amî komî otîpîpatîhiya Awaisîhoai saundawaatopo. “Nyahi Autaahaatîhopî gîwunyaahohitîhandî nepi kînyî anditînyaipi watîpînyamapî amî waati awaindepînyamape,” undawaatopo.

6 Aihî amî Awaisîho komîha wihoaanjîha kiyai saundataase. “Sami gîwunyaahohitîhandî apipaahî maipîhonjî ipati katami ambîpatî masîtetîhandamî yandîpîhomatiyahamwaanjî gîwunyaawaawi kîmatî ipîmatisî saundiþî, kînyî ipîmataanjî kinyî tambatîhîri damipatisapî nawotîpi numbwi durîhîraatîhi yapwitînde, undîwî kaundisaihi samî pîwîha atîsisati kîretî kaitaise.

7 “Iyataati amî samî wonjî kinyî otîpîpatîho osaataati nandapaapi yapîpatî yangîpasatî amî kinyî maasapîho sipîsipîho ginjaati otîpîpatî kahisatî bitonjati aimî asahataahuraatanîhi anjîpîpîhapî nasonîhi komî awaisîhonjî koai saundiþaino? ‘Kînyî ketî apaipî nambî

kîmbîhi ganîhomîhini bindapa nandapa nanîme unditaino? ⁸ Owetîtaise. Nehî saunditaise. ‘Kînyî nandapa tîhîpi timane. Aimbi apotîhîri niyopî nandapa noaapi numwîataiwihi niyopî nandapa noaapi nesimbo. Nesimbînîmisamîhi nîni jîhi waapoho nandapa nandî owetanîhi ami kinyapîhapa ipotî nandaapo,’ unditaise. ⁹ Otîpîpatîho awaisîhomî pîwîha atîwisati komî kaundimumwaanjî kiyati owemahonîhi awaisîho otîpîpatî kînyî nga kiyapainî gaahoje unditaiso. Owetîtaise. ¹⁰ Iyataatî ami sangisangi sîkiyatî sîkirete. Amî Autaahaatîho sangi wapa kaiwîse satimbîpa nahataapa kasatiwaiwa kaiwî kasatipatamatawaiî owemaposawî ami sahi satîwîse. ‘Nyahi otîpîpatîhiyaanîni gaahiyaanîni maahe. Sandî nyahi kiyohîtimandîhi titîhi nyami otîpîpatî nehi kiyahaayo,’ titâapo,’ undati Jisaasiho komî otîpîpatîhiya aposerîhiyai kaundataase.

*Kîma Pîwîha Jisaasiho Isîhiya
Ikwîmaindîmwîtahîyaami Asaaha Pisapîpa
Nemwasitîhandapîhaare*

¹¹ Jisaasiho Jerusaremîhandaahapî taati notaise. Notaatî Samariyaahandamuni Garirihandamuni yatetetîhîra notaise. ¹² Notî ko aunahîpatî wîta taati noaipasîhi isîhiya usa asaaha pisapîpaisahiya ikwîmaindîmwî napîwî koaisawî nutanawaayopo. Nutanîwî kiya onîhi wonjî bitotawaayopo. ¹³ Saiwî bitotawa kiya satîwî, “nyangi nyainjatingîhonjî Jisaasihoje, kînyî maarîho nyapî tîhitane,” tîwî kaahaatawaatopo.

¹⁴ Satauhî Jisaasiho kiyai usonataatî amî kiyai saundataase. “Sahî nuwî pîrisihîya isîhiyaapî Autaahaatîhoai pîwaundiwi nandapa tîhiwi koai waamaindumapî dîpumanîhohiyîhiyai nunjanîwîse,” undataase. Saundihî kiya taawî daihîra niyauhî kiyaami asaaha pisapîpa ketî kuraanîhî owesoendaise.

¹⁵ Aihî kiyaami nehî naasohî mmotînataati komî asaaha pisapîpa owtihî japîhî nasati ko waati kaahaatatî maaritatî Autaahaatîhomî ambîpatî mepî autaahemwataise. ¹⁶ Iyatî ko detî Jisaasihomî utatototi atotîpiwesati ndîmaahomwaanjî yapîpatetîmatî tîmahiyatî ahondaati koai gaahoje gaare undataase.

¹⁷ Aihî Jisaasiho sandaase. “Isîhiya ikwîmaindîmwîtahiyai nînî kiyaami asaaha pisapîpa nemwahoni kiya ikwî naasairîtihi wîramî murîmurîtahiya (9 kaiwîhiya) maahitihe? ¹⁸ Kîmo utaamo Judaahomaah, owe. Nehî koai wapîhapîhohîhî sawaho Autaahaatîhoai kînyî gaahoje gaare unditandi japîhî nasataiso?” daase. ¹⁹ Satatosati koai Jisaasiho saundataase. “Kînyî nisapi ko nîsi asaaha pisapîpa nga nenîmaitaise tipî gînunyaahingîthanda kînyî asaaha pisapîpa owesendaist dosi numwe,” undataase.

*Kîma Pîwîma Parisihîya Jisaasihoai Saundiwi
Autaahaatîho Nasati Napityatî Iwinjaati
Bimîtaise Undohitîhandapîhaare
(Matiyuho 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Isîhiya Parisihîyaami usa Jisaasihoai satîwi pîwîha nunjenawaayopo. “Autaahaatîho isîhiyai iwinjaati bimindîhandî maahîwura

noaipaitaise?” undiwi nunjenawaayopo. Aihi komiha wihoaanjiha kiyai saundataase. “Autaahaatiho isihiyai iwinjaati bimindihandi witi suwipatisa noaipahonihi isihiya satiwi ‘sande’ tiwi kiyaami ndihaara windi mondaapo. **21** Aiwi kiya windi samaatitaapo, ‘kimbihi kimande mihihoaanji mihande,’ tiwi windi kamaatitaapo. Autaahaatiho isihiyai iwinjaati bimindihandi aimi sami otihapihi ami samiheti ahondaise,” undataase.

22 Iyati ami Jisaasiho komi otipipatihiyai sata kaundataase. “Sahi ipoti wura noaipahonihi gwinyaaitaatwihandi nepi gwinyaawaawi Nini Isihiyaami Saahonini Jihonisi asisiha napitandihaiwaami wa noaipahonihi mmondaatwi maaritawaahandi kandi sahi windi mondaapo. **23** Iyataati sura isihiya sangisi sasatitaapo. ‘Isihiyaami Saaho Jiho mihapihi mihore, kimbihi kimore,’ tiwi kasatisaihi sahi kiyaami piwiha windi atihomaawiwi ami kapihi luhiti namuwise. **24** Sahi kinapipaapi aimi mmoniwi gwinyaapihiyaate. Kinapipa kinapinataati yamihapataatihi nahataapihi nausainjihi mmoniwihiyaaate. Isi Nini Isihiyaami Saahonini Jihonini nisi asisiheti sikireti sikaindi kinapaahinimi napisanihi ami isihiya nahatiya ninjaitaapo. **25** Iyataahandi kandi isihiya wani kimuraahiya nisapi apipaaohi pohipaiwi ahosinemasaihi nini yaasihandi jihi naito.

26 “Jihi Nuwaahomihura isihiya kiyohipatamatataiwi Nini Isihiyaami Saahonini Jihonini napitandaisanihura isihiya naasikati

kaitaapo. ²⁷ Jihī sura kiya nandapa ami waapoho nanīwī ami usīhiya asīhiyai nepī wīrapī namaatīnīwī kiyaanīhī kaimī nuwī Nuwaaho sipīhandotī nandaasurandaise. Aihī ami wipati wipīwatī itīnambītinatī durīhīrī aungwohandī nimaanatī dotī isīhiya kiyaisīnīhī netī nawatisati tiwati owemase.

²⁸ “Iyataati ami Rotīho bimisuraisangi naasīkati saiwī kiyawaayopo. Kiya nandapa waapoho nanīwī ami usai kahapaamapīpa nunyawī nawīho nepī ami nandapa niyamapī aŋāŋī anīmatīwī saiwa kaiwī nehī nanīhaiwī wapa namaanyoaipaitaiso tīwī bindawaayopo.

²⁹ Saiwī kiya bimauhī Rotīho aunahīpatī Sotomīhandi namasi asisīha naisīha ketī sisīha watīpīha yamīhapataatīhapi wipati wipīwipatamatiyatī tīmahiyatī isīhiya nahandi tīhatī owemase. ³⁰ Isī ami Nīnī Isīhiyaami Saahonīnī Jīhonīnī asisīha napisanīhuraisangi sīkiyatī noaipaitaise.

³¹ “Asisīha setī utaaho wo komī ikīpīpa anītitīhī ahusotanīhī anītaupwataati bimisiho komī ikīpīpa naitandi noaatīpatī anītitīhī wīndī namīndaane. Amī sīrī kīretī utaaho wo komī osaataati bitosīho anīpīpīhapi japihī wīndī namone. ³² Sahī Rotīhomī apwaataati nusoapasiitīhandapī gwīnyaapīse. ³³ Utaaho wo komī itatamanīnatī bimītandīhandapaahīhī gwīnyaataati kandi anītisatī isīwatataataahī ami kandi ko isīwatindīhandī owetītaise. O ami utaaho wo nisapimatonīhī ko itatamanīnatī bimītandīhandī namataataahī kandi namasītīhandī owemetati biyatī

kandi ahusotitaise. ³⁴ Nini sangi kmandi kasatataato. Sura Isihiyaami Saahonini Jihonini napisanihura utaahuri deti timaamaitimi nanopotisaihi Autaahaatihwo woai numwaataati woaisi namihaitaise. ³⁵ Ami apopipuri wapuri kaatiha biretihandi tihiataitim taami waatipati piraawaaho sanyoaimi namasisaihi Autaahaatihwo waati autaahi numwaata waati namihaitaise. ³⁶ Iyataati ami utaahuri wur osaataati bitosaihi Autaahaatihwo woai numwaataati ami woai namihaitaise,” undati kiyai kaundataase.

³⁷ Sata ko kaundihi komi otipipatihiya atisawaawi kiya satiw koai nunjenawaayopo. “Awaisihone, saiwa satipi katingiwimaiwa maahiwapihi noaipaitaise?” undiw nunjenawaayopo. Iyauhi Jisaasiho kiyai wihoaanjaha sata kaundataase. “Itapipa ahotimbipihjurihno nasati ahoyanataise,” undataase.

18

*Piwihha Kima Namihana Apopaati
Osinihaati Utaaho Awaisiho Piwihha Atisati
Neti Tipitapaati Mmosishopi Ningisi Anditinipe
Tindihandapihhaare*

¹ Jisaasiho komi otipipatihiya windi pohimaiwi gaapipati namaamihap nasisoar kiyaanihgaapunditaatiwihandap nunjaha namihana piwihha satati kaundataase.
² “Aunahipa wita utaaho wo piwihha atisati neti mmonati tipitapaaho bindataise. So utaaso Autaahaatihop windi yamaayahore.

Iyatî ami isîhiyaapî wîndî maarîmitatî pohipiyaumwahore. ³ Aihî ami satî aunahîpitî naasaipita itapaati waatî osînîhaatî bindataise. Saati nahateweti notî awaisîho pîwîha atisatî netî mmonatî tipîtapaasîhoai saundatoaandaahaate. Nisî tiworisa nepî nîngisî nanopîsasîtaatîwiyowî kînyî nîngisî anditînipî nisî pîwîha titîhepinîmape undatoaandaise. ⁴ Iyataati so utaaso pîwîha atisatî netî mmonatî tipîtapaasîho so jîhi pîhitati kaundiwaiweti atisatî wîndî ketî titîhemwaamahore. Siyahosî ipotînîhi ko komî omanjîtitîhapî siyatî gwînyaataise. ‘Nîni Autaahaatîhopî wîndî yamaindî ami isîhiyaapî wîndî maarîmitîhonîniso. ⁵ Iyataati kîmaati apopî osînîmaatî nîngisî kaatînîhi pohîrîndîmî naisî namati nîni kaatami pîwîha anditîwitî titîhemwaitaano. Nîni titîhemwaamasanîhi kaatînîhi japihi japihi nasati nîngi pohîrîndîmî notoaasonîhi nîngisî apîpaahî pondîtaiso,’ nnatî sawaho kanataase,’ undataase.

⁶ Iyatatosatî Awaisîho kiyaisî ami sata kaundataase. “Pîwîha sa awaisîho pîwîha atisatî mmonatî netî tipîtapaasîho maipîhopîha sahi aimî atisawaayopo. ⁷ Isîhiya Autaahaatîho nîshiyaimatîto tatî aimî ahîwisawîhiya nasisoarî apatîhuni otapîhaatunî Autaahaatîhoai nyatatamanîpi anditînyaipe undîwî kaundîmî naisaihi Autaahaatîho kiyai atîhomaawisatî anditîmaawiwitaiso? Amî ko sahapo tatî atîwisataahandî kandî jaati bimaamî nutaiso? Owe, ko wîndî siyatî kamaitaise. ⁸ Isî nîni sandî sangisî kasatataato. Ko ketî kiyaisî atîwisatî

andit̄iwit̄aise. Iyataahandi kandi Is̄hiyaami Saaho J̄ho k̄maapi yap̄ipatamb̄i japihi nasataahura is̄hiya k̄maapi yap̄ipatamb̄ihya taawi kiya sura ḡwunyaasaihi nasati usondaind̄ho?” undati kiyaisi kaundataase.

Parisihopuni *Nawihō* *Taak̄isihandi*
Nesihop̄haare

9 Is̄hiya usa tit̄ih̄ sawanaapi nyahi tit̄ih̄ gaahiyaanin̄ ainahiyihyaane, o is̄hiya usaah̄ ap̄ipaah̄ maip̄ihyaare tiwi gwinyaahohiyihyaapi piwiha namihanaha Jisaasiho sata kandaase. 10 “Utaahuri wur̄i gaapundiataitim̄ Autaahaatihomi anj̄ihand̄ awaindihandaatihapi nomaise. Kuram̄i wo Parisihore. Aih̄ am̄i wo nawihō taak̄isihandi nesihore. 11 Aih̄ Parisihō noti bitonda ko sawahop̄i sata gaapundataase. ‘Autaahaatihone, nin̄i usaamatimaindihonin̄tihi gisi gaare hitataato. Is̄hiya usaah̄ is̄hiya usaamihapai maarihō nunyaw̄i ikowin̄iw̄ nusepi am̄i maip̄ihaiwa tit̄imetahaiwa kaiwi am̄i kiyam̄i warisai apwaatiyai namasi namaatin̄ihohiwaiwa nep̄i japihi nopsisinawaayopo. Iyataahandi kandi nin̄i saindihonin̄maahe. Aindi am̄i nin̄i k̄mo utaamo nawihō taak̄isihandi nesihomataindihonin̄maahe. 12 Aindi am̄i Saararehiri nahataaram̄i asis̄ha yataireti nandapa waapoho onaindi bindataati gaapundihihone. Aindi am̄i nawihō kahapaamap̄ipa nin̄i nehohip̄ipa tit̄ih̄ kamwaanj̄ nanim̄itaatiwe tinḡumumwaanj̄ kamwaanj̄ kinyi ot̄ipi pat̄i kaitandihapa

nahinyatîhonîne,’ tatî gaapundataase. ¹³ Aihî amî nawîho taakîsihandî nesîho mîtiho naingaati yamîhapataatîhi wîndî minjati komî mîtiho kîwopopi wiwati amî goaitati bitonda sata gaapundataase. ‘Autaahaatîhoje nînî apîpaahi maipîhaiwaisahonînisî kînyî nisapi maarîho tîhitane,’ tatî gaapundataase.

¹⁴ “Nînî sangisi sandî kasatataato. Utaaho nawîho taakîsihandî nesîhoai Autaahaatîho kînyî utaahonî ainahîhonî gaahonî tîtîhoje undataase. Saundihi ko komî anîpîpîhapî japîhi notaise. O woaisaahi wîndî ainahîhonî tîtîhoje mundise, owe. Utaaho wo sawaho gaahoniso tatî naimaatisîhoai Autaahaatîho netî koai ipîhatitaise. O amî utaaho wo maipîhoniso tatî ipatisanîhonaahi koaisî Autaahaatîho netî autaahemwatî kopî maaritîtaise,” tatî Jisaasiho kiyaisî kaundataase.

*Metîhonyai Jisaasiho Mîtîhoaatîhi Ikwîri
Ahîwisati Gaahandî Numwindîhandapîhaare
(Matiyuho 19:13-15; Maakîho 10:13-16)*

¹⁵ Isîhiya usa kiyaamî metîhonyai Jisaasiho komî ikwîri konyaamî mîtîhoaatîhi ahîwitotîwî numwaasi koaapîhi nasawaayopo. Saiwi kiya metîhonyai numwaasi nasauhi komî otîpîpatîhiya kiyai itîhundawaatopo.

¹⁶ Itîhundauhîhandî kandi Jisaasiho ‘metîhonya nîngisenda napîwise,’ undati konyai numwaataatî sandaase. “Sandî katohitîmandî apaapîmaato. Autaahaatîho isîhiyai iwinjaatî bimaamî naindîhandî setahiyaamatiyahiyaapîhande. ¹⁷ Nînî akitinîhi sandî kasatataato. Utaaho

wo metîhonyaamatiyahamwaanjî kiyati Autaahaatîho isîhiyai iwinjaati bimaami naindîhandî maaritatî nametaataahî kandaatîhî wîndî namîndaitaise. Apîpaahî owetîtaise,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Mitîho Kahapaamapipa Asaketahopîhaare
(Matiyuho 19:16-30; Maakîho 10:17-31)*

¹⁸ Awaishîho mitîho wo Jisaasihoai sata nunjenataise. “Katîpînyasingîhonjî gaahone, nînî nînapityataatinîhî asohonimandi nasisoaari konînîhî bimitandîhandî naitande?” undati nunjenataise. ¹⁹ Aihî ami Jisaasiho wihoaanjîha koai saundataase. “Nîngisî napaapi gaahone dise? Isîhiya gaahiya apîpaahî owe. Autaahaatîho naasohî sawaho gaahore. ²⁰ Wînîhapîpa satati ahotimbîpa kînyî aimî mmonipî gwînyaapîhone. Kînyî kînyî namaatînîhingîtîhandî nepî namopîsasîpi womîhaatisapi namope. Kînyî isîhiyai wîndî timaamape. Kînyî wîndî ikomaanîme. Kînyî isîhiya usaapi siyawaayopo tipi jaipitîpîha kamaatîme. Kînyî kînyî kînyî gapiyaamî pîwîha baimbî atîwimbî kapuramî kahatisaihîhana napaitîpi kaime tatî wînîhapîpa ahondaise japepihîritaatiwo,” undataase. ²¹ Aihî ami utaaso wihoaanjîha sata kaundataase. “Nînî sangî metîhonjanîhuraapi saiwa wînîhapîmaiwa atindi netî japepihîritî bimaami napîti wanî kîmurandaise,” undataase. ²² Aihî Jisaasiho komî pîwîha sa atisataatî ami komîha saundataase. “Ye kînyî nga kiyapaahandî kandi wîndî saimbî kaitaapîhandî nehî naasaindîhî

yahandis̄ kandi kinȳ wîndi kamaise. Is̄ kinȳ numbwi kinȳhapa kahapaamap̄pa ik̄pīpa is̄watinḡp̄pa nahataapa is̄hiyai nunyap̄ nawîho nepe. Ik̄pīpaap̄ nawîho nehinḡho is̄hiya nawîho kahapaamap̄pa owehiyai tip̄tapaap̄ nunye. Kinȳ saimb̄ kiyapaapaahi gaahaiwa yam̄hapataat̄hap̄haiwa p̄hit̄p̄ naitaise. Is̄ kinȳ namb̄ nîngi nanipinje,” undataase. ²³ Undih̄ ko sa p̄wa atisataati kom̄ maarîho amb̄pat̄ naanjawisataise ami ko nawîho kahapaamap̄pa asaketahoso.

²⁴ Jisaasiho koais̄ usonataati koais̄ ap̄paahi naanjawisaho bitosîhi ko sandaase. “Is̄hiya nawîho kahapaamap̄pa asaketahiya Autaahaatîho is̄hiyai iwinjaati bimaami naindîhandaatîhi nandaitaatîwîhandi ap̄paahi owetitaise. ²⁵ Iyataati maasapîho kamerîhandi jaatîhîrami mupwîrinyinjaatîhi ngâ nandaahonîhandi kandi utaaho nawîho kahapaamap̄pa asaketaho Autaahaatîho is̄hiyai iwinjaati bimaami naindîhandaatîhi nandaitandîhandi ap̄paahi owetitaise,” tati kandaase. ²⁶ Aih̄ is̄hiya kapîhi bitohoyîhiya sa p̄wa atiwasawi sataawaatopo. “O siyonahî is̄hiya diya nînapitaiwîhiya asiyaimatîwi kiyaanîhi nasisoarî bimîtaapo?” tawaatopo. ²⁷ Aih̄ Jisaasiho saundataase. “Kîmandî katohitîmandi utaaho wo kamaitaise, owe. Autaahaatîho sawahohî kiyonîhi ngâ noaipaitaise,” undataase.

²⁸ Aih̄ ami Pitaahomîha Jisaasihoai saundataase. “Atime! Nyahî nyamî aunahîpîhaiwaunî ami nyamîhaiwa

kahapaamapihaiwa namawaamapi gisi nangipinjahaayo," undataase. ²⁹⁻³⁰ Aihî amî Jisaasihomîha wihoaanjîha kiyaishi saundataase. "Nînî sangi akitînihî sandî kasatataato. Isîhiya nahatiya Autaahaatîho isîhiyai iwinjaati bimindîhandapimatonîhi amî kiya kandaatîhi nandaitaatîwî gwînyaawaawî namapi kiyaamî anîhaiwaisuni apwaatiyaisuni saingosaahoyaisuni sanîsapiyaisuni mwaaya maatiyaisuni namawaawaahî kandapi wanî kîmura kiya yapîpataapîhi bimohuri'mura wihoaanjîhana kahapaamapi'pa taahîpîpa kiya jîhi isîwatohîpîpai nusatipîhaahapa Autaahaatîho numwîtaise. Nunyatati amî jîhaatî ipotîhura asisîha ipotîha noaipahonîhura kiya asiyaimatîwî nasisoarî bimîtaatiwîhandî nunyonîhi naitaapo," undati kiyai kaundataase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Napwîtandîhandapî Kasînîhandî Mairîmanda Katindîhandapîhaare
(Matiyuho 20:17-19; Maakîho 10:32-34)*

³¹ Jisaasiho komî otîpîpatîhiya ikwîmaindîmwîtihiyahurîtahiyaisaahîhi numwaasi yandîhi bitotawa kiyai sata kaundataase. "Sahî atiwîse! Nyahî wanî taawaatî Jerusaremîhandaahapi niyahaayo. Isîhiyaamî Saahonîni Jîhonisapi Jîsihura isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiya pîwîha katîwi jîpatîpawai ahîyohîhaamî akîpîpa ausaimanînatî noaipaitando. ³² Kiya koai nepî isîhiya Judaahiyaamî dawaataatapîhiyaamî ikwîraatîhîmaitaapo. Kiyamî ikwîraatîhîmasaihi kiyâ

koai sisipundiwi mimaipiwiwi maa-hoaipupwimaitaapo. ³³ Aiwi ami kiya koai mwitipatisahapaara mupwi tiwisaihi napwitaiese. Saiwi tiwisaihi napotatihandi kandi asisīha mairīma saniyonihī ami japihi nepaitaise.” ³⁴ Sata ko kaundihī komi otipipatihiya atisawaahandi kandi kaami tanyaaha noaasandihī ami kiya kaapi baiwi ḡimunyaapi namusesipainje. Owetise.

*Kima Piwima Utaaho Wo Ndīha
Niyotaho Itindoaataahoai Jisaasiho Neti
Nusorihaaśitihandapihaaare*

(Matiyuho 20:29-34; Maakīho 10:46-52)

³⁵ Jisaasihotihī komi otipipatihiyaatihī aimi aunahipati Jerikohanda noaipaitaahetihihura utaaho wo ndīha niyotaho daih̄raamī manḡraini bindataati wapa wapaapi itunda nunjenati bindataise. ³⁶ Aihī ko ndīha niyotisīhoai isīhiya nusatipapirauhī kīringīringapa atisataati napindi noaipasīhi nanītipapirauhī atiso ndaase. ³⁷ Aihī kiya koai saundawaatopo. “Nasaretihandaahapi Jisaasiho kīmo taati napihe,” undawaatopo. ³⁸ Aihī ko ndī niyotisīho waati kaahaata sandaase. “Jisaasihonjī Daawitihomī Mwaahone, kīnyī nisapi maarīho tīhitane” tatī kaahandaase. ³⁹ Aihī isīhiya jīhi taawi nasohiyīhiya koai kīnyī satīpi kamaatime namīhaape undīwi itīhundawaatopo. Satīwi itīhundauhīhandi kandi kohī waati waati kaahaata sandaase. “Daawitihomī Mwaahone, kīnyī nisapi maarīho tīhitane,” tatī kaahandaase. ⁴⁰ Aihī

Jisaasiho jaati bitonda so gaatisoai numwaasi ningisaapihi kimbihî napiwise undataase. Aihî ko Jisaasihoaapîhi deti naihi Jisaasiho koai saundati nunjenataise. ⁴¹ “Nîni gisî napitîhitandi nisapi kînyî gaatise,” undati nunjenataise. Aihî ami komîha saundataase. “Awaisîhone, nîni nisî ndîha nanorîhaatonîhi nga baindi jaitandîto?” undataase. ⁴² Aihî Jisaasiho koai saundataase. “Kinyî ndîha nangorîhaatonîhi baimbi jase, kînyî nisapi satîpi ko nga nisî ndîha neti nanorîhaitaise, tîpi gînunyaahingîtîhanda kinyî ndîha nangorîhaatataise,” undataase. ⁴³ Aihî keti kuraanîhi komî ndîha nusorîhaatihi nga japihi biyatîjataise. Ko biyatîjati Jisaasihoai nîwipinjai notaati pîhitati maaritatî Autaahaatîhoai gaahoje gaare undati komî ambîpatî mepi autaahemwataise. Aihî ami isîhiya sandî siyatî noaipasîhi mmonawaawi ami kiyaisangi Autaahaatîhoai gaahoje gaare undîwi komî ambîpatî mepi autaahepumawaayopo.

19

Kîma Piwîma Sakiyaasihopîhaare

- ¹ Jisaasiho noti aunahîpatî Jerikohanda noaipati katî aunahîpitaatîhi taati notaise.
- ² Naihi sapihi aunahîpita utaaho wo bindataise komî ambîpatî Sakiyaasiho. So utaaso isîhiya nawîho takisihandî nehohiyîhiyaami jîhimainjîhoe. Iyataati ami so nawîho asaketahore.
- ³ Isî ko Jisaasiho napitetahoe tatî iwinjaito tataihî isîhiya wîrisandiwi nasawa nisapuhauhi Jisaasiho sore tatî

wîndî biyatî mausose. Iyataatî ko apîpaahî masîhonjî nuhonyonjîndaati isîhiyaamîhatîhapî mbatati wîndî mausose. ⁴ Aihî ko Jisaasihopî daihîra kîmîra napîtaiso tati gwînyaataati ko jîhi naupwasi niyatî ipati wîtetî katetapî daahepiwati Jisaasihoai ko iwinjaito tati yamwaataise. ⁵ Aihî Jisaasiho niyatî Sakiyaasiho bitosîpîpîhi noaipati autaahî naingaatî koai iwinjataati koai sata kaundataase. “Sakiyaasihone, kînyî ketînîhi ipîmatetapî noaatîpape, wanî nînî kinyî anîpîpîhi maasi gisati bimîtaano,” undataase.

⁶ Aihî Sakiyaasiho ketî ipitetapî noaatîpatî aungwohandî waati maaritatî Jisaasihoai numwaasi komî anîpîpîhapî notaise. ⁷ Aihî isîhiya taahiyîhiya sandî mmonawaawî kiya satîwî itîhitawaatopo. “Utaaho maipîhaiwaisahomî anîpîpîhi ko notî bindataise,” tîwî itîhitîwî kataawaatopo.

⁸ Sakiyaasihomî anîpîpîhi bindawaawî Sakiyaasiho dotati Awaisîhoai saundataase. “Awaisîhone, kînyî atime. Nisîhana kahapaamapîpa nahataapa otîhapîhapî otîwaitî wihoaanjîhana isîhiya kahapaamapîpa apîpaahî owehatîmai numwîto. Aindî ami womîhana wapa jaiwundîtî isîpîpa nusetaataahî namati kapaapî jinjîhaatematî waati mauritanîhi ami maurîtahaiwaara numwîto,” undataase. ⁹ Aihî Jisaasiho komîha koai saundataase. “Kîmbîhi anîpîmbîhapî isîhiyai Autaahaatîho japîhi aimî numwaataise. Iyataatî kîmo utaamoaisangi ami Abîraahamîhomî mwaahoe ami Autaahaatîho Abîraahamîhoaisati pîwîha wîsasisîhaaraaho.

10 Iyataati ami Isihiyaamī Saahoninī Jihoninī isihiya nihirinīwī owetohiyīhiyai daati mmonitī japīhi numwaitandī napītīhonine,” undataase.

*Kima Piwima Isihiya Ikwimaindīmwītahiya
Nawīho Otipīpatī Kaitaatīwīho Nehohitīhandapī
Namīhanahaare
(Matiyuho 25:14-30)*

11 Ko satati kaundihī kiya taawī sa piwīha atisauhī ami piwīha waisangi namīhanaha kaundataase. Sa piwīha kaundindīmandī apaapīmundise ko aimī detī Jerusaremīhanda nasataate. Iyataati ami komī piwīha kaundihī atīwisohiyīhiya saiwi gwinyaawaayopo. Autaahaatīho Isihiyai Winjaati bimaami naindīhandī wanī kīmura ketī ausaimanīnatī noaipatī ahötātande tīwī gwinyaahauho.

12 Aihī ko piwīha namīhanaha kiyaisī sata kaundataase. “Utaaho wo awaisīho isihiyaamī ndīhetī baiwī usopi ami ambīpatī ahotoho aunahīpatī wītī kaanīhi ahetihīhataahapī notaise. Notī noaipasīhi kapīhi isihiya koai kīnyī awaisīhonī isihiyai iwinjatītaapīhoñimāte undīwī ahīwisaihi japīhi napītandīho notaise.

13 Ko siyatī nutandī tīmendaatī komī otipīpatīhiya ikwimaindīmwītahiysi gaatatī numwaati nawīho maasapi mītīho nahatiyai naasi kamwaanjī nunyataise. Nunyataati kiyai saundataase, ‘kīmo nawīmo nīnī sangi nasanyohīmo nesi nuwī kora otipīpatī kaiwī namoyaapi nuwī nīnī japīhi napisanīhuraatītande,’ undataase.

14 “Saundihīhandī kandī komī isīhiya kopī pohipaiwī mandītīpīwisawaayopo. Kiya saiwī kopī mandītīpaiwī ko aimī naihīhura komī ipotī isīhiya usai natīwusaasauhī koai wīrainji nuwī satawaatopo. ‘Kīmo utaamo awaisīhoematati nyangi nyainjaati bimītāndī ponyase,’ tawaatopo. **15** Ko sawahomī isīhiya satauhīhandī kandī isīhiya usaapīhī ko notī bimimbīpīhiya koai kīnyī awaisīhonjimatē undīwī namīhanawaayopo. Koai saiwī namīhanauhī ko awaisīhoematati japīhī komī aunahīpataahapī nasataise. Siyatī nasatī noaipatī isīhiyai saundataase. ‘Isīhiya jīhura nawīho nesisuwī kora otīpīpatī kaiwīse undītī nawīho nunyohiyīhiyaapi gaatiwīse kiya nawīho otīpīpatī kaiwī namoyaahotīho nīnaasomīho nesi napisaihī nīnī mmondaano,’ undataase.

16 Saundihī kiya atiwīmapī jīhī wo nasatī awaisīhoai saundataase. ‘Awaisīhonje, kīnyī maasapīhomī mītīho nehī naasohī nanīminīhī kora otīpīpatī kaindī maasapīhomī mītīhaiwa ikwīmaindīmwītahaiwa namoyaataayo,’ undataase. **17** Saundihī Awaisīho isīhiyai iwinjatisīho koai saundataase. ‘Kīnyī otīpīpatī nga baimbi napaitīpī kiyapaise. Kīnyī otīpīpatīhonjī gaahoje. Otīpīpatī maipīhonjī nahinyonīhī nepī katī iwīrīmimbī nga baimbi itatamanīpī kiyapaise. Isī nīnī gi wanī aunahīpatī awaiwaiwa ikwīmaindīmwītahaiwa jatītaapi watīpīhandī nahinyatī ahīngitaano,’ undataase.

18 “Aihī amī utaaho kapīho nasatī awaisīhoai

saundataase. ‘Awaisîhoje kînyî nîngisi nawîho maasapîhomî mîtîho nehi naasohî nanîminîhi koraahî nînî nesi otîpîpatî kaindi maasapîhomî mîtîho ikwîrî naasairîtaho kaindi namoyaataayo’ undataase. ¹⁹ Saundihî awaisîho isîhiyai iwinjatisîho koai saundataase. ‘Kînyî aunahîpîhaiwa ikwîrî naasairîtahaiwa jatîtaapi ahîngitaano,’ undataase. ²⁰ Aihî ami otîpîpatîho kapîhi ipotîho nasati awaisîhoai saundataase. ‘Awaisîhoje, kînyî nawîho maasapîhomî mîtîho nehi naasohî nanîmingîho kîmo anîtindî jaatipata witî ahiyatatî otîpîpatî kora kamaindi kîmore. ²¹ Nînî siyohîtîmandî apaapîmaahe, kînyî utaahonj apîpaahî watîpîhoñj waapîhîtîpîhoñjîtihi nînî gisonataate. Isîhiya wapa ahiyauhîhana nepi ami isîhiya usa nandapa niyamîhauhîhana kînyî kumbwîhonjîtihi ami sandapî nînî kinyapî yayataate,’ undataase.

²² “Saundihî ami komî awaisîho koai saundataase. ‘Kînyî otîpîpatîhoñj apîpaahî gaahonjîmaahe, apîpaahî maipîhoje. Kînyî pîwîha kîma satîpi katingîmaapi nînî pîwîhetehîmaitandiyo. Kînyî nisapi apîpaahî watîpîhoe tîpi ami isîhiya wapa ahiyauhîhana netî ami nandapa usa yamîhauhîhana ko kîpohore tîpi siyatîtihi gwînyaapaino? ²³ Japîhi nasataahura nisî nawîho namwisîhoaisati ahoyatî naitaanî namwîtandîhapihi ahîmaanisapi napaape?’ undataase. ²⁴ Saundatosati kapîhi isîhiya bitohohiyîhiyai saundataase. ‘Kîmo nawîho maasapî mîtîho isîwatisîho nepawi utaaho

nawîho maasapî mîtîho ikwîmaindîmwîtahaiwa isîwatisîhoai nunnyawîse,” undataase. ²⁵ Sundihî kiya koai saundawaatopo. “Awaisîhonje, ko aimî nawîho maasapî mîtîho ikwîmaindîmwîtahaiwa isîwatataisî kohîtiho?” undawaatopo.

²⁶ “Saundauhî ami komîha kiyai saundataase. ‘Nînî sangi sandî kasatataato. Isîhiya wapa taahîpîpa isîwatohiyîhiyai ami nînî wapa jîhaati waati numwîto. O ami isîhiya usa wapa nehî naasonyaahî isîwatohiyîhiya ami kiyaamîhetapî sonya naasonyaahî isîwatohonya nînî nemaito. ²⁷ Iyataati isîhiya siya nîsî tiworisa nisapî ko awaisîhoematati nyangisî nyainjaatî bîmimone tîwî katohiyîhiyai sahî numwaasipîwî kîmbîhî nîsî ndîhetî timapîse,’ undataase” undatî Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Awaisîhoematati
Jerusaremîhanda Niyati Nandaasitîhandapîhaare
(Matiyuho 21:1-11; Maakîho 11:1-11; Jonîho
12:12-19)*

²⁸ Jisaasiho pîwîha sata kaundamapi ko jîhi isîhiya nahatiyai ipotemapî Jerusaremîhandaahapi niyataise. ²⁹ Niyati aunahîpîhaurî Betîpaagihandamuni Betaanîhandamuni detî sîhoaarîhîri sisîho ipati oripîhaiwa ahetimbîpîhi noaipataise. Noaipati kapîhapî komî otîpîpatîhuri jîhi natausaasataise. ³⁰ Natausaasataati kuri saundataase. Sahuraahî kîmatî aunahîmata numwî nandaapi mmonama maasapîho dongiho sîpîpîhoho wo wîrîhîra satoya wîraposisaihî wîrandîtaise. So maasapîho dongiho isîhiya sangî koaasînî daiwîhore. Isî koaisî sahuraahî

nesipapi isisi kimbihapi napita numwise.
31 Saimi taam i nesipasaihi isihiya usa sahuraah i
 napaapi taam i soai nesipase satisaihaah i
 sahuraah i kiyai saundimise. ‘Awaisiho koaasin i
 wonji gohi daitanditihe,’ undimise,” undataase.

32 Saundati kuri natausaasihi kuri niyamaise.
 Naimi Jisaasiho kaundimumwaanj i titih i
 kamwaanj i noaipasih i mmon i kiyamaise. **33** Kuri
 naimi maasapiho sippipihoho dongihuai taam i
 wirihiri nesipasih i dongihomi satoya kuri
 saundawaatopo. “Sahuraah i kimo maasapiho
 sippipihoho dongimo napaapi taam i nesipase?”
 undiw i nunjenawaayopo. **34** Saundiwi
 nunjenihauhi kuri kiyai saundamaase.
 “Awaisiho koaasin i wonji gohi daitandi katihe,”
 undamaase.

35 Kuri saimi dongiho nesipapi isisi
 Jisaasihoaapihi numwi noaipamaise. Aimi kuri
 kurami apotihiri tiwatihaitihiri nausohaapi
 dongihomi dawaarihireti ahiyamaise. Aimi kuri
 Jisaasihoai dongihoaasini nepiwihi koaasin i ko
 bindataise. **36** Siyat i Jisaasiho dongihoaasini
 taati naihi isihiya kiyam i apotihiri
 tiwatihaitih i niyohohipipa nausohaapi
 daihira ko nutandihira nusapaapi gwaumwi
 nowaayopo. **37** Aih i Jisaasiho noti aim i
 sihoaarihireti sisihoaasini ipati oripihaiwa
 ahetimbipihapi daihira ururaatihapitihi isihiya
 Jisaasihoai niwipinjai niyohiy ihiya kapihapi
 namasawi maaritawaayopo. Aiwi ami kiy
 Jisaasihom ihetapi watipihaiwa Autaahaatih
 kaihi noaipas i waiwaapi gwinyapenawaawi
 Autaahaatihoi mepi autaahepumapi

waapihitwī satiwī kataawaatopo: ³⁸ “Awaisiho natausaasihi watipihaiwaisati Awaisiho isihiyai winjatisiho napisimo kimoai Awaisiho gaahati koai kawisati koaisatitane. Isi ko Autaahaatiho Nahatewai Daahema Autaahii Niwaataati Bimisihoai nyahi mepi autaahemwaitihaawo. Autaahaatiho maaraho winyaitahaiwa kaihi ami nyamii maaraho biyatii winyaitindihandapo,” tawaatopo.

³⁹ Satiwī katauhii isihiya usa Parisihiya kiyaami otihatihii bitotawaahiya Jisaasihoai kiya saundawaatopo. “Katipnyasingihonye, kimiya gi nangipinjai nasohiyimiya satiwī windi kamaatitwīse undipi itihunde,” undawaatopo.

⁴⁰ Saundauhi Jisaasiho komiha wihoaanjha kiyai saundataase. “Nini sangi titihii sandi kasatataato. Kimiya isimiya satiwī kamaatitwī apimaatisaihaahii ami kmaiwa nawimaiwa waapihitati Autaahaatihoai neti mepi autaahemwaitaise,” undataase.

Kima Piwima Jerusaremihandapi Jisaasiho Gwindihandapihaare

⁴¹ Jisaasiho niyatideti Jerusaremihandamihini noaipataise. Noaipati katii aunahipiti iwinjatata katapi ngotaise. ⁴² Ngoti katapi sandaase. “Wani asisima kimeti gisi windi neti gitatamanihonihii kinyibaimbi bimitaapihandapi gwinyaapaapaahiingaatitaise. Iyataahandi kandi ami sandi kinyapi noaasandihii kinyi windi monapaise. ⁴³ Isi asisihia yaha wa taati nasataisi keti kinyi tiworisa gisi nepi niwiipephimapi nangisapumaitaapo. Aisaihi isihiyaatii ami

wapaisangi aunahîpatamî ipaahaapî noaipapi
nuwi napiwîmaitaapo. Amî samî tiworisa sangi
kîhîra kîhîraapî tisapî yasapî nasisapumasaiho.
44 Saiwi kiya gisi nepî nangupwîsasîwî
apîpaahi iwîrîhitaapo aunahîpîmatanyî
matambîpaarangisuni isîhiyatangisuno.
Nawîha tiwatî nyepaiwi mbipi ahiyohîha
kakaamîhasinî wîndî ahîmotitaise. Sandî
apaapîmaato amî Autaahaatîho gisi japihî
nangîmaitandi napisuraapî kînyî wîndî
mmonîpi gîmunyaahingîtîhandaahî saiwa gi
nangoaipaitaise,” tatî katati ngotaise.

*Kîma Piwîma Autaahaatîhomî Añjîhandî
Awaindîhandaatîhi Isîhiya Otîpîpatî
Nawîhopîhatî Kiyauhi Jisaasiho Kiyai
Tahamanausoasindîhandapîhaare*

(Matiyuho 21:12-17; Maakîho 11:15-19; Jonîho
2:13-22)

45 Jisaasiho Autaahaatîhomî anjîhandî
awaindîhandaatîhi nandaati mmonata isîhiya
kahapaamapîpa nunyawî taawi nawîho
nepî amî nawîho yapîpatî wîtaahapîho
Judaahiyaamîhoetemapî nunyawî nehauhi
Jisaasiho kiyai usonataise. **46** Iyatî kiyai
saundataase. “Autaahaatîhomî piwîha sandaase.
‘Nisî añaanjî saanjî gaapundiataiwîhaanje,’
tatî ahotihîhandî kandî sahi ikohiya
noaatîtaatîwîhapîhamaitaiwi kiyawaayopo,”
undataase.

47 Asisî nahateweti Jisaasiho Autaahaatîhomî
anjîhandî awaindîhandaatîhi nandaati Autaa-
haatîhomî piwîha isîhiyai kataunjataise. Siyatî
kaihi amî isîhiya usa Autaahaatîhoai nandapa

kohasipîho tîhiwî dîpumanîhohiyîhiyaamî mîtîhiyaunî ami Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaunî ami isîhiyai iwin-jatohiyîhiya usa mîtîhiyaunî Jisaasihoai tiwîtaatiwîhîra daihîraapî taawî daapî mmonawaayopo. ⁴⁸ Siyawaahandî kandi isîhiya nahatiya anditîwî watîpitîwî komî pîwîha atîwisauhî namapî mîtîhiya Jisaasihoai tiwîtaatiwîhîra daihîra wîndî mmonîwî namehopo.

20

*Kîma Piwîma Parisihîya Jisaasihoai
Kînyî Saimbi Saimbi Kaimehîta Ndî
Watîpîhandî Nahîmihî Kiyapaise Undîwî
Nunjenîhohîtîhandapîhaare*

(Matiyuho 21:23-27; Maakîho 11:27-33)

¹ Asisîha waara Jisaasiho Autaahaatîhomî anjîhandî awaindîhandaatîhî nandaatî Autaahaatîhomî pîwîha gaaha wanîha taatî isîhiyai ausaatî kataunjîhî isîhiya usa isîhiyaamî maipîhaiwaapî nandapa kohasipîho tîhiwî Autaahaatîhoai dîpumanîhohiyîhiyaamî mîtîhiyaunî ami isîhiya usa Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaunî ami isîhiya usa gwînyaahiyaunî koai saundawaatopo.
² “Kînyî saiwa saimbî kaingîwîmaiwa saimbî saimbî kaimehîta gi ndî kahîtatî watîpîhandî nahîmihî kiyapaise wanînyangi kanyate?” undîwî nunjenawaayopo.
³ Saundîwî nunjenîhauhî ami Jisaasiho komîha wihoaanjîha kiyai sata kaundataase. “Nînî

amî sangisî sandî nasisendaano. ⁴ Jonîho isîhiyai baawusindîndî sandî watîpîhandî Autaahaatîhomîhandaaho e isîhiyaamî watîpîhandaaho wanî nîngi sahî kandîwîse?" undati kiyai ko nunjenataise. ⁵ Nunjesîhi amî kiya sawana sanawaatopo. "Nyahî wihoaanjîha napitîtaaha kaundîtîhaawe?" tîwî kaniwî nasenawaayopo. "Nyahî sandapî Autaahaatîhomîhandaahî o Autaahaatîhomîhandaahînaahî Jonîhomî pîwîhaapi sahî napaapî gîmunyapepo? Nyatîtaiso. ⁶ Iyatî amî nyahî saundisaihaahî isîhiyaamîhandaahî undisaihaahî amî isîhiya kîmiya nawîhaara nepî yainyawîtaapo amî kiya Jonîhopî Autaahaatîhomî pîwîha atisa netî ausaasîhoe tîwî aimî gwînyaapîhiyaaso," nnawaatopo. ⁷ Sanawaawi namapî kiya wihoaanjîha koai saundawaatopo. "Sandî watîpîhandî maahapîhapî nehandîtindîho nyahî wîndî monîhono," undawaatopo. ⁸ Saundauhi amî komîha wihoaanjîha kiyai saundataase. "O amî sahî nisî nasihehotîhaapi wihoaanjîha wîndî kamandowî amî nisangi watîpîhandî siyahandaahî satîti sangi nînî wîndî kamaasatîto," undataase.

*Kîma Pîwîma Isîhiya Maatîmaatiwîhiya
Osaataati Wainîhandî Jatohitîhandapî
Namîhanahaare
(Matiyuho 21:33-46; Maakîho 12:1-12)*

⁹ Jisaasiho isîhiyai aimî sata kaundatosati amî kîma pîwîha wa namîhanaha kiyai sata kaundataase. "Utaaho wo wainîhandî osaataati kiyati niyaamatî isîhiya usai nisî

osaataati kîmaatî ninjatawaawî wainîhandî nandîwî nanîwî ninjatîwîse undatî kiyai netî ahîwisamapi kaanîhi aunahîpa wîtaahapî notî kata utaarihandî kendaise. ¹⁰ Ketinja nandapa yandîpiho wainîhandî akuraahaihi kîpwîtaatiwîhura wainîhandami satîho komî otîpîpatîho woai netî natausaasihi komî otîpîpatîhiya wainîhandî jatohiyîhiyaapihi notaise nandapa wainîhandî wapa kopîhapa kîpîwi numwîtaatiwî. Natausaasihi ko notî wainîhandî jatohiyîhiyai iwinjasîhi wainîhandî kîpîwîmunyawî koai nehi tipi wapa miwaho nehi taanahîhoai japihi natîwusaasauhi notaise. ¹¹ Aihî wainîhandami satîho ami jîhaati otîpîpatîho woai natausaasataise. Natausaasihi ko notî wainîhandî jatohiyîhiyai iwinjasîhi kiya koai ami jîhoai kawisohîpatamataiwî tipi mawîtandîhaiwa nunyawî japihi natîwusaasauhi taanahîho notaise. ¹² Aihî osaataatami satîho ami jîhaati bapiyatî komî otîpîpatîho woai natausaasataise. Aihî ami koai wainîhandî jatohiyîhiya ambîpatî tipusohaapi maipaiwi tipi nepi osaataatami nehihaati yotawaayopo. ¹³ Siyauhi namati osaataatami satîho sanataase. ‘Nîni napitaitande? Nîni nisî maarîho apîpaahi awaindîhandî wîwihotîho nisî maasîhîhoai nandusoasitaano ko nisî maasîhîhomî piwîha kiya atîwitaawo?’ ndaase. ¹⁴ Satati ko komî mwaahoai natausaasihi naihihandî kandi osaataati wainîhandî jatohiyîhiya taati napihi koai iwinjawaawî kiya sawana sanawaatopo. ‘Kîmo utaamo wainîhandî osaataati kîmaatami satîhomî titîhi

mwaahoe. Mwaahosi sapihomi wainihandi naitaise. Isi koai sohoai tiwaamaitiho. Tiwisaihi ko naponihi ko naitotahandi nyahi newaat nyamihandimatito,’ nnawaatopo. **15** Saniwosaw i koai numwaasi osaataatami nehihaati mangraini nuwi sohoai tiwauhi napotaise.

“Saiwi tiwauhi napotaise. Isi osaataati saataami satiho siyaisi napitiwitaise?” undati kiyai Jisaasiho nunjenataise. **16** Nunjenatosati sawaho wihoaanjha satati kiyai kaundataase. “Osaataatami satihoai apousonih nasati siya otipipatiyi ai tiwat nematosati osaataati saat neti otipipatihya asiyihiyai numwaati kiyam ikwiraatihimaitaise,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase. Aih isihiya kapih komi piwiha atisawaawi kiya satawaatopo. “Siyat wiindi namoaipaitaise owestitaise,” tawaatopo.

17 Aih Jisaasiho kiyai iwinjatata sata nasenataise. “Kima piwima Autaahaatihomi utipihoaatih ahontindimandi napaapi satati jipatipindise?

‘Anjaanj anjmatohiyihya ipati yasinhaapi kima yasima anaahihaa gaahaamahe tiwi nepi yotohaha wan ka noaipati mihotirisati watpitati anjaanjami yasinha anaahih awaisihaimatataise,’ **Aunihiri 118:22** tat jipatipindismaaro.

18 Isihiya siri mihotiriraasini timahiyohiyihiyai kir mihotirihira ambipati tipusohaat tiwonih mwitisahaahititaise. Iyataati ami mihotirihiri sir isihiyaamiheti

tîmahiyataataahî ami isîhiyai netî jasati tiwîtaise," undatî kiyai kaundataase.

19 Jisaasiho sata kaundihî kiya Judaahiyaami wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyauni ami pîrisihiya isîhiyaami maipîhaiwaapi nandapa kohasiipîho tîhiwî Autaahaatîhoai dîpumanîhohiyîhiyaamî mitîhiyauni atisawaawî sa pîwîha titîhi kiyaaapi nepemaahîwîha kaundihî mmonîwî gwînyaawaawî ketî suraanîhi koai isîwîtotîwî gwînyaawaahandî kandî isîhiyaapi yayawaawî namîhaawaayopo.

Kîma Pîwîma Isîhiya Jisaasihoai Saundiwi Nawîho Takisihandî Sisaahoai Nunyaano Undîwi Nunjenîhotîhandapîhaare

(Matiyuho 22:15-22; Maakîho 12:13-17)

20 Aihî kiya awaisawîhiya Jisaasiho kiyai pîwîha wa wipîtaha kaundonaahî koai numwaasi nuwî awaisîho gapînaahoaapihî kîmo pîwîha satahore undîwî pîwîha komîhetî yawutaito tîwî gwînyaapi bîpi Jisaasihoai iwinjataawaayopo. Saiwî iwinjataawaawî kiya awaisawîhiya nyahî gaahiyaanînî ainahiyîhiyaaniso tîwî gwînyaapi genaniwî isîhiya usai nawîho nunyawî saundiwi sahi nuwî pîwîha satîha satîwî koai kaundiwi se undîwî koaapihî natîwusaasawaayopo. **21** Aihî kiya nuwî koai saundawaatopo. "Katîpînyasingîhonye, kînyî nyangi katîpînyasingîwaiwa titîhi akîtîhaiwa katîpînyasapaise. Iyataati ami isîhiya usa awaisawîhiyaimatiwî bimohiyîhiyaapi kînyî

wîndî yamaimbîhonjîtinîhi nyahî aimî mmona gwînyaahaayo. Aimbi kînyî Autaahaatîho isîhiya yapîpatambîhiya nisî maaritohîrîhîretî saiwi kaiwi bimaawîse tatî katirîhîri kîretî kînyî tîtîhi katipunjapîhoje. ²² Isî kînyî napitaimbi gwînyapenapaise? Nyahî gamanîho Sisaahoai nawîho takisihandî nunyaano e namunyaano? Undîwî nunjenawaayopo. ²³ Saiwi kiya kiyaamî omanjîtitîhapî iwinjatawa jaipundiwi kaundohîwaiwa aimî usonatosati kiyai sata kaundataase. ²⁴ “Nawîho wo nîngisî nanisawewise,” undihî ami kiya nawîho wo nunjauhî mmonatosati ko kiyai sata kaundataase. “Nawîmoaatîhi kîmatî sîwipîmatunî ami ambîpatunî diyaamîhatî ahötise?” undatî nunjenataise. Nunjesîhi kiya koai saundawaatopo. “Awaisîho Sisaahomîhate,” undawaatopo. ²⁵ Saundauhî Jisaasiho kiyai sata kaundataase. “O siyonaahî wapa Sisaahomîhapanaahî ami koai tîtîhi nunyawîse o ami wapa Autaahaatîhomîhapanaahî ami tîtîhi koai komîhana nunyawîse,” undataase. ²⁶ Ko sata kaundihiyawa kiya wihoaanjîha isîhiyaamî ndîhetî kaunditîha owetihî isîwîtotîwîhandî kandî komî pîwîhaapi yaiwîmapî gwînyapenawaawi owetise.

*Kîma Piwîma Satiyusîhiya Jisaasihoai
Isîhiya Napowawi Japîhi Nepaitaatîwîhandapî
Nunjenîhohîtîhandapîhaare*

(Matiyuho 22:23-33; Maakîho 12:18-27)

²⁷ Isîhiya usa Satiyusîhiyaamî usa Jisaasihoaapihi nasawaayopo. Siya

Satiyusisiya napohiyîhiyaapî wîndî japîhi namepaitaapo tîwî gwînyaapîhiyaare. ²⁸ Isî kiya Jisaasihoai pîwîha satîwîha kaundawaatopo. “Katipînyasingîhonye, nyapi wînîhapîpa Mosesiho sata jîpatîpiyatî ahiyataise. ‘Utaaho wo apopaati netî wîratî bimainjati maaha oweho naponaahî kaati osînaati sotisîhomî saingîho netî wîrane komîhetapî metîho wo noaipatî saaho sotisîhomî aunahîpatî nanîpimatî naito,’ tatî wînîhapîpa ahondaise. ²⁹ Isî isîhiya usîhiya usa sapîho naasomîhiya ikwîrî naasairîtihi wîramî isundîpîhuri yahurîtahiya noaipawaayopo. Aihî kiyaamî saaho jîho apopaati netî wîratî bimainjati maaha wa namomaayaho nehî napomataise. ³⁰ Aihî amî saatî saahomî apwaata osînîhaati saingîho netî wîrataise. ³¹ Aihî amî ko napwihi amî saingîho kapîho netî osînîhaati wîrataise. Wîratî bimainjati amî koaisangi napwihi amî saingîho kapîho netî wîrataise. Kaati osînîhaati saingoya kîho kîhomîhetîmatîmî notî ipotîhoai nîwipaati bindataise. ³² Nîwipaasîhi ipotîho netî wîratî bimainjati amî koaisangi napwihi kaati ipotaataatinîhi napotaise. ³³ Saati apopaatisî ikwîrî naasairîtihi wîramî isundîpîhuri yahurîtahiya nahatiya nepî wîrapîhaatisî ipotîhura isîhiya napohiyîhiya japîhi nepasaihîhura saatî apopaatî tîtîhi diyaamî apwaataatimatîtaise?” undîwî nunjenawaayopo.

³⁴ Satiwî kiya koai nunjenîhauhi amî komîha wihoaanjîha kiyai sata kaundataase. “Usîhiya amî asîhiya wanî kîmuraahiya na-

maatînawaayopo. ³⁵ Iyataahandî kandi usîhiya amî asîhiya ipotîhura anîmwaahîpatombî japihi nepapi asiyaimatiwî bindawaahura usîhiya asîhiya wîndî namaamaatîtaapo. ³⁶ Kiya Autaahaatîhomî enjerîhiya otîpîpatîhiya yamîhapataatîhi bimohiyîhiyaamataiwîhiyaasi wîndî namaapopi nasisoarî bimîtaapo. Kiya anîmwaahîpatombî japihi nepapihiya Autaahaatîhomî manyinyaare. ³⁷ Napohiyîhiya japihi nepaitaatîwîhandapi Mosesiho biyatî nanyesipataha pîwîha kanyatataase. Sa pîwa ipîhonjî maipîhonjî wurisandihasahonjî tîhatî tîhwîtisataahandî kandî tîhomaatisonyonjaatîhapi pîwîha noaipasîha Awaisîhopi (Autaahaatîhopi) sata kandaase. ‘Awaisîho Abîraahamîhomî Aisaakîhomî amî Jekopîhomî Autaahaatîhore tise. ³⁸ Isî Autaahaatîho so isîhiya napopi owetohiyîhiyaami Autaahaatîhomahe, owe, isîhiya asiyaimatiwî bimohiyîhiyaami Autaahaatîhore. Sandî apaapîmaahe amî Autaahaatîhomî ndîhetî kiya asiyaimatiwî bindawaayopo,” undati kiyai kaundataase.

³⁹ Ko kiyai sata kaundihi amî Judaahiyaami wînihipipa katîwunjohiyîhiyaami usa saundawaatopo. “Katîpînyasingîhonye, kînyînga titîhi kanyatapaase,” undawaatopo. ⁴⁰ Saundîwî kiya yayawaawî jîhaati wîndî namunjenîhopo. Owetise.

*Kîma Piwîma Isîhiyai Jisaasiho Sawahopî
Kîraisiho So Diyaami Mwaahore Undati Nun-*

jesitihandapîhaare

(Matiyuho 22:41-46; Maakîho 12:35-37)

41 Aihî Jisaasiho kiyai sata pîwîha kaundataase. “Kîraisihopî so awaisîho Daawitîhomî satîhoe tîwî napaapi katopo? **42** Pîwîha Aunîhîhîraatîhi ahotisîhaatîhapî Daawitîho sawaho sata kandaase:

‘Awaisîho nisî Awaisîhoai saundataase. “Kînyî nisî ikwîrî gaatîhîraihoaanjî kîmbîhî bime. **43** Bimaamî numbwi ipotîhura kinyî tiworisai netî kinyî asîmoaatîtîmasanîhî kînyî kiyai nepî itîpîwotisamîhuraatîtando,” undataase tise.’ *Aunîhîhîri 110:1*

44 Daawitîhohî kopî nisî Awaisîho tatî ambîhîndaase. Isî Kîraisiho so napitiyatî Daawitîhomî satîhotîtaise?” undataase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Komî Otîpîpatîhiyai
Wînîhapîpa Katîwunjohiyîhiyaamî
Kiyohîwaiwaapî Jatiwo Undatî Kaundîndîhandapîhaare*

(Matiyuho 23:1-36; Maakîho 12:38-40; Rukîho 11:37-54)

45 Isîhiya nahandî atîwinjaawi bimauhi Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai sata kaundataase. **46** “Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaapî sahî baiwi jaawo. Kiya apotîhîri utaarîhana niyopî daimî nutaatîwi maaritîwîmapîhiyaaso. Aiwi ami kiya isîhiya taahiyîhiya ahoyanîhohîpîpîhi nowaahura isîhiya awaisawîhiyaate ipîhîrete nyatîtotîwi maaritîwîhiye. Aiwi ami kiya Autaahaatîhomî anjhaiwa gwîharaahaiwaatîhi

isîhiyaamî ndîhetî mitaahoaaahî bimîtaatiwî maaritîwîhiyaare. Aiwi amî kiya ganîho apîpaahî gaahoasînî nandapa anaahîpîpa awaimbîpa tîhohîpîpîhî bimîtaatiwî maaritîwîhiyaare. ⁴⁷ Aiwi amî kiya asîhiya osînîhiyaami anjaanjî jaipundiwî nusepîhiyaare. Aiwi kiya gaapundihaayo tîwî jaiwitîwî gaapîpatî utaarihaiwa aipîhiyaare. Kiya saiwi kiyohîwaiwaapî Autaahaatîho kiyai apîpaahî yaawatî naanjîhandî awaindîhandî ipotîhura numwîtaise,” undatî Kiyai Jisaasiho kaundataase.

21

*Kîma Pîwîma Apopaati Osînîhaati
Nawîho Gaarehandî Autaahaatîhoai
Numwindîhandapîhaare
(Maakîho 12:41-44)*

¹ Jisaasiho Autaahaatîhomî anjîhandî awaindîhandaatîhi bitonda winjasîhi isîhiya Autaahaatîhomî anjîhandî awaindîhandamî bokisihandî onîhopî nawîho kahapaamapîpa asaketahiya nawîho gaarehandapîho wiwawaayopo. ² Wihauhî amî apopaati waati nawîho kahapaamapîpa apîpaahî owehaati nawîho taanauhîho tuhînipîhurî nehî yahuri nesotî wisîhi Jisaasiho kaati iwinjataise. ³ Iwinjatosatî Jisaasiho kiyai saundataase. “Nîni sangisi akitînîhi kasatataato. Kîmaati apopi osînîmaati isîhiya nahatiya nawîho gaarehandapîho tîmahotîhoai nusatipîhaati tîmataise. ⁴ Kîmiya isîmiya nawîho kahapaamapîpa asaketahiyaasi nawîho isoho

nesipiwî Autaahaatîhoai nunyawaayopo. O amî kîmaati apopî osinîmaatîhi nawîho owehaati nandapa netî nanatî bimîtandîho nawîho owetihîhandî kandî konîhi Autaahaatîhoai nunyataise,” undataase.

Kîma Piwîma Autaahaatîhomî Añîhandî Awaindîhandî Nosasîndaise Tatî Jisaasiho Katindîhandapîhaare

(Matiyuho 24:1-2; Maakîho 13:1-2)

5 Jisaasihomî otîpi patîhiyaamî usa Autaahaatîhomî añîhandî awaindîhandapî satawaatopo. “Kîma nawîha gaaha otawa kambwaahaunî amî Autaahaatîhoai gaarehandî wapa nunyohîpi paaraahimaawi añîmatîwîhaanjîsi sanahîwendaise,” tawaatopo. Satauhî amî Jisaasiho kiyai saundataase. 6 “Kîmaiwai wanî sahî usonîhohîwîmaiwa siyatî tiwati nyepinatî biyatî wîndî ahîmotîtaise. Asisîha waara isîhiya nepî tumbwîwî nepuhîwî nopîsasîtaapo,” undataase.

Kîma Piwîma Jisaasiho Satati Naanjîhaiwa Pihitati Noaipahonîhi Amî Sahî Yaasîhaiwa Naitaapo Tatî Komi Otîpi patîhiyai Kaundîndîhandapîhaare

(Matiyuho 24:3-14; Maakîho 13:3-13)

7 Aihî amî kiya Jisaasihuai satîwî nunjenawaayopo. “Katîpi nyasingîhonye, saiwa kanyatingîwîmaiwa maahîwura noaipaitaise? Nînapitiyahandî jîhi noaipahonîhi nyahî mmondo? Mmonaatî komî kanyatindîhandî aimî koaipaitande taatî mmona gwînyaitaano?” undîwî nunjenawaayopo. 8 Aihî Jisaasiho

komīha wihoaanīha kiyai sata kaundataase. “Isīhiya usa sangisī jaiwīsatītaawī sahī baiwī jaawīhiyaato. Isīhiya usa napīwī nīsī ambīpatī ambīhītīwī ‘Nīnī Kīraisihonīne,’ satītaapo. Aiwī amī kiya sasatītaapo. ‘Asisīha aimī ipotīha koaipataise,’ satisaihī sahī kiyaamī pīwīha napaitīwī atīhomaawiwī amī kiyaamīhīnī detī namuwīse. ⁹ Pwīsīpatī siyahati aungwohandī noaipataise tīwī katisaihī sahī atisawaawī waatī kandapī yaiwī itīmipīse. Saiwaahī jīhī kiyati noaipataahandī kandī asisīha ipotīha akaaha sura wīndī ketī namoaipataise,” undataase.

¹⁰ Jisaasiho wīndī namaamīhaati konīhī kiyai amī sata kaundataase. “Isīhiya yapīpatī wītaahapīhiya dosi nuwī yapīpatī wītaahapīhiyaisawī tundaapo. Iyonīhī amī awaisīho wo iwinjaati bimisawīhiya dosi nuwī awaisīho wo iwinjaati bimisawīhiyaisawī tundaapo. ¹¹ Iyonīhī amī ipīpatīpatī aungwohaiwa waatī ipīpatīpindaise. Iyatī amī jarīho aungwohaiwa noaipatī amī timbīpa saiwa nahataapīhī noaipataise. Iyatī yamīhapataatīhī wapa watīpīhapa motīnīhapa noaipataatī sangisī yasimatītaise.

¹² “Saiwa siyatī sangī noaipahonīhura isīhiya sangisī jaipī ambīpatī yaasīhaiwa nasamītaapo. Aiwī kiya Judaahiyamī anīhaiwa gwīharaahaiwaatīhī nasamaasi nuwī pīwīha samīhetī nepī yasutaapi nasapupwī amī gamanīhomī awaisawīhiyaapīhī nasamaasi nuwī kiyaamī ndīhetī ahīsitaapo. Saiwa nisapīsatīwī amī sahī nīsī otīpīpatīhiyaatī amī sahī nīsī otīpīpatī wīndī kamaanitaatīwī

nasisapupwî kasitaapo. ¹³ Isîhiya saiwa kasisohitîndî sandî nisî pîwîha ausaapi kanundîtaatiwî kiyawaayowî gaasi nisî pîwîha anusaapise. ¹⁴ Aiwi sahi pîwîha napitîtaaha kiyai wihoaanjîha kaundîhaawee tîwî jîhi waati gîmunyaapise. ¹⁵ Niñi niwahonîni pîwîha sahi kiyai kaundîtaatiwîha samî amitetetî ketî ahîsisati netî gîsunyaasanîhi sahi gwînyaitaapo. Nisî pîwîha sangisi nasanyotîha sahi kiyaisî kaundisaihî kiya samî tiworisa pîwîha ka wîndî ipîhatiwî nemaamaitaapo. Owetîtaise. ¹⁶ Samî sînînjapiyaunî ami samî sunyîhoya jaatisa nasamaasi nuwi samî tiworisamî ikwîraatîhîsamaaitaapo. Aiwi samî usaatangi tisausaihî napwîtaapo. ¹⁷ Nisapisatîwî sangisi isîhiya taahiyîhiya pohipisiwî ahosîsamaaitaapo. ¹⁸ Iyataahandî kandi sahi wîndî namopîsasînîwi nga baiwî bimîtaapo. ¹⁹ Isî sahi baiwî andîtitîwî bimaawiße asîyîhiyaatimatîwî nasisoarî bimîtaatiwîhandî sahi naitaatîwo,” undatî kaundataase.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Aunahîpatî
Awaipatî Jerusaremîhandî Nosasîndaise Tatî
Katindîhandapîhaare*

(Matiyuho 24:15-21; Maakîho 13:14-19)

²⁰ “Aunahîpatî Awaipatî Jerusaremîhandi isîhiya pwîsîpi yaipati kaiwi timbiyohiyîhiya otaatemapi bitopi nesîwesîpi bitîwîmasaihî sahi kiyai usonawaawî aunahîpa Jerusaremîhandi nepî nopîsasisaihî katî aimî nosasîndande tîwî gwînyaaapise. ²¹ Sandî siyatî noaipahonîhi sahi yapîpatî Judiyaahanda bimohiyîhiyaatî

yanîhîmapî sîhoaarîhîri tipateti naitaatîwe. Amî saisaihî sahi aunahîpa Jerusaremîhanda bimohiyîhiyaati yanîhîmapî namasi naitaatîwe. Saisaihî amî isîhiya usa aunahîpatamî nehîhaati ipaahaapi bimohiyîhiyaisangi aunahîpati kataatîhi windî namîndaitaatîwe.

22 Sandî apaapîmaahe. Isîhiya Autaahaatîhoai ahosumwapi maipîhaiwa kiyohîtîhandapi wihoaanjîhandî naanîhandî numwîtande. Siyatî kiyonîhi Autaahaatîhomî pîwîha utîpîhoaatîhi jîhura katîwî ahiyotîha akaaha ausaimanînatî noaipaitande. **23** Ese sura naanîhandî noaipasura asîhiya maahaapi gwîsîtohiyîhiyaunî amî awateteti amwîtîhîri nanatî nanototisawîhiyaunî apîpaahî awaindîhandî naanîhandî naitaapo kîmatî yapîmbataaho. Autaahaatîhoai apowindîhandî isîhiya siya natiyaamîhetî noaipaitaise.

24 Namatanaatî kosasaihîra tiworisa isîhiya taahiyîhiyai timaitaapo. Aiwi amî kiya isîhiya usai napuwîtaatiwî yapîpatî usaamîhatî kahati kahataahapi numwaasi nutaapo. Aiwi kiya isîhiya Judaahiyaamî dawaataatapîhiya aunahîpati awaipati Jerusaremîhandî nepî jaawi bimaamî nuwi Autaahaatîho sura namîhaitaapo tati katimumwaanjî notî kuraatanîhi namîhaitaapo.

*Kîma Piwîma Kahapaamapîpa Asisîha
Ipotîhaiweti Noaipaitandîhaiwaapi Jisaasiho
Katindîhandapihaare*

(Matiyuho 24:29-31; Maakîho 13:24-27)

25 “Iyonîhi ami ipîhoeti ami waatîhoeti ami kaumbwaateti wiwa sîwipati kahamatîpetahaiwa isîhiya wiwa monîwîhaiwa noaipaitaise. Iyatî ami durîhîri waatî pîhîtatî tiwayaatî notî nasayata nausîha pîhîtatî autaahî mîhotî sanainjati niyatesi tîmîhiyataati gaatonîhi ami isîhiya yapî nahanda nahataapîpîhiyaamî maarîho omaanîtîtîhi ami amîtîha netî nusopîsasînîhonîhi kiya waatî awaindîhandî yaitaapo. Aiwi kiyaamî maarîho nînaawiratati owesoetîtaise.

26 Yapîpatambîhiya isîhiya yapîhi nahanda saiwa siyatî noaipaitandaiwaiwaapi gwînyaawaawî apîpaahî yaiwîmapî ami kiyaamî ndîha wonîwonîwinati asisîwiraitaise ami kahapaamapîpa yamîhapataatîhi watîpîhaiwa ahotiwaiwa nonasaya ahoyonîho.

27 Saiwa siyatî noaipahonîhi nîni Isîhiyaamî Saahoniñti Jîhonînti nîsi yundanyîha ami apîpaahî watîpîhandisatî tîwipatisati napîto. Napisanîhi isîhiya nîngi ninjaitaapo.

28 Saiwa siyatî namasati taati noaipahonîhi sahî naingaapi jasawîse sangisi japîhi Autaahaatîho nasamaitandîhura aimî nasati utatototîndaiso,” undati Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai kaundataase.

*Kîma Pîwîma Asisîha Ipotîha Noaipaitandi
Jîhi Wapa Sîwipati Noaipaitandîhapaapi
Jisaasiho Katindîhandapîhaare*
(Matiyuho 24:32-35; Maakîho 13:28-31)

29 Siyatî kaundatosati ami Jisaasiho pîwîha wa kîma namîhanaha kiyai sata kaundataase.

“Ipati pikîhandunî ami ipati nahatewa wiwauni kairîhîretapi sahi baiwi mmonîwî gwînyaapise. ³⁰ Ipati pikîhandamî yananaati taati japihi mwinati nusapaasîhaahî aimî yatitandi detitihe tiwî gwînyaapîhiyaate. ³¹ Isî sîkiyate. Naanjhaiwa siyatî noaipahonîhî mmonawaawaahî Autaahaatîho nyangi nyainjaati bimitandîhandî aimî nasati utatototîthe tiwî gwînyaapise.

³² “Nînî akîtînîhî sangi kasatataato. Isîhiya nahatiya wanî kîmuraahiya sangî napopî binyaihî saiwa katohiwîmaiwa noaipahonîhî mmondaapo. ³³ Yamîhapatunî yapîpatunî notî owendaahandi kandi nisi piwîha windî siyatî owemetatî kaanîhî ahotîmî nutaise.

Kîma Piwîma Jisaasiho Otîpi patîhiya Baiwi Jaawo Tindîhandapîhaare

³⁴ “Isî sahi baiwi jaawo. Wiwa sahi waapoho nasisoaari nanîwî naharitaawo. Aiwi ami kahapaamapi pa ambîpatapîhapaapaahîhî maarîho nusoasamaaitaawo. Ambîpatamîhaiwaapi gwînyaapi kaiwaapaahiyawaawi Awaisîhopî windî namaapîtaiso tiwi nehi nanîhaiwi binyaihî keti kuraanîhî kînapaahinatî noaipaitaiso. ³⁵ Asisîha sa keti yapîhi nahanda gaamatî isîhiyaapîhî noaipaitaise. ³⁶ Nahateweti nasisoaari jaawi bindawa Autaahaatîhopî namaamîhaapi gaapundiwi se saiwa noaipaitandaiwîmaiwa ipîhatiwîmaitaatiwo. Aiwi ami sahi nînî Isîhiyaami Saahoniñi Jîhonisi ndîheti windî yamaiwi noaipapi bitoaitaatîwo,” undataase.

37 Asisîha nahateweti Jisaasiho Autaa-haatîhomî anjîhandî awaindîhandaatîhi nandaatî isîhiyai pîwîha kataunjataise. Kataunjihî napwîhihî niyatî sisîho ipatî oripîhatî ahetisîhoaasîni nanotaise. **38** Aihî isîhiya nahatiya nahateweti komî pîwîha atîwitaatiwî asisîhaatîhi ketî Autaahaatîhomî anjîhandî awaindîhandaatîhapî nowaayopo.

22

Kîma Pîwîma Judaasiho Notî Awai-sawîhiyai Jisaasihoai Tiwîtaatiwî Nusep-aasitîhandapîhaare

(Matiyaho 26:1-5, 14-16; Maakîho 14:1-2, 10-11; Jonîho 11:45-53)

1 Judaahiyaamî asisîha nandapa bîretîhandî nipayandîhandî ahîmaayawîhandî nehîhandî nandaatîwîha aimî nasatî detîndaise. Sa asisaamî ambîpatî Pasopaahande.* **2** Aihî pîrisihiya isîhiyaamî maipîhaiwaapi nandapa tîhîwî Autaahaatîhoai dîpumanîhohiyîhiyaamî mîtîhiyauni amî Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyauni sanawaayopo. Isîhiya Jisaasihopî gaahore tîwî maaritîwîhiyaasi nyahî Jisaasihoai kiyaami ndîhetî tiwisaihî amî wiwa kiya itîhînyatîtaawo nnîwî yayawaawî namapi Jisaasiho sohoai noaatîwî tiwîtaatiwî pîwîha kanawaatopo.

* **22:1:** Sandî Pasopaatotîmandî Autaahaatîho Isipîhiyai Isîraherîhiyaapundatî Tiwataatî Isîraherîhiya tîmaawatî nusatipataise tawaatopo. Iyatî Isîraherîhiyai Isipîhiyaamî nehî otîpîpatîhatîmaimatîwî napwîtotîhandaapîhapî Autaahaatîho kiyai tinjauseti numwaataise.

³ Aihī Bwaasīrīhīri Judaasi Isikariyotīhoai saimbī saimbī kaime undatī netī gīwunyaataise. So Judaasiso otīpīpatīhiya ikwīmaindīmwītīhī auhīramī yahurītahiya 12 kaiwīhiyaamī wore. ⁴ Isī ko notī Autaahaatīhoai dīpumanīhohiyīhiyaamī mītīhiyaisunī amī Autaahaatīhomī anjīhandī awaindīhandī jasohiyīhiyaamī awaisawīhiyaisunī winjatī nīnī saindī saindī nasepaati wirasitaano undatī kiyaaisati pīwanataase. ⁵ Aihī kiya komī pīwīhaapi gaaha kanyatataaso tīwī maaritīwī tīhaapaiwī nawīho siyaho samwaanji akītīnīhī nahīmītaano undīwī kaundawaatopo. ⁶ Aihī Judaasiho kiya kaundohīhaapi gaaso tatī gwīnyaatī amī isīhiya wīndī atīhomīwī mosaihī Jisaasihoai tiworisai wīrawitandīhīraapi gwīnyapenatī daataise.

*Kima Pīwīma Judaahiya Kiyaami Asisīha Pasopaahandāpi Tīmanīnīhohitīhandāpihaare
(Matiyuho 26:17-25; Maakīho 14:12-21; Jonīho 13:21-30)*

⁷ Nandapa bīretīhandī niptandīhandī ahīmotatī nehīhandī nandaatīwīha asisīha aimī noaipasīhura asisīha setī sipīsipīhaiwa tiwawaayopo. ⁸ Aihī Pitaayī Joniyai Jisaasiho pīwīha sataha kaundatī natausaasataise. “Sahuraahī numwī nandapa bīretīhandī niptandīhandī ahīmotatī nehīhandī nandīhaahandī Pasopaahandāpi nandīhaahapa nepī nyamanīta numwise,” undatī natausaasataise.

⁹ Aihī amī kuri Jisaasihoai saundīmī nunjenamaise. “Yuhuraangī maahīwapīhī noha nandapa neha tīmanītīhaawe?” undīmī nunjenamaise.

10 Aihî ami ko komîha wihoaanjîha sata kaundataase. “Sahuraahî numwî aunahîpata nandaapi utaaho wo waapoho onîhaara niwatî tîpwînji taatî nasonîhi iwinjaitaise. Iwinjasaihî ko niyonîhi koai nîwipinjai komî ipotî numwise. Numwî ko anîhandî wîndaatîhi nandaahonaahî ami kandaatîhi maasi sihoaasangisangi nandaapise. **11** Nandaapi ajaanjamî satîhoai saundiimise. ‘Nyangisi katanyisisîho asisîha Pasopaahandeti bindata nandapa nisi otîpîpatîhiyaisati maasi nandandîhaanjî ajaanjî maahaanje?’ hîtataase undîmise. **12** Undisaihî ko ajaanjî waanjî autaahi tiwatîhaasînîhandî ganîhounî gwîtîho bimîtîhaahandunî nahataapa ahotaahîrotî netî nasisitaise. Nasisonîhi kapîhi nandapa kapa kapa nepî nyamanîmise,” undataase.

13 Saundihî kuri naisururî numwî Jisaasiho kaundimumwaanjî kamwaanjî tîtîhi noaipasîhi mmonîmî kahapaamapîpa asisîha Pasopaahandapî nandaatîwîhapa nepî tîmanamaise.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Komî
Otîpîpatîhiyaisati Nandapa Ipotîhapa
Nainjîtîhandapîhaare*

(Matiyuho 26:26-30; Maakîho 14:22-26; 1 Korindîhiya 11:23-25)

14 Ipîho aimî notî namaatipati asîhataahuraatihi isîhiya ahoyanîwî bindawa asisîha Pasopaahandapî nandapa nandaatîwîhuraatihi Jisaasiho niyatî ganîhomîhinî bimihî ami komî otîpîpatîhiyaisangi naiwî maasi ganîhomîhinî bindawaayopo. **15** Aihî ko

Jisaasiho komi otipipatihiyai sata kaundataase. “Asisîha kîma Pasopaahandamî nandapa nînî sangisati maasi nandandi apipaahi awaindîhandi maaritataayo. Saindi nînî sangisati nandimapihonînî yaasihandi neti napwîtando. ¹⁶ Aindi ami nînî sandi kasatataato. Pasopaahandamî nandapa ipotî ipotihaiwa nînî windi jîhaati namando. Namandi nehi bimaami nundi Autaahaatîho kîmandi Pasopaahandamîhaiwa neti akîwaiwemati isîhiyai numwaati iwinjaati bimonihuraatîtando,” undataase.

¹⁷ Saundatosati Jisaasiho kapîho waapoho wainîhandi windaho neti isîwatataati Autaahaatîhoai saundati, “Kînyî iparîhonj gaahoje gaare,” undati gaapundatosati kiyai saundati nunyataise. “Sahî sawanaati kîhonjî kîhonjî nepi nanîwîse. ¹⁸ Nînî sandi kasatataato. Wanî kîmo waapomo wainîmandi nandosati ipotî jîhaati windi namando. Namandi nehi bimaami nundi Autaahaatîho komi isîhiyai numwaati ahoyati iwinjaati bimonihura sura japîhi nando,” undataase.

¹⁹ Saundatosati ami nandapa biretihandi wonjî neti isîwatataati Autaahaatîhoai saundati, “Kînyî gaahoje gaare,” undati gaapundatosati naumboti “kîhonjî kîhonjî nepi nanîwîse” undati nunyataati pîwîha saundataase. “Kîmati nisî ambipati sami maipihaiwa nesama jatatamanitandi nasipainjipate. Sahî kîmaiwi nahateweti kaiwi nanawaawi nisapi gînunyaitaatîwe,” undataase. ²⁰ Aihî saiwi kiya aimi nanîwosawi ami

naasîkatî kiyatî kaapîho waapoho wainîhandî windaho nandaatiwî netî nunyataati kiyai saundataase. “Kîmandî kaapi wainîmandî nisî jîtipatî sangi jatatamanati andîtisaiwîtandî sanaindîhandaahti Autaahaatîhounî ami komî isîhiyauni maasi tîmaamaititaatiwîhandapi pîwîha wanîha wiwasotîhande. ²¹ Iyataati nîngisî isîhiya tiworisaami ikwîraatîhi wîratînitandîho kîmo wanî ganîhomîhinî nîngisatî maasi bindataise. ²² Autaahaatîho nisapi ko siyatî siyatî kaitaise tatî gwînyaati katirîhîri kîretî nîni isîhiyaami Saahonîni Jîhonîni napwîto. Iyataahandi kandi ami utaaho so nîngisî isîhiyaami ikwîraatîhi wîratînisîhopi maarîho waati tîndataise ko ambîpatî yaawîhandî naitaiho,” undataase. ²³ Aihî kiya otîpîpatîhiya nyamî diyaamaho sandî kaitandi gwînyaati bimihise tîwî sawana nasenînawaayopo.

*Kîma Pîwîma Otîpîpatîhiya Awaisîho
Jîhimatisîho Diyaamahoe Nnîhohitîhandapîhaare*

²⁴ Aihî ami Jisaasihomî otîpîpatîhiya sawana sanawaatopo. “Nyamî otîhatîhapî awaisîho nyamî jîhimaanjîho diyaamahore?” tîwî pîwîha wihiwihoaanjî kanawaatopo. ²⁵ Aihî ami ko kiyaasi wihoaanjîha sata kaundataase. “Autaahaatîho akohopî wîndî gîmunyaapi nanîpimatîwîhiyai Isîraherîhiyaami dawaataatapîhiyaami awaisawîhiya kinjîhiya ambîpatî awaipati nepi kiyaami isîhiyai winjaawi bindawaayopo. Aiwi ami kiya isîhiyai iwinjaawi bimohiyîhiya

satiwi ambipati nusoasanawaayopo.
 'Nyahi isihiyaisi biyaati naisumwaati
 iwitatamanaati iwinjaawa bindihaayo,'
 tiwi ambipati nusoasaniwihiyaare.
 26 Iyataahandi kandi sahi siyaamataiwi
 kamaiwise. Owetane. Sami otihatihapi
 wo noaipati awaisiho jihomatitandaahi
 ami ko ipotihematane. Iyataati ami sami
 mitiho sami otipipatihematane. 27 Utaaho
 maahiwo awaisihoematitaise? Utaaho nandapa
 nandandi bimisihoro e nandapa tihati
 noaati numwisihoro? Nandapa nandandi
 ganihomihini bimisimo kimi kore. Iyataati
 ami nini sami otihatihi sami otipipatihonini
 sangisi jatatamanitandihoninine.

28 "Ningisaapihi nanisenihaiwa noaipasihandi
 kandi sahi windi ningisi nanimasisi
 namaayopo. Owetise. 29 Nini isihiyai
 iwinjaati bimitandi Apihiho Autaahaatihiho
 watipihandi nanimpataitandi ami nini
 sangisi watipihandi nasinyataayo isihiyai
 iwinjaawi jihimatihi bimitaatiwo. 30 Nini
 isihiyai iwinjaati bimohitihandaatihi sahi
 nandaapi ningisawi nandapa waapoho
 maasi ganihoaasini nandaapo. Aindi
 ami nini sangisi ahisisanihi sahi isihiya
 ikwimaindimmwitihi auhirami yahuritahiyami
 namoyaatohiyihya Israhertihiyai ami
 awaisawihiyati mitihiyatimatihi iwinjaawi
 bimitaapo," undataase.

Soai Wîndi Mausotihonine Titaise Undati Kaundindihandapihaaare
(Matiyuho 26:31-35; Maakihō 14:27-31; Jonihō 13:36-38)

³¹ Jisaasiho Saimonihuai saundataase. “Saimonihonje, Saimonihonje, kinyi baimbi atime. Bwaasirihiris Autaahaatihoh kaimbi nunjeme undih iki sangisi neti konihoh witihandi pasaaha nemaitatiwi kihikihoaanemahohipatamatiyat neti sangisi kihikihoaanesamat nasopisasitandi aimi kandaase. ³² Satati Katihihandi kandi nini Autaahaatihuai aimi nunjenataayo kinyi nisapi ginunyaaahingitihandi windi nihiriipi owemetitando. Kinyi maipihandi kaingitihandi namasisi nepemaitipi japihi ningisenda nasapaahura kimiya otipipatimiyai piwihia iwitatamanipi anditiwipihua nunnyapi kaunditaape,” undataase.

³³ Satati kaundihihandi kandi ami Pitaaho komiha wihoaanjeha satati kaundataase. “Awaisihonje, nini gisati maasi napwitatituni ami napwitatandihandap aimi timendaayo,” undataase.

³⁴ Aih am Jisaasiho koaisi saundataase. “Pitaahonye, nini akitinih gisi sandi kahitataato. Wan apimatih otipwisiapaati sangi gaatonih kinyi nisapi satipi so Jisaasihoai nini windi mausoti kop iwindi atihomindihopitopo undipi mairimanyaara watipitipi kaunditaise,” undataase.

Kima Piwima Jisaasiho Nawiho Ikihi Namatanaatap Kaundindihandapihaaare

35 Aihī Jisaasiho kiyai saundataase. “Jihura nini sangisi nandisisoaasohura nawīho ikihi namatanaati itipati sapa wīndi mipi nehi taanahiyīhiyaati nuwīse satiti nandisisoaasataayo. Aihī ami sura sahi wapaapi nenoaahītawaayowo e owetiso?” undati nunjenataise. Aihī kiya wihoaanjīha koai saundawaatopo. “Nyahi sura wapaapi wīndi nenoaahīmeto. Owetise,” undawaatopo.

36 Aihī ami komīha kiyai saundataase. “Jihura nini sangisi sandi kasatonī ami wanīhi utaaho wo ikihi ami nawīho sapaisahondaataahī kapa isīwati none. Iyataati ami utaaho wo namatanaati owehondaataahī komī apotīhīri tiwatīhaatīhīri nausohaati isīhiyai nunyatī nawīho neti kora namatanaati nunyatī nene. **37** Nini sandi sangisi kasatohītīmandi apaapīmaato. Amī Autaahaatīhomī pīwīha satati jīpatīpindataise.

‘Kounī isīhiya ikopaisahiya maipīhiyaisawī ahoyawi tīmaamahīwawaayopo,’

Aisaiyaaho 53:12

tati jīpatīpindise. Satindīmandi tītīhi nisapi kandaasi nisīheti kiyati noaipaitaise. Autaahaatīhomī pīwīhaatīhapi nisapi katati ahotindīhandi wanī tītīhi akīpīpa ausaimanīnatī koaipaitandaise,” undataase. **38** Aihī kiya koai saundawaatopo. “Awaisīhonje, nyahi namatanaati yatīmwī isīwatīhaayonī nyainjase,” undawaatopo. Aihī ko kiyai saundataase. “Gaasi sīkatīmuri isīwatīwīse,” undataase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Autaahaatîhopî
Sisîho Ipatî Oripîhandî Nawati Ahetimbîpîhi
Gaapundindîhandapîhaare*

(Matiyuho 26:36-46; Maakîho 14:32-42)

³⁹ Jisaasiho nasisoarî notî gaapundatoaa-timbîpîhi Sisîho Oripîhoaasînapî aunahîpatî awaipati Jerusaremîhanda namasi noaipasi naihî ami komî otîpîpatîhiyaisangi maasi koai niwipinjai nowaayopo. ⁴⁰ Aihî ko notî kapîhî aimî noaipatosati komî otîpîpatîhiyai saundataase. “Samîhetî nasisendandîhaiwa nasonîhî sahi kaiwaapi wîndî tîmaamîhaitaatîwîhandapî baiwi gaapundiwîse,” undataase. ⁴¹ Saundati kiyaisî kapîhîmapî onîhî wonjî notî atotîpîwesati bindataati satati Autaahaatîhopî gaapundataase. ⁴² “Apore, yaasati naaŋîhandî kîmandî awaindîhandî nehohîtîmandî kînyî nepînîmaitaapî gwînyaappaapaahî nepînîmape. Iyataahandî kandi nisî gwînyaati maaritohîrîhîretî wîndî kamaime. Owetane. Kînyî kîwahonî gwînyaapî tîmanînîpi kînyî maaritingîrîhîretî kaime,” undati gaapundataase.

⁴³ Aihî Autaahaatîhomî otîpîpatîho yamîhapataatîhi bimisiho koenda nasati koai netî andîtîwiwataise. ⁴⁴ Jisaasihoai apîpaahî awaindîhandî yaawatî naaŋowisamasîhi waatî andîtitati gaapundiîmî naihî dîpîpatî jîtîpatamatiyati utaahomîhetapî nurîwoaatî nawetati yapîpateti bîtorîwataise.

⁴⁵ Ko siyatî gaapundamapî dosisî notî komî otîpîpatîhiyai usonata kiyaamî

maarīho ambīpati apīpaahī naanjāwisamasihī nanomawaayopo. ⁴⁶ Nanomīhauhī kiyai ko satati kaundataase. “Sahī napaapi nanīhaiwī nanoposopo? Sahī nepapi Autaahaatīhopi gaapundiwi se naanīhaiwa wiwa sangisaapīhi nasoaipaitaiso,” undataase.

Kima Piwīma Judaasiho Jisaasihoai Komī Ti-worisai Wirawindīhandapihaare

(Matiyuho 26:47-56; Maakīho 14:43-50; Jonīho 18:3-11)

⁴⁷ Jisaasiho satati taati kaundihi isīhiya taahītīhandi wīrisandīhandi nasawaayopo. Judaasiho tīwī ambīhitohīho so otīpi patīhiya ikwīmaindīmwītīhi auhīrami yahurītisawīhiyaamī wore. Isī ko isīhiya siyaamī jīhi ko Jisaasihomīhīni deti koai gerundītandi nasataise. ⁴⁸ Aihī Jisaasiho koai saundataase. “Judaasihone, kīnyī gerīdingītīmandi kandaahī nīnī Isīhiyaamī Saahonīnī Jīhonīnī Awaisīhonīngi nepī tiworsaamī ikwīraatīhīnīmaitaapo?” undataase.

⁴⁹ Aihī Jisaasihomī otīpi patīhiya kapīhi Jisaasihoaisawī maasi bitohohiyīhiya mmonīwī gwīnyaawa sandi aimī koaipaitandaihi kiya satīwī nunjenawaayopo. “Awaisīhone, nyahī nyamī namatanaata isīmiya kīmiyaisī tiwītaani kīnyī gaare nyatītaiño?” undīwī nunjenawaayopo. ⁵⁰ Aihī kiyaamī otīhatīhapī wo namatanaata nandapa tīhīwī Autaahaatīho dīpumanīhohiyīhiyaamī mītīhomī otīpi patīhomī atihīrī ikwīrī

gaatîhîraihoaanjîhîri oturamasîhi yapîpateti
tîmahiyataise.

51 Aihî Jisaasiho sandî mmonata koai saundataase. “Satî jîhaati wîndî kamaimbi bîpi namîhaape,” undataase. Saundatosati ko atîhîraasini uwîshî atihîri japihî ketî kuraanîhi yaumbwimaninatî bitatî gandaise.

52 Saundatosatî ami Jisaasiho koai isîwîta nasohiyîhiya pîrisihiya nandapa tîhîwi Autaahaatîhoai dîpumanîhohiyîhiyaami mitîhiyaisuni ami Autaahaatîhomî anjîhandî awaindîhandî jatohiyîhiyaami awaisawîhiyaisuni ami mitîhiyaisuni ko saundataase. “Utaaho wo maatîmaatisa tîpîpa kiyahoai tipî isîwîtaatiwî nasohîpatamataiwî namatana pwîsîpatî nisapî isîpî nasawaayopo.

53 Asisî nahatewetî nînî nasisoarî Autaahaatîhomî anjîhandî awaindîhandaatîhi sangisatî bimonîhi sura sahî nîngisi wîndî maanihopo. Asîhatindîhandamî watîpîhandî noaipataati nîngisi nanîtipîhaasi wanî sapîhuraasi saiwi kaitaatîwe,” undataase.

*Kîma Piwîma Pitaaho Jisaasihopî
Wîndî Mausotî Gimunyaatîhonîne Undatî
Kaundindihandapîhaare*

*(Matiyuho 26:57-58, 69-75; Maakîho 14:53-54,
66-72; Jonîho 18:12-18, 25-27)*

54 Sata kaundati namîhaasîhi kiya Jisaasihoai isîpî numwaasi pîrisiho nandapa tîhîwi dîpumanîhohiyîhiyaami mitîhomî anîtitîhapî niyawaayopo. Aihî ami Pitaaho kiyai nîwipinjai kiyaamî ipotî niyatî onîhi wonjî bitondaise.

55 Aihî amî isîhiya sandî aŋjîndamî matambîpotî sisîha tîhoaapi tîhwimauhî amî Pitaahoaisangi kiyaisati maasî kapîhî sisîhainî bindataise.

56 Aihî apopaatî waatî otîpîpatîhaatî ko sisîhainî bimihî koai tîtîhî iwinjatataati saundataase. “Kîmo utaamo Jisaasihoaisati maasî bisotinjahore,” undataase.

57 Aihî Pitaaho Jisaasihopî baahî noaasati kaati saundataase. “Apopaanye, utaaso soai nînî wîndî mausotîhopî kandapaase,” undataase.

58 Aihî amî otîhî wonjî bimihî utaaho wo nasati Pitaahoai usonataati koai saundataase. “Gisangi Jisaasihoaisawî maasî daayohiyîhiyaamîhoje,” undataase. Aihî Pitaaho koai wihoaanjîha saundataase. “Utaahoje, nînî kiyaisahoniñîmahe apîpaahî owetise,” undataase.

59 Aihî amî otîhî utaari wonjî bimaambîwî (wanî auwa kiyati sanaihî) amî utaaho wo nasati sandaase. “Kîmo utaamo akîtînîhî koaisati maasî naihî usonîhonîhoe. Iyataati amî ko Garirihandandaahapîhotihîto,” tatî apîpaahî andîtitamatî kaundataase.

60 Saundihîhandî kandi amî Pitaaho saundataase. “Utaahoje, kinyî pîwîha kîma katingîmaapî gîmaanunyaatatî wîndî monîtîhonîngi kandapaase,” undati taati kaundihi otîpwîsîpaati ketînîhî gandaase.

61 Aihî Awaisîho nepemaitati Pitaahoai iwinjataise. Aihî Pitaaho pîwîha Awaisîho jîhî satati kaundisîhaapi gwînyaataise. “Wanî apîmatîhî otîpwîsîpaati sangî gaatonîhî kinyî nisapi satîpi soai nînî wîndî mausotî gîmunyaatîhonîne tîpi mairîmaara katîtaise,”

undatî kaundisîhaapo. ⁶² Siyatî gwînyapenataati Pitaaho matambîpaami mîhapaahî nehîhaati noaipasi notî waati pîhitatî maipiyyatî gotaise.

*Kîma Piwîma Isîhiya Jisaasihoai Sokorje Undîwî Sisipundiwi Tiwotîhandapîhaare
(Matiyuho 26:67-68; Maakîho 14:65)*

⁶³ Isîhiya Jisaasihoai isîpi numwaasi tiwawaayopo. ⁶⁴ Aiwi amî kiya Jisaasihomi ndîhotî yutîhîra namaasapi wîsasawosawi satîwi nunjenawaayopo. “Aho aho nîngi nîwataise tipi ambîpatî ambîhitîpi katîme,” undawaatopo. ⁶⁵ Aiwi amî kiya pîhitîwi Jisaasihometisetetapi mîmaipitîwi katîwi nausopi ahoaapi kîhaiwa kîhaiwa kaundawaatopo.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Judaahiyaamî Awaisawîhiyaapîhi Noaipati Piwîha Kaundindîhandapîhaare
(Matiyuho 26:59-66; Maakîho 14:55-64; Jonîho 18:19-24)*

⁶⁶ Aihî bowihî asisîhaatîhi Judaahiyaamî mîtîhiyauni amî Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyauni ahoyanîwi bimauhî Jisaasihoai numwaasi kiyaami ndîheti nowaayopo. Numwaasi nuwi kiyaapîhi piwîha satîwiha kaundawaatopo. ⁶⁷ “Kînyî nyangisi nîni Kîraisihonîne owe nîni Kîraisihonînîmaahe tipi titîhi kanyate,” undawaatopo.

Aihî amî komîha kiyai saundataase. “Nîni sangisi Sanahaahonîne satîti kasatisanaahî sahî nisapi akîti kore tîwi windî baiwi gîmaanunyaitaapo. ⁶⁸ Nîni amî piwîha wiwa

sangis̄t̄ nas̄sesan̄haiwa wihoaanj̄ha w̄indi baiw̄t̄ kamand̄itaapo. ⁶⁹ Iyataahand̄ kandi am̄t̄ wan̄t̄ k̄muraapi namasati N̄n̄i Is̄hiyaami Saahon̄in̄i J̄hon̄in̄i Autaahaat̄ho Nahatewa Wat̄pihaiwaisahom̄ ikwir̄i gaat̄h̄raihoaanj̄ bim̄to,” undataase. ⁷⁰ Aih̄t̄ am̄t̄ kiya nahatiya koai saundawaatopo. “Am̄t̄ k̄nyi Autaahaat̄hom̄ Mwaahojo e nehi gi wojo?” undawaatopo.

Aih̄t̄ am̄t̄ kom̄ha kiyai saundataase. “Sahi sawanaati aim̄t̄ t̄ihi katawaatopo. N̄n̄i k̄m̄kon̄ine,” undataase. ⁷¹ Aih̄t̄ kiya sawana sanawaatopo. “Nyahi napaapi j̄haati p̄wiha at̄wit̄haawe? Aim̄t̄ sawaho kom̄ maahomwaanj̄api p̄wiha k̄ma ka katih̄t̄ aim̄t̄ atisaati nehaayono,” tawaatopo.

23

*Kima Piwima Awaisiho Pairotho Jisaasihoai
Piwihā Nunjesitihandapihāare*

(Matiyuho 27:1-2, 11-14; Maakîho 15:1-5;
Jonîho 18:28-38)

¹ Aih̄t̄ kiya sat̄w̄imapaaht̄ is̄hiya nahand̄ dop̄i Jisaasihoai numwaasi Pairothom̄ nd̄hetap̄i nowaayopo. ² Numwaasi nuw̄t̄ kiya kop̄i siya siyahoe t̄iw̄t̄ satawaatopo. “Nyahi nyam̄t̄ yap̄ipata kiyoh̄iwaiwa kamaayati koai w̄ireti as̄reti kiyahore. Iyat̄i am̄t̄ ko naw̄iho takisihand̄ awaisihoai namunyawise nyatihi nyahi uson̄haayo. Iyat̄i am̄t̄ ko sanyatahore. ‘N̄n̄i K̄raisihon̄in̄i Awaisihoon̄in̄i

Isîhiyaisuni kahapaamapipaisuni neti jaati bimîtandîhonine' nyatahore," tawaatopo.

³ Aihî awaisîho Pairotiho satati koai nunjenataise. "Judaahiyaami awaisîhoñi kinjîhoñi?" undati nunjenataise.

Aihî komîha wihoaanjîha satati kaundataase. "Ye, kînyi tîtîhi sîka katapaase," undataase.

⁴ Aihî Pairotiho pîrisihiya awaisawîhiyaisuni ami isîhiya nahatiyaisuni satati kaundataase. "Kîmo utaamo gaaho maipîhapa wapa kamaayahotihî nîni usonataayo," undataase.

⁵ Aihî kiya waapihitîwî andîtitîwî satawaatopo. "Kîmo utaamo komî pîwiha katisîhaara isîhiyaami maarîho omañitîhi neti nusopîsasînataise. Sandî yapîpatî Judiyaahandamî nahataapîpihi noaipataise. Sandî ko yapîpatî Garirihandaahapî namasati kaimî nasati wanî kîmbîhîndaise," tawaatopo.

Kîma Piwîma Awaisîho Erotoho Jisaasihoai Nunjenataise

⁶ Pairotiho pîwiha atisataati kiyai saundati nunjenataise. "Kîmo utaamo akîtînîhi Garirihandaahapîhoro?" undati kiyaisti nunjenataise. ⁷ Aihî kiya saundawaatopo. "Jisaasiho kîmo yapîpatî awaisîho Erotoho jaati bimipataahapîhore" undawaatopo. Saundauhi ko atisataati namati Erotohoaapîhapî Jisaasihoai neti natausaasataise. Iyataati sura Erotoho Jerusaremîhanda kapîhi bimihîhuraare.

⁸ Aihî Erotoho Jisaasihoai usonataati apîpaahi awaindîhandî maaritataise. Sandî apaapîmaahe. Jisaasiho otîpîpatî

kaiwaiwaapi isîhiya kaundauhi atisahosi koai usondando tatî utaarîhandeti gwînyaati bimainjahondaate. Iyatî ami ko Jisaasiho watîpihandî wîndî kiyonîhi usondando tatî bimainjahore. ⁹ Aihî Erotîho pîwîha pîhitahaiwa Jisaasihoai nunjesîhi ko pîwîha wa wihoaanjîha wîndî kamundise. Owetise. ¹⁰ Aihî pîrisihiya awaisawîhiyaunî ami Judaahiyaamî wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaunî kapîhi maasi bitohohiyîhiya pîwîha wîndî namaamîhaapi waapîhîtiwi pîwîha asakatîwi Jisaasihopî ko siyahoe siyahoe tîwi andîtitîwi watîpitîwi katawaatopo. ¹¹ Aihî Erotîhounî komî tingaatîhaisahiyaunî Jisaasihoai mîmaipaiwi mîhambemapi baiwi usonîwi nîwisapî sisehaiwunjawi ami sisipundiwi ami apotîhirî wîri apîpaahî gaahirî nepî nîwisopî japihi Pairotihoenda natîwusaasawaayopo. ¹² Erotyi Pairotiya jîhi itîhînnîmi yiyandîhi bimambîmîhurisî wanî suraanîhi kurami itîhîtinjîtîhandî namapi itîhîmanîmi japihi baimî napisaati pîwanamaise.

*Kîma Pîwîma Pairotiho Jisaasihoai Ipî Titîhi
Atawîhatetî Tipîmandaapî Tipî Nimaapîse Undatî
Kaundindihandapîhaare*

(Matiyuho 27:15-26; Maakîho 15:6-15; Jonîho 18:36-19:16)

¹³ Pairotiho pîrisihiya awaisawîhiyaaisunî ami mitîhiya usaisunî ami isîhiyaapuni gaatihi kiya napîwi ahoyanawaayopo.

¹⁴ Napîwi ahoyanîhauhi kiyaisi Pairotiho satati kaundataase. “Sahî utaamo kîmopi

isîhiyaamî kiyohîrîhîretî kamaayatî koai asîrî wîretî kiyataatî isîhiyai netî nusopîsasihe tîwî ningisaapîhî numwaasi nasohîmoai samî katohîmaapi koai baindi samî ndîhetî nunjenitî mmonataayo. Isî sahî atiwîse. Sahî kîmopi siyahoe satahoe tohîmaapi nunjenitî mmonîhonîhî ko wîndî wapa maipîhapa kamaayaho utaaho gaahore. ¹⁵ Aihî ami Pairotihoaisangi naasîkatî kiyati mmosîhî utaaho kîmo wîndî maipîhapa kamaayahotihî japihî nyapî natausaasataise. Isî atiwîse. Utaamo kîmoai nyahî sohoai tiwitîhaawî ko wîndî maipîhapa wapa kamaayaho utaaho gaahore. ¹⁶ Isî nînî nehî gotî titî japihî saimbî kamaime undîti nandusoasîtaano,” undataase. ¹⁷ Iyataatî Judaahiya saiwi kaiwîhiye. Pasopaahandami asisîha awaisîha nahatewetî utaaho napwîtohîpîhî napwîtatî bimihîhoai Pairotiho nehî nuwausoasahore.*

¹⁸ Isîhiya nahandî maahomwaanjî naasaataatîmapî waatî kaahaatiwî sataawaatopo. “Kîmoai tiwisaihî naponîhî utaaho Barapaasihoai nyamî pîwîha atiwî japihî nupusoasisaihî nyangisenda noaipasi nasane,” tîwî kaahaataawaatopo. ¹⁹ Barapaasiho so aunahîpatî Jerusaremîhanda komîhapa nuwa nesi notî katî aunahîpita gamanîhoaisatî

* **23:17:** Gîrikîhaara wesî 17 tinnîmandapî nepî satîwî jîpatîpiyawayaayopo. Kimbapîho Pasopaahandî nahatewetî isîhiya napwîtîwî bimohiyîhiyaamî wo isîhiya maaritîwî koai nupusoase undauhîhoai Pairotiho nuwausoasahoe tatî jîpatîpindise. Isî sandî kandapî Jisaasihoai nehî gotî titî nandusoasîtaano undatî isîhiyaisî nunjese.

tunataati isihiya usa sati pwisipitaahi napowaayopo. Aihī kandapi koai napuhauhi napwitatī bimainjahore.

20 Aihī Pairotīho jīhaati kiyai saundataase. “Jisaasihoai nīnī nehi nandusoaasitaano,” undataase. **21** Aihī kiya nahatiya maahomwaanjī naasaataatīmapi waapīhitīwi saundawaatopo. “Owe, ipi titihī atawīhateti nepi nimaapise. Ipi titihī atawīhateti nepi nimaapise,” tawaatopo.

22 Aihī ami Pairotīho kasinīhandi jīhaati kiyai satati kaundataase. “Napaape? Kīmo utaamo maipīhandi wīndi kamaihī nīnī wīndi mohono. O ami maipīhandi wīndi kiyonaahī nyahī nga sohoai tiwītīhatī katī owetise. Isi nīnī nehi pwisipata goti titi japihī nandusoaasitaano,” undataase.

23 Satati ko kaundihīhandi kandi kiya komi pīwīha nemapi waati kaahaatīwi watīpitīwi satawaatopo. “Kīnyī Jisaasihoai nepi ipi titihī atawīhateti nimaape,” tawaatopo. Satīwi katawaawi komi pīwīhai timawaayopo. Timapi kiyamīha akaaha noaipataise. **24** Aihī Pairotīho mmonata komi pīwīhai timīhauhi namati kiyamīha atīwisataise. **25** Atīwisati utaaho pwisipati nuwa nesi noti gamanīhoaisati tunataati isihiyai tiwihi napwauhi kandapi napwinjīhopi nupusoaaase undīwi kaundotīhoai neti nuwausoaaasata Jisaasihoai neti tingaatīhaisahiyama ikwīraatīhīmataise kiya saimbī saimbī kaime undohīmumwaanjī kamwaanjī kiyato.

Kīma Pīwīma Jisaasihoai Ipi Titihī

*Atawihateti Nepi Nimaahotihandapihaare
(Matiyuho 27:32-44; Maakihō 15:21-32; Jonihō 19:17-27)*

26 Tingaatihaisahiya Jisaasihoai ipi titihi atawihateti tipi nimaitaatwihapihapi taawi numwaasi niyawaayopo. Niyawaawi utaaho wo komi ambipati Saimonihō aunahpati Sairinihandaahapiho Jerusaremihandaahapi taati napihihoaisawi nutanawaayopo. Nutaniwi tingaatihaisahiya koai isipi kimati ipi titihi atawihati nepi tipwite undiwi tipwitwusosauhi ami ko kati neti tipwinji Jisaasihomi ipoti notaise.

27 Aihi isihiya taahiyihiya Jisaasihoai iwinjapepinjami komi ipoti nowaayopo. Aihi ami kiyami usa asihiyai maawi Jisaasihopi yiyitwi ngimwi ipoti nowaayopo. **28** Aihi Jisaasiho nepemaitati kiyai saundataase. ‘Sahi Jerusaremoshiyaate, nisapi sahi windi gomaatwise. Sahi sawanaatapuni ami sami simwaaya simaasiyaapuni ngwiwise. **29** Sandi katotimandi apaapimaato. Ami asisihā wa noaipahonihi isihiya satitaapo. ‘Asihiya yatitipihiya maaha windi namwaamwihiya ami amwitihiri owehiya maahai windi amwitwimunyaawihiya siya waati maaritiwise,’ tiwi katitaapo. **30** Aiwi ami sura kiya satitaapo. ‘Sisihone, nipepatipi nyangi nyataatime. Ami tipatanji sihoaarihiranji niwautipi nanyamaasape,’ tiتاapo. **31** Sandi apaapimaato. Ami nini ainahihonini gaahonini ipati asipatamatiyahoningisi sandi saiwi kanisawaayopo. Iyataati

amī isīhiya maipīhaiwaisahiya ipatī awaipītahatamatātaiwīhiyaasī kiya yaawatī naaŋjhandī apīpaahī awaindīhandī naitaapo,” tati Jisaasiho kandaase.[†]

³² Aiwi amī kiya tingaatīhaisahiya utaahuri wurī maipīhaiwaisahurī ikopaisahuri Jisaasihoasawī maasi ahoyawi tipī ipī titīhi atawīhatetī nimaitaatīwī numwaasi nowaayopo.

³³ Kiya Jisaasihoai numwaasi naiwī sisīho wo Isīhiyaamī Mītīhomī Andītatamatetīhapīhe tīwī ambīhītīwīhoaasīnī noaipapī kapīhi Jisaasihoai ipī titīhi atawīhatetī nepī nimaawaayopo. Aihī amī utaahuri maipīhuramī wo Jisaasihomī ikwīrī gaatīhīraihoaanjītīhi amī wo komī ikwīrī konaamohīraihoaanjītīhi nimaawaayopo. ³⁴ Iyauhi Jisaasiho sandaase. “Isīhiya kīmiya nīngi kanisohītīmandapī wīndī gīmaawunyaatatī namausesīpainjīhi kiyawaayopo. Apore, kīnyī kiyaamī maipīhaiwa nepumape,” tati kandaase. Aihī kiya Jisaasihomī apotīhīrī dīndiya naitaapo tīwī tingaatīhaisahiyaamī ambīpatī ambīhītīwī wapa ipīpa isawaayopo kiya nīnaasiyaamīhetapī wapa wipimata noaipasawīhiya kiya Jisaasihomī apotīhīrī tipītapaapī naitaatīwo. Aiwi komī apotīhīrī sīrī tipītapaapī newaayopo.

³⁵ Isīhiya kapīhi bitotawa iwinjasauhī amī Judaahiyamī awaisawīhiya Jisaasihoai

[†] **23:31:** 31 Kīma pīwīmaamī tanyaaha satatetī kandaase: “Kīmandī utaaho gaaho ainahīhoai kawisiahaahī amī utaaho apīpaahī maipīho maipīhapa kiyahoai kandapī wihoaanjīhandī apīpaahī awaindīhandī yaawīhandī naitaise,” tatetise.

sisipihundiwi satiwı kaundawaatopo. “Kinyi isihiya usaisi iwitatamanipi anditiwipi kiyamambipati nepi yaumbwimanipi honjisi amiwani kinyi kawahonj kinyi ambipatisi nepi yaumbwimanipi japihi noaatipape kinyi Isihiyai Maipihaiwaatihapi Japihi Numwaitaapi Autaahaatihoo Nangimahanati Ahingisihonj Mesaiyaahonjtapapaapaaho?” undawaatopo.

36 Aih amit tingaatihaisahiyaisangi Jisaasihoai sisipundi mi deti naiwi waapoho wainihandi ikonahandi nandotiwı nunyawaayopo.

37 Nunyawaawi saundawaatopo. “Kinyi akitnihii Judaahiyam Awaisihonj kinjhonjtapapaahı kinyi ambipatisi nepi yaumbwimanipi noaatipape,” undawaatopo.

38 Jisaasihomı mitihomı autaahı piwıha wasatiwıha jipatipaiwi wisasawosawaayopo.

“Kimo Utaamo Judaahiyam Awaisiho Kinjhore tiwıha jipatipaiwi wisasawosawaayopo.

39 Utaahuri maipihaiwaisahuri Jisaasihoaisawi ahoyawı maasi ipi titihii atawihateti nimaahohururami wo Jisaasihoai saundati itihundati sisipundataase. “Kinyi akitnihii Kiraishonjtapapaahı kinyi kawahonj nepi yaumbwimanipi ami yahuraanyangimaawi nepi yaumbwinyimane,” undataase.

40 Aih amit sasaaho wihoaanj nimandisihosa piwa atisataati satati itihundataase. “Kimo utaamo yaawihandi nesipatamataimbi yaashandi nepaise. Isi kinyi Autaahaatihopı windi yamaasiso? **41** Yahuraanj maipihaiwa kiyonihikandapı kiya titihii gaahatı kanyiwı nyapi nanyaimaawaayopo. O ami utaamo kimohi utaaho

apipaahî gaaho ainahîho yaawîhandî nehîhandî netaise,” undataase. ⁴² Iyatî ami ko Jisaasihoai saundataase. “Kînyî kinyî aunahîpata noaipa-paahura nisapî gînunyaape,” undataase.

⁴³ Aihî Jisaasiho komîha wihoaanjîha koai satatî kaundataase. “Nînî gisî akîtînîhî sandî kahîtataato. Wanî kîmura kuraanîhî kînyî nisî aunahîpatî gaahata yamîhapataatihî nîngisapî maasî bimîtaise,” undataase.

*Kîma Piwîma Jisaasiho Ipî Titîhî Atawîhateti
Napwindîhandapîhaare*

(Matiyuho 27:45-56; Maakîho 15:33-41; Jonîho 19:28-30)

⁴⁴ Otapîhaati ipîho saniyatî otîhasînitihî ipîho napomataise. Napomasîhi suraapi namasati yapîpatî katamî nahataapîpîhi asahatamataise. Asahatîmi notî ipîho ikwîtaawoti yaataatisura japihî bowataise. ⁴⁵ Aihî sura Autaahaatîhomî anjîhandî Awaindîhandamî rumîhandî Autaahaatîho Sawahohî jatirîhîrotî apotîhîrî wîrî yatîpiyapî napuhotîhîrî mîhaatapî kîrinîhî mîhaapî nutaatî yiyandîhî wihiwihoaanjî ahiyataise. ⁴⁶ Aihî Jisaasiho waapîhîtatî satati kandaase. “Apore, nisî maarîho kinyî ikwîraatîhîmataayo,’ tatî katamapaahî konîhî aimî napomataise.

⁴⁷ Sandî siyatî noaipasîhî tinggaatîhaisahiyaamî mîtîho mmonataati Autaahaatîhoai mepî autaahemwatî satati kandaase. “Kîmo utaamo apipaahî akîtînîhî gaaho ainahîhore,” ndaase.

48 Jisaasihoai kawisotimandî mmondaatîwî niyohiyîhiya kandî mmonîwî kaiwîmapî japihi nowaaawi ise tiwî maarîho asîpaimî nowaayopo. **49** Aihî ami Jisaasihomîhiyaunî ami asîhiya Garirihandaahapîhiya Jisaasihomî ipotî napîwîhiya Jisaasihoai nimaahohîpîpîhi onîhi wonjî bitotawa saiwa siyatî noaipashî mmonawaayopo.

*Kîma Piwîma Jisaasihoai Nawîha Isîhiya
Tiputîwî Kaiwîhaatîhî Ahiyotîhandapîhaare
(Matiyuho 27:57-61; Maakîho 15:42-47; Jonîho
19:38-42)*

50-51 Utaaho komî ambîpatî Josepîho aunahîpatî Arîmatiyaahandaahapîho bindataise. Satî aunahîpa Arîmatiyaasîndî yapîpatî Judiyaahandamî aunahîpate. Iyataati so utaaso gaahotihî isîhiya kopî maaritîwîhore. Iyatî ami ko Autaahaatîho isîhiyai iwinjaati bimaami naindîhandî auta noaipaitaise tatî jaati bindataahore. Iyatî ami ko komî sasaahoya kaunjorîhiya gwînyaahohîwaiwaapuni ami kiyohîwaiwaapuni wîndî gaare maataahore. **52** Isî ko notî awaisîho Pairetîhoai Jisaasihomî ambîpatî napîhaati naitaano undati nunjenataise. **53** Siyatî nunjesîhi aaye undihî ko Jisaasihomî ambîpatî netî napîhaati apotîhîri gaahîri kîhoepîhîraatîhi napapîhatî mmatî isîsi notî nawîha tiputati soaarisati kiyahataatîhi nesisoti ahiyataise. Iyataati satî tiputati soaarisati kaipitaatîhi itapîpa wîndî ahîmaayandahati asîpate. **54** Sa asisîha Piraindehuraare. Iyataati Judaahiyaamî

Sapaatîhandapî kahapaamapîpauni amî isîhiya sawanauni nepî tîmanîndaatiwîhuraatihe.

55 Asîhiya Garirihandaahapî dosi Jisaasihoai-sawî maasi nasohiyîhiya Josepîhoai nîwipinjai nowaayopo. Nîwipinjai nuwî Josepîho Jisaasihoai ahaimbîpîhi mmonawaayopo.

56 Mmonîwi kaiwîmapî japîhi kiyaami anîpîpîhapî nowaayopo. Nuwi atîpatî tausotîpatî satîpatî biyatî waamainjotîhana nepî tîmanawaayopo nesaiwi Jisaasihomî ambîpateti jaitaatîwo. Saiwi kapa nepî tîmanîwi kiyawaahandî kandi asisîha Sapaatîhandetîhiyawaaawi namapî wînîhapîpa katirîhîretî jaapepihîriwî ikînîwi bindawaayopo.

24

*Kîma Piwîma Jisaasiho Napotati Japîhi
Nepasitîhandapîhaare*

(Matiyuho 28:1-10; Maakîho 16:1-8; Jonîho 20:1-10)

1 Saraarehîramî asisîha jîha Sandehura asisîhaatîhi sangî saasinjîhi kohokoaisawî nepasi asîhiya nawîhaatîhi isîhiya otiputîwi akohaahaiwi anîmwaahîpatî kaiwîhataatîhi Jisaasihoai ahiyohîpîpîhapî niyawaayopo. Siya asîhiya satîpatuni atîpatuni wapa biyatî waamainjotîhana gaahapa nepî tîmanîwi isîwasohîpîpa isisi niyawaayopo. **2** Naiwi jawa Jisaasihoai ahiyohîpatamî maasomwaanjî nawîha awaisîha naanjîha nepî nepehaasawî anîtiwi dîhîwi napuhotîha sawî nundîwatî owetihî mmonawaayopo. **3** Setihî kiya

nandaapi mîhatîhi mmonawaahandî kandi Jisaasihomî ambîpatî katîhi wîndî ahîmotise. Owetise. ⁴ Mmonawaawî Jisaasihomî ambîpatî wîtîmetihî sandî napitimataise tîwi taawi pîhitîwi gwînyaapi maaroamapî bitotawaayopo. Aihî ami ketinîhi utaahuri wurî kuramîhana utî apotîhîri kîhoepîtatî nausaatahuri ketî kiyaamîhini detî noaipapi bitotamaise. ⁵ Aihî kiya asîhiya waati awaindîhandî yaiwi kiyaami mîtîho kîwopopî witîwi yapîpatetî japî bitotawaayopo. Bitohauhî kuri kiyai saundamaase. “Isîhiya napohiyîhiyaamîhatîhapî utaaho japîhi asohoematatî nepasîmopi sahi napaapi taawi daapi mmohopo? ⁶ So kîmbîhi wîndî ahîmotise. Owetise. Kohî aimî japîhi asohoematatî nepase. Ko Garirihanda sangisati maasi bindataati sangisi aimî satati kasatisîhaapi sahi gwînyaawaayowo? ⁷ ‘Isîhiyaamî Saaho Jîhoai nepî isîhiya maipîhiyaamî ikwîraatîhîmasaihi kiya nepî koaisî tipî ipî titîhi atawîhateti nimaitaapo. Nimaasaihi napotati asisîha mairîmanya saniyonîhi japîhi nepaitaise,’ tati sangisi aimî kasatisîhaare,” undataase. ⁸ Saundihî kiya asîhiya Jisaasiho jîhi satati kaundiwaiwaapi e akîte tîwi gwînyapenawaayopo.

⁹ Aihî asîhiya kapîhi Jisaasihoai ahiyohîpîpîhi namasisî japîhi nuwi katîhi Jisaasihoai ahiyohîpataatîhi kaimatatî noaipasiwaiwaapi otîpîpatîhiya ikwîmaindîmwîtihi auhîramî naasohîtahiyaisuni ami isîhiya nahaatiyaisuni osamapi kaundawaatopo.

10 Asîhiya siya Mariyaahaatî aunahîpatî Makîtaraahandaahapîhaatîtihi Joaanaahaatîtihi amî Mariyaahaati waati Jemîsihomî sanaatîtihi amî asîhiya usai maawi nuwi saimatati noaipasîhi mmonîhohîwaiwaapi otîpîpatîhiyai ausaapi kaundawaatopo. **11** Satîwi kaundauhîhandî kandi otîpîpatîhiya asîhiya etîtaatîtiwi jaipitawaatopo tiwi gwînyaawaawi kiyaamî piwîhaapi akitî kanyataawaatopo tiwi windî gîmunyaahopo. **12** Siyauhîhandî kandi Pitaahohîhi dosisî njuhîti Jisaasiho ahiyohîpîpihi niyataise. Nuhîti niyatî mîhatîhi nambîtatî atahîwatî jataise. Siyatî Pitaaho mmonamapi notaatî sandî napitimataise tatî maarîho owesoetihî pîhitatî gwînyapenataise.

*Kîma Piwîma Otîpîpatîhuri Yahuri Awaisîhoai
Usosîtîhandapîhaare
(Maakîho 16:12-13)*

13 Asisîha sa ka naasîketî Jisaasihoai nîwipinjawî maasi daayohiyîhiyaamî wurî aunahîpatî wîti gwîharaahati katami ambîpatî Emeyaasihandaahapî taamî nomaise. Satî aunahîpitî detî Jerusaremîhanda ahendaise. **14** Aihî kuri kataahapî taamî nomaamî kahapaamapi pa nahataapa noaipasîpîpaapi sawahuri taamî kanîmî nomaise. **15** Kurî kaiwaapi taamî wihiwihoaanjî piwanîmî naihi Jisaasiho sawaho nasati kuramîhinî noaipatî kurisati maasi taati notaise. **16** Naihi amî kuramî ndîhotî wapa netî tumwaasasîhi kurîhi Jisaasihopî kore tîmi windî mmonîmî mausose.

17 Aihî ko kurisî satati kaundataase. “Sahuraahi daahîmîra taamî nomaamî

napindapî taamî kanîmî naise?” undati kuri nunjenataise. Nunjesîhi ami kuri kuramî ndîmaahomwaanjî asahatatî naanjawisâhuri bîpi bitotamaise. ¹⁸ Aihî kuramî wo komî ambîpatî Kiriyopaasiho satati nunjenataise. “Kînyî wapihapîhonjî wanî Jerusaremîhandaahapi nambîhonjîtapaapi wanî batamî batîhaaraahuni wanunî noaipasîwîmaiwaapi monîpi gîmunyaapîhonjîtapaapîno?” undataase. ¹⁹ Aihî ko saundataase. “Sandî akîtîndî napindi noaipasîhandapîse?” undataase.

Aihî kuramîha wihoaanjîha saundîmî kaundamaase. “Nasaretîhandaahapi Jisaasi-homîhetî saiwa siyatî nusoapasihaiwaapîto. So utaaso Autaahaatîhomî pîwîha atisati netî ausaasîho pîropetîhopîto. Iyataati ami ko isîhiyaamî ndîhetuni ami Autaahaatîhomî ndîhetuni otîpîpatî watîpîhaiwa kiyati ami pîwîha watîpîhaiwa ausaatî katahopîto. ²⁰ Aihî nyami mîtîhiyaunî ami pîrisihiya awaisawîhiyaunî koai numwaapi gamanîhomî ikwîraatihiimîhauhi ami ko tipise undihî ipî titîhi atawîhateti nepî nimaapi sohoai tiwawaayopo. ²¹ Iyataati ami sopî Isîraherîhiyai maipîhandaatîhapi japîhi numwaitandîhoe taati nyahi gwînyaahaayo.

“Iyataati ami pîwîha waisangi siyatî noaipati namîhaasîhi asisîha aimî yatairî sanotaise. ²² Iyataati ami pîwîha waisangi siyate. Amî wanî asisîmaatîhi kohokoaisawî nyami asîhiya usa nuwî koai ahiyohîpîpîhi mmonîwîmapî napîwi nyangi kanyatauhî nyahi yayawaamîhaayo. ²³ Kiya nuwî

mmonawa komi ambipati witi ahimotih i napiw i sanyatawaatopo. “Nyahi Autaahaatihomi otipipatihiya yamihapataatihapihiyai usohonih i kiya sanyatawaatopo. ‘Kohi aimi asohoematati japihi nepase,’ nyatawaatopo,” nyatiwi kanyatawaatopo. ²⁴ Aih i ami nyami usa kapihi koai ahiyopipih i nuwi mmonawa titih i asihiya katoh i mumwaanj i kamwaanj i mmonawaahandi kandi utaaho akohoai woai mausohopo,” undamaase.

²⁵ Aih Jisaasiho komiha kuri saundataase. “Sahuraah i windi mmonimi apipaah i giminuyaapihuraahe. Autaahaatihomi piwiha atiw i nepi ausaahohiy ihiya piwiha kat iwi ahiyoh ihaapi sahuraah i titih i akaahe timiwindi baimi giminuyaase nehi nanhaimihuraahe.

²⁶ Kraisih i yaawihaiwa neti napotati japihi nepati ambipati awaipati nehonih i isihiya koai nepi Autaahaatihoa isawi ahoyaw i mepi autaahepumaitaapo tati piwiha ahotis ihaapi sahuraah i windi giminuyaapihuraah o?” undataase. ²⁷ Saundatosati ami Mosesihomi piwihaapihap i namasati kaundati ami isihiya Autaahaatihomi piwiha atiw i nepi ausaahohiy ihiya am ihaatihapun i ahoyati ausaat i kuris i kaundataase. Autaahaatihomi piwihaatih i sawahop i saitaise tati ahotiwaiwa nahatewa ausaat i tanyaaha kaundataase.

²⁸ Saiwi naiwi aunahipati gwinyaapi niyohipata noaipaitaahetih i Jisaasiho kuri namasi nutandiyataise. ²⁹ Nutandaihi kuri owe, “Namumwe ipiho aimi namaatipasih i napwihataiso,” undih i namati ko anjaanj i

nandaati maasi kurisati bindataise. ³⁰ Aihi ko nandapa nandandi kurisati bindataise. Bindata nandapa biretihandi neti Autaahaatihoai, “Kinyi gaahoje gaare,” undati naumboti kurisi nunyataise. ³¹ Siyati kurisi biretihandi nandapa naumboti numwihi sura kurami ndiha nusorihaatihi Jisaasihoe timi usonamaise. Aihi kohi kurisi namasisi kapihi keti aimi wometihi mmomi japi namamaise. ³² Aihi kuri sawahuri sanamaase. “Yahuraanji daihira taaha nasonihi ko Autaahaatihomi piwihaatihi ahotati jipatipindiwaiwaapi tanyaaha nahata ausaati biyati nanyesipati kanyatihi atisihaawi sura yahuraanyami maariho waati nyandotaise,” nnamaase.

³³ Aihi kuri sanimapi kuraanihi dosisaahi japihi Jerusaremihandaahapi nomaise. Numwi otipipatihiya ikwimaindigmwitihi auhrami naasohitahiyaunit ami kiyam*i* naisihiyau*i* ahoyaniwi maasi bimauhi winjamaise. ³⁴ Aihi ami kiy*i* kuri saundawaatopo. “Awaisiho apipaahi akitnihi asohoematai japihi nepase. Saimonihi koai aimi usose,” undawaatopo. ³⁵ Aihi ami kurisangi kuraapihi daihira noaipasitihandapuni ami koai usositihandapuni ausaapi nahataapa kiyaisi kaundamaase. Aim*i* ami kuri kiyai saundamaase. “Nandapa biretihandi ko naumboti nanyamihi sura kore taha usonihayao,” undamaase.

*Kima Piwima Otipipatihiya Jisaasihoai
Usonihotihandapihaaare*
(Matiyuho 28:16-20; Maakihiho 16:14-18; Jonihiho 20:19-23)

36 Kurî kiyaisawî pîwîha taawî kanîhauhî Jisaasiho sawaho kiyaamî otîhapîhî akohî noaipati bitondaise. Bitonda kiyai saundataase. “Sahi samî maarîho ambîpatî wisaitati napaisaatitane,” undataase. **37** Aihî kiya kopî yaahohoai usonîhaayo tîwî waati yaiwi itiwawaayopo. **38** Aihî amî ko kiyai saundataase. “Sahi sandî saiwi napaapi yaiwîpwitopo? Aiwi amî samî maarîho omanîtîhapî napaapi mîmaipaiwi kîhaiwa kîhaiwa gwînyaahopo? **39** Nîni kîmîkonînisî baiwi nisonîwîse. Nisi ikwîri auhîri nisonîwi amî samî ikwîraahî nipîse. Yaahoya itîpîho maipîhapa ambîpatî andîtatî nisatiyatî ahîtahiyaamaahe. Owetise,” undataase.

40 Saundati kiyai komî ikwîri auhîri nunjataise. **41** Aihî kiya kopî waati maaritawaahandî kandi kore tîwî wîndî baiwi gîmunyaapi naharisauhî kiyaisî ko kîmîkonîni Jisaasihonîne undati nunjîtandi kiyaisî saundataase. “Nandapa wapa ahiyawîhiyaatitawaawaahî nepîninyawîse nandaano,” undataase. **42** Aihî kiya araiho tîhîwîho posoho wihoaanjîho nunyawaayopo. **43** Nunyauhî ko netî kiyaaamî ndîhetî nainjîhî kiya winjawaayopo.

44 Iyatî ko kiyaisî saundataase. “Nîni jîhura sangî napoti maasi sangisati bimohura sandî kasato. Jîhura nahataapa nisapi Mosesihomî pîwîhaatîhuni amî Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiyaamî pîwîhaatîhuni amî aunîhîhîramî utîpîhoaatîhuni katîwi ahiyohîwaiwa akiwaiwemati katohîmumwaanjî

kamwaanji noaipaitaise satiti kasato,” undataase.

⁴⁵ Saundati piwīha jihura kopitatī ahotisīhaapi kiyaisi biyatī uwinjapwaati nusesīpati kaundihi kiyaisi Autaahaatīhomī piwīha katati ahotisīhaapi nusesīpatataise. ⁴⁶ Iyatī ami kiyaisi statati kaundataase. “Piwīha sataha ahondaise. Kīraisiho yaawahandi neti napotati asisīha mairīmanya saniyonīhi japihi asohoemataati nepaitaise. ⁴⁷ Iyonīhi komī ambīpataahī piwīha isīhiya nahatiyai ausaapi kaundītaatiwe. Kaundisaihi kiya atisawaawī kiyaami maipīhaiwa namasisi japihi nepemaitīwi Autaahaatīhoenda napisaihi Autaahaatīho kiyaami maipīhaiwa nemwaitando. Isi sati Otīpi pati sahi namasawi Jerusaremīhandaahapi kaitaatīwe. ⁴⁸ Nini kiyonīhi sahi mmonīhohīwīmaiwa nahatewaapi ausaapi kaundiwīse. ⁴⁹ Atiwīse. Apīho sangisi nasamītandī jihura katati ahaimbi pa wanī nini niwahoninī sangisi nasamīto. Sahi wapihapī windī namuwīse. Owe. Kīmbīhi kīmati aunahīmata bindawa jatiwīse. Jatīmi nuwī yamīhapataatīhapī watīpīhandī nasati samīhetītanīhi sura nutaatīwo,” undati kaundataase.

*Kima Piwīma Jisaasihoai Autaahaatīho
Numwaasi Japīhi Yamīhapataatīhapī
Naindīhandapīhaare*

(Maakīho 16:19-20; Aposerīhiya 1:9-12)

⁵⁰ Ko katī aunahīpati awaipati namīhaamapi komī otīpi patīhiyai numwaasi noti Betaanihanda noaipati Autaahaatīho kiyaisi

iwitatamanitandihandapi Autaahaatihop
gaapundataase. ⁵¹ Siyatî ko kiyaapi taati
gaapundati Autaahaatihuai nunjenataaheti
kiyaisi namasisaahi Autaahaatihuo numwaasi
naihi yamihapataatihap niyataise. ⁵² Aihî kiya
kopî gaapundiwimapaaahi apipaahi aungwo-
handi maaritîmi japihi Jerusaremihandaahapi
nowaayopo. ⁵³ Aihî kiya nasisoari
Jerusaremihanda Autaahaatihomi anihandi
awaindihandaatihî bindawa Autaahaatihop
waati maaritîwi mepi autaahepumawaayopo.

**Autaahaatihomī Pīwīha Gaaha Wanīha
The New Testament in the Angaataha language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Angaataha long Niugini**

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Angaataha

Translation by: PNG Bible Translation Association

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

b83b4d2c-30be-5f11-8fb0-fa04e4808bad